

Maksātspējas
kontroles dienests

**MAKSĀTNESPĒJAS
KONTROLES DIENESTA
SKAIDROJUMI UN ATZIŅAS**

2020.12. - 2021.06.

RĪGĀ

SATURS

SAĪSINĀJUMI.....	5
1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI	6
<i>Par nepieteikto kreditoru prasījumu noilgumu</i>	<i>6</i>
<i>Par izmaiņu veikšanu kreditoru prasījumu reģistrā</i>	<i>7</i>
<i>Par prasības celšanu pret valdes locekļiem</i>	<i>8</i>
<i>Par e-adresi.....</i>	<i>10</i>
<i>Par saziņu maksātnespējas procesā.....</i>	<i>12</i>
2. AR ADMINISTRATORA DARBĪBU SAISTĪTIE JAUTĀJUMI MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ	13
<i>Par administratora atbildības noteikšanu</i>	<i>13</i>
<i>Par administratora tiesībām aprēķināt sev atbildību no piedzītajiem zaudējumiem, ko radīja iepriekšējais administrators</i>	<i>14</i>
<i>Par administratora tiesībām pieprasīt aizpildīt fiziskās personas identifikācijas anketu</i>	<i>15</i>
<i>Par administratora tiesībām uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu</i>	<i>16</i>
<i>Par arestētajiem naudas līdzekļiem un maksātnespējas procesa pabeigšanu</i>	<i>18</i>
<i>Par rīcību ar arestētu parādnieka mantu juridiskās personas maksātnespējas procesā</i>	<i>20</i>
<i>Par administratora tiesībām pieprasīt informāciju</i>	<i>21</i>
<i>Par administratora pienākumu vērtēt parādnieka darbības saistībā ar saņemto aizdevumu deklarēšanu</i>	<i>23</i>
<i>Par svešvalodā iesniegtu kreditora prasījumu</i>	<i>25</i>
<i>Par administratora pienākumu apstrīdēt darījumus juridiskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	<i>29</i>
<i>Par administratora tiesībām fiziskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	<i>30</i>
<i>Par administratora atbildības aprēķināšanu par parādnieka iekļātās mantas pārdošanu</i>	<i>32</i>
<i>Par izlīguma slēgšanas iespējamību</i>	<i>34</i>
<i>Par administratora atbildību</i>	<i>36</i>
3. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS.....	37
<i>Par cesijas darījumiem TAP</i>	<i>37</i>
4. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS.....	40
<i>Par vienpusējo atkāpšanos no līguma juridiskās personas maksātnespējas procesā</i>	<i>40</i>
<i>Par neizmaksāto darba samaksu</i>	<i>42</i>
<i>Par parādnieka mantu juridiskās personas maksātnespējas procesā</i>	<i>43</i>
<i>Par parādnieka mantas pārdošanas plānu</i>	<i>45</i>
<i>Par kreditora prasījuma segšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	<i>46</i>
<i>Par iekļātās mantas pārdošanu izsolē</i>	<i>48</i>
<i>Par balsu skaita noteikšanu nodrošinātajam kreditoram balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu</i>	<i>50</i>

<i>Par depozīta un valsts nodevas iemaksu</i>	50
<i>Par juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta izmaksu</i>	51
<i>Par kreditora tiesībām iepazīties ar mediācijas procesa norisi</i>	54
<i>Par kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņu juridiskās personas maksātnespējas procesā</i>	57
<i>Par dalību izsolē</i>	58
<i>Par pāreju no juridiskās personas maksātnespējas procesu uz TAP</i>	62
<i>Par depozīta un valsts nodevas samaksu juridiskās personas maksātnespējas procesā</i>	64
5. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	66
<i>Par Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas interpretāciju</i>	66
<i>Par parādnieka rīcību fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	68
<i>Par tiesas izdevumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	69
<i>Par ienākumu novirzīšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	71
<i>Par ienākumu novirzīšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	74
<i>Par fiziskās personas ienākumu novirzīšanu bankrota procedūras laikā</i>	76
<i>Par ienākumu novirzīšanas apmēru valstī noteiktās minimālās algas maiņas gadījumā</i>	77
<i>Par pabalsta sakarā ar ģimenes locekļa nāvi novirzīšanu kreditoru prasījumu apmierināšanai</i>	78
<i>Par darba devēja izmaksāto kompensāciju novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai</i>	79
<i>Par atgūtajiem naudas līdzekļiem pēc tiesas lēmuma par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu</i>	81
<i>Par parādnieka nāves ietekmi uz fiziskās personas maksātnespējas procesu</i>	83
<i>Par Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta piemērošanu</i>	85
<i>Par parādnieka tiesībām pārcelties uz ārvalstīm fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā</i>	87
<i>Par UGFA kreditora prasījumu saistību dzēšanas procedūrā</i>	90
<i>Par kreditoru pieteikšanās termiņu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	91
<i>Par saistību dzēšanas plāna grozīšanas pienākumu</i>	93
<i>Par kreditoru prasījumu segšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	96
<i>Par parādnieka ziedotajiem naudas līdzekļiem pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa</i>	97
<i>Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	99
<i>Par parādnieka pilnvarošanu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	102
<i>Par fiziskās personas maksātnespējas procesa finansēšanas avotiem</i>	104
<i>Par komercķīlas dzēšanas kārtību maksātnespējas procesa laikā</i>	107
<i>Par atkārtota fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu</i>	108
<i>Par grozījumiem fiziskās personas saistību dzēšanas plānā</i>	109
<i>Par invaliditātes pensijas novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	111

<i>Par atmaksāto nodokļu novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	112
<i>Par komunālo pakalpojumu apmaksas pienākumu fiziskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	113
<i>Par saistību dzēšanas plāna termiņa maiņu</i>	114
6. PARĀDNIKA MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ	116
<i>Par parādnieka mantas pārdošanu juridiskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	116
<i>Par laulāto kopīgo mantu.....</i>	117
<i>Par parādnieka mantas pārdošanas kārtību</i>	119
<i>Par nekustamā īpašuma atsavināšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	120
<i>Par rīcību ar parādnieka mantu</i>	122
7. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	126
<i>Par pārrobežu maksātnespējas procesa atzīšanu</i>	126
8. COVID-19 IETEKME UZ MAKSĀTNESPĒJAS PROCESU	128
<i>Par kreditoru sapulces norisi Covid-19 laikā</i>	128
<i>Par vienreizējā atbalsta novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	128
<i>Par vienreizējā pabalsta novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	130
9. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI	132
<i>Par amatpersonu vainas prezumpciju</i>	132
<i>Par neizpildītajām saistībām</i>	133
<i>Par parādnieka administratīvo sodu samaksu</i>	134
<i>Par parādnieka mantas statusu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas</i>	136
<i>Par solidārā parāda piedziņu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas.....</i>	138

SAĪSINĀJUMI

Administrators – maksātspējas procesa administrators;

Administratoru asociācija – biedrība "Latvijas maksātspējas procesa administratoru asociācija";

AS – akciju sabiedrība;

ĀTAP – ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības process;

DZĪKS – dzīvokļu īpašnieku kooperatīvā sabiedrība;

e-adrese – oficiālā elektroniskā adrese;

EMUS – Elektroniskā maksātspējas uzskaites sistēma;

e-pasts – elektroniskā pasta adrese;

Ministru kabineta noteikumi Nr. 88 – Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88 "Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātspējas procesā";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 565 – Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 565 "Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku sociālajām garantijām";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 1354 – Ministru kabineta 2013. gada 26. novembra noteikumi Nr. 1354 "Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā";

LAPK – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (zaudēja spēku 01.07.2020.);

MSIA – maksātspējīgā sabiedrība ar ierobežotu atbildību;

NILLTPFNL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums;

Padomes regula Nr. 1346/2000 – 2000. gada 29. maija Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000;

Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 – Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija regula (ES) 2015/848;

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību;

TA – Tiesu administrācija;

TAP – tiesiskās aizsardzības process;

UGFA – Uzturlīdzekļu garantijas fonda administrācija;

VAS – valsts akciju sabiedrība;

VID – Valsts ieņēmumu dienests;

VSAA – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Par nepieteikto kreditoru prasījumu noilgumu¹

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu par to:

1) vai brīdī, kad vēl nav pabeigta saistību dzēšanas procedūra, termiņā nepieteiktie kreditoru prasījumi jau ir uzskatāmi par noilgušiem;

2) vai termiņā nepieteiktie kreditoru prasījumi uzskatāmi par noilgušiem arī tādā gadījumā, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, šī panta otrajā daļā noteikts, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Turklāt Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļa imperatīvi noteic, ka pēc Maksātnespējas likumam 73. panta otrajā daļā minētā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā.

No minētā secināms, ka, ja kreditors nav ievērojis Maksātnespējas likuma 73. pantā noteikto prasījumu iesniegšanas termiņu, kreditors, tostarp nodrošinātais kreditors, zaudē savas kreditora tiesības.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas, izņemot šā panta ceturtajā daļā minētās saistības. No minētā izriet, ka vienīgais veids, kā parādnieks saskaņā ar Maksātnespējas likumu var atbrīvoties no saistībām, ir saistību dzēšanas procedūras izpilde. Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka parādnieks netiek atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, ja viņš nav veicis šajā plānā noteiktās darbības.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta sesto daļu, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiek atjaunota. Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir norādījusi, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām (Maksātnespējas likuma 165. panta sestā daļa), tad tiek atjaunoti tie prasījumi, kurus kreditori pieteikuši Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā un kuri nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros². Tādējādi uz kreditora prasījumu, kas Maksātnespējas

¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 14. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1325.

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 3. februāra lēmums lietā Nr. C16082214; SPC-10/2017.

likumā noteiktajā kārtībā vispār nav pieteikts, šā likuma 165. panta sestās daļas noteikumi nav attiecināmi³.

Papildus norādāms, ka attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesu Latvijas Republikas Augstākā tiesa savulaik ir norādījusi, ka maksātnespējas procedūras uzsākšana un izbeigšanas sekas nevar ietekmēt kreditoru, kurš nav ticis informēts par maksātnespējas procedūru un kreditora prasījuma pieteikšanu⁴.

Tāpat pieminēts, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ir definēts labticības princips, kurš noteic, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Labticības (labas ticības) princips nozīmē to, ka katram savas subjektīvas tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ievērojot citu personu pamatotās intereses (Civillikuma 1. pants)⁵. Papildus norādāms, ka judikatūrā un arī tiesību doktrīnā pastāv stabils uzskats, ka laba ticība nav paša subjekta subjektīvs vērtējums, bet gan objektīvā kategorija, ko precīzi raksturo termins "godprātīgi"⁶.

Par izmaiņu veikšanu kreditoru prasījumu reģistrā⁷

Iesniegumā norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa lietā ir saņemts viena kreditora prasījums par kopējo summu 2 138 232 euro, kas sastāv no pamatparāda summas. 2020. gada 26. maijā ir apstiprināts parādnieka saistību dzēšanas plāns ar termiņu viens gads, jo parādnieks var segt 35 % no kopējās parāda summas. 2020. gada 17. decembrī vienīgais kreditors paziņoja, par parāda saistību dzēšanu un precizēja parāda apmēru uz paziņojuma dienu.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai administratoram iepriekš aprakstītajā gadījumā ir pienākums veikt grozījumus kreditoru prasījumu reģistrā, precizējot kreditora parāda apmēru.

2) kādā veidā veikt grozījumus, ja EMUS ir paredzēts norādīt summu, no kuras kreditors atteicās,⁸ bet kreditors šo summu paziņojumā nav norādījis.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 78. panta pirmajai daļai administrators kārtu kreditoru prasījumu reģistru. No minētās tiesību normas nepārprotami izriet, ka kreditoru prasījumu reģistra kārtošana, t.sk. izmaiņu veikšana, ir administratora ekskluzīvā kompetence. Kreditoru prasījumu reģistrā tiek ierakstītas ziņas, kas noteiktas šā panta otrajā daļā (t.sk. izmaiņas kreditoru prasījuma apmērā) un minētās ziņas ir pieejamas tikai maksātnespējas procesā iesaistītajām personām.

Nemot vērā minēto secināms, ka, ja administrators saņem ziņas par kreditora prasījuma apmēra izmaiņām, tad saskaņā ar Maksātnespējas likuma 78. panta pirmo daļu un otrās daļas 6. punktu administratoram ir jāveic izmaiņas kreditoru prasījumu reģistrā. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā minēto izmaiņu veikšana ir būtiska, lai nodrošinātu atklātības principa (Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punkts) ievērošanu. Vienlaikus, ja kreditora prasījuma apmēra

³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. C33447611; SKC-434/2016.

⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra spriedums lietā Nr. C19056212, SKC-77/2016.

⁵ Bērziņš G., Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 34. lpp.

⁶ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. C32312414; sk. arī: Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2009, 209.-210. lpp.

⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 11. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2021/25.

⁸ EMUS metodiskie norādījumi, 14. lpp. "kreditors atteicies no prasījuma".

izmaiņas ir saistītas ar to, ka parādnieks pilda fiziskās personas saistību dzēšanas plānu, tad izmaiņas kreditoru prasījuma reģistrā nav jāveic.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 78. panta ceturto daļu administrators piecu dienu laikā paziņo par izmaiņām kreditoru prasījumu reģistrā kreditoriem, parādnieka pārstāvim, Maksātnespējas kontroles dienestam un tiesai, kurā pasludināts attiecīgais maksātnespējas process.

Lai veiktu izmaiņas EMUS, nepieciešams noskaidrot, kādas darbības pēc būtības veiktas ar attiecīgo kreditoru prasījumu. Administratoram ir jāizvērtē, vai attiecīgais kreditora prasījums ir samazināts, jo, piemēram, segts ārpus maksātnespējas procesa, līdz ar to kreditors atsakās no daļas prasījuma. Tādā gadījumā administratoram EMUS kreditora prasījuma kartiņā darbību sarakstā jāpievieno jauna darbība "Kreditors atteicies no prasījuma" un jānorāda summa, par kuru izmainījies atzītais kreditora prasījums. Piemēram, ja administrators sākotnēji ir atzinis kreditora prasījumu par 100,00 *euro* (galvenais prasījums) un ir saņēmis informāciju no kreditora, ka atlikušais prasījuma apmērs ir 60,00 *euro*, tad laukā "Izmaiņas galvenā prasījuma apmērā" ir jānorāda 40,00 *euro* (100,00 - 60,00 = 40,00). Atlikušo atzīto prasījuma apmēru EMUS aprēķinās automātiski. Vienlaikus jāņem vērā, ka katrā konkrētā gadījumā apstākļi var būt dažādi, tāpēc neskaidru apstākļu gadījumā būtu jālūdz kreditoram precizēt summu, par kuru samazināts kreditora prasījums (nevis tikai norādīt atlikušo prasījuma apmēru).

Tāpat svarīgi noskaidrot, vai kreditora norādītais kreditora prasījuma samazinājums būtu uzskatāms par kreditora prasījuma apmierināšanu. Piemēram, kreditors norāda, ka atlikušā prasījuma apmērs ir samazinājies no 60,00 *euro* uz 50,00 *euro*, jo parādnieks veica kārtējo saistību dzēšanas plānā paredzēto maksājumu. Secināms, ka atzītā prasījuma apmērs pēc būtības nav mainījies, bet prasījums ir apmierināts daļēji. Šādā gadījumā administratoram EMUS kreditora prasījuma kartiņā nebūtu jāprecizē kreditora prasījuma informācija, jo kreditora prasījums segts saistību dzēšanas procedūras laikā. Ja kreditora prasījums tiktu segts bankrota procedūras laikā (piemēram, no naudas līdzekļiem, kas iegūti pārdodot parādniekam piederošu mantu), tad EMUS kreditora prasījuma kartiņā darbību sarakstā būtu jāpievieno jauna darbība "Apmierināts" un jānorāda summa (konkrētajā piemērā 10,00 *euro*), par kuru apmierināts kreditora prasījums.

Par prasības celšanu pret valdes locekļiem⁹

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas spriedumu par SIA "/Nosaukums/" (turpmāk šajā skaidrojumā - parādnieks) administratoru iecelts Administrators, kas saņēma kreditora VID iebildumus par mantas pārdošanas plānu parādnieka maksātnespējas procesā, kurā, atsaucoties uz Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 7. jūnija lēmumā lietā Nr. SKC-7/2016 sniegtajām atziņām, VID lūdza izvērtēt parādnieka pārvaldes institūciju locekļu atbildību par nodarītajiem zaudējumiem saistībā ar VID lēmumu par nodokļu audita rezultātiem (lēmums).

Attiecīgi Administrators izvērtējot VID iebildumus kopsakarā ar parādnieka pārstāvja sniegtajiem paskaidrojumiem, nodotos parādnieka grāmatvedības dokumentus, nekonstatēja parādnieka bijušā valdes locekļa prettiesiskas darbības, kas būtu cēloniskā sakarā ar zaudējumu nodarīšanu parādniekam vai kreditoru kopuma interesēm. Atbildē uz VID iebildumiem tika sniegta informācija kreditoram, ka nav konstatēts pamats prasības celšanai pret parādnieka bijušo valdes locekli, kā arī papildus norādīts, ka kreditora iebildumi attiecībā uz minēto Administratora

⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 26. februāra vēstule Nr. 1-57n/2021/228.

paziņojumu netika saņemti. Secināts, ka lēmums nevar būt pamats prasības celšanai pret parādnieka bijušo valdes locekli maksātnespējas procesā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, lūgts sniegt viedokli, vai administratoram ir pienākums celt prasību pret parādnieka bijušo valdes locekli, pamatojoties uz lēmumu, ja šādas prasības celšana konkrētajā tiesiskajā situācijā, pašas administratora ieskatā būtu nepamatota.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības, pienākumi un atbildība. Tādējādi administratoram administrējot juridiskās personas maksātnespējas procesu ir jārīkojas kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punktā noteikts, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators izvērtē un ceļ tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, kā arī pret personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem sakarā ar viņu pienākumu ar savu mantu atbildēt par personālsabiedrības saistībām.

Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmā daļa regulē valdes locekļu atbildību par dokumentu nenodošanu, nosakot, ka parādnieka – kapitālsabiedrības valdes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem parādniekam, ja administratoram netiek nodoti parādnieka grāmatvedības dokumenti vai tie ir tādā stāvoklī, kas neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Maksātnespējas likuma 72.¹ panta trešās daļas pirmajā teikumā noteikts, ka maksātnespējas procesā prasību pret valdes locekli parādnieka vārdā ceļ administrators. Līdz ar to secināms, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram ir tiesības celt tiesā divu veidu prasības pret parādnieka valdes locekļiem – par nodarīto zaudējumu atlīdzību un parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu.

No minētajām tiesību normām izriet, ka likumdevējs ir uzlicis administratoram pienākumu izvērtēt un celt prasību pret valdes locekļiem u.c., tiklīdz administrators konstatē priekšnoteikumus prasības celšanai.

Likumdevējs ir noteicis valdes locekļa atbildību, kad uzņēmums ir cietis zaudējumus, jo tieši zaudējumu nodarīšana sabiedrībai ir obligāts priekšnoteikums, lai varētu celt prasību pret valdes locekli. Savukārt zaudējumu esamībai jābūt cēloņsakarībā ar valdes locekļa prettiesisku rīcību.

Saskaņā ar Komerclikuma noteikumiem, galvenais jebkura valdes locekļa pienākums ir nodrošināt kapitālsabiedrības darbības tiesiskumu. Līdz ar to par valdes locekļa pienākumu veikšanas izvērtēšanas kritēriju izmantojams Komerclikuma 169. panta pirmajā daļā noteiktais, ka valdes loceklim savi pienākumi ir jāveic kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

Ja parādnieks ir kapitālsabiedrība un zaudējumus ir nodarījuši valdes locekļi, piemērojami Komerclikuma 169. panta noteikumi par valdes locekļu atbildību. Piemērojot zaudējumu atlīdzināšanas regulējumu maksātnespējas procesu ietvaros, ir jāņem vērā šī institūta mērķis maksātnespējas procesa kontekstā. Proti, zaudējumu atlīdzības prasības mērķis ir atgūt līdzekļus, no kuriem apmierināt kreditoru prasījumus. Tāpat ir jāņem vērā, ka valdes rīcība, kas ir novedusi parādnieku līdz maksātnespējai, ir radījusi kaitīgas sekas ne tikai sabiedrībai, bet arī kreditoriem, kuru prasījumus valdes rīcības dēļ nav iespējams apmierināt tādā apmērā, kā tas būtu iespējams, ja valde būtu rīkojusies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

Saistībā ar minēto norādāms, ka atbilstoši judikatūrā norādītajam, prasībai, ko administrators ceļ maksātnespējīgā uzņēmuma labā ir leģitīms mērķis, ja tā vērsta uz līdzekļu iegūšanu, kas nepieciešami kreditoru prasījumu un maksātnespējas procesa izmaksu segšanai.¹⁰ Turklāt viens no instrumentiem, kā atgūt līdzekļus kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā, ir zaudējumu piedziņa no valdes locekļiem. Administratoram, kurš cēlis prasību pret valdes locekli, ir jāpierāda, pirmkārt, sabiedrībai (tātad kreditoru kopumam) nodarīto zaudējumu fakts un apmērs, otrkārt, cēloniskais sakars starp zaudējumiem un valdes locekļa rīcību, treškārt, kā šie zaudējumi ir samazinājuši kreditoru prasījumu apmierināšanas iespējas maksātnespējas procesā, bet valdes loceklis var atbrīvoties no civiltiesiskās atbildības, pierādot savas rīcības atbilstību krietna un rūpīga saimnieka kritērijiem.¹¹

Rezultātā, ja prasība tiek celta pret valdes locekli par kapitālsabiedrībai nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, tad tiesai, izšķirot strīdu, jāņem vērā Komerclikuma 169. panta trešās daļas noteikumus, kas paredz valdes locekļa pienākumu pierādīt, ka viņa darbības atbilst krietna un rūpīga saimnieka rūpībai. Proti, tieši valdes loceklim ir jāatspēko savas rīcības prettiesiskuma un vainojamības prezumpcija.

Turklāt tiesu praksē nostiprinājusies no Komerclikuma 169. panta izrietošā atziņa, ka lietās, kur prasība celta par valdes locekļu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu maksātnespējīgās sabiedrības labā, pierādīšanas pienākums gulstas uz sabiedrības valdes locekli. Savukārt prasītājam – administratoram ir jāpierāda tikai zaudējumu apmērs un to prezumpcijas fakts.¹²

Par e-adresi¹³

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai administratoram, sūtot kreditoriem maksātnespējas procesa ietvaros dokumentus, un kreditors ir Oficiālās elektroniskās adreses likuma subjekts, dokumenti jāsūta uz subjekta (kreditora) e-adresi vai kreditora prasījumā norādīto e-pasta adresi?

2) vai gadījumā, ja kreditoram jāsūta dokuments uz e-adresi, tad administratoram, nosūtot, piemēram, ziņojumu par mantas neesamību, daļai kreditoriem (kuri nav Oficiālās elektroniskās adreses likuma subjekti) jāsūta uz e-adresi, savukārt otrajai kreditoru daļai (kuri ir Oficiālās elektroniskās adreses likuma subjekti) un kuri savos kreditora prasījumos ir norādījuši e-adreses, dokuments ir jānosūta tikai uz e-adresi?

3) gadījumā, ja kreditors, kurš ir Oficiālās elektroniskās adreses likuma subjekts, ir pieteicis kreditora prasījumu un kā savu kontaktinformāciju ir norādījis e-adresi, vai kreditoru prasījumu reģistrā ir jānorāda kreditora e-adrese kā viņa kontaktinformācija saskaņā ar Maksātnespējas likuma 78. panta otrās daļas 1. punktu, vai arī kreditora prasījumā norādītā e-adrese?

4) ja administrators pieņem lēmumu par kreditora, kurš ir Oficiālās elektroniskās adreses likuma subjekts, prasījumu un saskaņā ar, piemēram, Maksātnespējas likuma 75. panta piekto daļu, kas paredz, ka lēmums nosūtāms kreditoram elektroniski uz šā likuma 73. panta ceturtās

¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 23. novembra spriedums lietā Nr. C26097912, SKC-291/2018.

¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 23. novembra spriedums lietā Nr. C26097912, SKC-291/2018.

¹² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. C39072411, SKC-7/2016.

¹³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 9. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/37.

daļas 6. punktā norādīto e-adresi, vai administratoram tādā gadījumā ir jāsūta lēmums uz kreditora e-adresi vai arī e-adresi?

Saskaņā ar Oficiālās elektroniskās adreses likuma 1. panta 6. punktu, 5. panta pirmās daļas 1. punktu un pārejas noteikumu 2. punktu administratoram e-adreses izmantošana ir obligāta no 2021. gada 1. aprīļa.

Oficiālās elektroniskās adreses likuma 1. panta 6. punktā noteikts, kas šī likuma izpratnē ir valsts iestāde. Saskaņā ar šī likuma 5. pantu e-adreses izmantošana ir obligāta valsts iestādei un reģistros reģistrētam tiesību subjektam.

Kreditora prasījumam izvirzītās prasības ir noteiktas Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtajā daļā, savukārt šī panta sestajā daļā noteiks, kādi dokumenti pievienojami kreditora prasījumam. Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtais daļas 6. punkts paredz, ka kreditori savā iesniegumā norāda kontaktinformāciju, tajā skaitā e-adresi. Savukārt Maksātnespējas likuma 75. panta piektā daļa noteic, ka administratora lēmums par kreditora prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu triju dienu laikā pēc tā pieņemšanas nosūtāms attiecīgajam kreditoram elektroniski uz šā likuma 73. panta ceturtais daļas 6. punktā norādīto e-adresi, noformējot dokumentu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām.

E-adreses izmantošanas prioritāte noteikta Oficiālās elektroniskās adreses likuma 12. pantā. Tādējādi e-adreses izmantošana ir prioritāra salīdzinājumā ar Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtais daļas 6. punktā norādīto elektroniskā pasta adresi. Līdz ar to administratoram tas jāņem vērā saziņā ar maksātnespējas procesā iesaistītajām personām.

Saskaņā ar Oficiālās elektroniskās adreses likuma 12. panta trešo daļu dokumentu, kas atbilstoši normatīvajiem aktiem sūtāms uz e-adresi, nosūta uz e-adresi, ja ir aktivizēta e-adrese.

Oficiālās elektroniskās adreses likumā ir noteikti subjekti, kam ir obligāta e-adreses izmantošana. Tā kā administrators minētā likuma izpratnē ir valsts iestāde, tad e-adreses izmantošana tam ir obligāta ar citiem šī likuma subjektiem (ar valsts iestādēm un reģistros reģistrētiem tiesību subjektiem, kuriem arī ir obligāta e-adreses izmantošana, kā arī ar privātpersonu, kurai aktivizēta e-adrese).

Savukārt ar personām, kurām nav obligāta e-adreses izmantošana un tā nav aktivizēta, saziņa notiks ar maksātnespējas reģistrā ierakstīto administratora e-adresi.

Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtais daļas 6. punkts paredz, ka kreditori savā iesniegumā norāda kontaktinformāciju, tajā skaitā e-adresi, nevis tikai e-adresi. Maksātnespējas likuma 78. panta otrās daļas pirmais punkts noteic, ka kreditoru prasījumu reģistrā administrators ieraksta šādas ziņas, tostarp tā kreditora firma (nosaukums) vai vārds, uzvārds, reģistrācijas numurs vai personas kods, kontaktinformācija, kurš pieteicis kreditora prasījumu. Līdz ar to kreditoru prasījumu reģistrā kā kreditora kontaktinformāciju var norādīt gan e-pasta adresi, gan e-adresi. Tomēr vēršama uzmanība, ka norādot dažādus saziņas kanālus, saziņai primāri ir pielietojama e-adrese saskaņā ar Oficiālās elektroniskās adreses likumu.

Norādāms, ka detalizēts apraksts par e-adreses lietošanas aspektiem atrodams Maksātnespējas kontroles dienesta sagatavotajā un administratoriem nosūtītajā informācijā – e-adreses izmantošanai EMUS, līdz ar to aicinājums sekot līdzī aktuālajai informācijai EMUS paziņojuma logā.

Par saziņu maksātspējas procesā¹⁴

Iesniegumā lūgts sniegt atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

- 1) vai administratoram jāsūta dokumenti uz kreditoru oficiālo e-adresi vai arī jāizmanto e-pasts, ja pēc 2021. gada 1. aprīļa kreditors, kuram ir e-adrese, lūdz saņemt dokumentu uz e-pastu?*
- 2) kā rīkoties kreditoriem, piemēram, VID, kas pirms 2021. gada 1. aprīļa iesniedza kreditora prasījumus, norādot saziņai e-pastu? Vai šajā gadījumā bez VID piekrišanas ir jāsūta dokumenti uz e-adresi?*

Oficiālās elektroniskās adreses likuma 5. panta pirmā daļa noteic, ka e-adreses izmantošana ir obligāta: 1) valsts iestādei; 2) reģistros reģistrētam tiesību subjektam; 3) rezerves karavīram. Savukārt minētā panta otrajā daļā paredzēts, ka e-adresi var izmantot: 1) Iedzīvotāju reģistrā reģistrēta fiziskā persona no 14 gadu vecuma; 2) reģistros neregistrēta persona.

Tāpat likumdevējs atbilstoši Oficiālās elektroniskās adreses koncepcijai nolūkā nodrošināt oficiālu bezmaksas elektronisko saziņu starp valsts iestādēm un privātpersonām nošķīra to subjektu loku, kam obligāti ir jāizmanto e-adrese, t.sk. valsts iestādēm, reģistros reģistrētiem tiesību subjektiem un rezerves karavīriem. Tomēr tiek minēts, ka brīvprātīgi e-adresi var izmantot Iedzīvotāju reģistrā reģistrētas fiziskās personas, kas sasniegušas 14 gadu vecumu, un reģistros neregistrētas personas, proti, šai prasībai nav obligāts raksturs.

Saskaņā ar Oficiālās elektroniskās adreses likuma 1. panta 6. punktu, 5. panta pirmās daļas 1. punktu un pārejas noteikumu 2. punktu administratoram e-adreses izmantošana ir obligāta no 2021. gada 1. aprīļa. Līdz ar to administratoram no 2021. gada 1. aprīļa saziņā ar valsts iestādēm, tostarp VID, ir jāizmanto e-adrese, jo arī VID kā valsts iestādei tā jālieto obligāti.

Tāpat Oficiālās elektroniskās adreses likuma 12. panta pirmajā daļā paredzēts, ja ir aktivizēts e-adreses konts, valsts iestāde un privātpersona sazinās elektroniski un elektronisko dokumentu nosūta, izmantojot e-adresi. Ja šā likuma 5. panta otrajā daļā minētā fiziskā persona, kurai ir aktivizēts oficiālās e-adreses konts, lūdz izmantot citu saziņas kanālu, lūgumu īpaši pamatojot, minēto lūgumu pēc iespējas ņem vērā un izmanto fiziskās personas norādīto dokumenta paziņošanas veidu.

Tā kā administrators Oficiālās elektroniskās adreses likuma izpratnē ir valsts iestāde, saziņa ar e-adreses starpniecību ir obligāta ar valsts iestādēm, reģistros reģistrētiem tiesību subjektiem un rezerves karavīriem, kā arī ar privātpersonu, kurai aktivizēta e-adrese. Tomēr persona, kurai ir aktivizēta e-adrese, bet tās izmantošana nav obligāta, var izmantot arī citu saziņas kanālu, īpaši pamatojot savu lūgumu. Citos gadījumos saziņa ar personām, kurām nav obligāta e-adreses izmantošana un tā nav aktivizēta, notiek ar maksātspējas reģistrā ierakstīto administratora e-pastu.

Atzīmējams, ka e-adreses izmantošanas prioritāte ir atrunāta Oficiālās elektroniskās adreses likuma 12. pantā. Tādējādi e-adreses izmantošana ir prioritāra salīdzinājumā ar Maksātspējas likuma 73. panta ceturtnās daļas 6. punktā norādīto e-pasta adresi. Līdz ar to administratoram tas jāņem vērā saziņā ar maksātspējas procesā iesaistītajām personām.

Vēršama uzmanība, ka detalizēts apraksts par e-adreses lietošanas aspektiem atrodams Maksātspējas kontroles dienesta sagatavotajā un administratoriem nosūtītajā informācijā – e-adreses izmantošanai EMUS, kā arī jāseko līdzi aktuālajai informācijai EMUS paziņojuma logā.

¹⁴ Maksātspējas kontroles dienesta 2021. gada 8. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/584.

2. AR ADMINISTRATORA DARBĪBU SAISTĪTIE JAUTĀJUMI MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

Par administratora atlīdzības noteikšanu¹⁵

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai kreditoru sapulce ir tiesīga Maksātnespējas likuma (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim) 79. panta pirmās daļas 10. punkta kārtībā administratoram noteikt lielāku atlīdzību, nekā Maksātnespējas likumā noteiktā, arī par no ieķīlāto debitoru parādu atgūšanas, ja tam savu piekrišanu nav sniedzis nodrošinātais kreditors?

2) vai administrators ir tiesīgs sev izmaksāt atlīdzību par ieķīlāto debitoru parādu atgūšanu, ja atlīdzību kreditoru sapulce ir noteikusi lielāku nekā to paredz Maksātnespējas likuma (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim) 182. panta trešā daļa un ja tam savu piekrišanu nav devis nodrošinātais kreditors?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 79. panta pirmās daļas 10. punktu kreditoru sapulces kompetencē ietilpst administratora atlīdzības noteikšana. Savukārt Maksātnespējas likuma 182. panta otrajā daļā ir noteikts, ka par atlīdzības apmēru administrators rakstveidā vienojas ar kreditoru sapulci. Ja vienošanās netiek panākta, administrators saņem atlīdzību pēc šajā pantā noteiktās taksēs. Šā panta trešā daļa noteic administratora proporcionālās atlīdzības taksēs apmēru atkarībā no atgūtās mantas vērtības, bet ceturtā daļa – gadījumus, kad administrators saņem atlīdzību pēc fiksētas taksēs.

No minētajām tiesību normām izriet, ka administratoram vienojoties ar kreditoru sapulci ir tiesības noteikt lielāku atlīdzību. Savukārt, ja šāda vienošanās nav panākta, tad likumdevējs juridiskās personas maksātnespējas procesā administratoram ir noteicis fiksētu atlīdzības apmēru un procentuālu atlīdzību, kuras apmērs atkarīgs no administratora darba efektivitātes.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 75. pantu kreditoru prasījumi tiek iedalīti divās grupās: 1) nodrošināto kreditoru prasījumi un 2) nenodrošināto kreditoru prasījumi. Papildus šā likuma 78. panta otrajā daļā noteikts, ka balsis kreditoru sapulcē tiek piešķirtas nenodrošinātajam kreditoram, kura prasījums ir pieteikts šā likuma 70. panta pirmajā daļā minētajā kreditoru prasījumu pieteikšanas termiņā un kura prasījumu ir atzinis administrators. Ja administrators ir pieņēmis lēmumu daļēji atzīt kreditora prasījumu, balsis kreditoram piešķir atbilstoši atzītajai galvenā prasījuma summai.

Ievērojot minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā nenodrošinātie kreditori nav tiesīgi lemt par nodrošināto kreditoru mantu. Proti, nenodrošinātie kreditori nevar noteikt lielāku atlīdzību, nekā Maksātnespējas likumā noteiktā, arī par no ieķīlāto debitoru parādu atgūšanas, ja tam savu piekrišanu nav sniedzis nodrošinātais kreditors. Tādējādi arī administrators nav tiesīgs sev izmaksāt atlīdzību par ieķīlāto debitoru parādu atgūšanu, ja atlīdzību kreditoru sapulce ir noteikusi lielāku nekā to paredz Maksātnespējas likuma 182. panta trešā daļa.

Vienlaikus, ja administratora atlīdzība tiek segta no nenodrošinātās parādnieka mantas (nenodrošinātie kreditori finansē), tad Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā vienojoties kreditoru sapulce var noteikt administratoram lielāku atlīdzību, nekā Maksātnespējas likumā noteiktā, par no ieķīlāto debitoru parādu atgūšanas, savukārt administrators ir tiesīgs sev izmaksāt

¹⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 21. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/6.

to, pat, ja tam savu piekrišanu nav sniedzis nodrošinātais kreditors. Šāda situācija Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā ir pieļaujama, ja tā nekaitē nodrošinātā kreditora interesēm un maksātnespējas procesa efektīvai un likumīgai norisei. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 85. panta pirmo daļu kreditoru sapulces lēmumu var pārsūdzēt tiesā, kurā pasludināts attiecīgais maksātnespējas process.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 183. panta trešā daļa noteic, ja no parādnieka līdzekļiem nav iespējams segt maksātnespējas procesa izmaksas (Maksātnespējas likuma 10. pants), pamatojoties uz vienbalsīgu kreditoru sapulcē klātesošo kreditoru piekrišanu, tās var finansēt klātesošie kreditori. Savukārt šā panta ceturtā daļa noteic, ja kreditoru sapulce ir atteikusies segt maksātnespējas procesa izmaksas, to var darīt citas personas, kuras rakstveidā ir vienojušās ar administratoru.

Par administratora tiesībām aprēķināt sev atlīdzību no piedzītajiem zaudējumiem, ko radīja iepriekšējais administrators¹⁶

Iesniegumā norādīts, ka 2020. gada 17. februārī administrators atcelts no administratora pienākumu pildīšanas SIA "/Nosaukums/" (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas procesā. 2020. gada 11. martā par administratoru Parādnieka maksātnespējas procesa lietā ir iecelts cits Administrators. 2021. gada 19. februārī ar tiesas spriedumu ir apmierināts Administratora pieteikums piedzīt no iepriekšējā administratora zaudējumus par labu Parādniekam.

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu, vai Administrators var aprēķināt sev atlīdzību atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktam 10 % apmērā no zaudējumiem, kas piedzīti no iepriekšējā administratora par labu Parādniekam.

Administrators saņem atlīdzību no atgūtās mantas, ja ir veicis darbības ar mērķi atgūt parādniekam pienākošos naudas līdzekļus, un šīs administratora veiktās darbības ir bijušas par pamatu tam, ka parādnieka mantā tikuši ieskaitīti no debitoriem pienākošies naudas līdzekļi. Saskaņā ar iesniegumā norādīto Administrators ir vērsies tiesā pret iepriekšējo administratoru ar pieteikumu par zaudējumu atlīdzību, un tiesa šo Administratora pieteikumu ir apmierinājusi.

Vienlaikus, lai atbildētu uz Administratora jautājumu, vispirms jānoskaidro, vai zaudējumi, kas piedzīti no iepriekšējā administratora par labu Parādniekam, ir atzīstami par atgūto mantu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. pantu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 29. panta pirmo daļu administrators atbild par zaudējumiem, kas viņa vai pilnvarnieka vainas dēļ nodarīti valstij, parādniekam, kreditoriem vai citām personām. Saskaņā ar Maksātnespējas kontroles dienestam pieejamo informāciju Administrators, pārstāvot Parādnieku, vērsās tiesā ar pieteikumu par zaudējumu piedziņu no iepriekšējā administratora, jo iepriekšējais administrators prettiesiski no Parādnieka līdzekļiem apmaksāja maksātnespējas procesa izdevumus, tādējādi radot Parādniekam zaudējumus. Atbilstoši iesniegumā minētajam Administratora pieteikums ar tiesas spriedumu ir apmierināts. Kad spriedums stāsies spēkā un tiks izpildīts, Parādnieka mantā tiks ieskaitīti naudas līdzekļi no iepriekšējā administratora, pamatojoties uz Parādnieka prasījuma tiesībām, kas izriet no Maksātnespējas likuma 29. panta pirmās daļas.

¹⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 5. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/254.

Ņemot vērā minēto, var secināt, ka zaudējumi, kas piedzīti par labu Parādniekam no iepriekšējā administratora par viņa darbību vai bezdarbību, īstenojot administratora pilnvaras juridiskās personas maksātnespējas procesā, uzskatāmi par atgūto mantu atbilstoši Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktam. Attiecīgi pēc sprieduma spēkā stāšanās un tā izpildes Administrators var aprēķināt sev atlīdzību atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktam 10 procenti no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem.

Par administratora tiesībām pieprasīt aizpildīt fiziskās personas identifikācijas anketu¹⁷

Iesniegumā lūgts sniegt atbildi uz šādiem jautājumiem:

1) vai likumdevējs ir deleģējis administratoram tiesības fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros pieprasīt no parādnieka fiziskās personas identifikācijas anketas aizpildīšanu?

2) vai likumdevējs ir uzlicis par pienākumu fiziskai personai bankrota procedūras laikā, pēc administratora pieprasījuma, aizpildīt fiziskās personas identifikācijas anketu?

Fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā pēc iespējas pilnīgāk apmierinot kreditoru prasījumus var atjaunot maksāspēju. Līdz ar to, lai nodrošinātu maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi, administratoram Maksātnespējas likumā noteiktais pilnvarojums paredz plašu tiesību un pienākumu loku, tajā skaitā pieprasīt un saņemt no parādnieka informāciju (Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 1. punkts un 137. panta 4. punkts).

Atbilstoši NILLTPFNL 3. panta pirmās daļas 13. punktam administratori ir NILLTPFNL subjekti.

NILLTPFNL 1. panta ceturtajā punktā ir definēts jēdziens "klients". Attiecīgi klients ir juridiskā vai fiziskā persona vai juridisks veidojums, vai šādu personu apvienība, vai veidojumu apvienība, kuram likuma subjekts sniedz pakalpojumu vai pārdod preci.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Maksātnespējas kontroles dienests vērs uzmanību, ka, lai noteiktu administratora klientu loku atbilstoši NILLTPFNL noteiktajam jēdzienam "klients", administratoram nepieciešams vērtēt faktiskos un tiesiskos apstākļus kopsakarā ar klienta pazīmēm un maksātnespējas procedūru specifiku.

Tā kā administratoram ir pienākums nodrošināt NILLTPFNL regulējuma prasību ievērošanu, tad secināms, ka administratoram ir tiesības fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros pieprasīt no parādnieka - fiziskās personas - identifikācijas anketas aizpildīšanu, jo likumdevējs ir piešķīris administratoram tiesības pieprasīt un arī saņemt jebkuru informāciju, kurai ir nozīme konkrētā maksātnespējas procesā.

Attiecīgi fiziskai personai bankrota procedūras laikā, pēc administratora pieprasījuma, ir jāaizpilda fiziskās personas identifikācijas anketa. Tāpat Maksātnespējas likuma 139. panta 5. punkts noteic, ka parādniekam ir pienākums sniegt administratoram maksātnespējas procesa norisei nepieciešamās ziņas. Vienlaikus norādāms, ka maksātnespējas procesa sekmīgas norises nodrošināšanai ir nepieciešama administratora un parādnieka konstruktīva sadarbība un paša parādnieka interesēs ir sniegt administratoram nepieciešamo informāciju, lai vienlaikus novērstu jebkādas šaubas par iespējamiem ierobežojumiem maksātnespējas procesa norisē.

¹⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 14. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1324.

Papildus norādāms, ka atbilstoši NILLTPFNL 45. panta pirmās daļas 10. punktam administratorus NILLTPFNL prasību izpildē uzrauga un kontrolē Administratoru asociācija.

Tā kā atbilstoši NILLTPFNL par uzraudzības un kontroles institūciju administratoriem ir noteikta Administratoru asociācija un administratoru iekšējās kontroles sistēmas instrukcijas izstrāde ir Administratoru asociācijas ekskluzīvā kompetence, tad gadījumā, ja ir neskaidrības attiecībā uz iesniegumā minētās anketas saturu, tad Maksātnespējas kontroles dienests aicina vērsties Administratoru asociācijā, kas ir atbildīga par NILLTPFNL likuma normu piemērošanu un administratoru iekšējās kontroles sistēmas instrukcijas izstrādi atbilstoši NILLTPFNL likuma jēgai un mērķim.

Par administratora tiesībām uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu¹⁸

No iesnieguma izriet, ka MSIA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā sskaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas procesa ietvaros ir saņēmta vēstule no SIA "/Nosaukums B/", kurā pausts viedoklis par prasījuma tiesību pirkuma (cesijas) līguma noslēgšanu un par prasījuma tiesību pārdošanas apturēšanas nepieļaujamību. Proti, SIA "/Nosaukums B/" uzskata, ka Maksātnespējas likuma regulējums nepiešķir tiesības administratoram uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu, kā arī nevienā normatīvajā aktā nav noteiktas sabiedrības pārvaldes institūciju tiesības vienpusēji apturēt tiesīgi noslēgta darījuma izpildīšanu (Civillikuma 1587. pants). Turklāt arī Maksātnespējas likuma 81. panta otrā daļa, uz kuru izdarīta atsauce paziņojumā Parādnieka kreditoriem, Parādnieka pārstāvjiem un SIA "/Nosaukums B/", nedod administratoram tiesības vienpusēji apturēt tiesīgi noslēgta darījuma izpildīšanu.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli par SIA "/Nosaukums B/" nostāju, par jau noslēgto darījumu starp SIA "/Nosaukums B/" un Parādnieku, kā arī, ka neviena no Maksātnespējas likuma normām nedod administratoram tiesības uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu.

Papildus iesniegumā vērsta uzmanība, ka nekādi cesijas līgumi ar SIA "/Nosaukums B/" nav parakstīti, jo īsi pirms Maksātnespējas likuma 81. panta kārtībā nosūtītā paziņojuma Parādnieka kreditoriem par nodomu slēgt cesijas līgumu ar SIA "/Nosaukums B/", tika saņemta informācija no citas personas par iespējamu vērtīgu aktīvu. Līdz ar to Parādnieka kreditoriem, Parādnieka pārstāvjiem un SIA "/Nosaukums B/" tika izsūtīts paziņojums par nodomu uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu un cesijas līguma ar SIA "/Nosaukums B/" slēgšanu.

Maksātnespējas likuma 105. pants noteic, ka administrators var cedēt parādnieka prasījumus pret trešajām personām, ja parāda piedziņa varētu būt apgrūtināta vai ilgstoša.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 105. pants noteic vispārīgas administratora tiesības cedēt parādnieka prasījumus. Savukārt administratoram, izmantojot šīs piešķirtās tiesības, tiek uzlikts Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 8. punktā noteiktais pienākums, proti, juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators šajā likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem par nodomu veikt cesiju.

Administratora pienākums informēt kreditorus par tādiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskas personas maksātnespējas procesa norisē, tostarp par nodomu veikt prasījuma tiesību cesiju, caurvijas visam Maksātnespējas likumā ietvertajam regulējumam.

¹⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 25. februāra vēstule Nr. 1-57n/2021/221.

Turklāt no Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 8. punkta, 113. panta pirmās daļas 9. punkta un trešās daļas normām nepārprotami izriet, ka administrators ir tiesīgs cedēt prasījumu vienīgi tad, ja kreditori, būdami informēti par šādu priekšlikumu, Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā neizteic iebildumus.¹⁹

Līdz ar to administratoram nav piešķirta rīcības brīvība lēmuma par prasījuma cedēšanu pieņemšanā un īstenošanā, jo administratoram ir pienākums Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā ziņot parādnieka kreditoriem par savu nodomu veikt prasījuma cesiju, norādot arī cesijas pamatojumu un apmēru. Tādejādi ir iespējams īstenot kreditoru interešu aizsardzību ar Maksātnespējas likuma 82. pantā iekļauto iebildumu izteikšanas mehānismu, proti, ja kreditoriem ir iebildumi par Maksātnespējas likuma 81. pantā minētajām ziņām, viņiem ir pienākums par to ziņot administratoram piecu dienu laikā pēc šo ziņu saņemšanas, ja šajā likumā nav noteikts citādi.

Tikai pēc tam, kad kreditori Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā nav izteikuši iebildumus administratora priekšlikumam par nodomu cedēt prasījumu, administrators ir tiesīgs veikt turpmākās darbības, lai rezultātā tiktu noslēgts tiesisks darījums.

Vienlaikus nav pamats uzskatīt, ka pēc iebildumu celšanas par nodomu cedēt prasījumu termiņa notecēšanas administratoram nav tiesības mainīt nodomu situācijā, ja atklājušies apstākļi, kas norāda, ka prasījuma cesijai vairs nepastāv Maksātnespējas likumā noteiktais pamats. Šāda ierobežojuma noteikšana būtu pretēja gan Maksātnespējas likumā noteiktajam parādnieka prasījuma cesijas pamatam, gan Maksātnespējas likuma mērķim.

Savukārt tiesiska darījuma noslēgšana attiecas uz administratora kompetenci, ievērojot vispārējos Civillikuma nosacījumus par tiesiska darījuma slēgšanu. Tajā pašā laikā norādāms, ka, lai arī Civillikuma 1801. pants paredz cesijas līgumu starp prasījuma atdevēju kreditoru (cedentu) un to personu, kam to atdod (cesionāru) noslēgt jebkurā formā, tomēr praksē cesijas līgums tiek slēgts rakstveidā, jo tas atvieglo cesijas fakta pierādīšanu un ļauj skaidri vienoties par darījuma noteikumiem.

Līdz ar to secināms, ka prasījuma tiesību pārdošanas procedūra līdz brīdim, kamēr netiek noslēgts cesijas līgums, nedod personai, kura ir ieinteresēta šādu līgumu noslēgt, uzskatīt, ka cesijas līgums jau ir noslēgts.

Attiecībā uz jautājumu par to, vai Maksātnespējas likuma regulējums pieļauj administratoram tiesības uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu, norādāms sekojošais.

Pēc tam, kad tiesa ir pieņēmusi lēmumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, uzņēmuma vadības pilnvaras tiek apturētas un tās pārņem tiesas iecelts administrators atbilstoši Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktam.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 4. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir aizsargāt kreditoru intereses un apmierināt to prasījumus pret parādnieku pēc iespējas pilnīgāk. Savukārt, lai īstenotu maksātnespējas procesa mērķus, administratoram ir jāveic viss konkrētajā situācijā iespējama, rīkojoties ne vien kā krietnam un rūpīgam saimniekam, bet arī jāpieņem saimnieciski izdevīgākie lēmumi.

Tas nozīmē, ka administratoram paredzētas plašas pilnvaras, tostarp pilnvaras pārņemt parādnieka mantu un rīkoties ar to, pieņemt lēmumus, kas ietekmē kreditoru intereses, kā arī kļūt par maksātnespējīgā komersanta vienīgo likumīgo pārstāvi, kam gluži kā komersanta pārvaldes

¹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 2. februāra lēmuma lietā Nr. C31234016, SPC-1/2018, 6.1. punkts.

institūcijai ir jāvērtē, kuru no procesa mērķiem sasniegt ir reālāk un kādas darbības ir efektīvākas, lai šo mērķi sasniegtu.²⁰

Līdz ar to parādnieka maksātnespējas procesa laikā administrators ir tā persona, kas nepastarpināti īsteno kreditoru kopuma intereses, kas vērstas uz maksimālu parādnieka saistību izpildi, kas arī ir būtiskākais juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis.

Attiecīgi, ja administratora rīcībā nonāk informācija, kas būtiski maina sākotnēji pieņemtā lēmuma lietderību, jo tā īstenošanas gadījumā tiktu būtiski aizskartas kreditoru intereses, tad šāda lēmuma izpildi ir pieļaujams apturēt. Tātad, attiecinot iepriekš minēto uz konkrēto gadījumu, secināms, ka administratoram ir tiesības uz laiku apturēt prasījuma tiesību pārdošanu, ja tas ir vērstas uz kreditoru interešu aizsardzību. Tāpat jāņem vērā, ka maksātnespējas procesa ātrums nav pašmērķis un tas vienmēr ir jāsamēro ar saistību izpildes principu, ievērojot kreditoru kopuma intereses.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likums satur speciālās maksātnespēju regulējošās tiesību normas un šajās normās ir noteikti vairāki izņēmumi no vispārīgiem noteikumiem, piemēram, par līgumu izpildi un šādi izņēmumi paredzēti tieši tā iemesla dēļ, ka otrai līgumslēdzējpusēi ir maksātnespējas subjekta statuss. Jāņem vērā, ka šīs atšķirīgās kārtības mērķis ir parādnieka aktīvu saglabāšanas nodrošināšana, kas savukārt atbilst vienam no Maksātnespējas likuma mērķiem, tas ir, nodrošināt kreditoru kopuma interešu aizsardzību.

Vienlaikus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 29. panta pirmajā daļā ir paredzēta administratora atbildība saskaņā ar kuru administrators atbild par zaudējumiem, kas viņa vai pilnvarnieka vainas dēļ nodarīti valstij, parādniekam, kreditoriem vai citām personām.

Par arestētajiem naudas līdzekļiem un maksātnespējas procesa pabeigšanu²¹

Iesniegumā norādīts, ka SIA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas procesā ir saņemta informācija par uzsāktu kriminālprocesu, kura ietvaros tika izņemta Parādnieka manta. Kriminālprocesa ietvaros tiesa pieņēma lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, ar kuru par noziedzīgi iegūtiem tika atzīti SIA "/Nosaukums B/" un SIA "/Nosaukums C/" kontos esošie naudas līdzekļi. Cita manta kriminālprocesa ietvaros netika atzīta par noziedzīgi iegūtu. Šobrīd kriminālprocess ir iztiesāšanas procesā pirmajā tiesas instancē un līdz šim brīdim nav izskatīts.

Norādīts, ka Administrators daudzkārtīgi iesniedzis lūgumus par mantas atdošanu, lai to realizētu Parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, bet saņemtas atbildes, ka nepastāv tiesisks pamats aresta atcelšanai un jautājums par aresta atcelšanu mantai tiks izlemts, pieņemot gala nolēmumu.

Tā kā kriminālprocess turpinās kopš 2013. gada un lieta nav izskatīta pirmajā instancē, ir pamats secināt, ka tuvākajos gados gala tiesas nolēmums netiks pieņemts. Gadījumā, ja pēc gala nolēmuma taisīšanas kriminālprocesā arestētā manta tiks atgriezta, būs iespējas realizēt šo mantu un no realizācijas saņemtajiem līdzekļiem daļēji segt kreditoru prasījumus. Savukārt pastāv arī liela iespēja, ka arestētā manta un naudas līdzekļi kriminālprocesa izskatīšanas rezultātā tiks konfiscēti vai tiks atzīti par noziedzīgi iegūtiem.

²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 21. jūnija spriedums lietā Nr. SKC 193-2018.

²¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/255.

Ņemot vērā augstāk minēto, lūgts sniegt viedokli, kā Administratoram rīkoties, lai panāktu Parādnieka maksātspējas procesa pabeigšanu, nesagaidot gala nolēmumu kriminālprocesā. Kā arī sniegt viedokli, vai administrators ir tiesīgs cedēt tiesības uz arestēto Parādnieka mantu vai realizēt arestēto mantu un tiesības uz arestētajiem naudas līdzekļiem kādā citā kārtībā (ar nosacījumu, ka administrators nav atbildīgs par zaudējumiem, ja arests mantai un naudas līdzekļiem netiks noņemts).

Attiecībā uz arestētas mantas cedēšanu norādāms, ka saskaņā ar Maksātspējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punktu un 93. panta pirmās daļas 1. punktu, prasījumi pret trešajām personām, tāpat kā parādnieka naudas līdzekļi ietilpst parādnieka mantā, savukārt cesija ir prasījuma tiesību atsavināšana. Līdz ar to secināms, ka, cedējot prasījuma tiesības, tiek pārdota parādnieka manta, kurai, saskaņā ar Iesniegumā norādīto, kriminālprocesa ietvaros ir uzlikts arests.

Pēc būtības jautājums par iespēju cedēt šādu prasījumu ir saistīts ar kriminālprocesa ietvaros uzliktā aresta dabu un no tā izrietošajiem ierobežojumiem.

Kriminālprocesa likuma 361.¹ panta otrā daļa noteic, ka, uzliekot arestu mantai, tās īpašniekam, valdītājam, lietotājam vai turētājam paziņo par aizliegumu ar to rīkoties vai to lietot, kā arī par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesībām. Līdz ar to rīcība ar arestētu parādnieka mantu maksātspējas procesa ietvaros ir veicama atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajai kārtībai.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 361. panta pirmajā un otrajā daļā noteiktajam mantai arestu uzliek, lai nodrošinātu procesuālo izdevumu un cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņu, iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas atdošanu pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas, līdzekļu, ko persona guvusi, realizējot šādu mantu, noziedzīgi iegūtās mantas izmantošanas rezultātā gūto augļu vai ar noziedzīgu nodarījumu saistītās mantas konfiskāciju un arī iespējamo mantas konfiskāciju kā papildsodu kriminālprocesā. Arestu mantai var uzlikt, lai nodrošinātu iespējamo mantas īpašās konfiskācijas aizstāšanu Krimināllikumā noteiktajos gadījumos, kā arī lai nodrošinātu tādas mantas piedziņu, kuras izcelsme ir noziedzīga nodarījuma atklāšanai izmantoti valsts līdzekļi. Arestu mantai var uzlikt arī procesos par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai un par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu, ja ir nepieciešams nodrošināt mantisko jautājumu risinājumu kriminālprocesā vai iespējamo likvidāciju, vai naudas piedziņu, vai mantas konfiskāciju.

Kriminālprocesa likuma 361.¹ panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka aresta izpildi var uzdot veikt, nosūtot lēmuma izrakstu kredītiestādei vai ieguldījumu brokeru sabiedrībai, kurā glabājas arestētie naudas noguldījumi, finanšu instrumenti un kapitāla daļas (akcijas), lai ar tiem tiktu pārtrauktas izdevumu operācijas. Savukārt Kriminālprocesa likuma 361.¹ panta otrā daļa noteic, ka, uzliekot arestu mantai, tās īpašniekam, valdītājam, lietotājam vai turētājam paziņo par aizliegumu ar to rīkoties vai to lietot.

Arī starptautiskie tiesību akti, kuriem Latvija ir pievienojusies, noteic, ka "aresta uzlikšana" vai "izņemšana" nozīmē uz laiku aizliegt nodot, pārveidot, rīkoties ar vai pārvietot īpašumu, vai arī uz laiku pārņemt īpašumu savā uzraudzībā vai kontrolē saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas rīkojumu.²²

²² Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1474>; 2005. gada 16. maija Eiropas Padomes konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un

No iepriekš minētā izriet, ka arests mantai kriminālprocesā tiek uzlikts ar mērķi liegt īpašniekam jebkāda veida rīcību ar šo mantu, tajā skaitā noslēgt cesijas līgumu. Pretējā gadījumā zūd iespēja nodrošināt Kriminālprocesa likuma 361. panta pirmajā daļā un otrajā daļā noteikto aresta uzlikšanas mantai mērķi, jo faktiski tā tiek atsavināta citai personai un zūd manta, uz ko vērst piedziņu. Līdz ar to arī maksātnespējas procesa ietvaros nav iespējams atsavināt jebkādu kriminālprocesa ietvaros arestētu mantu.

Savukārt attiecībā uz jautājumu par Parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanas iespējām iesniegumā aprakstītajā situācijā norādāms sekojošais.

Maksātnespējas procesa ātrums nav pašmērķis un tas vienmēr ir jāsamēro ar saistību izpildes principu. Savukārt gadījumā, ja parādnieka maksātnespējas procesā ir veiktas visas nepieciešamās darbības, lai saskaņā ar Maksātnespējas likuma 119. panta noteikumiem par maksātnespējas procesa izbeigšanu varētu izbeigt parādnieka maksātnespējas procesu, nodrošinot parādnieka efektīvu maksātnespējas procesa norisi un kreditoru prasījumu apmierināšanu, administratoram jāseko līdzī krīminālprocesa virzībai un jāmēģina noskaidrot provizorisko kriminālprocesa ilgumu, tai skaitā vēršoties pie procesa virzītāja. Savukārt lēmums par maksātnespējas procesa turpmāku virzību jāpieņem, ņemot vērā tā turpināšanas lietderību kreditoru kopuma interesēs, proti potenciālo ieguvumu pēc mantas aresta atcelšanas un izmaksas, kas radīsies maksātnespējas procesa turpināšanas rezultātā.

Vienlaikus norādāms, ja pēc minēto apstākļu izvērtēšanas, administrators konstatē, ka maksātnespējas procesa turpināšana nav lietderīga vai kriminālprocess turpināsies vairāku gadu garumā, administratoram ir tiesības iesniegt tiesā pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanu, informējot kreditorus par ierosināto kriminālprocesu.

Tāpat katras konkrētās situācijas izvērtēšana un attiecīgo tiesisko līdzekļu izvēle ir administratora ekskluzīvā kompetencē, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Par rīcību ar arestētu parādnieka mantu juridiskās personas maksātnespējas procesā²³

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli, kā Administratoram būtu jārikojas ar parādnieka arestētu mantu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 361. panta trešajai daļai pirmstiesas kriminālprocesā arestu mantai uzliek ar procesa virzītāja lēmumu, kuru apstiprinājis izmeklēšanas tiesnesis, bet iztiesāšanas laikā lēmumu pieņem tiesa. Savukārt Kriminālprocesa likuma 366. panta pirmajā daļā noteikts, ka procesa virzītājs pieņem lēmumu par mantas aresta atcelšanu un par to nekavējoties paziņo personām, kuru mantai bija uzlikts arests vai kuru glabāšanā bija nodota arestētā manta. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 27. panta pirmo daļu procesa virzītājs ir amatpersona vai tiesa, kas konkrētajā brīdī vada kriminālprocesu. Šā panta otrā daļa noteic, ka procesa virzītājs

konfiskāciju. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/203016-par-eiropas-padomes-konvenciju-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-noversanu-ka-ari-so-lidzeklu-meklesanu-iznemsanu-un-konfiskāciju>; Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1203>.

²³ Maksātnespēja kontroles dienesta 2021. gada 17. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/284.

izmeklēšanā ir izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors; kriminālvajāšanā – prokurors; iztiesāšanas laikā - tiesas sastāvs.

Kriminālprocesa likuma 364.¹ panta otrajā daļā noteikts, ka, ja zvērinātam tiesu izpildītājam Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, veicot nolēmuma izpildi, ir nepieciešams vērst piedziņu uz arestēto mantu, viņš ar pieteikumu vēršas pie procesa virzītāja. Procesā virzītājs, izvērtējot kriminālprocesa apstākļus un tā prasījuma būtību, kura apmierināšanai reģistrēta atzīme par piedziņas vēršanu, pieņem lēmumu par atļauju vai aizliegumu tiesu izpildītājam vērst piedziņu uz šo mantu. Ja procesā virzītājs ir tiesnesis vai tiesa, pieteikumu izskata un lēmumu pieņem rakstveida procesā. Lēmumā par atļauju vērst piedziņu uz arestēto mantu norāda summu, kas saglabājama mantisko jautājumu nodrošināšanai kriminālprocesā. Procesā virzītāja pieņemtais lēmums nav pārsūdzams.

Ievērojot Maksātnespējas likuma 115. panta trešajā daļā noteikto secināms, ka Kriminālprocesa likuma 364.¹ panta otrā daļa ir attiecināma arī uz administratoru.

Ņemot vērā minēto secināms, ka lēmumu par aresta uzlikšanu mantai, atļauju vai aizliegumu atsavināt to, kā arī lēmumu par aresta atcelšanu pieņem procesā virzītājs (izmeklētājs, prokurors, tiesa).

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. panta pirmajā daļā un 174.¹ pantā norādīto Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē un uzdevumos neietilpst pareizas rīcības ieteikšana administratoram.

Norādāms, ka katras konkrētās situācijas izvērtēšana un attiecīgo tiesisko līdzekļu izvēle ir administratora ekskluzīvā kompetencē, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Ievērojot minēto secināms, ka administratoram jāvēršas pie procesā virzītāja par turpmāko rīcību ar arestētu parādnieka mantu juridiskās personas maksātnespējas procesā. Pamatojoties uz saņemto informāciju no procesā virzītāja administratoram ir jāpieņem lēmums par juridiskās personas maksātnespējas procesā turpmāko virzību.

Par administratora tiesībām pieprasīt informāciju²⁴

Iesniegumā norādīts, ka iepriekš parādnieks tika nodarbināts ārpus Latvijas un vēlāk pēc repatriācijas uzsācis maksātnespējas procesu, vienlaikus sniedzot administratoram visas ziņas par iepriekšējo darba vietu ārpus Latvijas un to, ka ārpus Latvijas bija konts kredītiestādē. Administrators ir pieprasījis iesniegt konta pārskatu par pēdējiem 3 gadiem no ārzemju konta, bet situāciju apgrūtina tas, ka konts pirms repatriācijas ir slēgts, kā arī šobrīd Covid-19 dēļ parādnieks nav spējīgs aizlidot uz ārzemēm un saņemt konta pārskatu bankā. Administrators uzskata, ka tādējādi saistību dzēšanas plāns nav piemērojams, jo administrators nevar pārbaudīt darījumus. Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt viedokli, kā šajā situācijā pareizi rīkoties parādniekam.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti,

²⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 31. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/31.

administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā. No minētās tiesību normas izriet, ka administratoram ir pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas līdz tiesas lēmumam par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Lai maksātnespējas procesa norise būtu efektīva un likumīga, nepieciešama maksātnespējas procesā iesaistīto personu savstarpēja konstruktīva sadarbība.

Administratoram, pildot fiziskās personas maksātnespējas procesa administratora pienākumus, ir jāapzina parādnieka manta un saistības, pieprasot un saņemot ziņas no parādnieka (Maksātnespējas likuma 137. panta 3. un 4. punkts). Savukārt Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 1. un 4. punkts noteic administratora tiesības pieprasīt un saņemt no parādnieka fiziskās personas maksātnespējas procesā nepieciešamo informāciju, kā arī iepazīties ar parādnieka finansiālo stāvokli un visiem dokumentiem, tos pieprasīt un saņemt.

Fiziskajai personai, vērstoties ar maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā, jāapzinās, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas fiziskajai personai saskaņā ar Maksātnespējas likuma normām rodas gan tiesības, gan darbības ierobežojumi, gan arī pienākumi, kuri ir pildāmi labā ticībā. Maksātnespējas likuma 139. pantā ir noteikti parādnieka pienākumi bankrota procedūras laikā, tostarp pienākums sniegt administratoram maksātnespējas procesam nepieciešamās ziņas (Maksātnespējas likuma 139. panta 5. punkts).

No minētā izriet, ka administratoram ir tiesības un pienākums pieprasīt un saņemt no parādnieka nepieciešamo informāciju un dokumentus, lai apzinātu parādnieka mantu un saistības. Savukārt parādniekam ir pienākums sniegt administratora pieprasītās ziņas. No saņemtās informācijas un dokumentiem administratoram jāgūst skaidrs priekšstats par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Līdz ar to, ja administratora ieskatā nav saņemta izsmeļoša atbilde no parādnieka, administratoram ir tiesības atkārtoti pieprasīt informāciju par parādnieka veiktajiem darījumiem, mantu un saistībām.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tātad fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir, ievērojot kreditoru mantiskās intereses, sniegt parādniekam otro iespēju – iespēju atjaunot maksātspēju un atgriezties civiltiesiskajā aprītē kā pilnvērtīgam tās dalībniekam. Atšķirībā no piedziņas procedūras, ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, fiziskās personas maksātnespējas process ir brīvprātīga procedūra, kas norit tieši parādnieka interesēs, jo pēc tās pabeigšanas parādnieks tiek atbrīvots no nesegtajām saistībām. Ņemot vērā minēto, jānorāda, ka ir būtiski, lai parādnieka rīcība maksātnespējas procesa ietvaros būtu labticīga, proti, lai parādnieks savas tiesības izlietotu un pienākumus pildītu labā ticībā un netaisnīgi neiedzīvotos.

Norādāms, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav tikai otrās iespējas sniegšana maksātnespējīgam parādniekam, bet tam ir arī "audzinoša" funkcija – parādnieks maksātnespējas

procesa laikā ir pakļauts dažādiem ierobežojumiem, un tam ir jāpilda zināmi nosacījumi, lai to izpildes rezultātā saņemtu atbrīvošanu no saistībām. Parādniekam ir jāapzinās viņam ar Maksātnespējas likumu uzliktie ierobežojumi un, gadījumā, ja kāds no ierobežojumiem tiek pārkāpts, fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeidzams saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Vienlaikus uzsverams, ka maksātnespējas procesa sekmīgas norises nodrošināšanai ir nepieciešama administratora un parādnieka konstruktīva sadarbība, un paša parādnieka interesēs ir sniegt administratoram nepieciešamo informāciju, lai vienlaikus novērstu jebkādas šaubas par iespējamiem ierobežojumiem maksātnespējas procesa norisē. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka konkrēto situāciju ir iespējams risināt, informējot administratoru par cēloņiem, kas šobrīd liedz iesniegt konta pārskatus.

Par administratora pienākumu vērtēt parādnieka darbības saistībā ar saņemto aizdevumu deklarēšanu²⁵

Iesniegumā norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesā pēc kreditoru pieteikšanās termiņa beigām tika saņemts nenodrošinātā kreditora (nerezidents, fiziska persona) prasījums. Minētā prasījuma pamats ir 2016. gadā noslēgtais aizdevuma līgums ar līguma pārjaunojumu 2020. gadā (pirms maksātnespējas procesa). Aizdevums izsniegts skaidrā naudā. Parādnieks nav cēlis iebildumus pret šī kreditora pieteikto prasījumu un minētais prasījums tika norādīts pieteikumā tiesai par maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā tika nosūtīts kreditoru prasījumu reģistrs parādniekam, kreditoriem, tiesai un Maksātnespējas kontroles dienestam. Iebildumi netika celti, tajā skaitā no VID, kā arī netika iesniegtas sūdzības par kreditoru prasījumu atzīšanu.

Savukārt 10 dienas pēc kreditoru prasījumu reģistra nosūtīšanas, tika saņemti cita kreditora iebildumi pret kreditora (nerezidenta, fiziskas personas) prasījuma atzīšanu un iekļaušanu kreditoru prasījumu reģistrā, pamatojoties uz sekojošiem apsvērumiem.

Pirmkārt, kreditora prasījumam nav pievienots dokuments par aizdevuma summas izsniegšanu (parādzīme, paraksts par saņemšanu) un kreditors uzskata par nepietiekamu līgumā ietvertu pušu apliecinājumu par naudas līdzekļu saņemšanu. Otrkārt, parādnieks nav deklarējis aizdevuma saņemšanu VID.

Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt skaidrojumu, vai administratoram ir tiesības un/vai pienākums vērtēt parādnieka darbības saistībā ar saņemto aizdevumu deklarēšanu VID.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 74. panta pirmajā daļā un 75. panta pirmajā daļā noteiktajam, administratoram ir pienākums pārbaudīt kreditoru prasījumu pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, kā arī pēc kreditoru prasījumu pārbaudes pieņemt pamatotu lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Līdz ar to administratora lēmumam ir jābūt tiesiskam un jāatbilst faktiskajiem apstākļiem, lai nodrošinātu gan atsevišķu kreditoru, gan kreditoru kopuma aizsardzību, jo no administratora lēmuma ir atkarīgs katra kreditora apmierināmā prasījuma apmērs un prasījuma apmierināšanas kārtība.

Savukārt Maksātnespējas likuma 73. pantā ir uzskaitīta kreditora pieteikumā norādāmā informācija, kura administratoram nepieciešama pamatota lēmuma pieņemšanai attiecībā uz

²⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 18. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/27.

iesniegto kreditora prasījumu. Savukārt no Maksātnespējas likuma 73. panta sestās daļas izriet, ka administratoram ir pienākums pirms lēmuma par kreditora prasījumu pieņemšanas pārbaudīt, vai kreditora iesniegtie prasījumu pamatojošie dokumenti apliecina prasījuma pamatotību.

Attiecīgi, lai ievērotu Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikto, administratoram jāizvērtē kreditora prasījuma pamatotība, balstoties uz kreditora iesniegtajiem prasījumu pamatojošiem dokumentiem, administratoram pieejamiem parādnieka dokumentiem, vai saskaņā ar Maksātnespējas likuma 27. panta pirmo daļu nepieciešamības gadījumā pieprasot papildu informāciju. Tādējādi, lai nodrošinātu objektīvu katra kreditora interešu ievērošanu, administrators lēmumu par kreditoru prasījumu atzīšanu pieņem, pārbaudot visu tam pieejamo informāciju par konkrēto saistību. Turklāt administrators ir tiesīgs pieprasīt papildu pierādījumus, ja administratora ieskatā jau iesniegtie pierādījumi nav bijuši pietiekami kreditora prasījuma atzīšanai.

Līdz ar to tikai administrators ekskluzīvā kompetencē ir izvērtēt, vai viņa rīcībā esošie dokumenti ir pietiekami, lai izlemtu jautājumu par kreditora prasījuma atzīšanu. Turklāt Maksātnespējas likuma 75. panta astotā daļa noteic, ja administrators rīcībā nonāk jaunatklāti apstākļi vai dokumenti par kreditora prasījumu, par kuru jau ir pieņemts lēmums, administrators šo lēmumu ir tiesīgs grozīt vai atcelt, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Atceļot sākotnējo lēmumu, administrators pieņem jaunu lēmumu šajā pantā noteiktajā kārtībā, ievērojot šā likuma 73. pantā noteikto kreditoru prasījumu pieteikšanas termiņu.

Savukārt gadījumā, kad kreditoram ir iebildumi par administrators lēmumu par cita kreditora prasījuma atzīšanu, tad saskaņā ar Maksātnespējas likuma 80. panta otro daļu kreditors ir tiesīgs administrators lēmumu par cita kreditora prasījuma atzīšanu vai daļēju atzīšanu pārsūdzēt tiesā minētajā normā noteiktajā termiņā.

Nodokļu reglamentējošajos normatīvajos aktos ir skaidri noteikts, kādos gadījumos aizdevuma saņēmējam ir obligāts pienākums aizdevumu deklarēt VID. Proti, likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8.¹ panta piektās daļas 2. punkts noteic, ka informāciju VID par viena aizdevēja taksācijas gada laikā fiziskajai personai izsniegtajiem aizdevumiem, kuru apmērs (to kopsumma) vienai fiziskajai personai pārsniedz 15 000 *euro*, vai par aizdevumiem, kuru apmērs (to kopsumma) pirmstaksācijas gadā nepārsniedza 15 000 *euro*, bet kopā ar taksācijas gadā izsniegto aizdevumu pārsniedz 15 000 *euro*, kā arī informāciju par noslēgto aizdevuma līgumu un aizdevuma apmēru līdz pēctaksācijas gada 1. jūnijam Ministru kabineta noteiktajā kārtībā un apmērā sniedz - maksātājs jeb pati fiziskā persona - aizdevuma ņēmēja, ja aizdevējs ir fiziskā persona - rezidents, kas aizdevumu nesniedz savas saimnieciskās darbības ietvaros, vai nerezidents, vai citos gadījumos.

Turklāt, likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8.¹ panta ceturtnā daļa paredz, ja aizdevuma līgums ir noslēgts ar nerezidentu, kurš nav citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts rezidents, un aizdevējs atrodas, ir izveidots vai nodibināts valstī, ar kuru Latvijai nav noslēgta un stājusies spēkā konvencija par nodokļu dubultās neuzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, vai zemu nodokļu vai beznodokļu valstī vai teritorijā, aizdevumam jābūt noslēgtam notariālā akta formā.

Tāpat likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" ir ietverti nosacījumi, kuriem iestājoties, izsniegtais aizdevums fiziskai personai tiek klasificēts kā tās ienākums, kam piemērojams iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kā arī precizēts kam un kādos gadījumos minētais nodoklis ir jāmaksā. Proti, atbildīgā persona par iedzīvotāju ienākuma nodokļa nomaksu tiek noteikta, ņemot

vērā, vai aizdevuma līgums atbilst likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" noteiktajiem kritērijiem. Atkarībā no tā, vai aizdevuma līgums atbilst vai neatbilst noteiktiem nosacījumiem, par iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksu ir atbildīgs aizdevuma ņēmējs vai aizdevējs.²⁶

Savukārt likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139. pants noteic soda naudas piemērošanas nosacījumus par skaidras naudas darījumu deklarēšanas nosacījumu un lietošanas ierobežojumu neievērošanu.

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka administratoram kreditora prasījuma izvērtēšanas procesā ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums vērtēt parādnieka darbības saistībā ar saņemto aizdevumu deklarēšanu VID, jo nodokļu regulējošās tiesību normas skaidri noteic, kādos gadījumos aizdevuma saņēmējam aizdevums ir jādeklarē obligāti. Savukārt administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likumā piešķirto pilnvaru apjomu ir saistoši arī citos normatīvajos aktos paredzētie noteikumi, jo īpaši, ja šādas darbības sekmē pamatota lēmuma pieņemšanu par kreditora prasījuma atzīšanu vai neatzīšanu. Respektīvi - darījuma deklarēšanas fakta pārbaude ir viens no pamatojošiem pierādījumiem, lai administrators spētu pieņemt tiesisku lēmumu.

Papildus jāuzsver, ka tiesu praksē ir vairākkārt akcentēta prasība parādniekam pildīt pienākumus godprātīgi un parādnieka darbību kopumam gan pirms, gan maksātnespējas procesā ir jābūt atbilstošam šim kritērijam. Līdz ar to, ja parādnieks nav deklarējis aizdevumu VID, kaut gan saskaņā ar nodokļu regulējošām tiesību normām aizdevums bija jādeklarē, tad parādnieks nav rīkojies atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam. Turklāt šādas rīcības sekas vienlaikus rada ne tikai jaunas saistības, jo kā norādīts iepriekš, par nodokļu regulējošo tiesību normu pārkāpumiem ir paredzēts naudas sods, bet arī liek apšaubīt parādnieka rīcības godprātību, kā arī kreditora prasījuma īstumu. Turklāt nav nozīmes iesniegumā norādītajam apstāklim, ka parādnieks konkrētās saistības ir norādījis pieteikumā tiesai par maksātnespējas procesa pasludināšanu, jo atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai tiesa, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu parādniekam, nevērtē kreditora prasījuma pamatotību pēc būtības, bet pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditoru prasījumu pamatotības pārbaude ietilpst ekskluzīvā administratora kompetencē.

Par svešvalodā iesniegtu kreditora prasījumu²⁷

Iesniegumā Administrators norāda, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 14. decembra spriedumu pasludināts Vācijas pilsoņa fiziskās personas maksātnespējas process un uzsākta Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 3. panta 1. punktā noteiktā maksātnespējas procedūra. Parādnieks informēja Administratoru, ka viņam ir parādsaistības pret vienu kreditoru - Vācijas nodokļu administrāciju. Administrators saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 54. pantu 2020. gada 21. decembrī ierakstītā pasta sūtījumā nosūtīja paziņojumu Vācijas nodokļu administrācijai par parādnieka uzsākto maksātnespējas procedūru, aicinot kreditoru iesniegt kreditora prasījumu. Minētais paziņojums nosūtīts ar pavadvēstuli vācu un latviešu valodā. Administrators saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. pantu norādīja, ka kreditora prasījuma pieteikums jāiesniedz latviešu valodā vai, ja dokumenti ir citā valodā, jānodrošina to tulkojums latviešu valodā.

²⁶ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8.¹ panta astotā un devītā daļa. Skatīt: Valsts ieņēmumu dienesta metodiskais materiāls. Ienākumam pielīdzināmais aizdevums.

Pieejams: http://www.vid.gov.lv/sites/default/files/mm_ienakumiem_pielidzinamie_aizdevumi2021.pdf.

²⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 19. marta vēstule Nr.1-57n/2021/293.

Neskatoties uz Administratora lūgumu, Vācijas nodokļu administrācija 2021. gada 13. janvārī elektroniski nosūtīja Parlamenta un Padomes regulā Nr. 2015/848 paredzēto kreditora prasījumu un to pamatojošos dokumentus vācu valodā, nepievienojot tulkojumu latviešu valodā. Administrators nekavējoties elektroniski atbildēja Vācijas nodokļu administrācijai, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 12. punktu kreditoram ir pienākums iesniegt kreditora prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu latviešu valodā. Vācijas nodokļu administrācija 2021. gada 15. janvārī nosūtīja elektroniski aizpildītu kreditora prasījuma iesniegšanas veidlapu lietuviešu valodā un tā pielikumus vācu valodā. Administrators nekavējoties sniedza atbildi nodokļu administrācijai, ka Lietuva un Latvija ir divas dažādas valstis un atkārtoti lūdza nodokļu parādu pamatojošo dokumentu tulkojumu latviešu valodā. Administrators 2021. gada 21. janvārī no Vācijas nodokļu administrācijas saņēma ierakstītu vēstuli ar kreditora prasījuma pieteikumu un to pamatojošiem dokumentiem vācu valodā bez tulkojuma latviešu valodā. Administrators 2021. gada 25. janvārī elektroniski nosūtīja vēstuli vācu un latviešu valodā ar lūgumu iesniegt kreditora prasījuma dokumentu tulkojumu latviešu valodā, norādot, ka pretējā gadījumā Administrators kreditora prasījumu nevar pieņemt. 2021. gada 1. februārī Administrators atkārtoti elektroniski vērsās Vācijas nodokļu administrācijā vācu un latviešu valodā ar lūgumu iesniegt kreditora prasījuma dokumentu tulkojumu latviešu valodā. Līdz 2021. gada 23. februārim Administrators nav saņēmis Vācijas nodokļu administrācijas kreditora prasījuma dokumentu tulkojumu latviešu valodā. Par minēto situāciju Administrators informēja parādnieka pilnvaroto personu un lūdza parādnieka pilnvarotajai personai sazināties ar Vācijas nodokļu administrāciju, atkārtoti izskaidrojot, kāpēc kreditoram nepieciešams nodrošināt kreditora prasījuma dokumentu tulkojumu latviešu valodā.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, vai administratoram ir pienākums atzīt iesniegto kreditora prasījumu vācu valodā, ja kreditors ignorē atkārtotus lūgumus par kreditora prasījuma un tā pamatojošo dokumentu tulkojuma iesniegšanu latviešu valodā. Kā arī, vai var apgalvot, ka svešvalodā iesniegts prasījums neatbilst normatīvo aktu prasībām un būtu uzskatāms par trūkumu, kura novēršanu administrators var pieprasīt Maksātnespējas likuma 74. panta kārtībā un rezultātā sastādīt Maksātnespējas likuma 75. panta desmitajā daļā noteikto rakstveida lēmumu, kā pamatojumu prasījuma neatzīšanai norādot apstākli, ka prasījumam nav pievienots tulkojums latviešu valodā.

Saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. panta 5. punktu kreditors savu prasījumu var iesniegt jebkurā Eiropas Savienības oficiālajā valodā. Vienlaikus administrators var lūgt kreditoram nodrošināt tulkojumu procedūras sākšanas dalībvalsts oficiālajā valodā. Katra dalībvalsts norāda, vai prasījuma iesniegšanas nolūkos tā akceptē kādu no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, kas nav šis valsts oficiālā valoda. Tāpat jāmin, ka Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 preambulas 64. apsvērumā norādīts, ka sekas, ko rada nepilnīgu standarta veidlapu iesniegšana, reglamentē katras dalībvalsts tiesības. Līdz ar to jautājums, vai pieņemt tādu kreditora prasījumu, kas nav iesniegts maksātnespējas procedūras sākšanas valsts oficiālajā valodā, ir atstāts katras dalībvalsts kompetencē un to risina attiecīgās dalībvalsts normatīvie akti.

Administrators iesniegumā pamatoti norādīja, ka Maksātnespējas likumā nav noteikts, ka kreditora prasījumam jābūt iesniegtam valsts valodā. Arī Valsts valodas likuma 10. panta ceturtajā daļā noteikts, ka valsts un pašvaldību iestādes²⁸, organizācijas un uzņēmumi (uzņēmēj sabiedrības)

²⁸ Valsts iestāde plašākā nozīmē kā publisko personu kopums aptver arī administratorus, kas kā valsts amatpersonas ir ar publisko varu apveltīti tiesību subjekti, kuriem valsts ar tiesību normām nodevusi konkrētu valsts funkciju izpildi

no ārvalstīm saņemtos dokumentus var pieņemt un izskatīt bez tulkojuma valsts valodā. Attiecīgi atbilstoši Maksātnespējas likuma 67. panta 12. punktam administratoram ir tiesības pieprasīt, lai kreditors iesniedz noteiktā kārtībā apliecinātu sava prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu valsts valodā, ja kreditora prasījums (un tā pamatojošie dokumenti) iesniegti svešvalodā. Līdz ar to secinām, ka kreditora prasījuma, kas saņemts no ārvalstīm, iesniegšana svešvalodā, nenodrošinot tulkojumu, nav tieši pretrunā normatīvajiem aktiem.

Vienlaikus kreditora prasījumam un tā pamatojošajiem dokumentiem jābūt tādiem, lai administrators atbilstoši Maksātnespējas likuma 74. panta pirmajai daļai, pārbaudot kreditoru prasījumu pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, varētu pieņemt motivētu lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Ja arī administrators pietiekamā līmenī pārvalda attiecīgo svešvalodu, jāņem vērā, ka maksātnespējas procesā iesaistītajām personām, kā Maksātnespējas kontroles dienestam, tiesai, kreditoriem, nepieciešamības gadījumā jābūt iespējai pārliecināties par administratora pieņemtā lēmuma likumību. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā nav pieļaujams, ka maksātnespējas procesa lietā atrastos dokumenti svešvalodā bez pievienotiem tulkojumiem valsts valodā, jo tādējādi nebūtu iespējams īstenot efektīvu maksātnespējas procesu uzraudzību, tāpat arī netiktu nodrošināta maksātnespējas procesa caurskatāmība, ko paredz viens no maksātnespējas procesa pamatprincipiem – atklātības princips.

Ņemot vērā iepriekš minēto, nepieciešams noskaidrot, kā administratoram rīkoties, ja kreditors ignorē administratora lūgumu nodrošināt sava prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu valsts valodā. Kaut arī Maksātnespējas likumā noteikts, ka administratoram ir tiesības kreditoram pieprasīt sava prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu valsts valodā, Maksātnespējas likums vai cits normatīvais akts neliedz administratoram pašam nodrošināt minēto dokumentu tulkojumu. Šajā gadījumā izmaksas par tulkojuma nodrošināšanu segs administrators. Sprotot, ka atkarībā no tā, kādā svešvalodā kreditora prasījums iesniegts, cik liels ir tulkojamo dokumentu apjoms, izmaksas var būt ievērojamas. Administrators var vienoties ar attiecīgo kreditoru, ka kreditors segs administratora izdevumus par tulkojuma nodrošināšanu, bet šāda vienošanās ir iespējama tikai tad, ja tam piekrīt abas puses. Līdz ar to jebkurā gadījumā pastāv risks, ka izmaksas par tulkojuma nodrošināšanu nāksies segt administratoram.

No iesniegumā ietvertās informācijas iegūta pārliecība, ka Administrators vairākkārt un bez vilcināšanās mēģināja sazināties ar Vācijas nodokļu administrāciju, lai izprasītu no kreditora nepieciešamo dokumentu tulkojumus un lai varētu pieņemt lēmumu par attiecīgā kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Ja kreditors izvēlas realizēt savas tiesības iesniegt kreditora prasījumu maksātnespējas procesa ietvaros, tad viņam būtu arī aktīvi jārīkojas, lai nodrošinātu, ka administratora rīcībā ir visa nepieciešamā informācija un pamatojošie dokumenti, lai viņš varētu pieņemt lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu. Tiesību zinātnē pausta atziņa, ka apstāklim, ka kreditors pēc administratora lūguma nav nodrošinājis iesniegto dokumentu tulkojumu, nevajadzētu radīt negatīvas tiesiskās sekas.²⁹ Tomēr Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā šī tēze nevar tikt attiecināta uz visiem kreditoriem. Šajā gadījumā kreditors - Vācijas nodokļu administrācija, ir valsts iestāde, kurai visticamāk ir pieejami resursi, lai nodrošinātu nepieciešamo dokumentu tulkojumu latviešu valodā (to pierāda arī iesniegumā

– maksātnespējas procesa administrēšanu. Skatīt Danovskis E., Briede J. Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss. Pieejams: http://www.tzpi.lu.lv/files/2014/09/Danovskis_Briede_Publisko_tiesibu_subjektu_civiltiesiskais_statuss.pdf [aplūkots 04.03.2021.]

²⁹ Wessels, B. *International Insolvency Law*. Denventer: Kluwer Law International, 2012, p. 820.

norādītais, ka kreditors kļūdaini iesniedza Administratoram kreditora prasījuma tulkojumu lietuviešu valodā).

Vienlaikus tikpat būtisks ir iesniegumā minētais apstāklis, ka Vācijas nodokļu administrācija ir parādnieka vienīgais kreditors. Līdz ar to jautājuma atrisināšana par konkrētā kreditora prasījuma pamatotību ir tieši saistīta ar to, cik ātri un vai vispār tiks sasniegts attiecīgā maksātnespējas procesa mērķis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksāspēju. Ja Administrators izvēlas netulkot Vācijas nodokļu administrācijas kreditora prasījumu un tā pamatojošos dokumentus un attiecīgi neatzīt šo prasījumu, tad vienlaikus arī tiks izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, jo netiks atzīts neviens kreditora prasījums (Maksātnespējas likuma 150. panta trešā daļa). Šajā gadījumā Administratoram jāizvērtē, vai ieguvums, kas tiks sasniegts, nodrošinot kreditora prasījuma tulkojumu un pieņemot lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu (īstenots fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis, uzturēts komercietiskās apgrozības ātrums), atsver tās izmaksas, ko radīs tulkojuma nodrošināšana. Kā arī Administrators var vērtēt, cik liela ir iespējamība, ka tulkojuma nodrošināšanas izmaksas varētu segt kreditors. Administrators, nodrošinot kreditora prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu, rīkojas tā, lai radītu pēc iespējas mazākas izmaksas, bet vienlaikus īstenotu mērķi – pieņemt motivētu lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu, nodrošinot, ka par šī lēmuma likumību var pārliecināties maksātnespējas procesā iesaistītās personas.³⁰

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 75. pantu pieņemt lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu, daļēju atzīšanu ir administratora ekskluzīvajā kompetencē, līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests nevar šo lēmumu pieņemt Administratora vietā. Vienlaikus, apkopojot iepriekš minēto, Administrators nevarētu pamatot lēmumu par kreditora prasījuma neatzīšanu tikai ar apstākli, ka nav nodrošināts kreditora prasījuma un tā pamatojošo dokumentu tulkojums. Administratoram, pieņemot lēmumu, nepieciešams izvērtēt konkrētās situācijas apstākļus - gan kreditora iespējas nodrošināt šādu tulkojumu, ar kādām izmaksām Administratoram būtu jāreķinās, lai nodrošinātu tulkojumu, kā Administratora lēmums nenodrošināt attiecīgā kreditora prasījuma tulkojumu ietekmē parādnieka maksātnespējas procesa mērķu sasniegšanu.

³⁰ Wessels B., Virgós M. *European Communication and Cooperation Guidelines for Cross-border Insolvency*. P. 55 – 56. Pieejams: <https://www.insol-europe.org/download/documents/1113> [aplūkots 11.03.2021.]

Par administratora pienākumu apstrīdēt darījumus juridiskās personas maksātnespējas procesā³¹

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2020. gada 16. decembra spriedumu SIA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) pasludināts maksātnespējas process un par administratoru iecelta Administratore.

Iesniegumā minēts, ka maksātnespējas procesa ietvaros no iespējamajiem debitoriem tika pieprasīti dokumenti, konstatējot, ka Parādnieks bija noslēdzis darījumus, kas pēc savas būtības ir apstrīdami kā zaudējumu nodaršie Parādniekam un secīgi tā kreditoriem. Vienlaikus debitoru sarakstā par debitoru norādīta SIA "/Nosaukums B/" (21 287,44 euro), kurai ar SIA "/Nosaukums C/" un Parādnieku tika noslēgts līgums, ar ko Parādnieks bez maksas nodeva savas tiesības uz garantijas summas saņemšanu. No tā izriet, ka Parādniekam vairs nav prasījuma tiesību pret SIA "/Nosaukums B/", bet rodas prasījuma tiesības pret SIA "/Nosaukums C/" uz apstrīdamā darījuma pamata, t.i., darījumam jābūt atceltam tiesas ceļā.

Uz iesniegumā norādītajiem tiesiskajiem un faktiskajiem apstākļiem, lūgts sniegt viedokli, vai administratoram pirms cesijas ir pienākums pašam apstrīdēt darījumu, nodibinot prasījumu tiesības tiesas spriedumā, ja prasījuma tiesības tiek pārdotas izolē (pirms cesijas) vai cedētas bez izsoles.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumā ietvorto regulējumu administratora darbs ir vērsts uz kreditoru apzināšanu, parādnieka mantas apzināšanu un tās atgūšanu, kā arī atsavināšanu, lai iegūtu pēc iespējas vairāk naudas līdzekļu kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Cita starpā kā viens no instrumentiem parādnieka mantas atgūšanai juridisko personu maksātnespējas procesos ir reglamentēts Maksātnespējas likuma XVII nodaļā "Darījumu apstrīdēšana." Savukārt Maksātnespējas likuma 96. pants ir uzskatāms par vispārēju darījumu apstrīdēšanas normu³².

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 96. panta pirmajai daļai administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka darījumus un celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu neatkarīgi no šā darījuma veida, ja tas noslēgts: 1) pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas vai četrus mēnešus pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi neatkarīgi no tā, vai persona, ar kuru vai kurai par labu darījums noslēgts, ir vai nav zinājusi par zaudējumu nodarīšanu kreditoriem; 2) triju gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi, turklāt persona, ar kuru vai kurai par labu noslēgts darījums, zināja vai tai bija jāzina par šādu zaudējumu nodarīšanu.

No minētā prezumējams, ka parādnieks iespējams ir veicis apzinātas darbības, lai nodarītu zaudējumus kreditoriem un uz tā pamata pastāv iespēja noslēgtos darījumus apstrīdēt.

Līdz ar to likumdevējs ir paredzējis tieši administratoram, kam pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir tiesības rīkoties ar visu parādnieka mantu, vērtēt parādnieka darījumus un nepieciešamības gadījumā tos apstrīdēt likumā noteiktajā kārtībā.

³¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 14. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/496.

³² Sk. Kalniņa V. Vai maksātnespējas process padara darījumus neapstrīdamus. Jurista vārds, 2018, Nr. 2(1008). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/271989-vai-maksatnespejas-process-padara-darijumus-neapstridamus/> [aplūkots 12.05.2021.]

Atzīmējams, ka darījumu apstrīdēšanas institūts ir līdzeklis parādnieka mantas atgūšanai, kas tādējādi palīdz pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, kā arī darbojas preventīvi, lai kreditorus un pašu parādnieku atturētu no tādām darbībām, kas parādnieka faktiskas maksātnespējas apstākļos rada kaitējumu kreditoru kopuma interesēm.³³ Respektīvi, šis institūts ir arī virzīts uz godīgas komercprakses veicināšanu.³⁴

Tādējādi administratoram ir jānoskaidro, vai kreditoru iespējas gūt apmierinājumu no parādnieka mantas būtu lielākas, ja attiecīgais darījums nebūtu noslēgts. Secīgi, attiecīgu pazīmju konstatēšanas gadījumā, administratoram jāceļ prasība tiesā ar mērķi nodrošināt kreditoru prasījumu apmierināšanu un novērst tādu parādnieka rīcību, kas kaitē kreditoru kopuma interesēm.

Maksātnespējas likuma 100. panta otrā daļa noteic, ka administratoram ir pienākums celt tiesā prasību pret citiem tiesību un saistību pārņēmējiem, ja: 1) tiesību pārņēmējs tiesību pārņemšanas brīdī bija ieinteresētā persona attiecībā pret parādnieku; 2) tiesības iegūtas bezatlīdzības ceļā.

Tas nozīmē, ka šajā tiesību normā ir noteikti priekšnosacījumi, kuros administratoram nav rīcības brīvības – darījums ir jāapstrīd obligāti, tai skaitā, kas noslēgts ar citiem tiesību un saistību pārņēmējiem. Līdz ar to administratoram šajā gadījumā nav rīcības izvēles izšķirties par noslēgtā darījuma apstrīdēšanas iespējām, jo administratoram tas uzlikts par pienākumu.

Norādāms, ka darījumu apstrīdēšanā, tāpat kā citos maksātnespējas tiesību jautājumos, ir nepieciešams ievērot līdzsvaru starp kreditoru kopuma interešu aizsardzību no vienas puses un civiltiesiskās apgrozības drošību un noteiktību no otras puses.

Uzsverams, ka darījuma apstrīdēšana ir izskatāma tiesas ceļā un vērtējumu par noslēgtā darījuma tiesiskumu sniedz vienīgi tiesa.

Par administratora tiesībām fiziskās personas maksātnespējas procesā³⁵

Iesniegumā aprakstīta konkrētā situācija fiziskās personas maksātnespējas procesā un uz tā pamata lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai, kad ar otrās kārtas hipotēku nodrošinātais kreditors ir cēlis tiesā prasību pret parādnieku un pirmās kārtas hipotēkas nodrošināto kreditoru par nostiprinātās hipotēkas dzēšanu, vienlaikus nepastāvot tiesas lēmumam par prasības nodrošināšanu, kas liedz izlietot hipotēku vai izmaksāt naudu pirmās kārtas hipotēkas nodrošinātajam kreditoram, administratoram pastāv likumisks pamats, negaidot, kad spēkā stāsies gala nolēmums celtās prasības ietvaros:

1.1) sagatavot aprēķinu par zvērinātas tiesu izpildītājas saņemto naudas līdzekļu sadalīšanu;

1.2) izmaksāt naudas līdzekļus kreditoram SIA "/Nosaukums/" saskaņā ar aprēķinu;

1.3) sagatavot aprēķinu par parādnieka maksātnespējas procesā pārdoto 8/300 domājamo daļu no nekustamā īpašuma un pārdošanas rezultātā iegūto naudas līdzekļu sadalīšanu un izmaksāt naudas līdzekļus kreditoriem saskaņā ar aprēķinā noteikto kārtību.

2) vai administratoram pastāv likumisks pamats neizmaksāt nodrošinātajiem kreditoriem no zvērinātas tiesu izpildītājas saņemtos naudas līdzekļus un no parādnieka maksātnespējas

³³ UNCITRAL Legislative Guide Insolvency Law, 2004, para 151-152, p. 136.

³⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas apkopojums "Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros" 2013/2014., 4. lpp. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Maksatnespeja_06_05_2014.docx

³⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 20. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/519.

procesā pārdoto 8/300 domājamo daļu no nekustamā īpašuma iegūtos naudas līdzekļus, līdz brīdim, kad spēkā stāsies gala nolēmums kreditora /Persona A/ celtās prasības ietvaros.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta trešo daļu un 116. panta otro daļu Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators. Nekustamā īpašuma izsoles kārtību nosaka Civilprocesa likuma 73. nodaļa (piedzīņas vēršana uz nekustamo īpašumu). Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtnā daļa noteic, ka pēc tam, kad izsolē pārdota parādnieka manta, tiesa apstiprinājusi nekustamā īpašuma izsoles aktu vai pieņēmusi lēmumu reģistrēt īpašuma tiesības uz kreditora vārda, kas ir paziņojis par gribu mantu paturēt, administrators sagatavo aprēķinu, kurā norāda izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to apliekama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo parādnieka mantu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta parādnieka mantas izsole, un kreditoriem izmaksājamo summu. Nosolītājs, parādnieks vai kreditori administratora sagatavoto aprēķinu var pārsūdzēt tiesā, kurā ierosināta attiecīgā juridiskās personas maksātnespējas procesa lieta, 10 dienu laikā no aprēķina saņemšanas dienas.

No minētā izriet, ka administratoram ir pienākums sastādīt aprēķinu, tiklīdz ir stājies spēkā tiesas nolēmums par izsoles akta apstiprināšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtnajā daļā noteikto izmaksu veikšana pārsūdzēšanas gadījumā ir pieļaujama tikai tad, kad ir stājies spēkā galīgais nolēmums par sastādītā aprēķina pamatotību un likumību. Vienlaikus norādāms, ka normatīvie akti neuzliek administratoram pienākumu nekavējoties izmaksāt aprēķinā norādīto kreditoram/-iem izmaksājamo summu, kad ir stājies spēkā galīgais nolēmums par sastādītā aprēķina pamatotību un likumību, it īpaši gadījumos, kad ir strīds par tiesībām.

Ņemot vērā iesniegumā aprakstīto situāciju, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram, iespējams, ir tiesības izmaksāt izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to apliekama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo parādnieka mantu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta parādnieka mantas izsole. Proti, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram ir jāizvērtē minēto maksājumu izmaksu ietekme uz maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi. Gadījumā, ja to izmaksāšana nenodara kaitējumu maksātnespējas procesam, tad administratoram minētie maksājumi ir jāveic.

Savukārt kreditoram/-iem izmaksājamā summa Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā būtu izmaksājama tikai tad, kad ir stājies spēkā gala nolēmums kreditora celtās prasības ietvaros. Informējam, ka Latvijas Republikas Satversmes tiesa savulaik norādīja, ka maksātnespējas procesa ātrums nevar būt pašmērķis, un tā dēļ nedrīkst tikt pieļauti būtiski personas tiesību aizskārumi. Tāpat nevar runāt par maksātnespējas procesa efektivitāti tad, ja citu kreditoru prasījumi tiek apmierināti, kamēr netiek ņemtas vērā tāda kreditora intereses, kura prasījums nodrošināts ar hipotēku vai komercķīlu, kas atzīstamas par vienu no drošākajiem aizdevuma nodrošinājuma veidiem.³⁶

Papildus no iesniegumā norādītā secināms, ka administrators šobrīd pat nevar objektīvi sastādīt galīgo nodrošināto kreditoru sarakstu aktīvās civillietas dēļ. Minētais Maksātnespējas

³⁶ Satversmes tiesas 2013. gada 7. oktobra lēmums "Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-25-01". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/260763-par-tiesvedibas-izbeigšanu-lieta-nr2012-25-01> [aplūkots: 20.05.2021.]

kontroles dienesta secinājums ir pamatojams ar to, ka pastāv iespēja, ka minētās tiesvedības rezultātā var mainīties ar hipotēku nodrošināto kreditoru kārtas, piemēram, ja tiesa apmierina kreditora prasības pieteikumu par hipotēkas dzēšanu. Tādējādi aprēķinā norādītās kreditoram/-iem izmaksājamās summas nekavējoša izmaksa nākotnē var būtiski kaitēt maksātnespējas procesa likumīgai un efektīvai norisei, ja tiesvedības rezultātā (kuru šobrīd paredzēt nav iespējams), tiks mainītas ar hipotēku nodrošināto kreditoru kārtas.

Papildus norādāms, ka administratoram, veicot kādu rīcību vai pieņemot lēmumu fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā, ir jāņem vērā ne tikai kāda/-u kreditora/-u iespējamo interešu aizskārums, bet, galvenokārt, jāvadās no maksātnespējas procesa nospraustā mērķa un nostiprinātajiem vispārējiem maksātnespējas procesa principiem (Maksātnespējas likuma 1., 5., un 6. pants). Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratoram ir jānodrošina efektīvu un likumīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā.

Vienlaikus vēršama uzmanība, ka administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem, informējot par to kreditorus, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 81. panta otro daļu. Savukārt kreditoriem ir tiesības iesniegt iebildumus saskaņā ar Maksātnespējas likuma 82. pantu. Papildus Maksātnespējas likuma 84. panta 2. punkts paredz kreditoriem tiesības apstrīdēt administratora rīcību šajā likumā noteiktajā kārtībā. Vēršama uzmanība, ka sūdzības iesniegšana par administratora rīcību automātiski neliecina par administratora rīcības vai pieņemtā lēmuma prettiesiskumu/nelikumību. Tajā pašā laikā norādāms, ka sūdzības izskatīšanas ietvaros pieņemtais lēmums ir pārsūdzams, tādējādi tas ir pakļauts tiesas kontrolei.

Par administratora atlīdzības aprēķināšanu par parādnieka iekļātās mantas pārdošanu³⁷

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 14. aprīļa spriedumu tika pasludināts SLA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process, par Parādnieka administratoru ieceļot sertificētu administratoru /Persona A/. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 4. marta lēmumu (lēmums labots 2021. gada 5. martā) no Parādnieka maksātnespējas procesa tika atcelts sertificēts administrators /Persona A/, un par Parādnieka administratoru tika iecelta Administratore.

Papildus iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 11. decembra lēmumu tika apstiprināts 2020. gada 20. novembra akts par Parādniekam piederošā nekustamā īpašuma – 35/1000 domājamām daļām no nekustamā īpašuma (turpmāk šajā skaidrojumā – nekustamais īpašums) pārdošanu izolē. Augstāko cenu 101 520,00 euro nosolīja SLA "/Nosaukums B/". Iepriekšējais administrators 2020. gada

³⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 2. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/565.

16. decembrī, kad nolēmums nav nebija stājies spēkā, sastādīja aprēķinu par nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē, tādējādi neievērojot procesuālo termiņu. Aprēķinā iepriekšējais administrators ir norādījis izdevumus, kuri ir izveidojušies, rīkojot nekustamā īpašuma izsoli, proti 2 151,67 euro apmērā.

Pārdodot Parādniekam piederošo ieķīlāto nekustamo īpašumu tika iegūti naudas līdzekļi 101 520,00 euro apmērā. Vienlaikus Administratore norāda, ka nodrošinātais kreditors AS "/Nosaukums C/" bija pieteicies, atzīts un iekļauts reģistrā par kopējo summu 10 095,00 euro apmērā.

Aprēķinā iepriekšējais administrators ir aprēķinājis savu atlīdzību no atgūtajiem naudas līdzekļiem, proti:

"[...] Atlīdzība par izsoles rīkošanu:

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas 3. punktam un 169. panta septītajai daļai, administratora atlīdzība sastāda 7 130,80 euro, kas aprēķināta sekojoši:

1. 1 636,20 euro – nemainīgā atlīdzības daļa saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas 3. punktu;

2. 4 257,02 euro – mainīgā atlīdzības daļa saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas 3. punktu (5 procenti no kreditoram izmaksājamās summas, kas pārsniedz 14 228,00 euro);

3. 1 237,58 euro – pievienotās vērtības nodoklis (PVN) 21%. [...]"

Administratore vērs Maksātnespējas kontroles dienesta uzmanību uz to, ka Maksātnespējas likuma 169. panta trešā daļa noteic, ka "atlīdzība par ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu, ja to ir veicis administrators, tiek noteikta šādā apmērā: no 4 268 euro līdz 14 228 euro – 640,20 euro plus 10 procenti no kreditoram izmaksājamās summas, kas pārsniedz 4 268 euro".

Proti, likumīgi būtu aprēķināt administratora atlīdzību no kreditoram izmaksājamās summas (Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas 2. punkts), nevis no atgūtajiem naudas līdzekļiem. Šajā situācijā nodrošinātā kreditora AS "/Nosaukums C/" kreditora prasījuma segšanai tika novirzīti naudas līdzekļi 10 095,00 euro apmērā, nevis 99 368,33 euro apmērā. Savukārt atlīdzību administrators ir aprēķinājis no atgūtajiem naudas līdzekļiem 99 368,33 euro apmērā, nevis no kreditoram izmaksājamās summas.

Ņemot vērā minēto lūgts sniegt viedokli par to, vai 2020. gada 16. decembra aprēķins ir sagatavots atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam, proti, vai aprēķinā ir pareizi/likumīgi aprēķināta administratora /Persona A/ atlīdzība par ieķīlātā nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta trešo daļu un 116. panta otro daļu Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators. Nekustamā īpašuma izsoles kārtību nosaka Civilprocesa likuma 73. nodaļa (piedzīņas vēršana uz nekustamo īpašumu). Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtā daļa noteic, ka pēc tam, kad izsolē pārdota parādnieka manta, tiesa apstiprinājusi nekustamā īpašuma izsoles aktu vai pieņēmusi lēmumu reģistrēt īpašuma tiesības uz kreditora vārda, kas ir paziņojis par gribu mantu paturēt, administrators sagatavo aprēķinu, kurā norāda izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to apliekama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo parādnieka mantu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta parādnieka mantas izsole, un kreditoriem izmaksājamo summu. Nosolītājs,

parādnieks vai kreditori administratora sagatavoto aprēķinu var pārsūdzēt tiesā, kurā ierosināta attiecīgā juridiskās personas maksātnespējas procesa lieta, 10 dienu laikā no aprēķina saņemšanas dienas.

No minētā izriet, ka administratoram ir pienākums sastādīt aprēķinu, tiklīdz ir stājies spēkā tiesas nolēmums par izsoles akta apstiprināšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtajā daļā noteikto izmaksu veikšana pārsūdzēšanas gadījumā ir pieļaujama tikai tad, kad ir stājies spēkā galīgais nolēmums par sastādītā aprēķina pamatotību un likumību.

Maksātnespējas likuma 169. panta pirmajā daļā noteikts, ka par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību no parādnieka mantas, izņemot šajā likumā minētos gadījumus. Savukārt šā panta trešā daļa nosaka administratora atlīdzības apmēru par ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu, ja to veicis administrators, turklāt nenosakot konkrētu ieķīlātās mantas pārdošanas veidu. Tādējādi, lai administrators varētu izmaksāt sev atlīdzību, parādnieka ieķīlātajai mantai ir jābūt pārdotai un ir jābūt veiktām visām normatīvajos aktos noteiktajām darbībām, kas saistītas ar parādnieka ieķīlātās mantas pārdošanu.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā no Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas izriet, ka administratora atlīdzība par ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu ir atkarīga no to naudas līdzekļu apmēra, kas iegūti pārdodot ieķīlāto mantu, nevis no nodrošinātā kreditora prasījuma apmēra.

Par izlīguma slēgšanas iespējamību³⁸

Pamatojoties uz iesniegumā minētajiem faktiskajiem apstākļiem lūgts sniegt viedokli par to, vai administrators ir tiesīgs no savas puses ierosināt izlīgumu un aicināt parādnieka pārstāvi iesniegt savu izlīguma piedāvājumu tiesvedībā pēc Maksātnespējas likuma 72.¹ panta par zaudējumu 13 7872,62 euro apmērā un ar lietas vešanu saistīto izdevumu piedziņu par dokumentu nenodošanu SIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā, ņemot vērā, ka lietas izskatīšana pēc būtības vēl nav uzsākta.

Papildus lūgts sniegt viedokli par to, vai šāda administratora iniciatīva nebūtu pretēja Maksātnespējas likuma principiēm. Proti, vai netiktu aizskartas SIA "/Nosaukums/" parādnieka pārstāvja tiesības un Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā tiktu nodrošināta SIA "/Nosaukums/" efektīva un likumīga maksātnespējas procesa norise.

Norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē un uzdevumos neietilpst administratora vietā izvērtēt lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus un pieņemt procesā saistošus lēmumus jautājumos, kas ir administratora ekskluzīvā kompetencē, it īpaši gadījumos, kad notiek tiesvedība.

Vienlaikus norādāms, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratoram ir jānodrošina efektīvu un likumīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu

³⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 7. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/572.

piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators izvērtē un ceļ tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, kā arī pret personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem sakarā ar viņu pienākumu ar savu mantu atbildēt par personālsabiedrības saistībām. Savukārt Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmā daļa regulē valdes locekļu atbildību par dokumentu nenodošanu, nosakot, ka parādnieka – kapitālsabiedrības valdes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem parādniekam, ja administratoram netiek nodoti parādnieka grāmatvedības dokumenti vai tie ir tādā stāvoklī, kas neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Līdz ar to secināms, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram ir tiesības celt tiesā divu veidu prasības pret parādnieka valdes locekļiem – par nodarīto zaudējumu atlīdzību un parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu.

Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par parādnieka grāmatvedības dokumentu nenodošanu. Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2018. gada 4. jūlija spriedumā lietā Nr. C30609515 atzinusi, ka: "Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmo daļu būtiskākais ir grāmatvedības dokumentu nenodošanas fakts, kas prezumē valdes locekļa atbildību par zaudējumiem maksātnespējīgai parādniecei". "No minētās normas nepārprotami izriet, ka parādnieka grāmatvedības dokumentu administratoram nenodošanas gadījumā, valdes locekļa vaina zaudējumu nodarīšanā sabiedrībai ir prezumējama, un nav nepieciešams [...] konstatēt cēlonisko sakaru starp valdes locekļa rīcību un zaudējumu nodarīšanu. Saskaņā ar minēto tiesisko regulējumu par zaudējumiem uzskatāmi parādnieka maksātnespējas procesā atzītie kreditoru prasījumi pamatparāda apmērā".

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 9. punktu administratoram pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas papildus šajā likumā noteiktajām vispārīgajām administratora tiesībām ir tiesības atteikties no jebkura prasījuma vai slēgt jebkuru izlīgumu parādnieka vārdā attiecībā uz parādnieka prasījumiem pret trešajām personām. Savukārt Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 7. punktā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators šajā likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem par nodomu noslēgt izlīgumu.

Civilprocesa likuma 223. pantā izlīgums minēts kā viens no tiesvedības izbeigšanas pamatiem. Izlīgums saskaņā ar Civillikuma 1881. pantu ir līgums, ar kuru tā dalībnieki kādu apstrīdamu vai kā citādi apšaubāmu savstarpēju tiesisku attiecību, savstarpēji piekāpdamies, pārvērš par neapstrīdamu un neapšaubāmu. Kā izriet no iepriekš minētās definīcijas, izlīguma rezultātā rodas neapstrīdama un neapšaubāma tiesiska attiecība. Proti, puses no brīvas gribas ir vienojušās par tiesiskās attiecības rašanos un pastāvēšanu, un to neapšaubā. Civilprocesuālā kārtībā slēgts izlīgums ir viens no tiesvedības izbeigšanas pamatiem, jo padara tiesvedību par nevajadzīgu un lieku tāpēc, ka puses konkrēto strīdu ir atrisinājušas vienošanās veidā.

Vēršama uzmanība, ka administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību (t.sk. par pušu izlīgumu slēgšanu) konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem (Maksātnespējas likuma 29. pants), informējot par to kreditorus, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 7. punktu. Savukārt kreditoriem ir tiesības iesniegt iebildumus saskaņā ar Maksātnespējas likuma 82. pantu. Papildus

Maksātnespējas likuma 84. panta 2. punkts paredz kreditoriem tiesības apstrīdēt administratora rīcību šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Norādāms, ka administratoram pieņemot lēmumu par izlīguma slēgšanu, ir jāvadās no kreditoru kopuma interesēm, izvērtējot piedziņas pret parādnieka pārstāvi efektivitāti izlīguma slēgšanas/neslēgšanas gadījumā.

Par administratora atlīdzību³⁹

Iesniegumā Administrators sniedz informāciju par MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesu, lūdzot sniegt viedokli, vai MSIA "/Nosaukums/" iepriekšējā administratore /Persona A/ ir saņēmusi atlīdzību atbilstoši Maksātnespējas likuma nosacījumiem, kā arī uz kādu atlīdzību MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā var pretendēt Administrators kā nākamais MSIA "/Nosaukums/" administrators, ja MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā sastādīts ziņojums par parādnieka mantas neesamību un šobrīd vienīgais potenciālais aktīvs varētu būt 2000 euro piedziņa no parādnieka pārstāvja.

Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punktā cita starpā noteikts, ka administratora atlīdzība tiek noteikta šā likuma 62. panta pirmajā daļā minētā depozīta apmērā par darbu no iecelšanas dienas līdz parādnieka mantas pārdošanas plāna (113. pants) vai ziņojuma par parādnieka mantas neesamību (112. pants) sastādīšanai.

Savukārt Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktā noteikts, ja pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna sastādīšanas maksātnespējas process tiek turpināts, jo šo procesu ir iespējams finansēt no parādnieka līdzekļiem, administratora atlīdzība no parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanas, kā arī no atgūtās parādnieka mantas ir 10 procenti no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem. Administrators ar kreditoru sapulci vai citu maksātnespējas procesa izmaksu finansētāju var vienoties arī par citu atlīdzības apmēru un segšanas kārtību.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Ņemot vērā normatīvajos aktos noteikto Maksātnespējas kontroles dienesta kompetenci, kā arī administratoram noteiktās tiesības un pienākumus, vēršama uzmanība, ka katras konkrētās situācijas izvērtēšana ir administratora ekskluzīvā kompetencē. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētajā situācijā, tajā skaitā arī par atlīdzības noteikšanas pareizību, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Maksātnespējas likuma 169. pantā noteikts kādā apmērā un par kādu darbību veikšanu administratoram tiek noteikta atlīdzība juridiskās personas maksātnespējas procesā, kā arī norādīti gadījumi kādos administratoram atlīdzība netiek noteikta.

Tādējādi gadījumos, kad administrators juridiskās personas maksātnespējas procesā ir veicis darbības, par kurām Maksātnespējas likumā ir noteikta atlīdzība, administratoram ir tiesības to saņemt neatkarīgi no tā vai administrators jau sākotnēji iecelts juridiskās personas maksātnespējas procesā vai arī iecelts pēc iepriekšējā administratora atcelšanas.

³⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/584.

3. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS

Par cesijas darījumiem TAP⁴⁰

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu par sekojošiem jautājumiem:

1) vai ir pieļaujams, ka parādnieka kreditors, kuram parādnieka TAP dēļ strauji palielinās zaudējumi, cedē prasījumu pret parādnieku citai juridiskai personai (savam partnerim), saņemot par pārdotajām parādsaistībām naudas līdzekļus. Tomēr tādejādi šis kreditors ātrāk par citiem kreditoriem saņem apmierinājumu savam prasījumam pret parādnieku situācijā, kad cesionārs pārņem iepriekšējā kreditora tiesības TAP procesā, bet nevēršas pret parādnieku TAP laikā, lai piedzītu naudas līdzekļus, izmantojot noslēgto cesijas līgumu?

2) vai saskaņā ar Civillikuma 1800. pantu uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet, kā arī, ka cesija nav pastāvīgs līgums, bet līguma izpildes forma, kura vērsta tikai uz to, lai pārnestu pašu prasījumu no cedenta uz cesionāru? Vai slēdzot cesijas līgumu tiek pasliktināts parādnieka stāvoklis?

3) vai cesijas darījumi saskaņojami ar maksātnespējas procesa administratoru TAP, atbilstoši Maksātnespējas likuma 37. panta ceturtajā daļā noteiktajam?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 40. panta ceturtajai daļai TAP pasākumu plānā norādāmas visas parādnieka maksājumu saistības, kuru atmaksas vai izpildes termiņš iestājies pirms TAP uzsākšanas vai TAP laikā, un to pamati, kā arī TAP piemērojamās metodes, plānotie ieņēmumi un izdevumi, parādnieka maksājumu saistību izpildes grafiks, TAP īstenošanas termiņi, kārtība kādā kreditori tiks informēti par parādnieka darbības rezultātiem plāna īstenošanas laikā un cita būtiska informācija.

Līdz ar to, ņemot vērā, ka parādnieka saistības un to izpildes termiņi tiek ietverti TAP pasākumu plānā, kurš Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā tiek saskaņots ar kreditoriem, kreditoriem jāērķinās ar to, ka saistības tiks pildītas TAP pasākumu plānā noteiktajā kārtībā un termiņos. Tādēļ jāņem vērā, ka TAP rezultātā kreditors savus prasījumus var atgūt tikai tādā apmērā, kādā tas paredzēts tiesas apstiprinātajā TAP pasākumu plānā.

Saskaņā ar Civillikuma 1793. pantu cesija ir prasījuma pāreja no viena kreditora citam pēc tiesiska darījuma, likuma vai tiesas sprieduma. Attiecīgi cesijas rezultātā mantisks prasījums, kuram ir zināma vērtība, līdzīgi kā ķermeniskai lietai, pāriet pie cita subjekta.

Maksātnespējas likums konkrēti neparedz, ka kreditoram ir tiesības savas prasījuma tiesības nodot citai personai, tomēr to nevar uzskatīt par likuma nepilnību, jo šādu iespēju pieļauj citi normatīvie akti, un kreditoru noslēgtie tiesiskie darījumi ir respektējami arī TAP.

Savukārt, ja parādnieka kreditors savas prasījuma tiesības ir cedējis citai personai, tad atbilstoši Civillikuma noteikumiem par TAP kreditoru ir uzskatāms cesionārs. Turklāt, ja prasījumu tiesību cesija notiek uz tiesiska darījuma pamata, cedentam un cesionāram ir tiesības izvēlēties tādu atlīdzības apmēru un samaksas kārtību, kādu tie uzskata par nepieciešamu, jo tas attiecas uz līdzēju autonomijas jeb līgumu brīvības jautājumu.

No iepriekš minētā secināms, ka TAP laikā kreditoram nav aizliegts cedēt prasījuma tiesības citai personai un šāda darījuma rezultātā cedents nesaņem apmierinājumu no parādnieka, jo, kā

⁴⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 15. februāra vēstule Nr. 1-49n/2021/14.

norādīts iepriekš, TAP visi kreditori savus prasījumus atgūst tikai tādā apmērā, kādā tas paredzēts tiesas apstiprinātajā TAP pasākumu plānā.

Civillikuma 1800. pants noteic, ka prasības cesija, ja par to nav citādi norunāts, atzīstama par paša tā prasījuma cesiju, kurš ir prasības priekšmets, bet uz cesionāru (1801. pants) pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet.

Civillikuma 1801. pants noteic, ka cesijas līgumu starp prasījuma atdevēju kreditoru (cedentu) un to personu, kam to atdot (cesionāru), var noslēgt jebkādā formā. Parādnieka piekrišana, pret kuru prasījums vērsts, nav vajadzīga, un cesija ir spēkā, pat ja viņš neko par to nezina.

Saskaņā ar Civillikuma 1805. pantu cesionārs var no cesijas brīža darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata rīkoties ar prasījumu, cedēt to savukārt citam un izlietot to pret parādnieku. Saskaņā ar Civillikuma 1806. panta pirmo daļu cesionārs gan neiegūst ar cesiju vairāk un lielākas tiesības, nekā bijušas cedentam, bet pats prasījums pāriet uz viņu ar visām pie tā piederīgām un cesijas brīdī jau pastāvošām tiesībām, pat arī tad, ja tās būtu pamatotas uz personīgu labvēlību pret cedentu, ciktāl par tām nav tieši noteikts izņēmums no šā noteikuma.

Atbilstoši judikatūrā atzītajam, Civillikuma 1800. pantā ir konkretizēts vispārējs uz cesiju attiecināms un Civillikuma 1789. panta saturā ietvertais princips, ka drīkst cedēt no līguma izrietošo prasījumu, bet ne visu līgumu, tas ir, uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet.⁴¹

Jēdziens "prasības cesija" ir Civillikumā vēsturiski iestrādāts romiešu tiesību iespaidā, sākotnēji kalpojot par procesuālo norādi⁴² un precizējot cesijas sekas gadījumam, kad prasība celta tiesā, tomēr Civillikuma 1800. pants vienlaikus uzskatāms par materiālo tiesību normu, kas konkrētāk paskaidro vispārējo uz cesijas jēdzienu attiecināmo principu.

Līdz ar to secināms, ka cesionārs var no cesijas brīža darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata rīkoties ar prasījumu. Tajā pašā laikā svarīgi uzsvērt, ka cesionārs (jaunais kreditors) ar cesiju neiegūst vairāk un lielākas tiesības, nekā bijušas iepriekšējam kreditoram. Pats prasījums pāriet uz cesionāru ar visām pie tā piederīgajām un cesijas brīdī jau pastāvošajām tiesībām.

Attiecībā uz jautājumu, vai slēdzot cesijas līgumu tiek pasliktināts parādnieka stāvoklis, norādāms turpmākais.

Saskaņā ar Civillikuma 1804. pantu agrākais kreditors, neraugoties uz cesiju, vēl joprojām skaitās par tādu līdz tam laikam, kamēr cesionārs nav dabūjis apmierinājumu no parādnieka, vai nav cēlis pret to prasību, vai vismaz nav tam pienācīgā kārtā par cesiju paziņojis. Līdz tam pašam laikam var arī parādu samaksāt cedentam, kā arī noslēgt ar viņu izlīgumu, un tāpat viņam paliek arī prasības tiesība.

Savukārt Civillikuma 1807. pants noteic, ka parādnieka stāvoklis ar cesiju nedrīkst pasliktināties, kādēļ cesionārs, ja viņam personīgi pieder kādas priekšrocības pret parādnieku, nedrīkst tās izlietot.

Atkarībā no tā, vai parādniekam ir ticis pienācīgā kārtā paziņots par notikušo cesiju vai ne, atbilstoši Civillikuma 1804. panta 2. teikumam un 1807. pantam labticīga parādnieka aizsardzība izpaužas divējādi. Proti, tāds parādnieks, kuram nav paziņots par notikušo cesiju, ir tiesīgs paļauties uz to, ka prasījums nav cedēts un nav notikusi kreditora maiņa.⁴³ Savukārt tāds

⁴¹ Čakste K. Civiltiesības, Rīga: 1937.,30.lpp un Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. prof. K.Torgāna Vispārīgā zinātniskā redakcijā, Rīga: 1998, 289. lpp.

⁴² Torgāns K. Saistību tiesības I daļa, Tiesu Namu Aģentūra, Rīga: 2006, 161. lpp.

⁴³ Kalniņš E. Paziņošanas par cesiju juridiskā nozīme. Juridiskā zinātne. Law, NR. 8, 2015, 247. lpp.

parādnieks, kuram pienācīgā kārtā ticis paziņots par notikušo cesiju, ir tiesīgs paļauties uz to, ka prasījums ir cedēts un pārgājis cesionāram kā jaunajam kreditoram, kaut arī patiesībā (piemēram, cesijas līguma absolūtas spēkā neesamības dēļ) konkrētais prasījums nemaz nav pārgājis cesionāram. Kā vienā, tā otrā situācijā labticīga parādnieka aizsardzību attaisno Civillikuma 1807. pantā nostiprinātais princips – atbilstoši tam ar cesiju parādnieka stāvoklis nedrīkst pasliktināties, kā rezultātā labticīgs parādnieks nedrīkst ciest tāpēc, ka kreditors savu prasījumu ir cedējis tālāk citai personai. Turklāt gan vienā, gan otrā situācijā – labticīga parādnieka aizsardzības interesēs – ir runa par izņēmumu no vispārīgā noteikuma: atbilstoši tam saistības izpildījumam ir tiesīgs spēks tikai tad, ja tas dots īstajam kreditoram (Civillikuma 1816. pants).⁴⁴

Līdz ar to arī tādā gadījumā, kad parādniekam ir pasludināts TAP, kreditoram cedējot savu prasījumu ir saistoši Civillikuma noteikumi par parādnieka stāvokļa pasliktināšanas aizliegumu.

Kā norādīts iepriekš, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 40. panta ceturto daļu TAP pasākumu plānā norāda visas parādnieka maksājumu saistības un to pamatu un tiesā apstiprinātais TAP pasākumu plāns noteic saistību izpildes kārtību. Atbilstoši Maksātnespējas likumam, kurš reglamentē TAP norisi, cesijas līguma noslēgšanas fakts neierobežo cesionāra tiesības arī saskaņot TAP plānu, ja cesijas līgums noslēgts attiecīgajā TAP procesa stadijā. Tomēr arī šādā gadījumā visu TAP iesaistīto personu interesēs ir iespējami ātri noskaidrot kreditora prasījuma tiesisko statusu, kas veicina stabilitāti un TAP mērķu sasniegšanu. Līdz ar to, lai arī cesijas līgums pēc būtības nemaina konkrētās saistības esamību pret parādnieku, tad atbilstoši Civillikuma noteikumiem ir nepieciešams informēt parādnieku par prasījuma tiesību pāreju neatkarīgi no tā, kurā TAP procesa stadijā cesijas līgums ir noslēgts.

Turklāt arī Maksātnespējas likuma 37. panta ceturtajā daļā noteiktās TAP ierosināšanas sekas paredz parādnieka pienākumu pēc TAP uzraugošās personas⁴⁵ pieprasījuma nekavējoties rakstveidā sniegt viņam visas ziņas par TAP pasākumu plāna izstrādi un saskaņošanu, kā arī iesniegt kreditoru prasījumu pamatotību apliecinājošus dokumentus [...].

Tāpat Maksātnespējas likuma 49. panta trešās daļas 8. punkts noteic, ka parādniekam TAP ir pienākums ziņot TAP uzraugošajai personai par katru būtisku notikumu parādnieka darbībā. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 50. panta otrās daļas 3. punktam TAP uzraugošā persona uzrauga TAP pasākumu plāna izpildi. Tātad, uzraugošās personas rīcībā ir jābūt precīzai un pārskatāmai informācijai par TAP pasākumu plānā norādīto, tajā skaitā, pamatojošiem dokumentiem, kuri apliecina prasījuma pāreju.

⁴⁴ Turpat.

⁴⁵ Kopš 2017. gada administratora vietā TAP uzraudzību veic uzraugošā persona, kas var būt jebkura kreditoru saskaņojumu ieguvusi persona, ievērojot likumā noteiktos ierobežojumus.

4. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par vienpusējo atkāpšanos no līguma juridiskās personas maksātnespējas procesā⁴⁶

Iesniegumā norādīts, ka starp SIA "/Nosaukums A/" kā galveno būvuzņēmēju un SIA "/Nosaukums B/" kā darbuzņēmēju tika noslēgts apakšuzņēmuma līgums/nomas līgums, saskaņā ar kuru SIA "/Nosaukums B/" izbūvēja būvobjektā un nodeva nomā SIA "/Nosaukums A/" rievsienu/tērauda sijas (turpmāk šajā skaidrojumā - rievsienu). Starp pusēm noslēgtais apakšuzņēmuma līgums/nomas līgums paredzēja trīs tā darbības posmus un trīs apmaksas kārtas, proti: 1) ierīkošanas un būvbedres rakšanas darbus un to apmaksu; 2) rievsienu nomu un nomas perioda apmaksu; 3) rievsienu demontāžas darbus un to apmaksu. Ievērojot to, ka rievsienu, kas paredzētas būvbedres sienu atbalstam, kā nomas objekts nav nododams no rokas rokā, jo tā lietošanas uzsākšanai un nomas priekšmeta atgriešanai iznomātājam ir nepieciešams veikt būvniecības darbus, proti, ierīkot rievsienu būvbedrē, kā arī demontēt rievsienu, tad faktiski starp pusēm noslēgtais līgums paredzēja izmaksas, kas saistītas ar nomas tiesisko attiecību uzsākšanu (rievsienu ierīkošanu); izmaksas, kas saistītas ar rievsienu nomu (nomas maksa); izmaksas, kas saistītas ar nomas tiesisko attiecību izbeigšanu un nomas priekšmeta nodošanu atpakaļ iznomātājam (rievsienu demontāžu).

Atbilstoši līgumam puses vienojās, ka nomas tiesisko attiecību uzsākšanai un izbeigšanai nepieciešamos darbus veiks iznomātājs, bet apmaksās nomnieks, kā arī nofiksēja minēto darbu izmaksas līgumā. Uz SIA "/Nosaukums A/" maksātnespējas procesa pasludināšanas dienu starp pusēm noslēgtais apakšuzņēmuma līgums/nomas līgums nebija izpildīts līdz galam, proti, no SIA "/Nosaukums B/" neatkarīgu apstākļu dēļ būvobjektā iebūvētās rievsienu nebija demontētas. Pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas un pirms SIA "/Nosaukums B/" bija veikusi rievsienu demontāžas darbus, SIA "/Nosaukums A/" administrators paziņoja par vienpusēju atkāpšanos no pušu noslēgtā līguma atbilstoši Maksātnespējas likuma 101. pantam. Uz šo brīdi SIA "/Nosaukums B/" saviem spēkiem ir veikusi uz apakšuzņēmuma līguma/nomas līguma pamata nomā nodoto rievsienu demontāžu.

Atbilstoši Civillikuma 2152. pantam pēc nomas vai īres izbeigšanās nomniekam vai īrniekam jāatdod atpakaļ iznomātā vai izīrētā lieta ar visiem tās piederumiem, cik iespējams labā stāvoklī. No minētā izriet, ka nomas priekšmeta nodošana atpakaļ iznomātājam ir jāveic tieši nomniekam nevis iznomātājam, tāpēc arī izmaksas, kas saistītas ar nomas priekšmeta nodošanu atpakaļ iznomātājam (ar nomas līguma izbeigšanu saistītās izmaksas) ir jāsedz nomniekam.

Ievērojot Maksātnespējas likuma 101. panta otrajā daļā un 170. panta otrās daļas 9. punktā norādīto, lūgts sniegt viedokli par to, vai SIA "/Nosaukums B/" radušās izmaksas (kuru apmēru puses ir noteikušas ar apakšuzņēmuma līgumu/nomas līgumu), kas saistītas ar nomas priekšmeta nodošanu atpakaļ iznomātājam (ar nomas līguma izbeigšanu saistītās izmaksas/ izmaksas par rievsienu demontāžu) ir iekļaujamas juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumos, vai ir atzīstamas par kreditora prasījumu, kas piesakāms Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

Maksātnespējas likuma 101. panta pirmajā daļā noteikts, ka, ja parādnieka noslēgtais līgums juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienā nav izpildīts vai ir izpildīts daļēji, administrators ir tiesīgs pieprasīt izpildi no otra līgumslēdzēja vai arī vienpusēji atkāpties

⁴⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 4. februāra vēstule Nr. 1-49n/2021/12.

no līguma. Administratoram ir tiesības izpildīt līgumu, ja šāda rīcība nesamazina parādnieka aktīvus. Šā panta otrā daļa noteic, ka, ja administrators vienpusēji atkāpjas no līguma izpildes, otram līgumslēdzējam ir tiesības iesniegt savu kreditora prasījumu. Vienlaikus šā panta trešā daļa noteic, ka to līgumu izpildes turpināšana, kuri nav izbeigti likumā paredzētajos gadījumos, kā arī to līgumu izpilde, kurus juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā administrators parādnieka vārdā noslēdzis ar trešajām personām, tiek finansēta no parādnieka līdzekļiem.

No minētajām tiesību normām izriet, ka administratoram ir tiesības vienpusēji atkāpties no līguma (Maksātnespējas likuma 101. panta pirmā daļa), savukārt otram līgumslēdzējam šādā gadījumā ir tiesības iesniegt savu kreditoru prasījumu (Maksātnespējas likuma 101. panta otrā daļa). Tādējādi secināms, ka izrietošās sekas no līguma vienpusējās atkāpšanās ir otra līgumslēdzēja tiesības iesniegt savu kreditoru prasījumu. Savukārt, ja administrators turpina līgumu izpildi, kuri nav izbeigti likumā paredzētajos gadījumos, tad minēto līgumu izpilde tiek finansēta no parādnieka līdzekļiem (Maksātnespējas likuma 101. panta trešā daļa) un minētie izdevumi ir iekļaujami juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumos (Maksātnespējas likuma 170. pants).

Ņemot vērā iesniegumā minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā SIA "Nosaukums B/" radušās izmaksas (kuru apmēru puses ir noteikušas ar apakšuzņēmuma līgumu/nomas līgumu), kas saistītas ar nomas priekšmeta nodošanu atpakaļ iznomātājam (ar nomas līguma izbeigšanu saistītās izmaksas/ izmaksas par rievsienu demontāžu) ir piesakāmas kā kreditoru prasījums.

Likumdevējs nav ierobežojis termiņu, kurā administratoram pēc maksātnespējas procesa uzsākšanas ir tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 101. panta pirmo daļu. Līdz ar to atzīstams, ka kreditoram objektīvi nav iespējams ievērot Maksātnespējas likuma 73. pantā noteikto termiņu kreditora prasījuma pieteikšanai pēc tam, kad administrators vienpusēji ir atkāpies no līguma, taču tiesības iesniegt kreditora prasījumu administratoram pastāv arī šādā gadījumā, uz ko tieši norādīts Maksātnespējas likuma 101. panta otrajā daļā.⁴⁷

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā nav pieļaujama tāda situācija, kad pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators nesamērīgi ilgi nepieņem lēmumu par parādnieka noslēgtā līguma turpināšanu vai vienpusēju atkāpšanos no tā, tādējādi, iespējams, nodarot zaudējumus otram līgumslēdzējam. Minēto apstiprināja arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa norādot, ka Maksātnespējas likuma 101. panta pirmā daļa paredz izņēmumu no Civillikuma 1587. pantā nostiprinātā vispārējā *pacta sunt servanda* principa. Tomēr Maksātnespējas likuma 101. panta pirmajā daļā administratoram piešķirtās izvēles tiesības izpildīt līgumu vai atkāpties no līguma ir jāsaista ar Maksātnespējas likuma mērķi veicināt parādnieka saistību izpildi un maksātnespējas procesa būtību, tostarp Maksātnespējas likuma 101. panta pirmās daļas otrajā teikumā administratoram uzlikto pienākumu atturēties no tādas rīcības ar parādnieka noslēgtajiem līgumiem, kuras rezultātā tiktu samazināti parādnieka aktīvi. Tāpat administratoram jāņem vērā Maksātnespējas likuma 6. pantā atklātie maksātnespējas principi, tostarp tiesību saglabāšanas princips, kreditoru vienlīdzības princips un saistību izpildes princips. Tādējādi, lai administrators vienpusēji atkāptos no līguma uz Maksātnespējas likuma 101. panta pirmās daļas pamata, ir jābūt pamatotam iemeslam, kādēļ parādnieka maksātnespējas stāvokļa dēļ līguma turpmāka pildīšana nav iespējama. Tikai fakts, ka

⁴⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 3. marta spriedums lietā Nr. SKC-91/2017 (C04263412), 6.4. punkts.

parādniekam pasludināts maksātnespējas process, pats par sevi nav pietiekams, lai administratora atkāpšanos no līguma varētu atzīt par tiesisku.⁴⁸

Par neizmaksāto darba samaksu⁴⁹

Iesniegumā lūgts paskaidrot, vai bijušajam darbiniekam ir/nav tiesības saņemt neizmaksāto darba algu, neizmantoto atvaļinājuma kompensāciju un atlaišanas pabalstu.

Papildus norādīts, ka darba devējam ir pasludināts maksātnespējas process un darbinieks ticis atbrīvots no darba. Administratoram tika iesniegts kreditora prasījums par neizmaksāto darba algu par oktobra un novembra mēnesi, neizmantotā atvaļinājuma kompensāciju un atlaišanas pabalstu, bet administrators atsūtīja lēmumu par kreditora prasījuma daļēju atzīšanu. Attiecīgi nav saprotams, kādēļ kreditora prasījums ir atzīts daļēji un iekļauts parādnieka maksātnespējas procesa izdevumos, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 4. panta pirmo daļu, 101. panta trešo daļu un 170. panta otrās daļas 6. punktu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu, pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka, proti, darba devēja pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta un darba devēja pārvaldīšanu veic tiesas ieceltais administrators. Tādējādi jautājumi, kas saistīti ar darba tiesiskajām attiecībām starp darbinieku un darba devēju, primāri risināmi, vēršoties pie maksātnespējas procesā ieceltā administratora.

Ja darba devējs darbiniekam nav izmaksājis darba samaksu, atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, atlīdzību par cita veida apmaksātu prombūtni, atlaišanas pabalstu vai kaitējuma atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību, tad, lai darbinieks varētu pretendēt uz savu prasījumu apmierināšanu darba devēja maksātnespējas procesā, darbiniekam tāpat kā citiem kreditoriem Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā un termiņā ir jāiesniedz kreditora prasījums. Kreditora prasījumu izvērtē administrators un pieņem lēmumu par tā atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu.

Savukārt Maksātnespējas likuma 80. panta pirmajā daļā paredzētas kreditora tiesības administratora lēmumu par sava prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu pārsūdzēt tiesā.

Jāņem vērā, ka katrs maksātnespējas process ir individuāls. Proti, administrators ir tiesīgs turpināt jau uzsāktās darba attiecības ar uzņēmuma darbiniekiem, ja tas ir nepieciešams maksātnespējas procesā, un nodrošina darba samaksas izmaksu par maksātnespējas procesa laikā veikto darbu, un tādā gadījumā šādas izmaksas tiek iekļautas maksātnespējas procesa izmaksās. Turklāt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 118. panta pirmo daļu no parādnieka naudas līdzekļiem, vispirms pilnībā tiek segtas juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas.

Savukārt par nesaņemto darba samaksu, kas nopelnīta laikā līdz darba devēja maksātnespējas procesa pasludināšanai, darbiniekam ir jāiesniedz kreditora prasījums.

Ja administrators lemj, ka nav lietderīgi turpināt maksātnespējīgā uzņēmuma saimniecisko darbību un attiecīgi arī nodarbināt darbiniekus, tad administratoram ir Maksātnespējas likuma 103. panta pirmajā daļā noteiktās tiesības uzteikt darba līgumu. Gadījumos, kad administrators uzsauc darba līgumu maksātnespējīgā uzņēmuma darbiniekiem, tas tiek noformēts rakstveidā, ievērojot Darba likumā noteikto, un par darba līguma uzteikuma tiesisko pamatu uzskatāmi Darba

⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. SKC-160/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0629.C36054414.1.S), 13. punkts.

⁴⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 2. februāra vēstule Nr. 1-49n/2021/11.

likuma 101. panta pirmās daļas 9. un 10. punkta noteikumi (darbinieku skaita samazināšanu un uzņēmuma likvidāciju) un netiek piemēroti Darba likuma 103. panta pirmās daļas 3. punkta noteikumi par darba līguma uzteikšanas termiņu. Savukārt, ja darbinieks noslēdzis darba koplīgumu, administratoram ir tiesības nepiemērot tā normas par darba līguma uzteikumu, tajā skaitā ar uzteikumu saistītām izmaksām.

Līdz ar to neatkarīgi no darba devēja un darbinieka starpā nodibinātajām tiesiskajām attiecībām (darba līgums vai darba koplīgums), šo tiesisko attiecību uzteikuma tiesiskais pamats ir nemainīgs.

Tā kā konkrētajā gadījumā kreditora prasījums atzīts daļēji uz cita tiesiskā pamata, tad konkrētā gadījuma tiesiskie apsvērumi primāri ir zināmi un attiecīgi noskaidrojami pie administratora, vai arī jāizmanto Maksātnespējas likuma 80. panta pirmajā daļā paredzētās kreditora tiesības pārsūdzēt administratora lēmumu par kreditora prasījuma daļēju atzīšanu tiesā.

Par parādnieka mantu juridiskās personas maksātnespējas procesā⁵⁰

Iesniegumā norādīts, ka juridiskas personas maksātnespējas procesā konstatēts, ka visa juridiskās personas kustamā un nekustamā manta ir ieķīlāta nodrošinātajam kreditoram – kredītiestādei. Kredītiestādes ķīlas tiesības uz nekustamo īpašumu ir nostiprinātas zemesgrāmatā (hipotēka), attiecīgi tiesības uz komercķīlu – Latvijas Republikas Komerķīlu reģistrā. Saskaņā ar Komerķīlas līgumiem kredītiestādei tika ieķīlāta visa mantas kopība (nekustamie īpašumi; visa manta kā lietu kopība uz ieķīlāšanas brīdi, kā arī šīs lietu kopības nākamās sastāvdaļas; naudas līdzekļi, kuri atrodas vai nākotnē tiks ieskaitīti jebkurā parādnieka bankas kontā; preču zīmes). Maksātnespējas procesa gaitā tika konstatēts, ka parādniekam ir tiesības uz nekustamo īpašumu, bet šīs tiesības nav nostiprinātas zemesgrāmatā, līdz ar ko nav reģistrētas arī aizlieguma atzīmes mantas atsavināšanas gadījumā. Turpmāk tiesas ceļā tika pierādītas parādnieka īpašumtiesības. Īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu tika nostiprinātas zemesgrāmatā un tas ir pārdots izsolē. Tiesā iesniegts pieteikums par izsoles akta apstiprināšanu.

Ņemot vērā minēto lūgts sniegt skaidrojumu par to, vai naudas līdzekļi, kas saņemti izsoles rezultātā, uzskatāmi kā saņemti par ieķīlāto mantu (klāt nākošā manta, kā uzskata nodrošinātais kreditors) vai sadalāmi starp nenodrošinātajiem kreditoriem kā naudas līdzekļi, kas saņemti par neieķīlātās mantas atsavināšanu.

Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 77. pantam pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un kreditoru prasījumu iesniegšanas, administrators sadala iesniegtos kreditoru prasījumus divās grupās: nodrošināto kreditoru prasījumi un nenodrošināto kreditoru prasījumi.

Maksātnespējas likuma 7. panta pirmajā daļā noteikts, ka nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu,

⁵⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 10. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/22.

zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu. Savukārt Maksātspējas likuma 8. pantā noteikts, ka nenodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības nav nodrošinātas ar šā likuma 7. panta pirmajā daļā minētajiem nodrošinājuma līdzekļiem.

Komerčķīlas likuma 4. panta pirmajā daļā noteikts, ka par komerčķīlas priekšmetu nevar būt kuģis, finanšu instruments, kas iegrāmatots finanšu instrumentu kontā, kredītprasības Finanšu nodrošinājuma likuma izpratnē, finanšu līdzekļi, kā arī no čeka vai vekseļa izrietošs prasījums. Savukārt šā panta otrā daļā noteic, ka, ja ir ieķīlāta visa komersanta vai citas juridiskās personas manta vai ir ieķīlāta lietu kopība, šā panta pirmajā daļā minētie prasījumi, kā arī nekustamais īpašums, kuģi, finanšu instrumenti, kas iegrāmatoti finanšu instrumentu kontā, kredītprasības Finanšu nodrošinājuma likuma izpratnē un finanšu līdzekļi uzskatāmi par izslēgtiem no ieķīlātās mantas.

Komerčķīlas likuma 2. panta pirmajā daļā noteikts, ka komerčķīla ir ķīlas tiesība, kas šajā likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta komerčķīlu reģistrā. Atbilstoši Komerčķīlas likuma 9. panta pirmajai daļai komerčķīlu nodibina uz līguma vai tiesas nolēmuma pamata un reģistrē komerčķīlu reģistrā atbilstoši šā likuma prasībām. Komerčķīlas likumu 11. pants noteic, ka ierakstus komerčķīlu reģistrā izdara uz ieinteresētās personas pieteikuma pamata.

Normatīvie akti paredz komerčķīlas ņēmējam (kreditoram) tiesības prasīt komerčķīlas reģistrēšanu. Proti, Komerčķīlas likuma 10. panta trešajā daļā noteikts, ja tiek ieķīlāta visa komersanta vai citas juridiskās personas manta vai lietu kopība un tajā ietilpst reģistrācijai pakļautas lietas, tās pieteikumā norāda atsevišķi. Ja kāda no minētajām lietām nav iekļauta pieteikumā, komerčķīlas ņēmējs (kreditors) nevar izlietot komerčķīlas tiesību un komerčķīla uz šīm lietām nav spēkā pret trešajām personām. Komerčķīlas ņēmējam (kreditoram) ir šā likuma 9. panta otrajā daļā paredzētās tiesības. Komerčķīlas likuma 9. panta otrajā daļā noteikts, ja puses ir noslēgušas līgumu par komerčķīlas nodibināšanu, bet komerčķīla nav reģistrēta, komerčķīlas ņēmējs (kreditors) nevar izlietot savu tiesību un komerčķīla nav spēkā pret trešajām personām, bet komerčķīlas līgums savu spēku nezaudē. Komerčķīlas ņēmējs (kreditors) var celt personīgu prasību pret komerčķīlas devēju (parādnieku). Prasības priekšmets ir reģistrācija, un neviena no pusēm nevar bez otras puses piekrišanas atkāpties no saistības tāpēc, ka komerčķīla nav reģistrēta. Pirmtiesība šādai komerčķīlai tiek noteikta no reģistrācijas brīža.

Tādēļ no minētajām tiesību normām pirmsšķietami secināms, ka nekustamais īpašums netilpst reģistrācijai pakļauto lietu uzskaitījumā.

Papildus Komerčķīlas likuma 18. panta ceturta daļa noteic, ka, ja ieķīlāta visa komersanta vai citas juridiskās personas manta vai lietu kopība, ietverot arī nākamās lietas, un komerčķīlas devējs (parādnieks) iegūst lietu īpašumā vai pievieno to ieķīlātajai lietu kopībai, kura saskaņā ar šā likuma 10. panta trešo daļu ir atsevišķi norādāma pieteikumā, komerčķīlas devējs (parādnieks) piecu dienu laikā pēc lietas iegūšanas šo grozījumu komerčķīlu reģistra ziņās piesaka komerčķīlu reģistra turētājam. Ja netiek izpildīts šis noteikums, komerčķīlas ņēmējs (kreditors) grozījuma reģistrāciju var prasīt tiesas ceļā. Tas nozīmē, ka tiklīdz komerčķīlas devējs (parādnieks) ir ieguvis lietu īpašumā, viņam tā ir nekavējoties jāpiereģistrē komerčķīlu reģistrā. Savukārt, ja komerčķīlas devējs (parādnieks) nav veicis ierakstu komerčķīlu reģistrā, tad komerčķīlu ņēmējam (kreditoram) ir tiesības lūgt komerčķīlas devējam reģistrēt komerčķīlu komerčķīlu reģistrā, kā arī vērsties tiesā.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Maksātspējas likuma 173. panta pirmajā daļā un 174.¹ pantā norādīto Maksātspējas kontroles dienesta kompetencē un uzdevumos neietilpst juridisko konsultāciju sniegšana, strīdu risināšana un pareizas rīcības ieteikšana administratoram.

Uzsverams, ka katras konkrētās situācijas izvērtēšana un attiecīgo tiesisko līdzekļu izvēle ir administratora ekskluzīvā kompetencē, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Ievērojot minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā iesniegumā aprakstītā situācija strīdus gadījumā ir risināma tiesas ceļā.

Par parādnieka mantas pārdošanas plānu⁵¹

Iesniegumā norādīts, ka Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā tika sagatavots un kreditoriem nosūtīts ziņojums par mantas neesamību, kurā bija norādīts, ka parādnieks (parādnieka pārstāvis) mantu nenodeva. Turpinot maksātnespējas procesu, no trešās personas tika pārņemtas parādnieka mantas atsevišķas vienības, kuras administratoram ir pienākums realizēt. Savukārt dažādas mantas vienības pasludinātas meklēšanā un pastāv iespēja, ka mantas vienības tiks nodotas administratoram dažādā laikā.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai administratoram ir jāsagatavo mantas pārdošanas plāna precizējumi pēc katras atsevišķas mantas vienības pārņemšanas un jāsagaida 15 dienas iebildumu sniegšanai, vai administrators var paziņot par pārņemto atsevišķo mantu, tās novērtējumu un pārdošanas veidu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 81. panta otro daļu un uzsākt pārņemtās mantas realizāciju pēc Maksātnespējas likuma 82. panta iebildumu sniegšanas termiņa beigām.

Maksātnespējas likuma 111. panta pirmā daļa noteic, ka administrators divu mēnešu laikā no juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Ziņojums par mantas neesamību tiek sastādīts, ja administrators konstatē, ka parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru (Maksātnespējas likuma 112. panta pirmā daļa).

Maksātnespējas procesa gaitā administratora sastādītie dokumenti primāri pilda kreditoru informēšanas funkciju, nodrošinot parādnieka kreditoriem informāciju par administratora veiktajām un plānotajām darbībām maksātnespējas procesa ietvaros un nodrošinot kreditoriem tiesības izteikt iebildumus vai priekšlikumus attiecībā uz maksātnespējas procesa norisi.

Tādējādi administratoram ir jāveic Maksātnespējas likumā noteiktās nepieciešamās secīgās darbības, kas ir nesaraucjami saistītas ar Maksātnespējas likumā noteikto procedūru un to pavadošo dokumentu sastādīšanu.

Iesniegumā norādīts, ka administrators sākotnēji ir sagatavojis ziņojumu par mantas neesamību, līdz ar to gadījumā, ja administratoram pēc tam tiek nodota parādnieka manta, sastādāms parādnieka mantas pārdošanas plāns, nepieciešamības gadījumā veicot tā precizējumus.

Respektīvi, maksātnespējas procesā parādnieka manta pārdodama tikai mantas pārdošanas plāna ietvaros saskaņā ar Maksātnespējas likuma 113. panta piekto daļu. No tā secināms, ka administrators nav tiesīgs pārdot parādnieka mantu, kas nav iekļauta mantas pārdošanas plānā, izņemot Maksātnespējas likuma 113. panta astotajā daļā iekļauto gadījumu.

⁵¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 18. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/29.

Jāuzsver, ka veicot parādnieka mantas pārdošanas plāna precizējumus, administratoram ir jāizvērtē vai tam ir saprātīgs pamats, lai ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegtu procesa mērķi. Gadījumā, ja administratoram neilgā laika posmā tiek nodotas vairākas parādnieka mantā ietilpstošas lietas, tad savas kompetences ietvaros administratoram ir jāizvērtē mantas pārdošanas plāna grozīšanas nepieciešamība pēc katras mantas daļas pārņemšanas, ņemot vērā faktiskos apstākļus (piemēram, iekļaujamo lietu daudzumu, laika posmu, kad vairākas mantas nodotas administratora rīcībā, kā arī informāciju par iespējamo parādnieka mantas daļas pārņemšanu nākotnē u.c.), lai nepieļautu mantas pārdošanas plāna nepārtrauktu un nesamērīgu grozīšanu. Respektīvi, ierosinām mantas pārdošanas plānu precizēt tad, kad parādnieka rīcībā esošais atsavināmās mantas sastāvs ir mainījies un tuvākā laikā nav sagaidāmas tā izmaiņas. Šādā gadījumā līdz mantas pārdošanas plāna precizēšanai papildus atgūtā, bet mantas pārdošanas plānā vēl neiekļautā manta, nav atsavināma līdz attiecīgu precizējumu veikšanai.

Norādāms, ka katras konkrētās situācijas izvērtēšana un attiecīgo tiesisko līdzekļu izvēle ir administratora ekskluzīvā kompetence, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Normatīvie akti regulē administratora darbības ietvarus, nosakot administratora tiesības un pienākumus, tomēr nav iespējams tiesību aktos ietvert regulējumu, kas noteiktu ikvienu darbību katrai situācijai. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora tiesībām un pienākumiem.

Par kreditora prasījuma segšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā⁵²

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019. gada 31. jūlija spriedumu pasludināts SIA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā skaidrojumā - Parādnieks) maksātnespējas process. Pamatojoties uz Administratora iesniegtajiem darbības pārskatiem, SIA "/Nosaukums B/" ir lielākais Parādnieka kreditors, tomēr līdz 2021. gada 1. martam nav segts SIA "/Nosaukums B/" kreditora prasījums, lai gan Parādniekam ir debitori. Ņemot vērā iepriekš minēto, lūgts sniegt skaidrojumu, kāpēc Parādnieka lielākajam kreditoram SIA "/Nosaukums B/" līdz šim nav rasta iespēja dzēst parādu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 2. punktā noteiktajam pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta, un parādnieka pārvaldīšanu veic administrators.

Maksātnespējas likuma 111. panta pirmā daļa noteic, ka administrators divu mēnešu laikā no juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību.

Maksātnespējas likuma 113. panta pirmajā daļā ir norādīts, kādas ziņas administratoram ir jānorāda mantas pārdošanas plānā. Savukārt Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators šajā likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem par parādnieka mantas pārdošanas plānu.

⁵² Maksātnespējas kontroles 2021. gada 19. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/295.

No minētajām normām secināms, ka administratoram ir nepieciešams sniegt kreditoriem informāciju par aktuālu un faktiskajiem apstākļiem atbilstošu mantas pārdošanas plānu. Gadījumā, ja mantas pārdošanas plānā tiek veikti grozījumi, administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likuma 81. pantu par šiem grozījumiem ir jāinformē kreditori. Savukārt, ja kreditoriem ir iebildumi par šā likuma 81. pantā minētajām ziņām, viņiem ir pienākums par to ziņot administratoram piecu dienu laikā pēc šo ziņu saņemšanas, ja Maksātnespējas likumā nav noteikts citādi. Tātad, administrators var sākt izpildīt mantas pārdošanas plānu, kurā ir veikti grozījumi, tikai pēc tam, kad ir iztecējis kreditoru iebildumu iesniegšanas termiņš.

Savukārt mantas pārdošanas plāna izpilde nozīmē to, ka administrators uzsāk parādnieka mantas pārdošanu saskaņā ar mantas pārdošanas plānu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 117. panta pirmajai daļai administrators 15 dienu laikā pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes sastāda juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu atbilstoši šā likuma 118. pantā noteiktajai kārtībai. Maksātnespējas likuma 117. panta trešā daļa noteic, ka administrators uzsāk kreditoru prasījumu apmierināšanu saskaņā ar juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu, ja 15 dienu laikā pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu saraksta un kreditoru prasījumu segšanas plāna izsūtīšanas nav saņemti kreditoru iebildumi.

Tātad priekšnoteikums maksātnespējas procesa izmaksu saraksta un kreditoru prasījumu segšanas plāna sastādīšanai ir mantas pārdošanas plāna izpilde. Turklāt kreditoriem izmaksājamo summu ir iespējams noteikt tikai pēc tam, kad ir pabeigta parādnieka mantas atgūšana un pārdošana, jo tikai pēc minēto darbību veikšanas administrators var aprēķināt izdevumu kopējo apmēru, kas savukārt ļauj precīzi aprēķināt tostarp kreditoriem izmaksājamo naudas līdzekļu apmēru.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktu administratoram ir pienākums sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām.

Maksātnespējas kontroles dienests ir saņēmis Administratora Parādnieka mantas pārdošanas plāna trešo redakciju, kurš tostarp adresēts SIA "/Nosaukums B/", un saskaņā ar minētā plāna 12. punktu Parādnieka mantas pārdošanas termiņš tika pagarināts līdz 2020. gada 31. maijam, sniedzot detalizētu informāciju par mantas pārdošanas termiņa pagarināšanas iemesliem. Tāpat Maksātnespējas kontroles dienests ir saņēmis Administratora paziņojumu par neieķīlātās mantas pārdošanas termiņa pagarināšanu, kurš tostarp adresēts SIA "/Nosaukums B/", kurā Administrators informējis, ka Parādniekam piederošās neieķīlātās mantas pārdošanas termiņš tiek pagarināts līdz 2020. gada 31. jūlijam, sniedzot detalizētu informāciju par mantas pārdošanas pagarināšanas iemesliem. Savukārt no Administratora darbības pārskata par periodu no 2021. gada 21. februāra līdz 2021. gada 28. februārim redzams, ka Administrators ir sniedzis izvērstu informāciju par aktuālajām tiesvedībām prasībās par Parādnieka darījumiem, kas noslēgti pirms maksātnespējas procesa, apstrīdēšanu, kā arī izpildu raksta izsniegšanu zvērinātam tiesu izpildītājam.

No iepriekš minētā secināms, ka Parādnieka maksātnespējas procesā turpinās Parādnieka mantas atgūšana, kuru atbilstoši Maksātnespējas likuma 65. pantam ir pienākums veikt administratoram un nekāda kreditoru prasījumu segšana pirms pilnīgas parādnieka mantas atgūšanas nav ne iespējama, ne pieļaujama.

Jāņem vērā, ka maksātnespējas procesā visi atzītie kreditori veido kreditoru kopumu. Līdz ar to visiem kreditoriem tiek piešķirtas vienādas iespējas piedalīties maksātnespējas procesā un ietekmēt maksātnespējas procesa norisi, kā arī vienādas iespējas saņemt kreditoriem pienākošās naudas summas.⁵³ Maksātnespējas likums neparedz izņēmumus no konkrētās procedūras, kas būtu vērsti uz atsevišķu kreditoru prasījumu ārpuskārtas prioritāru segšanu, neatkarīgi no prasījuma apmēra.

Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests aicina SIA "/Nosaukums B/" kā Parādnieka kreditoru rūpīgi sekot līdzi Parādnieka maksātnespējas procesa norisei un nepieciešamības gadījumā vērsties pie Administratora atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 176. panta pirmo daļu kreditors, komercsabiedrība (tiesiskās aizsardzības procesā), fiziskā persona (šīs personas maksātnespējas procesā), parādnieka pārstāvis (juridiskās personas maksātnespējas procesā) vai trešā persona, kuras likumiskās tiesības ir aizskartas, var iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam sūdzību par administratora vai tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošās personas rīcību. Līdz ar to, ja SIA "/Nosaukums B/" uzskata, ka ar Administratora rīcību ir aizskartas SIA "/Nosaukums B/" tiesības, tad SIA "/Nosaukums B/" var iesniegt sūdzību Maksātnespējas kontroles dienestā.

Par iekļātās mantas pārdošanu izsolē⁵⁴

Iesniegumā norādīts, ka SIA "/Nosaukums A/" maksātnespējas procesā (turpmāk šajā skaidrojumā - Parādnieks) Administrators saņēmis SIA "/Nosaukums B/" nodrošinātā kreditora prasījumu, kurš nodrošināts ar komercķīlu uz Parādnieka prasījuma tiesībām, kas tika atzīts pilnā apmērā. Minētais nodrošinātais kreditors Administratoram iesniedza debitoru sarakstu, samaksāto avansu sarakstu un lūdza pārdot šos prasījumus izsolē kā lietu kopību. Norādīts, ka tika sastādīts Parādnieka mantas pārdošanas plāns, kurā tika iekļauti minētie debitoru parādi, kā mantas pārdošanas veidu nosakot izsoli. Savukārt Administratora rīcībā nonāca informācija, ka vairāki Parādnieka projekti tika realizēti ar AS "/Nosaukums E/" un VAS "/Nosaukums F/" iesaisti. Administrators vērsās minētajās iestādēs ar lūgumu sniegt dokumentus, kas pamato Parādnieka debitoru parādsaistības. 2021. gada martā kreditors SIA "/Nosaukums C/" iesniedza sūdzību tiesā par Administratora lēmumu sakarā ar nodrošinātā kreditora SIA "/Nosaukums B/" prasījuma atzīšanu. Papildus SIA "/Nosaukums C/" iesniedza divus iesniegumus, cita starpā, sniedzot papildus informāciju sakarā ar trešo personu DZĪKS "/Nosaukums D/", kas katru mēnesi veic parāda apmaksu SIA "/Nosaukums B/" Parādnieka vietā. Pieprasot papildus informāciju no iesaistītajām pusēm, Administrators konstatēja pretrunas starp SIA "/Nosaukums B/" kreditora prasījumu un DZĪKS "/Nosaukums D/" sniegto informāciju, nonākot pie secinājuma, ka kreditors ir noklusējis būtisku informāciju sakarā ar prasījuma apmēru, veidu, utt., un SIA "/Nosaukums B/" kreditora prasījums satur trūkumus, kas maina to būtību. SIA "/Nosaukums B/" savu prasījumu precizēt atteicās, kā rezultātā Administrators pieņēma lēmumu par SIA "/Nosaukums B/" prasījuma neatzīšanu, norādot uz iespējamo strīdu. Paralēli, SIA "/Nosaukums C/" iesniedza iebildumus mantas pārdošanas plānam, kuros iebilda pret debitoru parādu pārdošanu izsolē. SIA "/Nosaukums C/" ieskatā debitoru prasījumi būtu atgūstami. Atsaucoties uz Maksātnespējas likuma 116. pantu Administrators norāda, ka pastāv pamatotas šaubas, ka pārdodot debitoru

⁵³ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 1. aprīļa lēmums lietā Nr. C29352916.

⁵⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/356.

prasījumus izolē, kāds vēlēsies šos prasījumus iegādāties, kā rezultātā nebūs sasniegts Maksātnespējas likuma mērķis. Pastāv iespēja, ka SIA "/Nosaukums B/" šos prasījumus pārņems kā nodrošinātais kreditors (pie nosacījuma, ja SIA "/Nosaukums B/" pierādīs savu prasījumu). Administratora ieskatā administratora formāla pienākumu izpilde nav pieļaujama un pārdodot šo mantu izolē, tiktu negatīvi ietekmētas citu kreditoru tiesības saņemt savu prasījumu apmierinājumu Parādnieka maksātnespējas procesā.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai ir pieļaujama atkāpe no regulējuma, kas paredz administratoram pienākumu ieķīlāto mantu pārdot izolē, gadījumā, ja pastāv pamatotas šaubas, ka nenodrošināto kreditoru tiesības saņemt apmierinājumu no mantas pārdošanas izolē ir niecīgas.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 113. panta piekto daļu administrators uzsāk parādnieka mantas pārdošanu atbilstoši parādnieka mantas pārdošanas plānā ieteiktajam pārdošanas veidam ne agrāk kā divas nedēļas pēc plāna nosūtīšanas kreditoriem, parādnieka pārstāvim un galvniekam, bet ne vēlāk kā nedēļu pēc tam, kad plāns uzskatāms par saskaņotu. Tā kā mantas pārdošanas plāns ir procesuāls dokuments administratora rīcībai ar pastāvošo pārdodamo mantu, nevis tikai informatīvs dokuments stāvokļa fiksēšanai, tad mantas pārdošana parādnieka maksātnespējas procesā noris tikai saskaņā ar administratora izstrādāto un kreditoru saskaņoto mantas pārdošanas plānu un jebkādas atkāpes no tā nav pieļaujamas.

Savukārt gadījumā, ja administratora rīcībā ir būtiska informācija, no kuras var secināt, ka administratora izstrādāto un kreditoru saskaņoto mantas pārdošanas plānu nav iespējams izpildīt, tad, izpildot Maksātnespējas likuma 113. panta septītās daļas prasības, administrators par parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes neiespējamību nekavējoties informē kreditorus, nosūtot precizēto parādnieka mantas pārdošanas plānu, kurš saskaņojams šā panta trešajā un ceturtajā daļā noteiktajā kārtībā.

No iesnieguma izriet, ka Parādnieka maksātnespējas procesā tika sastādīts mantas pārdošanas plāns, kurā paredzēts pārdot sākotnēji atzītā nodrošinātā kreditora SIA "/Nosaukums B/" (kura prasījums nodrošināts ar komercķīlu uz Parādnieka prasījuma tiesībām) debitoru prasījumus kā lietu kopību. Savukārt, vadoties no Parādnieka maksātnespējas procesa gaitā iegūtās papildus informācijas, Administrators pieņēma lēmumu par SIA "/Nosaukums B/" kreditora prasījuma neatzīšanu.

Līdz ar to secināms, ja konkrētajā gadījumā Parādnieka mantas pārdošanas plānā norādītais ieķīlātās mantas pārdošanas veids, kas noteikts, izpildot nodrošinātā kreditora lūgumu, par kura prasījuma pamatotību vēlāk ir radušās šaubas un ir pieņemts lēmums par tā neatzīšanu, tad Maksātnespējas kontroles dienestā ieskatā šāda mantas pārdošanas plāna izpilde ir strīdīga. Turklāt konkrētajā gadījumā būtiska ir arī lēmuma par neatzītā kreditora prasījuma pārsūdzības iespējas izmantošana un attiecīgās tiesvedības rezultāts.

Norādāms, ka parādnieka maksātnespējas procesa laikā administrators nepastarpināti īsteno kreditoru kopuma intereses, kas vērstas uz maksimālu parādnieka saistību izpildi, kas arī ir būtiskākais juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis.

Attiecīgi, ja administratora rīcībā nonāk informācija vai jaunatklāti apstākļi, kas liecina, ka administratora izstrādātā un kreditoru saskaņotā mantas pārdošanas plāna izpilde ir neiespējama, jo tā izpildes gadījumā tiktu būtiski aizskartas kreditoru intereses, tad administrators ir tiesīgs precizēt mantas pārdošanas plānu, attiecīgi informējot kreditorus un sniedzot argumentētu informāciju par mantas pārdošanas plāna precizēšanas iemesliem. Turklāt šāda administratora

rīcība nebūtu vērtējama kā atkāpe no regulējuma, bet gan Maksātnespējas likumā paredzētās kārtības ievērošana.

Par balsu skaita noteikšanu nodrošinātajam kreditoram balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu⁵⁵

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par to, vai balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 90. pantu nodrošinātā kreditora balsis tiek piešķirtas tā nodrošinātā prasījuma pamatparāda apmērā.

Maksātnespējas likuma 78. panta otrās daļas 6. punktā noteikts, ka kreditoru prasījumu reģistrā administrators ieraksta kreditora prasījuma apmēru (galvenā prasījuma un blakusprasījuma apmēru). No minētā izriet, ka administratoram kreditoru prasījumu reģistrā ir pienākums katra kreditora prasījuma apmēru sadalīt divās daļās: galvenā prasījuma un blakusprasījuma apmērā.

Maksātnespējas likuma 155. panta piektā daļa noteic, ka par parādnieka saistībām uzskatāms tikai pamatparāds, neskaitot soda naudas, līgumsodu vai nokavējuma procentus. Ievērojot sistēmisko interpretācijas metodi secināms, ka ar pamatparādu saprot to kreditora prasījuma apmēru, kurā neietilpst blakusprasījumi t.i. soda nauda, līgumsods u.c.

Ņemot vērā minēto secināms, ka Maksātnespējas likuma izpratnē ar terminu "pamatparāds" saprot galveno prasījuma summu (apmēru), kurā neietilpst blakusprasījumu summa. Savukārt ar terminu "galvenā prasījuma summa (apmērs)" saprot kreditora pamatparāda summu (apmēru), kurā neietilpst blakusprasījumu summa.

Maksātnespējas likuma 90. panta otrajā daļā noteikts, ka balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu piedalās arī nodrošinātie kreditori. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 87. panta otro daļu balsis kreditoru sapulcē tiek piešķirtas tādām nenodrošinātajam kreditoram, kā arī nodrošinātajam kreditoram prasījuma nenodrošinātajā daļā un nodrošinātajā daļā šā likuma 90. pantā minētajā gadījumā, kura prasījums ir iesniegts šā likuma 73. panta pirmajā daļā minētajā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņā un kura prasījumu ir atzinis administrators. Ja administrators ir pieņēmis lēmumu daļēji atzīt kreditora prasījumu, balsis kreditoram piešķir atbilstoši atzītajai galvenā prasījuma summai. Savukārt Maksātnespējas likuma 87. panta trešā daļa noteic, ka balsu skaitu kreditoru sapulcē nosaka atbilstoši kreditora galvenā prasījuma summai, par katru veselu *euro* piešķirot vienu balsi.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka balsošanā par administratora atcelšanas ierosināšanu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 90. pantu nodrošinātajam kreditoram balsu skaitu kreditoru sapulcē nosaka atbilstoši kreditora galvenā prasījuma (pamatparāda) summai, par katru veselu *euro* piešķirot vienu balsi.

Par depoziņa un valsts nodevas iemaksu⁵⁶

Iesniegumā norādīts, ka uzņēmumam ir parādsaistības, kuras uzņēmums vairs nav spējīgs segt. Uzņēmuma valde ir konstatējusi, ka ir pieejami naudas līdzekļi 2000 euro apmērā.

⁵⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 18. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/28.

⁵⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 28. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/41.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai šos naudas līdzekļus var novirzīt valsts nodevas un depozīta iemaksai, lai iesniegtu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā.

Maksātnespējas likuma 62. panta otrā daļa noteic, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, ja parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru un kreditori nav izlēmuši izmantot citu finansēšanas avotu.

Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktā noteikts, ka par parādnieka iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu maksājama valsts nodeva 70 euro apmērā.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikts administratora pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 1. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu, un šīs tiesības iegūst administrators.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 4. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators nekavējoties ņem savā pārvaldījumā visu parādnieka mantu, kā arī parādnieka valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma normām pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka mantas pārvaldīšanas tiesības iegūst administrators, pārvalda parādnieka mantu, veic pasākumus tās atgūšanai un rīkojas ar šo mantu šajā likumā noteikto pilnvaru ietvaros. Savukārt ar Maksātnespējas likuma 95. panta trešo daļu administratoram ir uzlikts pienākums pārvaldīt parādnieka mantu kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Ievērojot minēto secināms, ka administratoram kā krietnam un rūpīgam saimniekam ir jārīkojas ne tikai pārvaldot parādnieka mantu, bet arī veicot jebkuras citas darbības juridiskās personas maksātnespējas procesā.

Ņemot vērā, ka no iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu un šīs tiesības iegūst administrators, secināms, ka uzņēmumam pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir tiesības rīkoties ar saviem naudas līdzekļiem pēc saviem ieskatiem, lai izpildītu normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, tostarp segt izmaksas par valsts nodevas un depozīta iemaksu.

Par juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta izmaksu⁵⁷

Iesniegumā norādīts, ka saskaņā ar VID maksātnespējas procesa pieteikumu un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 9. janvāra spriedumu pasludināts

⁵⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 26. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/430.

SIA "/Nosaukums/" maksātnespējas process un par MSIA "/Nosaukums/" administratoru iecelta Administratore.

Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 15. oktobra lēmumu Administratore atcelta no administratora pienākumu pildīšanas MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā.

Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 17. oktobra lēmumu par MSIA "/Nosaukums/" administratoru iecelts Administrators /Persona A/.

Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 5. februāra lēmumu Administrators /Persona A/ atcelts no administratora pienākumu pildīšanas MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā un par MSIA "/Nosaukums/" administratoru iecelts Administrators /Persona B/.

Pārbaudot nodotos maksātnespējas dokumentus konstatēts, ka atceltais Administrators /Persona A/ uz savu kontu ir pārskaitījis maksātnespējas procesa depozītu.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai atceltajam Administratoram /Persona A/ ir tiesības paturēt pārskaitīto maksātnespējas procesa depozītu 860,00 euro apmērā MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā, ja tiek iecelts cits administrators un maksātnespējas process turpinā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta otro daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, ja parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru un kreditori nav izlēmuši izmantot citu finansēšanas avotu.

Maksātnespējas likuma 62. panta 2.¹ daļā noteikts, ka administratoram ir pienākums nekavējoties pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, bet ne vēlāk kā līdz pieteikuma par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu iesniegšanai tiesā iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam iesniegumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta izmaksu, ja juridiskās personas maksātnespējas process pasludināts saskaņā ar parādnieka maksātnespējas procesa pieteikumu.

Savukārt Maksātnespējas likuma 62. panta astotajā daļā norādīts, ka kārtību, kādā juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīts iemaksājams Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā un izmaksājams juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējam, administratoram vai Valsts kasei, nosaka Ministru kabinets.

Atbilstoši Maksātnespējas kontroles dienesta rīcībā esošai informācijai, Maksātnespējas kontroles dienests nav veicis maksātnespējas procesa depozīta izmaksu MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā, turklāt norādāms, ka, ņemot vērā, ka MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējs ir VID, nevis pats parādnieks, secināms, ka Maksātnespējas kontroles dienestam nav tiesiska pamata veikt depozīta izmaksu uz parādnieka norēķinu kontu. Savukārt MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā iemaksātā depozīta izmaksāšanas kārtība atbilst Ministru kabineta noteikumu Nr. 88 IV nodaļai.

Papildus tam norādāms, ka Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punktā cita starpā norādīts, ka administratora atlīdzība tiek noteikta šā likuma 62. panta pirmajā daļā minētā depozīta apmērā par darbu no iecelšanas dienas līdz parādnieka mantas pārdošanas plāna (113. pants) vai ziņojuma par parādnieka mantas neesamību (112. pants) sastādīšanai.

Norādāms, ka likumdevējs Maksātnespējas likumā kā priekšnoteikumu administratora atlīdzības (depozīta apmērā) noteikšanai ir paredzējis maksātnespējas procesa administratora veikto darbu (par periodu no maksātnespējas procesa administratora iecelšanas dienas līdz

konkrētā dokumenta sastādīšanas dienai), sastādot parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību.

Papildus tam norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta sesto daļu administratoram netiek noteikta atlīdzība gadījumā, ja viņš tiek atcelts no juridiskās personas maksātnespējas procesa šā likuma 22. panta otrās daļas 1., 2., 3., 4. vai 7. punktā minēto iemeslu dēļ.

Saskaņā ar Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 27. janvāra vēstuli Nr. 1-59n/2021/26 "Pieteikums par Administratora /Persona A/ atcelšanu no administratora pienākumu pildīšanas SIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā" un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 5. februāra lēmumu Administrators /Persona A/ atcelts no MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesa, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 22. panta ceturto daļu.

Tādēļ, ja administrators tiek atcelts no juridiskās personas maksātnespējas procesa un uz to neattiecas kādi no Maksātnespējas likuma 169. panta sestajā daļā noteiktajiem atlīdzības saņemšanas ierobežojumiem, tad administratoram ir tiesības uz Maksātnespējas likuma 169. pantā noteikto atlīdzību.

Maksātnespējas likuma 11. panta otrajā daļā cita starpā norādīts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas ir administratora atlīdzība un pievienotās vērtības nodoklis, ja administrators ir reģistrēts Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā, un izdevumi, kas rodas, nodrošinot juridiskās personas maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi.

Attiecībā uz juridiskās personas maksātnespējas procesa depozītu norādāms, ka, ņemot vērā Maksātnespējas likuma 62. panta otrajā daļā norādīto, juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumus un maksātnespējas procesa administratora atlīdzību, turklāt likumdevējs Maksātnespējas likumā nav paredzējis prioritāro segšanas kārtību maksātnespējas procesa izdevumiem vai maksātnespējas procesa administratora atlīdzībai.

Papildus tam norādāms, ja Administratora /Persona B/ rīcībā ir informācija, kas norāda uz to, ka MSIA "/Nosaukums/" maksātnespējas procesā ir veikta nepamatota naudas līdzekļu izmaksa, Administratoram /Persona B/ ir jārīkojas atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Turklāt starptautiskā prakse nosaka, ka maksātnespējas administratoram ir galvenā loma maksātnespējas procesa efektīvai un lietderīgai norisei atbilstoši maksātnespējas regulējumam. Administratoram jāaizsargā parādnieks un tā aktīvi un tā vērtība, viņam ir arī pienākums aizsargāt kreditoru intereses, kā arī nodrošināt parādnieka darbinieku intereses maksātnespējas procesā. Ņemot vērā administratora nozīmi, maksātnespējas procesā ir svarīgi, lai viņam būtu atbilstoša kvalifikācija, zināšanas un personiskās īpašības, tas nepieciešams ne vien procesa efektīvai un lietderīgai izpildei, bet arī caur to nodrošināt sabiedrības uzticību maksātnespējas procedūrai kā tādai.⁵⁸

⁵⁸ Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautisko tirdzniecības tiesību komitejas (UNCITRAL) izdotajās vadlīnijās maksātnespējas tiesību politikas veidotājiem (UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York, 2005). Pieejams: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf 174. lpp. [aplūkots 19.04.2021.]

Norādāms, ka pieņemot lēmumu par kāda konkrēta tiesiska līdzekļa piemērošanu nepamatoti izmaksāto naudas līdzekļu atgūšanā ir administratora ekskluzīvā kompetence, ņemot vērā administratoram pieejamo informāciju par attiecīgā maksātnespējas procesa norisi, kā arī ievērojot Maksātnespējas likumā nostiprinātos principus, tiesības un pienākumus.

Par kreditora tiesībām iepazīties ar mediācijas procesa norisi⁵⁹

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas apgabaltiesas 2019. gada 5. jūlija spriedumu pasludināts SIA "/Nosaukums A/" (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process un ir iecelta Administratore.

Pamatojoties uz 2021. gada 9. aprīlī saņemto iesniegumu no Parādnieka kreditora SIA "/Nosaukums B/", lūgts sniegt viedokli par Parādnieka kreditora tiesībām uz informāciju par mediācijas procesa norisi.

Norādīts, ka Parādnieks kā prasītājs ir iesaistīts civilajā tiesvedībā ar tās bijušo amatpersonu - valdes locekli /Persona A/ (turpmāk šajā skaidrojumā - Atbildētājs). Priekšlikumu izmantot mediāciju strīda noregulēšanai izteica Atbildētājs un ar Parādnieka kreditoru sapulces lēmumu tika nolemts atļaut slēgt līgumu par mediācijas izmantošanu strīda noregulēšanai.

Uz šo brīdi Parādnieks un Atbildētājs ir noslēguši līgumu par mediācijas izmantošanu un mediācijas process turpinās. Pie Administratores ir vērsies Parādnieka kreditors SIA "/Nosaukums B/", kurš lūdzis izsniegt līguma ar mediatoru apliecinātas kopijas un sniegt informāciju par mediācijas procesa gaitu.

Līdz ar to šajā sakarā ir jānoskaidro, ja Atbildētājs civillietā nav piekritis informācijas par mediācija procesu izpaušanai, vai Administratorei ir tiesības sniegt informāciju (tajā skaitā informēt kreditorus) par mediācijas procesa norisi, ja nav saskatāms šādas rīcības leģitīmais mērķis un ziņu izpaušanas nepieciešamība saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, ņemot vērā, ka ziņu izpaušana par mediācijas procesa gaitu var negatīvi ietekmēt iespēju noslēgt izlīgumu uz Parādniekam izdevīgiem nosacījumiem.

Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir definēts atklātības princips, kurš nosaka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Tajā pašā laikā izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikts, ka administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Vienlaikus Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā ir noteikts, ka administratoram ir pienākums sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām.

Maksātnespējas likuma 81. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem šā panta pirmajā daļā noteiktās ziņas. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 81. panta otro daļu administrators ziņo kreditoriem

par citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē. Tas nozīmē, ka minētā tiesību norma paplašina šī panta pirmajā daļā ietverto jautājumu loku, proti, kreditoram ir tiesības iepazīties arī ar cita veida informāciju.

Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka administratoram ir jāsniedz kreditoriem detalizēta informācija par parādnieka maksātnespējas procesa norisi un vienīgais izņēmums ir informācija, kuras izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm, vai arī ierobežotas informācijas izpaušanas aizliegums ir ietverts citā normatīvajā aktā.

Konkrētajā gadījumā Parādnieks un Atbildētājs ir noslēguši līgumu par mediācijas izmantošanu un mediācijas process turpinās. Atbildētājs nav piekritis informācijas par mediācijas procesu izpaušanai. Savukārt Parādnieka kreditors ir lūdzis izsniegt līguma ar mediatoru apliecinātas kopijas un sniegt informāciju par mediācijas procesa gaitu.

Tā kā administrators ir maksātnespējīgā komersanta vienīgais likumīgais pārstāvis, tad neapšaubāmi arī tiesvedībā vai jebkurā civiltiesiskā darījumā administrators rīkojas uz likumīgās pārstāvniecības pamata. Turklāt administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likumā piešķirto pilnvaru apjomu ir saistoši arī citos normatīvajos aktos paredzētie noteikumi. Tā kā Mediācijas likuma 4. panta pirmā daļa noteic, ka informācija, kas iegūta mediācijā vai ir ar to saistīta, ir konfidenciāla, ja vien puses nav vienojušās citādi, tad secināms, ka administratoram kā tiesvedības dalībniekam šī norma ir jāievēro un viņam ir saistoši noslēgtā līguma nosacījumi.

Tajā pašā laikā atzīstams, ka mediācijas līguma noslēgšana nenozīmē, ka kreditoriem vispār nav tiesību saņemt informāciju par mediācijas procesa gaitu. Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka ir iespējams nošķirt informāciju, kuru nav jāizsniedz kreditoriem sakarā ar konfidencialitātes principu, ievērojot Mediācijas likuma noteikumus, no tās informācijas, kura ir būtiska tieši kreditoru informēšanas pienākuma aspektā. Proti, administratoram ir jāsniedz kreditoriem vispārēja informācija par mediācijas procesa gaitu, piemēram, kas īsteno mediāciju, ar kādām izmaksām jāreķinās parādniekam utt., tādējādi kreditoriem sniedzot iespēju gūt priekšstatu par mediācijas procesa norises gaitu.

Vienlaikus uzsverams, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 29. pantam administrators uzņemas atbildību par iespējamiem nodarītajiem zaudējumiem parādniekam, kas radušies, nerīkojoties kā krietnam un rūpīgam saimniekam, jo piekrītot mediācijas procesam, administratoram ir jāvadās tikai un vienīgi no apsvērumiem, ka mediācijas process nodrošinās izdevīgākos nosacījumus parādniekam.

Savukārt attiecībā uz izlīguma noslēgšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā, papildus norādāms sekojošais.

Maksātnespējas likuma 1. pantā noteikts maksātnespējas procesa mērķis, proti, veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus. Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Tātad prioritāte piešķirta kreditoru prasījumu segšanai. Jo lielākā apmērā kreditoru prasījumi tiek segti, jo vairāk tas atbilst maksātnespējas procesa mērķim.

Līdz ar to administratoram jāsniedz kreditoriem izvērsta informācija par visiem izlīguma nosacījumiem un pamatojums attiecībā uz izlīguma noslēgšanas izdevīgumu, kas rada iespēju kreditoriem izteikties par plānoto izlīgumu.⁶⁰

⁶⁰ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020. gada 2. aprīļa lēmums lietā Nr. C29246520.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 9. punktu administratoram ir tiesības atteikties no jebkura prasījuma vai slēgt jebkuru izlīgumu parādnieka vārdā attiecībā uz parādnieka prasījumiem pret trešajām personām. Izlīguma slēgšana nav administratora pienākums, jo izlīguma noslēgšana bez parādnieka pārstāvja gribas nav iespējama. Šādu piedāvājumu parādnieka pārstāvis var izteikt un likums principā neaizliedz piedāvāt izlīgumu ar nosacījumiem. Tomēr jāņem vērā, ka parādnieka pārstāvja kompetencē nav noteikt, ka kāda no piedāvātā izlīguma summas daļām tiks novirzīta administratora atlīdzības segšanai vai kādam citam mērķim.

Izlīgumam maksātnespējas procesā jākalpo maksātnespējas procesa mērķiem. Ar izlīguma slēgšanu saistīto administratora darbību kopumam jāatbilst tiesiskuma un objektivitātes standartiem. Administrators izlīguma slēgšanas procesā nedrīkst vienoties ar otru pusi vai pieprasīt kādu labumu savās interesēs.

Parādnieka pārstāvja interesēs varētu būt izlīguma noslēgšana, lai izvairītos no iespējamās tiesvedības. Līdz ar to administratoram ir jāsniedz visa viņa rīcībā pieejamā informācija kreditoriem, lai kreditoru kopums varētu pieņemt lēmumu, tostarp par plānotā izlīguma nosacījumiem. Minētais ir saistāms arī ar atklātības principu un labticības principu.

Ja plānotie izlīguma nosacījumi aptver arī noteikumus par administratora atlīdzību, tad atbilstoši Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 3. un 7. punkta prasībām par to ir jābūt informētiem kreditoriem, lai tie varētu izteikt iespējamus iebildumus saistībā ar nosacījuma par administratora atlīdzību paredzēšanu izlīgumā. Savukārt, ja administrators ir vienojies ar atbildētāju par atlīdzības no izlīguma summas segšanas nosacījumu un paredzējis to vēlāk apstiprināt kreditoru sapulcē, tad, sniedzot kreditoriem informāciju par izlīguma slēgšanas nodomu, ir jāinformē arī par šādu nodomu, lai kreditori varētu objektīvi izvērtēt piekrist vai iebilst pret šādu izlīgumu.

Tādējādi likumdevējs ir paredzējis to informācijas apjomu, kas maksātnespējas procesā iesaistītajiem subjektiem ir nepieciešams, lai sasniegtu maksātnespējas procesa mērķi, kā arī noteicis informācijas sniegšanas termiņus, kādos minētajiem subjektiem ir nepieciešams saņemt normatīvajos aktos noteikto informāciju, lai tie savlaicīgi varētu īstenot savu likumisko tiesību aizsardzību, tostarp paredzot konkrētu kārtību un termiņu iebildumu sniegšanai. Minēto informācijas sniegšanas un iebildumu celšanas kārtību nevar aizstāt attiecīgo jautājumu izskatīšana kreditoru sapulcē, jo tādā gadījumā tiek liegta minētajās tiesību normās kreditoriem paredzētā tiesisko interešu aizsardzības īstenošana.

Nedrīkst pastāvēt situācija, ka, neizsakot iebildumus par atsevišķiem izlīguma nosacījumiem, kreditors it kā piekrīt arī tam nezināmiem nosacījumiem.

Nodrošinot maksātnespējas procesa likumīgu norisi, administratoram jāievēro kreditoru sapulces un administratora kompetences sadalījums. Administratoram, ņemot vērā administratora kvalifikāciju un tam uzticētos tiesiskos uzdevumus, pašam ir jāspēj pieņemt administratora ekskluzīvā kompetencē nodotos lēmumus procesā un uzņemties normatīvajos aktos paredzēto atbildību.

Par kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņu juridiskās personas maksātnespējas procesā⁶¹

Iesniegumā norādīts, ka Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldes Satiksmes drošības pārvaldē saņemta MSIA "/Nosaukums/" administratora sūdzība par Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldes Satiksmes drošības pārvaldes Satiksmes uzraudzības un koordinācijas biroja vēstuli. Sūdzībā iesniedzējs lūdz dzēst ar administratīvo pārkāpumu protokolliem SIA "/Nosaukums/" uzliktos naudas sodus. SIA "/Nosaukums/" līdz maksātnespējas procesa pasludināšanai tika piemēroti administratīvie sodi. SIA "/Nosaukums/" 2020. gada 22. jūlijā tika pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process. Administrators norāda, ka vēlas realizēt SIA "/Nosaukums/" piederošo mantu, bet ir konstatējis, ka SIA "/Nosaukums/" ir neapmaksāti administratīvo pārkāpumu sodi, tāpēc SIA "/Nosaukums/" kustamajai mantai – transportlīdzeklim, ir reģistrēta aizlieguma zīme, līdz ar to Administratoram ir liegta iespēja īstenot Maksātnespējas likuma 110. pantā un 111. pantā paredzēto kārtību. Kā arī norāda, ka Valsts policija nav iesniegusi kreditora prasījumu Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā, līdz ar to zaudēja kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku, līdz ar to iestādei jādzēš SIA "/Nosaukums/" piemērotie sodi par administratīvajiem pārkāpumiem. SIA "/Nosaukums/" ir piemēroti administratīvie sodi par pārkāpumiem, kuri fiksēti ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, saskaņā ar LAPK normām.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli par to, kā Valsts policijai jārikojas, ja ir nokavēts kreditora prasījuma iesniegšanas termiņš.

Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā noteikts, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami maksātnespējas procesa administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Šā panta otrajā un trešajā daļā noteikts, ja kreditors ir nokavējis Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

No Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā ietvertajām normām nepārprotami izriet, ka likumdevējs noteicis: 1) maksimālo termiņu, kādā maksātnespējīgā parādnieka kreditoram jāpiesaka savs prasījums; 2) personu, kura pieteikto prasījumu sākotnēji izvērtē; 3) kreditora prasījuma neiesniegšanas termiņā tiesiskās sekas. Iztulkojot minētās tiesību normas sistēmiski, secināms, ka gadījumā, ja kreditora prasījums maksātnespējīgā parādnieka administratoram nav pieteikts mēneša termiņā, bet iekļaujoties likumā paredzētajā sešu mēnešu laika posmā, tad kreditors zaudē tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Savukārt, nepiesakot savu prasījumu sešu mēnešu termiņā, kreditors zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku.⁶² Papildus vēršama uzmanība, ka kreditoru prasījumu, kas vērsti pret

⁶¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 29. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/449.

⁶² Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 (C34057811) 9.1. punkts; sk. arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-3/2016 (C15244511) 6.2. punktu.

maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu), iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu (Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā un otrā daļa), kurš ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51. pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.⁶³

Vienlaikus attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesiem norādāms, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtais daļas 4. punktā noteikts, ka pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti prasījumi par administratīvo pārkāpumu procesā piemērotajiem un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu. Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā nostiprinātais vispārējais princips, ka fiziskās persona maksātnespējas procesā ne pie kādiem apstākļiem nevar atbrīvoties no saistībām, kuru pamatā ir t.sk. LAPK (administratīvo pārkāpumu procesā) piemēroto sodu maksāšanas pienākums, ir attiecināms arī uz šā likuma 73. panta pirmās un otrās daļas tvērumu fiziskās personas maksātnespējas procesā, un šādas saistības, kas zināmas parādniekam, nevar tikt dzēstas kā nepieteiktas.⁶⁴

Vienlaikus norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteiktais izņēmums attiecas tikai uz fiziskās personas maksātnespējas procesu. Minēto apliecina arī Maksātnespējas likuma 10. pantā noteiktais, proti, ka fiziskajām personām un personālsabiedrībām piemēro uz juridiskajām personām attiecināmos noteikumus, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Vienlaikus minētā norma neparedz, ka uz juridiskajām personām būtu attiecināmi fiziskajām personām piemērojami noteikumi.

Tādēļ no minētajām tiesību normām un judikatūras kopumā secināms, ka kreditors, nepiesakot savu prasījumu sešu mēnešu termiņā, zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku. Ievērojot minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, ja kreditors nav iesniedzis kreditora prasījumu noteiktajā termiņā, tad administratoram ir tiesības lūgt dzēst reģistrēto/-s aizlieguma zīmi/-es parādnieka kustamajai mantai, t.sk. transportlīdzeklim/-em, lai varētu īstenot normatīvajos aktos noteiktās tiesības un pienākumus maksātnespējas procesa ietvaros. Papildus uzsverams, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteiktais nav attiecināms uz juridisko personu maksātnespējas procesiem.

Par dalību izsolē⁶⁵

Persona (turpmāk šajā skaidrojumā – Iesniedzējs) iesniegumā lūdz sniegt skaidrojumu uz sekojošiem jautājumiem:

- 1) vai Iesniedzējs ir tiesīgs piedalīties Parādnieka kustamās mantas izsolē?*
- 2) vai Iesniedzējam ir tiesības paturēt par nenotikušās pirmās izsoles sākumcenu Parādnieka mantu sev, neveicot par to naudas samaksu?*
- 3) vai gadījumā, pat ja šāda persona veic samaksu par kustamo mantu, kas varētu būt atbilstoša Parādnieka kreditoru kopuma interesēm, šāda samaksa būtu pieņemama?*

⁶³ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 (C34057811) 9.3. punkts.

⁶⁴ Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. C35074713, SPC-5/2018.

⁶⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 30. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2010/449.

4) vai no šīs personas, ņemot vērā to, ka nav gūstama pārlicība par sākotnējo naudas līdzekļu legālu izcelsmi, kā arī to, ka persona ilgstoši negūst ienākumus saskaņā ar savu skaidrojumu, samaksa būtu pieņemama arī NILLTPFNL izpratnē?

5) vai Civilprocesa likuma 586. pantā minētā persona - parādnieks, kas nav tiesīgs piedalīties izsolē, ir attiecināma uz pašu maksātnespējīgo juridisko personu vai uz parādnieka pārstāvi?

6) vai un kā nosakāma konkrētajā gadījumā prioritāte (parādnieka pārstāvis, kreditors, ieinteresētā persona), tostarp, šo subjektu tiesību realizācijā un pienākumu izpildē?

Par Iesniedzēja tiesībām piedalīties Parādnieka kustamās mantas izsolē un, saistībā ar jautājumu, vai Civilprocesa likuma 586. pantā minētā persona - parādnieks, kas nav tiesīgs piedalīties izsolē, ir attiecināma uz pašu maksātnespējīgo juridisko personu vai uz parādnieka pārstāvi, norādāms turpmāk minētais.

Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators (Maksātnespējas likuma 115. panta trešā daļa).

Civilprocesa likuma 584.¹ panta pirmajā daļā ir noteikts, ka persona, kura vēlas piedalīties kustamās mantas izsolē, izmantojot elektronisko izsoļu vietni, 10 dienu laikā no kustamās mantas izsoles sludinājumā norādītā izsoles sākuma datuma nosūta tiesu izpildītājam lūgumu autorizēt to dalībai izsolē un ieskaita izsoles sludinājumā norādītajā tiesu izpildītāja depozīta kontā nodrošinājumu 10 procentu apmērā no pārdodamās lietas novērtējuma.

Atbilstoši minēta panta trešajai daļai tiesu izpildītājs autorizē personu dalībai izsolē triju, bet šā panta otrajā daļā minētajā gadījumā — piecu darbdienu laikā no nodrošinājuma un personas lūguma saņemšanas dienas, ja nepastāv šā likuma 586. pantā minētie ierobežojumi. Ja nodrošinājums vai autorizācijas lūgums nav saņemts šā panta pirmajā vai otrajā daļā norādītajā termiņā vai personai nav tiesību piedalīties izsolē saskaņā ar šā likuma 586. pantu, tiesu izpildītājs atsaka personas autorizāciju dalībai izsolē.

Civilprocesa likuma 586. pants paredz, ka solīšanā nav tiesību piedalīties parādniekam, viņa aizbildnim vai aizgādnim, personai, kas veikusi šā likuma 578. pantā minēto novērtēšanu, kā arī tiesu izpildītājam, kas rīko izsoli. Piedzinējam ir tiesības piedalīties izsolē vispārējā kārtībā. Par citos normatīvajos aktos noteikto ierobežojumu ievērošanu attiecībā uz izsolāmās lietas iegādi ir atbildīgi paši izsoles dalībnieki (piemēram, izsolīto lietu ir tiesīgas iegādāties un lietot tikai personas, kurām izsniegta speciāla atļauja (licence)).

Savukārt Civillikuma 2077. pants paplašina minēto personu loku, nosakot, ka izsolītāji, kā arī personas, kas pēc sava amata ir klāt pie pārdošanas izsolē, nevar būt pircēji, ne sev, ne citu uzdevumā.

Maksātnespējas likuma 68. pantā ir noteiktas personas, kuras administrators nosaka par parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesā. Parādnieka pārstāvim maksātnespējas procesā ir būtiska loma, jo viņam ir jānodrošina informācijas pār parādnieku pieejamība administratoram.

Lai gan maksātnespējas procesa ietvaros, ievērojot atklātības principu un Maksātnespējas likuma 69. panta 2. punktā parādnieka pārstāvim noteiktās tiesības pierasīt un saņemt ziņas par parādnieka mantas pārdošanu, parādnieka pārstāvim saistībā ar mantas pārdošanu tiek sniegtas ziņas, kas būtu sniedzamas parādniekam, tomēr parādnieks un parādnieka pārstāvis juridiskās personas maksātnespējas procesā nav uzskatāms par vienu un to pašu personu. Proti, parādnieka pārstāvis nav parādnieka mantas īpašnieks, kā arī juridiskās personas maksātnespējas procesā (izņemot, iespējams, individuālā komersanta, personālsabiedrības un zemnieku vai zvejnieku

saimniecības maksātnespējas procesa gadījumā) parādnieka pārstāvis neatbild par parādnieka saistībām ar visu savu mantu.

Maksātnespējas likuma 111. panta otrajā daļā norādīts, ka parādnieka mantas pārdošana notiek par iespējami augstāko cenu, lai nodrošinātu kreditoru prasījumu segšanu.

Maksātnespējas likumā nav noteikts ierobežojums ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku iegādāties parādnieka mantu. Līdzīgi arī kreditors var būt atzīts par ieinteresēto personu atbilstoši Maksātnespējas likuma 72. pantam, un, kaut arī šādam kreditoram saskaņā ar Maksātnespējas likuma 87. panta piekto daļu nav balsstiesību kreditoru sapulcē, tas, piemēram, neliedz viņam iegādāties parādnieka mantu Maksātnespējas likuma 111. panta septītajā daļā noteiktajā gadījumā, kā arī piedalīties parādnieka mantas izsolē.

Līdz ar to pirmšķietami Maksātnespējas kontroles dienests nesaskata apstākļus, kas liegtu parādnieka pārstāvim piedalīties parādniekam piederošo mantu izsolē.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 591. panta pirmās daļas 1., 2. punktu tiesa atzīst izsoli par spēkā neesošu, ja kādam nepamatoti nav atļauts piedalīties izsolē vai nepareizi atraidīts kāds pārsolījums un ja mantu nopirkusi tāda persona, kura nav bijusi tiesīga piedalīties izsolē.

No minētā izriet, ka gala vērtējumu, vai persona bija tiesīga piedalīties izsolē, sniedz tiesa.

Par Iesniedzēja tiesībām paturēt par nenotikušās pirmās izsoles sākumcenu Parādnieka mantu sev, neveicot par to naudas samaksu, norādāms sekojošs.

Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā norādītais kreditoru vienlīdzības princips paredz, ka kreditoriem ir vienlīdzīgas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kas nodibinātas pirms maksātnespējas iestāšanās. Kreditoriem ir tiesības piedalīties mantas pirkšanā ar vienādiem nosacījumiem, ievērojot Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā noteikto kārtību.

Administrators pārvalda parādnieka mantu un veic tās atsavināšanu kā krietns un rūpīgs saimnieks, vadoties no kreditoru kopuma ekonomiskajām interesēm, nevis konkrēta kreditora mantiskajām vai savām personiskajām interesēm, un nepieļauj interešu konfliktu un šaubas par objektivitāti savā darbībā.

Maksātnespējas likuma 6. panta 3. punkts paredz, ka maksātnespējas procesos ir piemērojams patvaļas aizlieguma princips, proti, kreditors un parādnieks nedrīkst veikt individuālas darbības, kas nodara kaitējumu kreditoru kopuma interesēm.

Atbilstoši minētajam principam un maksātnespējas procesu reglamentējošām tiesību normām (piemēram, Maksātnespējas likuma 118. panta piektā daļa) nenodrošināto kreditoru prasījumi, ja pilnībā nevar tos nosegt, tiek segti proporcionāli summai, kas pienākas katram kreditoram.

Arī atbilstoši Civilprocesa likuma 588.² panta otrajai daļai, ja ar pārdošanā ieņemto summu nepietiek visu piedziņu un komerčķīlas ņēmēju prasījumu apmierināšanai, nosolītājs var ieskaitīt pirkuma cenā savus prasījumus tikai tās summas apmērā, kāda viņam saskaņā ar aprēķinu pienākas pēc tam, kad segti tie prasījumi, kuriem salīdzinājumā ar viņa prasījumu ir priekšrocība.

Savukārt Maksātnespējas likuma 111. panta septītajā daļā ir noteikts, ja parādnieka mantu nav iespējams pārdot vai mantas pārdošanas izdevumi pārsniedz prognozējamus ienākumus, administrators izslēdz to no mantas pārdošanas plāna un nekavējoties paziņo par to visiem kreditoriem šā likuma 81. pantā noteiktajā kārtībā, uzaicinot viņus paturēt mantu sev par tās sākumcenu. Kreditors, kas piekrīt parāda saistības samazinājumam par mantu, kuru administrators nevarēja pārdot, divu nedēļu laikā no administratora uzaicinājuma nosūtīšanas dienas paziņo par

to administratoram. Ja vairāki kreditori vēlas paturēt sev vienu un to pašu mantu, administrators rīko izsoli starp šiem kreditoriem Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Ja kreditori nepiekrīt mantas izslēgšanai no mantas pārdošanas plāna, viņiem ir tiesības ierosināt kreditoru sapulces sasaukšanu atbilstoši šā likuma 84. panta 1. punkta nosacījumiem.

No minētā izriet, ka tikai gadījumos, ja parādnieka mantu nav iespējams pārdot, nenodrošinātais kreditors var paturēt mantu par tās sākumcenu, samazinot kreditora prasījuma apmēru.

Līdz ar to nenodrošinātajam kreditoram nav tiesību paturēt par nenotikušās pirmās izsoles sākumcenu parādnieka mantu sev, neveicot par to naudas samaksu, jo tādējādi tiktu piešķirtas nepamatotas priekšrocības, neievērojot kreditoru vienlīdzības un proporcionālītātes principu.

Par jautājumu, vai gadījumā, pat ja šāda persona veic samaksu par kustamo mantu, kas varētu būt atbilstoša Parādnieka kreditoru kopuma interesēm, šāda samaksa būtu pieņemama un vai no šīs personas, ņemot vērā to, ka nav gūstama pārliecība par sākotnējo naudas līdzekļu legālu izcelsmi, kā arī to, ka persona ilgstoši negūst ienākumus saskaņā ar savu skaidrojumu, samaksa būtu pieņemama arī NILLTPFNL izpratnē, norādāms turpmāk minētais.

Saskaņā ar NILLTPFNL noteikto, administratoram ir pienākums pirms darījuma veikšanas veikt klienta izpēti (NILLTPFNL 11. panta pirmā daļa).

Lai izpildītu minētā likuma prasību veikt klienta izpēti vēl pirms konkrētā darījuma veikšanas, administratoram ir tiesības pieprasīt no saviem klientiem, un klientiem ir pienākums sniegt klienta izpētei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus, tostarp par patiesajiem labuma guvējiem, klientu veiktajiem darījumiem, klientu un patieso labuma guvēju saimniecisko, personisko darbību, finansiālo stāvokli, naudas vai citu līdzekļu avotiem (NILLTPFNL 28. panta pirmā daļa).

No minētā izriet administratora tiesības pieprasīt viņa ieskatā objektīvi nepieciešamos pierādījumus, lai varētu izpildīt NILLTPFNL prasības un gūtu pārliecību, ka administrators ir tiesīgs slēgt konkrēto darījumu ar konkrēto personu, nepārkāpjot NILLTPFNL prasības. Konstatējot NILLTPFNL noteiktos ierobežojumus, administratoram ir tiesības atteikties no darījuma slēgšanas.

Saistībā ar jautājumu, vai un kā nosakāma konkrētajā gadījumā prioritāte (parādnieka pārstāvis, kreditors, ieinteresētā persona), tostarp, šo subjektu tiesību realizācijā un pienākumu izpildē, norādāms, ka šo subjektu starpā nav nosakāma prioritāte.

Maksātnespējas procesu reglamentējošajās tiesību normās parādnieka pārstāvim, kreditoram un ieinteresētajai personai ir noteiktas tiesības un pienākumi, kas ir izpildāmi labā ticībā, neatkarīgi no tā, vai parādnieka pārstāvis, kreditors un ieinteresētā persona sakrīt vienā personā.

Lai gan tieši parādnieka pārstāvja (kā bijušās parādnieka pārvaldes institūcijas locekļa) rīcībā ir visaptveroša informācija par parādnieku, kuras saņemšana ir nepieciešama, lai administrators varētu pilnvērtīgi veikt maksātnespējas procesa administrēšanu, administratoram parādnieka pārstāvja pienākumu neizpildes gadījumā nav pamata parādnieka pārstāvim, tostarp kā kreditoram, liegt Maksātnespējas likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās tiesības. Administratoram normatīvajos aktos (piemēram, Maksātnespējas likuma 72.¹ pants) ir noteikti tiesiskie līdzekļi gadījumiem, kad parādnieka pārstāvis nesadarbojas.

Proti, personu prettiesiska rīcība nevar kalpot par attaisnojumu administratora maksātnespējas procesa reglamentējošo tiesību normu pārkāpumiem, kas saistīti ar minēto personu tiesību ierobežošanu.

Maksātnespējas likuma 72. pantā ir noteiktas personas, kuras ir uzskatāmas par ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 87. panta piektajai daļai kreditoru sapulcē nav balsstiesību tiem kreditoriem, kuri ir atzīstami par ieinteresētajām personām atbilstoši šā likuma 72. pantam, kā arī personām, kuras ieguvušas prasījuma tiesības pret parādnieku no ieinteresētajām personām gada laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Līdz ar to kreditora, kurš atzīts par ieinteresēto personu attiecībā pret parādnieku, tiesību ierobežojums ir balsstiesību neesamība kreditoru sapulcē, tādējādi liedzot tam lemt par maksātnespējas procesā būtiskiem jautājumiem.

Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 96. panta otro daļu, ja darījums, ar kuru nodarīti zaudējumi parādniekam, ir noslēgts ar ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku vai šo personu labā, uzskatāms, ka šīs personas ir zinājušas par zaudējumu nodarīšanu, ja tās nepierāda pretējo.

No minētā izriet, ka darījumi, kas noslēgti ar ieinteresētajām personām, ir izvērtējami ar īpašu rūpību, jo var radīt papildu šaubas par darījuma noslēgšanas patieso mērķi. Tāpat arī, ievērojot ieinteresēto personu ietekmi uz parādnieku pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas un ieinteresētajām personām Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus, administratoram ar īpašu rūpību jāpārlicinās par personas, kura vienlaikus ir kreditors, parādnieka pārstāvis un ieinteresētā persona, labticību pirms kādas vienošanās ar šādu personu slēgšanas.

Minētais attiecināms arī uz informācijas sniegšanu, proti, ja administratora ieskatā noteikta informācija nav sniedzama parādnieka pārstāvim, jo tās izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm, šāda informācija nav izsniedzama minētai personai, lai gan tā vienlaikus ir arī kreditors.

Augstākās tiesas 2018. gada 24. maija spriedumā lietā Nr. SKC-618/2018 ir secināts, ka "Maksātnespējas likumā noteikts, ka administratora pamatuzdevums ir maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas norises nodrošināšana (Maksātnespējas likuma 26. panta otrā daļa). Šī norma nav tukša deklarācija. Tā uzliek administratoram pienākumu stādīt maksātnespējas procesa likumību un efektivitāti pirmajā vietā, respektīvi, būt lojālam primāri pret likumu. Lai arī administratoram ir arī lojalitātes pienākums pret kreditoriem un arī parādnieku, tomēr šī lojalitāte nevar būt pārāka pār lojalitāti pret procesa likumību".

No minētā izriet, ka administratoram savā profesionālajā darbībā primāri ir jābūt lojālam pret likumu, nepakļaujoties jebkādai ietekmei un spiedienam. Līdz ar to arī situācijā, kad persona kavē maksātnespējas procesa norisi, administratoram jāspēj pieņemt patstāvīgi un tiesiski pamatoti lēmumi to pienākumu izpildē, kas skar minētās personas.

Par pāreju no juridiskās personas maksātnespējas procesu uz TAP⁶⁶

Iesniegumā norādīts, ka parādniekam tika pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process. Šobrīd tiek plānots iesniegt tiesai pieteikumu par pāreju no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP. Atbilstoši Maksātnespējas likumam pāreja no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP ir piemērojama, ievērojot ĀTAP noteikumus. Maksātnespējas likuma 53. panta pirmās daļas 3. punktā noteikts, ka parādniekam ir tiesības vienlaikus iesniegt pieteikumu par TAP lietas ierosināšanu un lūgt tiesu pasludināt TAP

⁶⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 1. decembra vēstule Nr. 1-49n/2020/79.

īstenošanu, ja šā likuma 42. panta trešajā daļā noteiktais kreditoru vairākums ĀTAP pasākumu plānā ir vienojies ar TAP uzraugošo personu (uzraugošā persona) un parādnieku par uzraugošo personu.

Ņemot vērā minēto lūgts sniegt skaidrojumu, kurš šajā gadījumā tiek uzskatīts par "parādnieku" - parādnieka pārstāvis, vai administrators ņemot vērā to, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators pārņem juridiskās personas (parādnieka) pārvaldes institūcijas funkcijas. Proti, vai uzraugošo personu izvēlas vienojoties kreditoru vairākums un administrators, vai kreditoru vairākums un parādnieka pārstāvis.

Vienlaikus lūgts sniegt skaidrojumu par to, vai šobrīd juridiskās personas maksātnespējas procesā ieceltais administrators pēc pārejas uz TAP var būt par uzraugošo personu. Papildus iesniegumā norādīts, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir uzsākts pēc kreditora pieteikuma. Pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks ir nokārtojis savas saistības pret šo kreditoru un apmierinājis kreditora prasījumu. Juridiskās personas maksātnespējas procesā nav pieteicies vairs neviens kreditors.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, kam ir tiesības iesniegt pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu sakarā ar to, ka parādnieks nokārtojis visas savas saistības, ņemot vērā Civilprocesa likuma 363.²⁰ panta pirmo daļu un otrās daļas 1. punktu.

Pāreju no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP regulē Maksātnespējas likuma 107. pants. Minētā panta pirmajā daļā noteikts, ka TAP parādniekam piemērojams, ievērojot ĀTAP noteikumus. Iesniegt pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, TAP pasludināšanu, kā arī izstrādāt TAP pasākumu plānu ir tiesīgi: parādnieka pārstāvis; administrators; pret parādnieku citā dalībvalstī uzsāktajā Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 3. panta 1. punktā noteiktajā maksātnespējas procedūrā iesaistītais administrators; kreditors vai kreditoru grupa.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 53. panta pirmās daļas 3. punktu parādniekam ir tiesības vienlaikus iesniegt pieteikumu par TAP lietas ierosināšanu un lūgt tiesu pasludināt TAP īstenošanu, ja šā likuma 42. panta trešajā daļā noteiktais kreditoru vairākums ĀTAP pasākumu plānā ir vienojies ar uzraugošo personu un parādnieku par uzraugošo personu. Minētās tiesību normas mērķis ir dod iespēju TAP uzraudzību uzticēt personai, kura bauda gan parādnieka, gan arī kreditoru uzticību.

Maksātnespējas likuma 109. panta pirmā daļa noteic, ka pēc tam, kad tiesa pieņēmusi nolēmumu par TAP īstenošanu, izbeidzas juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas sekas un iestājas TAP īstenošanas sekas, kā arī tiek atjaunota parādnieka pārvaldes institūciju darbība. Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka pēc tam, kad tiesa pieņēmusi nolēmumu par TAP īstenošanu, administrators septiņu dienu laikā nodod parādniekam valdījumā visu viņa mantu.

Ņemot vērā minētās tiesību normas un TAP pasludināšanas un juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas sekas, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā Maksātnespējas likuma 53. panta pirmās daļas 3. punktā ar terminu "parādnieks" saprot parādnieka pārstāvi, kas atbilst Maksātnespējas likuma 68. panta pirmajā vai otrajā daļā noteiktajam amatam. Minētais pamatojams ar to, ka pēc pārejas no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP persona (parādnieka pārstāvis) būs kompetenta un spēs pildīt Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus un realizēt noteiktās tiesības.

Attiecībā uz jautājumu par to, vai šobrīd juridiskas personas maksātnespējas procesā ieceltais administrators pēc pārejas uz TAP var būt par uzraugošo personu norādāms turpmākais.

Maksātnespējas likuma 12.³ panta pirmajā daļā noteikts, ka par uzraugošo personu var būt rīcībspējīga fiziska persona, kurai ir tiesības uzturēties un tikt nodarbinātai Latvijā visu tiesiskās aizsardzības procesa norises laiku un uz kur neattiecas šajā likumā noteiktie ierobežojumi. Minēta panta otrajā daļā ir uzskaitīti gadījumi, kuriem iestājoties persona vispār nevar būt par uzraugošo personu. Savukārt šā panta trešajā daļā ir uzskaitīti gadījumi, kad persona nevar būt par uzraugošo personu konkrētā TAP. Proti, šā panta trešās daļas 1. punkts noteic, ka par uzraugošo personu konkrētā TAP nevar būt persona, kura ir piedalījies parādnieka TAP pasākumu plāna izstrādē. Līdz ar to, ja administrators saskaņā ar Maksātnespējas likuma 107. pantu ir piedalījies TAP pasākumu plāna izstrādē, viņš nav tiesīgs konkrētajā TAP būt par uzraugošo personu.

Attiecībā uz jautājumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas kārtību norādāms turpmākais.

Civilprocesa likuma 363.²⁰ panta pirmajā daļa noteikts, ka tiesa izbeidz juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu, noraidot maksātnespējas procesa pieteikumu vai izbeidzot maksātnespējas procesu. Šā panta otrās daļas 1. punktā noteikts, ka tiesa pieņem lēmumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, ja parādnieks nokārtojis visas savas saistības. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 119. panta pirmajai daļai [...] administrators iesniedz tiesai pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu [...]. Ņemot vērā minēto secināms, ka tiesa pieņem lēmumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu pēc administratora iesniegta pieteikuma.

Par depozīta un valsts nodevas samaksu juridiskās personas maksātnespējas procesā⁶⁷

Iesniegumā jautāts, vai valsts iestādei ir jāmaksā valsts nodeva un depozīts, iesniedzot juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā?

Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.² panta otrajai daļai iesniedzot tiesā juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kreditors pievieno dokumentus, kas apliecina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu, kā arī maksātnespējas procesa depozīta samaksu.

Likumdevējs ir noteicis obligātu prasību – valsts nodevas un citu tiesas izdevumu samaksu, ja tiesā tiek iesniegts juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikums. Tomēr Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 5. punktā paredzēts izņēmums no vispārīgiem noteikumiem, proti, no tiesas izdevumu (t.sk. valsts nodevas, kancelejas nodevas un ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu) samaksas valsts ienākumos atbrīvoti prokurori, tās valsts vai pašvaldību iestādes, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.

Respektīvi, ja pastāv pamats vērsties tiesā valsts vai pašvaldību iestādēm ar nolūku aizstāvēt citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, tad tieši šī iemesla dēļ tām piešķirtas tiesības būt atbrīvotām no tiesas izdevumu samaksas.⁶⁸

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta

⁶⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 7. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2020/54.

⁶⁸ Autoru kolektīvs Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. I Daļa. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 154. lpp.

iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā (<http://www.mkd.gov.lv/lv/rekviziti/>), kas vēlāk izmantojams, ja parādniekam nav mantas vai tas apmērs ir mazāks par depozīta apmēru un juridiskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts, pamatojoties uz to, ka kreditori nav izlēmuši izmantot citu finansēšanas avotu.

No minētā secināms, ka depozīts nodrošina juridiskās personas maksātnespējas procesa finansēšanu, ja procesa gaitā atklāsies, ka pašam parādniekam nav mantas, vai manta ir mazāka par depozīta apmēru, un neviens nepiesakās šo procesu finansēt. Depozīta iemaksas leģitīmais mērķis ir nodrošināt sprieduma par maksātnespējas procesa pasludināšanu izpildi.

Atzīmējams, ka nedz Maksātnespējas likums, nedz arī Civilprocesa likums neparedz valsts vai pašvaldību iestādei depozīta apmēra samazināšanu vai arī atbrīvošanu no tā iemaksas, iesniedzot juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

No minētā izriet, ka likumdevējs ir uzlicis obligātu pienākumu arī valsts un pašvaldību iestādēm depozīta iemaksai, lai uzsāktu juridiskās personas maksātnespējas procesu, tādējādi nodrošinot efektīvu maksātnespējas procesa norisi un citu cilvēku tiesību aizsardzību.⁶⁹

Vēršama uzmanība, ka Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 22. pants noteic, ka līdz 2021. gada 1. septembrim kreditoriem aizliegts iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv kāda no Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm.

⁶⁹ Sk. arī Satversmes tiesas 2012. gada 12. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2011-16-01 "Par Maksātnespējas likuma 62. panta pirmās daļas un Civilprocesa likuma 363.² panta otrās daļas normu, ciktāl tās neparedz tiesas tiesības atbrīvot personas no depozīta iemaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam".

5. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas interpretāciju⁷⁰

Vēstulē lūgts sniegt skaidrojumu par Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas nozīmi, proti, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Papildus lūgts sniegt viedokli, vai persona, kurai piešķirts trūcīgās personas statuss, var uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 127. pantu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības – nav iespēju nokārtot parādsaistības, kam jau iestājies izpildes termiņš.

Termins "nodokļu maksātājs" tiek detalizētāk skaidrots likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. pantā. Proti, Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Nodokļu likumos fiziskā persona tiks uzskatīta par rezidentu, ja: 1) šīs personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā vai 2) šī persona uzturas Latvijas Republikā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā, vai 3) šī persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas Republikas valdība. Nodokļu maksātāja piesaiste pie noteiktas valsts nozīmē to, ka uz personu attiecināmi konkrētas valsts rezidentam piemērojamie nodokļu maksāšanas noteikumi un likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. panta otrās daļas 1., 2. vai 3. punkts.

Lemjot jautājumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma pieņemšanu, tiesnesim jāpārbauda, vai persona atbilst vienam no likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. pantā norādītajiem nodokļu maksātāja kritērijiem (piemēram, personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijā). Jāņem vērā, ka persona, kas Latvijā nav guvusi ienākumus sešus mēnešus pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, vai nav veikusi nodokļu maksājumus (piemēram, maksājusi iedzīvotāja ienākuma nodokli, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas vai nekustamā īpašuma nodokli u.c.), automātiski nodokļu likumdošanas izpratnē nezaudē Latvijas Republikas nodokļu maksātāja statusu.

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka nodokļu maksātāja statusa konstatācija nav atkarīga no tā, vai attiecīgā persona pilda likuma "Par nodokļiem un nodevām" 15. pantā noteiktos nodokļu maksātāja pienākumus, proti, maksā nodokļus, jo minēto pienākumu nepildīšana pati par sevi neatbrīvo personu no nodokļu maksātāja statusa. Tiesnesim būtu jānoskaidro, vai pieteicējs atbilst rezidentam izvirzītajām prasībām atbilstoši likumam "Par nodokļiem un nodevām."

Līdzīgu atziņu ir paudusi arī Augstākā tiesa: "Kas attiecas uz Maksātnespējas likuma 127. pantā sniegto formulējumu, noskaidrojamais jautājums ir par rezidenta statusa esamību pieteicējam, nevis reāls nodokļu maksāšanas fakts, kas nozīmē, ka šī tiesību norma ir interpretējama sistemātiski ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu."⁷¹

Likumdevēja mērķis, nosakot šādu prasību personai, kura vēlas iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, acīmredzot ir bijis noteikt personas tiesisko sasaisti ar Latvijas valsti.

⁷⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 13. maija vēstule Nr. 1-49n/2021/48.

⁷¹ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 37. lpp.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 129. panta pirmajai daļai, parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm:

1) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro*;

2) sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*;

3) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, no kurām vismaz vienas parādsaistības pamatā ir neizpildīta blakus saistība vai solidāra saistība starp parādnieku un šā likuma 131. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā noteiktajām personām, ja tā pārsniedz 5000 *euro*.

Fiziskās personas maksātnespējas procesu var piemērot tikai tādai personai, uz kuru neattiecas kāds no Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Savukārt Maksātnespējas likums neparedz ierobežojumus noteiktām sociālām kategorijām, kuru ietvaros uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu nebūtu iespējams. Līdz ar to nedz trūcīgās personas statuss, nedz kāds cits statuss nav šķērslis, lai uzsāktu fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Vienlaikus vēršama uzmanība, ka Maksātnespējas likuma 129. panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā (2021. gadā minimālā mēnešalga ir 500 *euro*). Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 171. panta pirmo daļu maksātnespējas procesa depozīts izmantojams, lai segtu maksātnespējas procesa administratora atlīdzību.

Ņemot vērā minēto, fiziskā persona, neatkarīgi no sava mantiskā stāvokļa, no depozīta iemaksas netiek atbrīvota. Šāds atbrīvojums nonāktu pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķi. Tādējādi personas nespēja iemaksāt maksātnespējas procesa depozītu divu minimālo mēnešalgu apmērā ir uzskatāma par šķērslī maksātnespējas procesa uzsākšanai.

Turklāt atbilstoši Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktam par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu maksājama valsts nodeva 70 *euro*.

Ja personai ir piešķirts, piemēram, trūcīgās personas statuss, tad vienlaikus ar prasības pieteikuma iesniegšanu jālūdz tiesu to atbrīvot no tiesas izdevumu samaksas, sniedzot ziņas par savu mantisko stāvokli un pievienojot arī attiecīgus pierādījumus. Parasti dokuments, kas apliecina personas slikto finansiālo stāvokli, ir pašvaldības izziņa par atbilstību trūcīgās personas statusam, ko piešķir, izvērtējot ģimenes vai personas ienākumus, kustamo un nekustamo mantu, kā arī citus resursus.

Papildus norādāms, ka fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas, proti, 166,66 *euro*.

Plašāku informāciju par fiziskās personas maksātnespējas procesu varat iegūt šeit - <https://www.mkd.gov.lv/lv/fiziskas-personas-maksatnespejas-process>.

Par parādnieka rīcību fiziskās personas maksātnespējas procesā⁷²

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par Maksātnespējas likuma 5. panta pirmās daļas, 6. panta 8. punkta un 153. panta 2. punkta piemērošanu gadījumos, kad pastāv šaubas par parādnieka labticību, jo, pārbaudot informāciju saistībā ar parādnieka maksātnespējas procesu, iegūtie netiešie pierādījumi norāda uz parādnieka darbību, kuras mērķis ir, slēpjot patiesos ienākumus, izvairīties no kreditoru prasījumu segšanas pēc iespējas lielākā apmērā. Proti, vai bez tiešu pierādījumu esamības un balstoties tikai uz iegūtajiem netiešajiem pierādījumiem, būtu pamats atzīt, ka parādnieks nav labticīgs, neveic darbības, lai pēc iespējas lielākā apmērā apmierinātu kreditoru prasījumus un tādējādi vēlas netaisnīgi iedzīvoties uz kreditoru rēķina.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Ar kreditoru prasījumu maksimālu apmierināšanu jāsaprot to apmierināšana gan no parādnieka mantas, gan no ienākumiem maksātnespējas procesa laikā.⁷³

Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ir definēts labticības princips, kurš noteic, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Norādāms, ka judikatūrā un arī tiesību doktrīnā pastāv stabils uzskats, ka laba ticība nav paša subjekta subjektīvs vērtējums, bet gan objektīvā kategorija, ko precīzi raksturo termins "godprātīgi".⁷⁴

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 149. panta septītajai daļai administrators iesniedz tiesai pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanas apstiprināšanu, vienlaikus lūdz izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādniekam ir konstatēti ierobežojumi saistību dzēšanas procedūras piemērošanai (153. pants).

Maksātnespējas likuma 153. panta 2. punktā noteikts, ka saistību dzēšanas procedūra nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus. Apzināti nepatiesas informācijas sniegšana un ienākumu slēpšana var izpausties dažādi.⁷⁵ Par mantiskā stāvokļa slēpšanu ir atzīstama arī parādnieka nesadarbošanās ar administratoru (piemēram, administratora pieprasīto ziņu nesniegšana) maksātnespējas procesa laikā.⁷⁶

Papildus Maksātnespējas likuma 150. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādniekam ir konstatēti ierobežojumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai (130. pants). Šā panta otrā daļa noteic, ka pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu šā panta pirmajā daļā minētajā gadījumā iesniedz administrators triju mēnešu laikā pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas.

⁷² Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 9. februāra vēstule Nr. 1-57n/2021/119.

⁷³ Bērziņš G., *Fiziskās personas maksātnespējas process*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 24. lpp.

⁷⁴ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. C32312414; sk. arī: Torgāns K. *Civiltiesību, komercietiesību un civilprocesa aktualitātes*. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2009, 209.- 210. lpp.

⁷⁵ Bērziņš G., *Fiziskās personas maksātnespējas process*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 119. lpp.

⁷⁶ *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa)*. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 520. lpp.

Ievērojot minēto secināms, ka administratoram ir pienākums veikt normatīvajos aktos noteiktās darbības, tādējādi nodrošinot maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi (Maksātnespējas likuma 26. panta otrā daļa). Vienlaikus, ja administrators maksātnespējas procesa laikā konstatē, ka parādnieks ir rīkojies vai rīkojas prettiesiski, viņam ir pienākums rīkoties atbilstoši Maksātnespējas likuma 149. panta septītajā daļā vai 150. panta pirmajā daļā noteiktajam.

Attiecībā uz pierādījumu (t.sk. netiešo) izvērtēšanu, norādāms turpmākais. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 92. pantu pierādījumi ir ziņas, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu esamību vai neesamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā. Tiesību doktrīnā atzīts, ka netiešo pierādījumu izmantošana civilprocesā ir balstīta uz būtisku, lietā nozīmīgu apstākļu noskaidrošanu ar tādiem pierādījumiem, kuros tikai atsevišķi noteikts ziņu kopums ļauj konstatēt pierādāmos faktus.⁷⁷

No iesnieguma izriet, ka parādniekam tiesa ir pasludinājusi fiziskās personas maksātnespējas procesu. Tādējādi, ņemot vērā fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas faktu un Civilprocesa likuma 92. pantā norādīto secināms, ka konkrētajā gadījumā tikai tiesa ir tiesīga izvērtēt un pieņemt attiecīgu lēmumu par iesniegumā minētajiem faktiem/pierādījumiem. Papildus norādāms, ka Civilprocesa likuma 97. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārlicības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.

Par tiesas izdevumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā⁷⁸

Iesniegumā norādīts, ka fiziskajai personai (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) pasludināts maksātnespējas process un šobrīd norit bankrota procedūra. Parādniekam zemesgrāmatā reģistrēts nekustamais īpašums (nenodrošinātais), par kuru trešās personas bankrota procedūras laikā iesniedza pieteikumu tiesā un tika uzsākta tiesvedība. Tiesvedība ilga vairākus gadus. Savukārt pašlaik stājies spēkā tiesas spriedums, ar kuru trešo personu prasība apmierināta un atzītas viņu īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu pēc ieilguma noteikumiem (Civillikuma 1024. pants). Ar tiesas spriedumu noteikts piedzīt no parādnieka trešo personu labā tiesas izdevumus 387,15 euro apmērā un valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 10,95 euro apmērā (TA). Spriedumu tiesa nosūtīja arī parādniekam.

Uz iesnieguma sagatavošanas brīdi nav saņemti šo trešo personu un TA kreditoru prasījumi par tiesāšanās izdevumiem. Nav saņemts zvērināta tiesu izpildītāja paziņojums vai lēmums par sprieduma izpildu lietvedības apturēšanu sakarā ar parādnieka maksātnespējas procesu. Šobrīd kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš viens mēnesis vai seši mēneši ir sen iztecējis, jo tiesāšanās noritēja vairākus gadus. Trešās personas, kā arī TA nav kreditoru sarakstā un nav iekļauta kreditoru prasījumu reģistrā par kādiem citiem prasījumiem pret parādnieku, jo tādi netika pieteikti.

Ņemot vērā minēto lūgts sniegt viedokli, vai tiesas izdevumi 387,15 euro apmērā un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 10,95 euro apmērā būtu atzīstami par kreditora prasījumiem (galvenie prasījumi), ja kreditori ar tādiem vērstos un vēlētos realizēt savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Ja kreditori nevēršas ar saviem prasījumiem, vai tādā gadījumā kreditori būtu

⁷⁷ Ose D., Promocijas darbs "Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā". Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2013, 88. lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5139/23437-Daina_Ose_2013.pdf?sequence=1 [aplūkots 09.02.2021.]

⁷⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 13. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/5.

uzaicināmi iesniegt kreditora prasījumus un kāds termiņš būtu nosakāms kreditoru prasījumu iesniegšanai. Vai administratoram būtu jāpieņem attiecīgi lēmumi pēc savas iniciatīvas, vadoties no tiesas sprieduma, nosūtot šos lēmumus adresātiem pa pastu (nav zināmas trešo personu e-pasta adreses).

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 33. panta pirmo daļu tiesāšanās izdevumi ir tiesas izdevumi un ar lietas vešanu saistītie izdevumi. Savukārt, šā panta otrajā daļā ir norādīts, ka tiesas izdevumos ietilpst valsts nodeva, kancelejas nodeva un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi.

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par tiesas izdevumiem un ar lietas izskatīšanu saistītajiem izdevumiem. Norādāms, ka ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi ietilpst tiesas izdevumos, proti, ir uzskatāmi par tiesas izdevumiem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu prasījumi par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, piesakāmi kā kreditoru prasījumi. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 172. pantu izmaksas, kas parādniekam rodas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, tiek iedalītas fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešajās un netiešajās izmaksās.

Attiecīgi fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešās izmaksas ir izmaksas, kas saistītas ar fiziskās personas maksātnespējas procesa nodrošināšanu (izdevumi par sludinājumu ievietošanu, izsoļu organizēšanu, norēķinu konta atvēršanu, apkalpošanu un slēgšanu, pasta korespondences nosūtīšanas pakalpojumi, izdevumi, kas saistīti ar fiziskās personas mantas vērtēšanu, notāra pakalpojumi un izdevumi, kas saistīti ar fiziskās personas mantas uzturēšanu, ja tā ir nodota administratoram, un darījumu pārbaudi, kā arī mantas un darījumu apdrošināšanu) un tās tiek segtas no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtajiem līdzekļiem.

Savukārt fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas ir parādnieka uzturēšanas izmaksas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (uzturēšanas izdevumi, kārtējie nodokļu un nodevu maksājumi, uzturlīdzekļu maksājumi, likumiskie maksājumi un maksājumi, kas izriet no tiem līgumiem, kuri tiek turpināti vai šajā likumā noteiktajā kārtībā noslēgti pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (piemēram, administratīvie sodi, īres maksa, maksa par komunālajiem pakalpojumiem utt.)) un tās tiek segtas no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai.

Ievērojot minētajās tiesību normās norādīto, administratoram kā savas jomas speciālistam ir jāspēj izlemt par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem. Vienlaikus norādāms, ka no Maksātnespējas likuma 172. panta secināms, ka tajā noteiktais izmaksu uzskaitījums ir izsmeļošs. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā iesniegumā norādītajā situācijā tiesas izdevumi ir piesakāmi kā kreditoru prasījumi.

Attiecībā uz kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņu norādāms, ka, gadījumā, ja kreditoram/-iem objektīvu apstākļu dēļ nav iespējams ievērot Maksātnespējas likuma 73. pantā noteikto termiņu kreditora prasījuma pieteikšanai (piemērām, tiesvedības ilguma dēļ), tad Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā kreditoriem ir tiesības iesniegt kreditoru prasījumus, neskatoties uz kreditoru prasījuma iesniegšanas termiņa notecējumu. Šādā gadījumā kreditoriem būtu nekavējoties jāiesniedz kreditoru prasījums, savukārt administratoram pieņemot attiecīgu/-s lēmumu/-s (Maksātnespējas likuma 75. pants) par tiem ir jāinformē citi kreditori, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 81. pantu, kā arī jāveic citi Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi (piemēram, izmaiņas kreditoru prasījumu reģistrā u.c.).

Attiecībā uz kreditoru informēšanas pienākumu norādāms, ka normatīvie akti neuzliek administratoram pienākumu lūgt fiziskās un/vai juridiskās personas (iespējamus kreditorus) iesniegt kreditoru prasījumus maksātnespējas procesā. Vienlaikus Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, ja administratoram ir zināmi iespējamie parādnieka kreditori (it īpaši, ja iespējamie kreditoru prasījumi ir radušies ilgstošās tiesvedības dēļ), tad viņam būtu jāinformē minētās personas par viņu tiesībām iesniegt kreditoru prasījumus. Pretējā gadījumā var rasties situācija, ka iespējamo kreditoru neinformēšana par viņu tiesībām iesniegt kreditoru prasījumus var nākotnē palēnināt (piemēram, sūdzību iesniegšana par administratora lēmumu) maksātnespējas procesa norisi, ievērojot to, ka šādos gadījumos normatīvajos aktos nav noteikts konkrēts kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš. Papildus norādāms, ka šāda veida informēšana ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad kreditori objektīvu apstākļu dēļ nevarēja pieteikt kreditoru prasījumus Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā, piemēram, tiesvedības procesa dēļ.

Par ienākumu novirzīšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā⁷⁹

No iesnieguma izriet, ka personai ir pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process un šobrīd noris saistību dzēšanas procedūra. Līdz ar to lūgts sniegt atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

1) Parādniekam ir veselības apdrošināšanas polise un, ja pēc ārstniecības pakalpojumu apmaksāšanas ir iesniegti čeku apdrošināšanas kompānijai un tā ir veikusi atlīdzības izmaksu uz parādnieka norēķinu kontu, vai minētie naudas līdzekļi ir uzskatāmi par ienākumiem, no kuriem viena trešdaļa ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai?

2) Parādniekam ir nelaiemes gadījumu apdrošināšanas polise un gadījumā, ja apdrošināšanas periodā attiecībā uz parādnieku tiktu pieņemts lēmums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, vai šādi naudas līdzekļi ir uzskatāmi par ienākumiem, no kuriem viena trešdaļa ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai?

3) tāpat Parādnieks ir iegādājies nelaiemes gadījumu apdrošināšanas polisi bērniem un gadījumā, ja apdrošināšanas periodā attiecībā uz viņa bērniem tiktu pieņemts lēmums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu un naudas līdzekļi tiktu pārskaitīti uz parādnieka norēķinu kontu, vai šādi naudas līdzekļi ir uzskatāmi par ienākumiem, no kuriem viena trešdaļa ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai?

4) ja par pirkumiem tiek veikta apmaksa no norēķinu konta, bet prece netiek saņemta (vai tā tiek atgriezta) un pārdevējs naudas līdzekļus atgriež uz parādnieka norēķinu kontu, vai minētie naudas līdzekļi ir uzskatāmi par ienākumiem no kuriem viena trešdaļa ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas pirms nodokļu samaksas. Turklāt Maksātnespējas likuma 161. panta pirmajā punktā noteiktas parādnieka tiesības saistību dzēšanas

⁷⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 17. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1336.

procedūrā paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai. Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus.

Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma 6. panta pirmajā daļā noteikts, ka apdrošināšana ir brīvprātīga, izņemot gadījumus, kad likumā ir noteikts citādi.

Veselības apdrošināšanas polišu iegāde un piešķiršana katrā darbavietā var būt atšķirīga, jo tā ir darba devēja brīvprātīga izvēle. Tai nav vienota ārējā normatīvā regulējuma un polišu piešķiršanas kārtība parasti tiek noteikta iestādes iekšējā normatīvajā aktā – kam un kādos gadījumos polisi piešķir, kādu summu maksā darba devējs, vai ir paredzēts darbinieka līdzmaksājums.

Medicīniskās (veselības) apdrošināšanas polises iegāde ir pieskaitāma pie brīvprātīgās veselības apdrošināšanas iemaksām, nevis pie obligātām iemaksām. Līdz ar to iegādājoties medicīnisko (veselības) apdrošināšanas polisi, parādnieks sedz to no ienākumu daļas, ko bija tiesīgs paturēt saistību dzēšanas procedūras ietvaros.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no faktiski gūtajiem ienākumiem pēc nodokļu samaksas, nevis no ienākumiem, kas saņemti uz parādnieka norēķinu kontu pēc medicīniskās (veselības) apdrošināšanas polises iegādes. Līdz ar to naudas līdzekļi, kurus apdrošinātājs saskaņā ar apdrošināšanas noteikumiem ir parādniekam atmaksājis uz bankas norēķinu kontu, nav uzskatāmi par ienākumiem, kurus ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai.

Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 5. punkts noteic, ka par apdrošināšanas gadījumu izmaksājamā naudas summa vai nodrošināmie pakalpojumi atbilstoši apdrošināšanas līgumam ir apdrošināšanas atlīdzība. Tādējādi minētā summa nav uzskatāma par valsts piešķirtu pabalstu, bet gan par civiltiesiska darījuma rezultātā saņemtu atlīdzību.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, tas ir, atsavināt piespiedu kārtā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 596. pantam kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķām ienākumu kategorijām, tostarp valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Ievērojot to, ka apdrošināšanas atlīdzība nav uzskatāma par valsts sociālo pabalstu Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta izpratnē, vai par sociālās palīdzības pabalstu Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma izpratnē, secināms, ka parādniekam izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība neietilpst to summu kategorijā, uz kuru kreditori nevar vērst piedziņu.

Tā kā viens no apdrošināšanas atlīdzības izmaksas priekšnoteikumiem ir apdrošinājuma ņēmēja veiktā apdrošināšanas prēmijas samaksa, minētā atlīdzība nav pielīdzināma regulāriem ienākumiem, kuru gūšana atkarīga no parādnieka iespējām. Līdz ar to tā ir uzskatāma par maksātnespējas procesa laikā iegūtu mantu, kas būtu realizējama atbilstoši Maksātnespējas likuma 147. pantam.

Tajā pašā laikā apdrošināšanas atlīdzība, kas paredz finansiālu nodrošinājumu gadījumos, ja apdrošinātā persona nelaiemes gadījumā gūst smagas traumas, tiek izmaksāta, jo iestājas apdrošināšanas gadījums. Tādā gadījumā Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā kreditoru tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu ir jāvērtē kopsakarā ar Latvijas Republikas

Satversmes 111. pantā nostiprināto valsts pienākumu aizsargāt cilvēku veselību. Valsts pienākums aizsargāt cilvēku veselību ietver trīs atšķirīgus valsts pienākumus: pienākums ievērot (respektēt), aizsargāt un nodrošināt (īstenot) tiesības uz veselības aizsardzību. Pienākums respektēt pieprasa valstij atturēties no tiešas vai pastarpinātas iejaukšanās cilvēka veselības tiesību īstenošanā, tostarp arī no tādām darbībām, kas ierobežo katras personas iespējas pašai rūpēties par savas veselības aizsardzību. Proti, ikvienai personai zināmās robežās ir tiesības veikt pasākumus, ko tā uzskata par nepieciešamu savas veselības nodrošināšanai. Tiesības uz veselību ir jāsaprot kā tiesības baudīt dažādus pasākumus, preces, iekārtas un nosacījumus, kas vajadzīgi, lai realizētu augstāko sasniedzamo veselības standartu.⁸⁰

Tādējādi, Maksātnešpējas kontroles dienesta ieskatā, parādniekam ir tiesības saņemto apdrošināšanas atlīdzību izlietot, lai realizētu augstāko sasniedzamo veselības standartu. Novirzot kreditoru prasījumu apmierināšanai apdrošināšanas atlīdzību, kas tika izmaksāta, jo iestājās apdrošināšanas gadījums – nelaimes gadījums, tiktu nesamērīgi ierobežotas parādnieka iespējas rūpēties par savas veselības aizsardzību.

Ņemot vērā minēto, Maksātnešpējas kontroles dienesta ieskatā, saņemtā apdrošināšanas atlīdzība nav jānovirza kreditoru prasījumu apmierināšanai, ja saņemtā apdrošināšanas atlīdzība tiek izmantota parādnieka ārstniecības izdevumu segšanai, tādā apmērā, kādā parādnieks var pierādīt, ka apdrošināšanas atlīdzība ir novirzīta šim konkrētajam mērķim.

Vienlaikus jāņem vērā, lai nodrošinātu Maksātnešpējas likuma 6. panta 7. punktā nostiprināto atklātības principu, parādniekam būtu jāiesniedz kreditoriem un maksātnešpējas procesa administratoram dokumentus, kas apliecina, ka apdrošināšanas atlīdzība tiek izmantota, lai segtu ārstniecības izdevumus.

Savukārt, ja apdrošināšanas periodā attiecībā uz bērniem tiktu pieņemts lēmums par apdrošināšanas atlīdzības nelaimes gadījumā izmaksu un naudas līdzekļi tiktu pārskaitīti uz parādnieka norēķinu kontu, tad ievērojot šī skaidrojuma 3. punktā norādīto, šādi naudas līdzekļi pēc savas būtības nav uzskatāmi par ienākumiem Maksātnešpējas likuma izpratnē.

Tiesības uz veselības aizsardzību ir Satversmē noteiktās pamattiesības un tās piemīt ikvienam, tajā skaitā arī bērniem. Vēl jo vairāk, atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajai daļai tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Proti, visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcija, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.⁸¹

Kā norādīts iepriekš, parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no faktiski gūtajiem ienākumiem pēc nodokļu samaksas. Attiecīgi divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai un ar šiem līdzekļiem parādnieks rīkojas pēc saviem ieskatiem. Līdz ar to, ja parādniekam kā patērētājam pārdevējs atmaksā par precī samaksātos naudas līdzekļus sakarā ar civiltiesisku darījumu, tad tie nav uzskatāmi par ienākumiem, no kuriem viena trešdaļa ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai.

⁸⁰ Olsena S. 111. pants. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 628. - 629. lpp.

⁸¹ Ziemane I. Bērna tiesības un intereses:vecāku atbildība pandēmijas laikā. Jurista Vārds, 03.11.2020., Nr. 44(1154) 8-11.lpp.

Par ienākumu novirzīšanu fiziskās personas maksātspējas procesā⁸²

No iesnieguma izriet, ka parādniekam ir pasludināts fiziskās personas maksātspējas process un parādniekam ir šādi ienākumi: 1) Rīgas sociālā dienesta sociālais pabalsts; 2) bērna piedzimšanas pabalsts; 3) maternitātes pabalsts; 4) bērna kopšanas pabalsts; 5) vecāku pabalsts; 6) ģimenes valsts pabalsts.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, no kuriem augstāk uzskaitītajiem ienākumiem un cik liels apmērs ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātspējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātspējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, tajā skaitā valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Bet pieļaujama piedziņas vēršana uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un citām ienākumu kategorijām, tas ir, ienākumiem, ko persona saņem sakarā ar iepriekš veiktām iemaksām, kas novirzītas sociālajai apdrošināšanai (Civilprocesa likuma 595. panta otrā daļa).

Līdz ar to attiecībā uz tiem pabalstiem, kas piešķirti sakarā ar bērna piedzimšanu, norādāms, ka kreditoriem novirzāmi līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no tiem pabalstiem, kas ir sociālās apdrošināšanas pabalsti, bet fiziskajai personai nav pienākuma novirzīt kreditoriem daļu no saņemtajiem sociālajiem pabalstiem.

Attiecībā uz sociālā dienesta sociālo pabalstu norādāms turpmākais. Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 6. panta 6. punktu publisko tiesību jomā pašvaldību kompetencē ir autonomās funkcijas, kas tiek īstenotas kā brīvprātīgās iniciatīvas. Savukārt likuma "Par pašvaldībām" 12. pants noteic, ka pašvaldības attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs var brīvprātīgi realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu.

Attiecīgi brīvprātīgās iniciatīvas ietvaros, pašvaldība ir tiesīga noteikt sociālās palīdzības pabalstus un kā jebkuru pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu šāda veida pabalsti jānosaka pašvaldības saistošajos noteikumos atbilstoši likuma "Par pašvaldībām" 43. pantam. Turklāt saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 34. pantu, piešķirot sociālos pabalstus, ir jāvadās no personas materiālā stāvokļa izvērtējuma, un tikai tādi pabalsti, kas piešķirti, izvērtējot klienta materiālo stāvokli (trūcīgas personas, maznodrošinātas personas), ir uzskatāmi par sociālās palīdzības pabalstiem.

No iepriekš minētā secināms, ja parādnieks saņem pabalstu, kuru piešķir pašvaldības novada dome un pabalsta piešķiršana ir noteikta konkrētās domes saistošajos noteikumos, kuros vienlaikus kā pabalsta piešķiršanas kritērijs norādīts personas materiālā stāvokļa izvērtējums, tad šāds pabalsts ir atzīstams par sociālās palīdzības pabalstu, kurš ir aizsargāts no jebkādas piedziņas arī maksātspējas procesa ietvaros, un tas nav novirzāms kreditoru prasījumu segšanai.

Bērna piedzimšanas pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta otro daļu ir vienreiz izmaksājams valsts sociālais pabalsts, kuru atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 8. pantam piešķir vienam no bērna vecākiem. Tā kā bērna piedzimšanas pabalsts ir valsts sociālais

⁸² Maksātspējas kontroles dienesta 2021. gada 26. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/323.

pabalsts, tad kreditoru prasījumu segšanai tas nav novirzāms, jo šādi ienākumi ir aizsargāti no jebkādas piespiedu atsavināšanas arī fiziskās personas maksātnespējas procesā.

Analoģiski arī vienreizējs bērna piedzimšanas pabalsts, ko izmaksā pašvaldība, reģistrējot bērnu, ir ienākums, kas nav novirzāms kreditoriem. Vienreizējs pabalsts ģimenei sakarā ar bērna piedzimšanu vērtējams kā pašvaldības piešķirts sociālās palīdzības pabalsts, lai sniegtu materiālu atbalstu jaundzimušā vajadzību nodrošināšanai (piem., jaundzimušā aprūpes priekšmetu un preču iegādei). Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 34. panta otrajai daļai, naudā izmaksātais sociālās palīdzības pabalsts uzskatāms par tādu, uz kuru nevar vērst piedziņu.

Vienlaikus vērsama uzmanība, ja bērna piedzimšanas pabalsts ir saņemts, pamatojoties uz darba koplīgumu, tad tādā gadījumā jautājumam par konkrētā ienākuma novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai ir atšķirīga juridiska nozīme. Proti, atbilstoši Darba likumam (Darba likuma 17. pants līdz 27. pantam) darba koplīgums ir darba devēja un darbinieku rakstiska vienošanās, kas paredz darbiniekiem labvēlīgākus noteikumus nekā noteikts Darba likumā un citos darba tiesisko attiecību regulējošos normatīvajos aktos. Citiem vārdiem, vienošanās par darba koplīgumu ir uzskatāma par kompromisu starp darbinieku vajadzībām un darba devēja iespējām un ar tās palīdzību tiek nodibinātas pušu savstarpējās tiesības un pienākumi. Tā kā starp koplīguma slēdzējpusēm pastāv civiltiesiskas attiecības, koplīgums ir privāttiesisks līgums un ar darba koplīgumu var noteikt konkrētu piemaksu, prēmiju un citu atlīdzību izmaksas sistēmu un lielumu. Līdz ar to, ja ar darba koplīgumu puses ir vienojušās par bērna piedzimšanas pabalstu, tad minētais ienākums nav aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un tas ir novirzāms kreditoru prasījumu segšanai, jo šādā gadījumā tas nav valsts sociālais pabalsts, bet gan ienākumi, kuri gūti saskaņā ar noslēgto darba koplīgumu.

Savukārt tiesības saņemt maternitātes pabalstu ir personai, kura ir sociāli apdrošināta saskaņā ar likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" un ir darba ņēmējs (tajā skaitā, mikrouzņēmuma darbinieks), pašnodarbinātais, kurš faktiski veic sociālās apdrošināšanas iemaksas, pašnodarbinātā laulātais, kurš brīvprātīgi pievienojies sociālajai apdrošināšanai.

Tā kā maternitātes pabalsts saskaņā ar likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 3. panta pirmās daļas 1. punktu ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts, tad minētais ienākums nav aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un tas ir novirzāms kreditoru prasījumu segšanai.

Bērnu kopšanas pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktu ir valsts sociālais pabalsts. Minēto pabalstu atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 7. pantam piešķir personai, kura kopj bērnu līdz divu gadu vecumam, un tā mērķis ir palīdzēt ģimenēm ar bērniem, kompensējot ienākumu zudumu sakarā ar to, ka bērna māte vai tēvs kopj bērnu.

Vecāku pabalsts saskaņā ar likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 3. panta pirmās daļas 5. punktu ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts. Turklāt atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras tīmekļa vietnē sniegtajai informācijai, jaunajiem vecākiem ir tiesības gan uz bērna kopšanas pabalsta (171 *euro* apmērā) izmaksu, gan tiesības vienlaikus saņemt vecāku pabalstu. Ņemot vērā to, ka jauno vecāku minimāla sociālā aizsardzība tiek nodrošināta jau ar to vien, ka viņiem tiek garantēts bērna kopšanas pabalsts 171 *euro* apmērā, attiecībā uz papildus saņemto vecāku pabalstu nav piemērojami kādi speciāli noteikumi.

Ģimenes valsts pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta pirmās daļas 1. punktu ir valsts sociālais pabalsts. Minēto pabalstu saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 6. panta otro daļu piešķir par katru bērnu, kas ir vecumā no viena gada līdz 15 gadiem, vai vecāks par 15 gadiem, mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav stājies

laulībā. Šī pabalsta mērķis ir nodrošināt pastāvīgu atbalstu ģimenēm, kurās aug bērni, tādējādi tas tiek izmaksāts, lai sniegtu ģimenēm materiālu atbalstu bērna vajadzību apmierināšanai.

Ņemot vērā minēto, kreditoru prasījumu segšanai nav novirzāmi līdzekļi no bērnu kopšanas pabalsta un ģimenes valsts pabalsta un šie ienākumi ir aizsargāti no jebkādas piespiedu atsavināšanas arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, savukārt līdzekļi no vecāku pabalsta ir novirzāmi kreditoru prasījumu segšanai.

Par fiziskās personas ienākumu novirzīšanu bankrota procedūras laikā⁸³

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par Maksātnespējas likuma 139. panta 2. punkta piemērošanu. Gadījumā, ja šī tiesību norma ir izpildāma tieši, tad kādi finanšu līdzekļi var palikt parādnieka rīcībā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, izņemot Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteikto mantu un 596. pantā minētās summas.

Civilprocesa likuma 596. pants noteic summas, uz kurām nevar vērst piedziņu. Civilprocesa likuma 596. pants ir imperatīva tiesību norma, kas paredz izsmeļošu uzskaitījumu pabalstiem un kompensācijām, uz kurām nevar vērst piedziņu. Šo pabalstu un kompensāciju veidi, piešķiršanas kārtība, apmēri noteikti speciālajos likumos un Ministru kabineta noteikumos.⁸⁴

Savukārt Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajā daļā noteiktais ierobežojums, kas aizliedz realizēt Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteikto parādnieka mantu, likumā ietverts ar mērķi garantēt parādnieka un viņa ģimenes locekļu iztikai tieši nepieciešamo (piemēram, pārtikas produkti, apģērbs, kurināmais) vai iztikas iegūšanai nepieciešamo (piemēram, instrumenti un rīki, kas nepieciešami, lai parādnieks varētu strādāt) priekšmetu saglabāšanu.

Kaut arī pirmsšķietami Maksātnespējas likuma 128. panta ceturta daļa imperatīvi paredz, ka parādnieka bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta, izņemot Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteikto mantu un 596. pantā minētās summas, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā minētā tiesību norma būtu skatāma kontekstā ar Maksātnespējas likumā nostiprinātajām parādnieka tiesībām un pienākumiem.

Maksātnespējas likuma 139. panta 2. punktā ir noteikts parādnieka pienākums ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas nodot maksātnespējas procesa administratoram (turpmāk – administrators) savus naudas līdzekļus. Savukārt minētā panta 7. punktā noteikts parādnieka pienākums pēc administratora pieprasījuma nodot administratora pārvaldījumā savu mantu, izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu, un Maksātnespējas likuma 140. panta 2. punktā minēto mantu, kā arī parādnieka valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu. Turpretim Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punktā noteiktas tiesības parādniekam paturēt ienākums, kas nepieciešami fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešo izmaksu segšanai.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 172. panta piekto daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešo izmaksu segšanas pienākums gulstas uz pašu parādnieku. Līdz ar to ir būtiski

⁸³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 1. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/233.

⁸⁴ Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61. -86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 415. lpp.

nodrošināt, lai parādnieka rīcībā būtu vismaz daļa no tā ienākumiem, ņemot vērā, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas ir parādnieka uzturēšanas izmaksas. Pārējo daļu, ja nepieciešams, administrators ir tiesīgs lūgt izmantot fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešo izmaksu segšanai, kas vēlāk tiktu segtas no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtajiem līdzekļiem.

No iepriekš minētajām Maksātnespējas likuma normām izriet, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka pienākums ir izpildīt administratora pieprasījumu, nododot viņa pārvaldījumā visu savu mantu, t.sk. naudas līdzekļus, kas nav parādnieka ienākumi, kurus viņam ir tiesības paturēt savu netiešo izmaksu segšanai. Proti, administratoram ir tiesības prasīt parādniekam naudas līdzekļus, kas ir parādnieka rīcībā, bet nav parādnieka ienākumi. Administratoram ir tiesības prasīt no parādnieka viņa rīcībā esošos uzkrājumus, kā arī citus naudas līdzekļus, kurus parādnieks ir saņēmis pirms maksātnespējas procesa vai maksātnespējas procesa ietvaros, piemēram, dāvinājumi u.c.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 172. panta ceturtajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas ir parādnieka uzturēšanas izmaksas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (uzturēšanas izdevumi, kārtējie nodokļi un nodevu maksājumi, kārtējie uzturlīdzekļu maksājumi, likumiskie maksājumi un maksājumi, kas izriet no tiem līgumiem, kuri tiek turpināti vai šajā likumā noteiktajā kārtībā noslēgti pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (piemēram, administratīvie sodi, īres maksa, maksa par komunālajiem pakalpojumiem utt.) un izdevumi, kas saistīti ar trešajām personām piederošās mantas uzturēšanu līdz tās nodošanai šīm personām).

Norādāms, ka administrators parādnieka maksātnespējas procesā veic ne tikai parādnieka mantas realizēšanu un mantas realizācijas rezultātā iegūto naudas līdzekļu novirzīšanu kreditoriem. Fiziskās personas maksātnespējas procesā administratoram ir jāveic vēl virkne darbību, tajā skaitā jāpārlicinās, vai parādnieks maksātnespējas procesu izmanto labticīgi, kā arī, vai parādnieka maksātnespējas procesā nepastāv kādi ierobežojumi, kas parādniekam liedz sekmīgi noslēgt maksātnespējas procesu.

Fiziskās personas maksātnespējas process nodrošina, ka godprātīgām fiziskajām personām, kuras ekonomisku vai sociālu apstākļu dēļ kļuvušas maksātnespējīgas, tiek dota "otrā iespēja" uzsākt atbildīgu un maksātspējīgu dzīvi. Taču fiziskās personas maksātnespējas process nav tikai otrās iespējas sniegšana maksātnespējīgam parādniekam, tam ir arī audzinoša funkcija. Tas nozīmē, ka parādniekam, iesniedzot tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, jāapzinās, ka viņš maksātnespējas procesa laikā būs pakļauts dažādiem ierobežojumiem.

Norādāms, ka Maksātnespējas likuma 139. panta 5. punkts nosaka parādnieka pienākumu bankrota procedūras ietvaros sniegt administratoram maksātnespējas procesa norisei nepieciešamās ziņas. Savukārt, ja parādniekam nav skaidrs administratora pieprasītās informācijas izmantošanas mērķis fiziskās personas maksātnespējas procesā, parādniekam ir tiesības lūgt administratoram sniegt pieprasītās informācijas pamatojumu.

Par ienākumu novirzīšanas apmēru valstī noteiktās minimālās algas maiņas gadījumā⁸⁵

Iesniegumā norādīts, ka 2021. gada 1. janvārī ir palielināta valstī noteiktā minimālā alga. Janvārī maksājumi tiek veikti par 2020. gada decembrī saņemto darba algu. Līdz ar to jautāts, no

⁸⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 13. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/4.

kuras valstī noteiktās minimālās algas ir jāveic maksājumi kreditoriem saistību dzēšanas procedūrā 2021. gada janvārī?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktam parādniekam ir pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Tādējādi fiziskajai personai saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai mēnesī jānovirza viena trešdaļa no faktiskajiem ienākumiem. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 1. punktam parādniekam ir pienākums veikt maksājumus kreditoriem saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu.

No iepriekš minētā secināms, ka maksājumi kreditoriem ir jāveic saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu un 2021. gada janvāra maksājuma apmērs kreditoriem ir atkarīgs no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, kuri saņemti par 2020. gada decembra mēnesi, ņemot vērā tā brīža valstī noteiktās minimālās algas apmēru.

Vienlaikus vērojama uzmanība, ka tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad, tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī veikusi izmaksas kreditoriem atbilstoši saviem faktiskajiem ienākumiem.

Par pabalsta sakarā ar ģimenes locekļa nāvi novirzīšanu kreditoru prasījumu apmierināšanai⁸⁶

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par to, vai parādniekam, saņemot pabalstu sakarā ar ģimenes locekļa nāvi, ir pienākums to novirzīt vienas trešdaļas apmērā kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtās daļas pirmais teikums noteic, ka, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. Tas nozīmē, ka neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, novirzāmo

⁸⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 19. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2021/53.

ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas. Turklāt Maksātnešpējas likuma 161. panta 1. punktā noteiktas parādnieka tiesības saistību dzēšanas procedūrā paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnešpējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnešpējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, t.sk. valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Bet pieļaujama piedziņas vērsana uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un citām ienākumu kategorijām.

Civilprocesa likuma 596. panta pirmajā punktā noteikts, ka piedziņu nevar vērst uz atļaišanas pabalstu, apbedīšanas pabalstu, vienreizēju pabalstu mirušā laulātajam, valsts sociālajiem pabalstiem, valsts atbalstu ar celiakiju slimam bērnam, apgādnieka zaudējuma pensiju un atlīdzību par apgādnieka zaudējumu.

Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 14. pantu apbedīšanas pabalstu izmaksā personai, kura uzņēmusies apbedīšanu. Apbedīšanas pabalstu izmaksā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.⁸⁷ Atbilstoši Civilprocesa likuma 596. panta pirmajam punktam uz minēto pabalstu piedziņa nav vērsama, t.sk. šis pabalsts nav novirzāms kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Savukārt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 20. pantā noteikts, ka amatpersonai (darbiniekam) izmaksā pabalstu sakarā ar ģimenes locekļa (laulātā, bērna, vecāku, vecvecāku, adoptētāja vai adoptētā, brāļa vai māsas) vai apgādājamā nāvi ne vairāk kā vienas minimālās mēneša darba algas apmērā. Šā pabalsta piešķiršanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Ministru kabineta noteikumu Nr. 565 36. punkts noteic, lai amatpersona (darbinieks) saņemtu pabalstu sakarā ar ģimenes locekļa (laulātais, bērni, vecāki, vecvecāki, adoptētāji un adoptētie, brāļi un māsas) vai apgādājamā nāvi, tā gada laikā pēc ģimenes locekļa vai apgādājamā nāves iesniedz attiecīgās institūcijas vadītājam vai viņa pilnvarotai amatpersonai iesniegumu par pabalsta piešķiršanu. Juridiskajā literatūrā atzīts, ka minētā pabalsta izmaksa ir pretimnākšana amatpersonai (darbiniekam), nevis valsts pienākums.⁸⁸

No minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka pabalsts sakarā ar ģimenes locekļa (laulātā, bērna, vecāku, vecvecāku, adoptētāja vai adoptētā, brāļa vai māsas) vai apgādājamā nāvi nav uzskatāms par apbedīšanas pabalstu. Papildus norādāms, ka šāds darba devēja pabalsts nav uzskaitīts Civilprocesa likuma 596. pantā un tādējādi Maksātnešpējas kontroles dienesta ieskatā tas ir uzskatāms par parādnieka ienākumiem, no kuriem ir novirzāma viena trešdaļa kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Par darba devēja izmaksāto kompensāciju novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai⁸⁹

Iesniegumā norādīts, ka personai (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) ir pasludināts maksātnešpējas process Latvijā. Šī gada aprīlī Parādnieks stājies darba tiesiskajās attiecībās ar darba devēju Vācijā un paredzamā mēnešalga ir 1342,97 euro. Papildus mēnešalgai darba devējs saskaņā ar Vācijas normatīvajiem aktiem Parādniekam izmaksās arī dienas naudu 14 euro

⁸⁷ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Apbedīšanas pabalsts. Pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/pensionariemsenioriem/apbedisanas-pabalsts/> [aplūkots 19.01.2021.]

⁸⁸ Atlīdzības likums ar komentāriem. Pieejams: <http://lpa.lv/storage/editor/atlidzibaslikumsarkomentariem.pdf> [aplūkots 19.01.2021.]

⁸⁹ Maksātnešpējas kontroles dienesta 2021. gada 18. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/506.

apmērā par katru dienu, ko pavadīs būvobjektā, kā arī kompensāciju 0,30 euro apmērā par katru nobraukto kilometru.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, vai darba devēja izmaksātā dienas nauda un kompensācija par degvielu ir uzskatāma par ienākumiem Maksātnespējas likuma izpratnē?

No iesniegumā minētā var secināt, ka Parādnieks noslēdza darba līgumu Vācijā un noslēgtajam darba līgumam piemērojami Vācijas normatīvie akti. Savukārt, tā kā Parādnieka maksātnespējas process pasludināts Latvijā, tad saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām 7. panta 1. punktu jautājums, vai darba devēja izmaksātās kompensācijas ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai, risināms saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta piekto daļu saistību dzēšanas procedūras ietvaros parādnieka ienākumi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Vienlaikus nebūtu samērīgi, ja parādniekam viņa parādu dzēšanai atņemtu visus ienākumus, tajā skaitā naudas līdzekļus, kas nepieciešami parādnieka eksistencei, vai kas izmaksāti parādniekam konkrētu izdevumu segšanai. Maksātnespējas likumā gan nav dots termina "ienākumi" skaidrojums, tāpēc minētais jēdziens jāskaidro kopsakarā ar Maksātnespējas likumu un citiem attiecināmiem normatīvajiem aktiem, to mērķi un jēgu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. panta ceturto daļu, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt šā panta otrajā un trešajā daļā noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. Attiecīgi atbilstoši Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas (tās ir izmaksas par ēdienu, mājvietu, apģērbu un tā kopšanu, bērnu audzināšanu un skološanu⁹⁰). Savukārt Civilprocesa likuma 596. pantā uzskaitītas tās summas, uz kurām nevar vērst piedziņu. Attiecīgi likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un tie saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 596. panta 2. un 3. punktam piedziņu nevar vērst uz kompensācijas izmaksām par darbiniekam piederošo instrumentu nolietošanos un citām kompensācijām saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē darba tiesiskās attiecības, un darbiniekam izmaksājamām summām sakarā ar komandējumu (t.sk. dienas nauda⁹¹). Minētās naudas summas var raksturot kā darba devēja piešķirtu papildu finansiālo atbalstu, ko darbinieks izlieto konkrētam mērķim, pildot savus darba pienākumus. Attiecīgi valsts ierobežo tiesības uz šo darba samaksas daļu vērst piedziņu.⁹² Šajā gadījumā atbilstoši iesniegumā norādītajam, darba

⁹⁰ Civillikuma 2098. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 12.05.2021.]

⁹¹ Par darbinieka izdevumu kompensēšanas mehānismu Latvijas darba tiesisko attiecību ietvaros parasti kalpo tā dēvētā dienas nauda, kura ir paredzēta darbinieka papildus izdevumu kompensēšanai komandējuma laikā (piemēram, ēdināšanas, pakalpojumu izdevumi u.tml.) un par kuras izlietojumu netiek prasīta atskaitīšanās. Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 27. februāra spriedumu lietā Nr. SKC-952/2015. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/2933> [aplūkots 17.05.2021.]

⁹² Autoru kolektīvs, prof. R. Baloža zinātniskā redakcijā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa "Cilvēka pamattiesības". Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 519. lpp.

devējs Parādniekam atmaksā izdevumus, kas saistīti ar atrašanos būvobjektā (piemēram, ēdināšanas, pakalpojumu izdevumi u.tml.), kā arī izmaksas par degvielu. Tādēļ nebūtu pamata uzskatīt, ka konkrētajā situācijā Parādniekam rodas mantas pieaugums, jo, saņemot atlīdzību par izdevumiem (t.i., darba devēja izmaksāto kompensāciju) atbilstoši darba līgumam, Parādnieks atgūst līdzekļus, ko samaksāja par degvielu vai par izdevumiem, kas saistīti ar atrašanos būvobjektā, ko savukārt segs no tās ienākumu daļas, ko Parādnieks tiesīgs paturēt.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, Parādniekam ir tiesības iesniegumā minētās darba devēja izmaksātās kompensācijas (dienas naudu un kompensāciju par degvielu) saistību dzēšanas procedūras laikā paturēt sev pilnā apmērā, un no šiem ienākumiem kreditoru prasījumu segšanai viena trešdaļa nav jānovirza. Vienlaikus vēršama uzmanība, ka iepriekš minētais nenozīmē, ka parādnieks, saņemot ienākumus, uz kuriem nav vēršama piedziņa, daļu no tiem nevarētu brīvpaprātīgi novirzīt kreditoru prasījumu segšanai.

Vēršama uzmanība, ka tikai tiesas kompetencē ietilpst izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī jāizvērtē vai konkrētās summas ir atzīstamas par parādnieka ienākumiem Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtās daļas izpratnē vai summas, uz kurām nevar vērst piedziņu saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu.

Par atgūtajiem naudas līdzekļiem pēc tiesas lēmuma par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu⁹³

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 3. jūlija spriedumu pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process. Savukārt ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 5. novembra lēmumu Parādnieka maksātnespējas process ir izbeigts, jo konstatēti Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktie ierobežojumi. Parādnieka maksātnespējas process izbeigts uz Administratora pieteikuma pamata, ņemot vērā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 20. oktobra lēmumu, ar kuru savukārt apmierināta Parādnieka kreditora /Nosaukums/ sūdzība par Administratora lēmumu neiesniegt tiesā pieteikumu par Parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanu pēc kreditora priekšlikuma.

Norādīts, ka pēc 2020. gada 19. augusta ziņojuma par parādnieka mantas neesamību sastādīšanas, Parādnieka bankrota procedūras ietvaros tika veikta Parādniekam piederošās neieķīlātās mantas (šaujamo ieroci) pārdošana, iegūstot naudas līdzekļus 450,00 euro apmērā. Minētie naudas līdzekļi nav izlietoti un šobrīd glabājas Administratora maksātnespējas procesa vajadzībām atvērtajā norēķinu kontā. Tāpat norādīts, ka Administrators no saviem līdzekļiem ir sedzis izdevumus par sludinājuma publicēšanu 2,95 euro apmērā.

Ņemot vērā to, ka Parādnieka maksātnespējas process ir izbeigts, Administratoram nebija iespējams turpināt maksātnespējas procesu, sastādot galīgo bankrota procedūras izmaksu

⁹³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 8. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1313.

sarakstu, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskatu par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem un attiecīgi pabeigt bankrota procedūru.

Ievērojot minēto, Administrators lūdz sniegt viedokli par sekojošiem jautājumiem:

1) kam Administratoram ir jāizmaksā bankrota procedūras laikā no Parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanas iegūtie naudas līdzekļi – kreditoriem vai jānodod Parādniekam kā viņam piederoša manta?

2) ja naudas līdzekļi ir jāizmaksā kreditoriem, vai Administratoram, ņemot vērā, ka Parādnieka maksātnespējas process ir izbeigts, ir jāstāda galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskats par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem, vai, iespējams, par naudas līdzekļu nodošanu atpakaļ Parādniekam jāpaziņo Maksātnespējas likuma 81. panta kārtībā? Vai kreditoriem būtu tiesības iebilst pret maksātnespējas procesa izmaksām?

3) ja naudas līdzekļi ir jāizmaksā (jānodod) parādniekam, vai Administratoram ir jāinformē kreditori par naudas līdzekļu nodošanu atpakaļ Parādniekam un jāstāda galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts un jāsniedz pārskats par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem vai, iespējams, par naudas līdzekļu nodošanu atpakaļ Parādniekam jāpaziņo Maksātnespējas likuma 81. panta kārtībā? Vai kreditoriem būtu tiesības iebilst pret maksātnespējas procesa izmaksām?

4) vai Administrators ir tiesīgs aprēķināt sev atlīdzību par mantas pārdošanu? Ja atlīdzība ir aprēķināma un atlikušie naudas līdzekļi ir nododami Parādniekam (nevis izmaksājami kreditoriem), vai administratora atlīdzība ir aprēķināma pēc formulas $(450,00 - 2,95) \times 10\%$ vai $450,00 \times 10\%$ (jo nav summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem)?

Maksātnespējas likuma 111. panta pirmā daļa (ievērojot Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu)⁹⁴ noteic, ka administrators divu mēnešu laikā no juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Ziņojums par mantas neesamību tiek sastādīts, ja administrators konstatē, ka parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru (Maksātnespējas likuma 112. panta pirmā daļa). Līdz ar to likumdevējs ir paredzējis, ka administratoram divu mēnešu laikā no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas ir pienākums sastādīt vai nu parādnieka mantas pārdošanas plānu, ja bankrota procedūras ietvaros ir veicama parādnieka mantas pārdošana, vai ziņojumu par mantas neesamību.

Maksātnespējas procesa gaitā administratora sastādīti dokumenti primāri pilda kreditoru informēšanas funkciju, nodrošinot parādnieka kreditoriem informāciju par administratora veiktajām un plānotajām darbībām maksātnespējas procesa ietvaros un nodrošinot kreditoriem tiesības izteikt iebildumus vai priekšlikumus attiecībā uz maksātnespējas procesa norisi. Ziņojums par mantas neesamību ir pielīdzināms mantas pārdošanas plānam, jo pēc būtības abi minētie dokumenti atbilst vienam dokumentu tipam, kas tiek sastādīts, izvērtējot parādnieka mantisko stāvokli.

Maksātnespējas likuma 147. panta pirmā daļa noteic, ka pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes administrators 15 dienu laikā sastāda un nosūta visiem kreditoriem galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskatu par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem.

⁹⁴ Fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus.

Savukārt Maksātnespējas likuma 149. panta pirmā daļa noteic, ka paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu administrators nosūta kreditoriem un parādniekam ne vēlāk kā 15 dienu laikā pēc tam, kad ir pabeigta parādnieka mantas pārdošana un atgūšana (144. pants).

No iepriekš minētā izriet, ka administratoram bankrota procedūras ietvaros ir jāveic Maksātnespējas likumā noteiktās nepieciešamās secīgās darbības, kas ir nesaraucjami saistītas ar Maksātnespējas likumā noteikto procedūru un to pavadošo dokumentu sastādīšanu.

No Maksātnespējas likuma 171. un 172. panta var secināt, ka galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts ietver ziņas par administratora atlīdzības apmēru bankrota procedūras ietvaros un maksātnespējas procesa izmaksām, kā arī saskaņā ar Maksātnespējas likuma 147. panta pirmo daļu, ja ir notikusi parādnieka mantas pārdošana, administrators arī norāda kreditoru prasījumu segšanas kārtību.

Savukārt kreditoriem izmaksājamo summu ir iespējams noteikt tikai pēc tam, kad ir pabeigta parādnieka mantas atgūšana un pārdošana, jo tikai pēc minēto darbību veikšanas administrators var aprēķināt izdevumu kopējo apmēru, kas savukārt ļauj precīzi aprēķināt administratora atlīdzību un kreditoriem izmaksājamo naudas līdzekļu apmēru un attiecīgi sastādīt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu.

Līdz ar to secināms, ka galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts ir pamatdokuments naudas līdzekļu sadalei bankrota procedūras ietvaros un turpmākai bankrota procedūras pabeigšanai, kas atbilstoši Maksātnespējas likuma 147. panta pirmajai daļai ir pakļauts kreditoru kontrolei un saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁰ panta pirmo daļu - tiesas kontrolei.

Attiecīgi gadījumā, ja administrators bankrota procedūras ietvaros nav sastādījis galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu un tas nav ticis nodots kreditoru un tiesas izvērtēšanai, tad secināms, ka administrators nav tiesīgs saņemt atlīdzību par atgūto mantu, lai arī ir veicis darbības tās atgūšanai, un nav pamata segt izmaksas, kas radušās bankrota procedūras laikā.

Savukārt fiziskās personas bankrota procedūras izbeigšanas sekas, ja vienlaikus ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, atbilstoši Maksātnespējas likuma 151. panta pirmajai daļai paredz, ka izbeidzas Maksātnespējas likumā paredzētās administratora tiesības un Maksātnespējas likumā paredzētie ierobežojumi parādnieka rīcībai ar savu mantu. Līdz ar to, ja ar tiesas lēmumu ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, tad administratora pilnvaras konkrētā maksātnespējas procesā izbeidzas un administrators vairs nav tiesīgs sastādīt jebkādus dokumentus saistībā ar konkrēto maksātnespējas procesu.

Tāpat no Maksātnespējas likuma 151. panta pirmajā daļā noteiktā izriet, ka naudas līdzekļi, kuri ir administratora rīcībā un nav tikuši sadalīti atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai, izbeidzot fiziskās personas bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot maksātnespējas procesu, ir nododami parādniekam kā viņam piederoša manta.

Par parādnieka nāves ietekmi uz fiziskās personas maksātnespējas procesu⁹⁵

Vēstulē lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai no Maksātnespējas likuma 150. panta septītās daļas izriet, ka, ja parādnieks nomirst bankrota procedūras laikā, tad bankrota procedūra izbeidzama tajā pašā brīdī un neatkarīgi no tā, vai visa manta ir pārdota?

⁹⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 5. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/1.

2) vai administratoram būtu jāpārdod manta, ja parādnieks nomirst bankrota procedūras laikā un administrators ir ņēmis mantu savā pārvaldījumā?

3) vai administratoram būtu jāpārdod manta, ja parādnieks nomirst saistību dzēšanas procedūrā un viņam ir palikusi ienākumu gūšanai būtiski nepieciešamā manta vai vienīgais mājoklis?

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 150. panta septīto un astoto daļu tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādnieks ir miris. Šajā gadījumā administratoram ir pienākums iesniegt tiesai pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu. Savukārt Maksātnespējas likums neparedz, kādas darbības administratoram ir jāveic, ja parādnieks ir miris saistību dzēšanas procedūras laikā.

Tajā pašā laikā atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā.

Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likums nenosaka kārtību, kādā ir izbeidzams fiziskās personas maksātnespējas process, ja parādnieks ir miris saistību dzēšanas procedūras laikā, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā šādā gadījumā ir piemērojams Civilprocesa likuma 223. panta 7. punkts. Proti, minētā tiesību norma paredz, ka tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja mirusi fiziskā persona, kura ir viena no pusēm lietā, un apstrīdētā tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu. Jāņem vērā, ka maksātnespējas procedūra īstenojama kā tiesiska rakstura pasākumu kopums konkrētai fiziskai personai ar mērķi atjaunot konkrētās personas maksātspēju un šā procesa tiesību pārņemšana citai personai netiek pieļauta. Tādējādi pieteikums par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu parādnieka nāves gadījumā saistību dzēšanas procedūras laikā būtu pamatojams ar Civilprocesa likuma 223. panta 7. punktu.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administrators saskaņā ar Maksātnespējas likumā minētajiem principiem nevar pieļaut situāciju, ka, neskatoties uz parādnieka nāvi, tiek turpināts fiziskās personas maksātnespējas process. Tādējādi administratoram, konstatējot, ka parādnieks ir miris, jebkurā maksātnespējas procesa stadijā ir pienākums nekavējoties iesniegt tiesai pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 363.³⁶ pantu.

Tāpat Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā gan bankrota procedūras laikā, gan saistību dzēšanas procedūras laikā pēc parādnieka nāves viņa manta nebūtu atsavināma fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Proti, tiesību doktrīnā ir atzīts, ka mantojuma tiesība rodas

mantojuma atstājēja nāves brīdi [...].⁹⁶ Līdz ar to parādnieka mantas atsavināšana fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros pēc viņa nāves, iespējams, varētu aizskart mantinieku tiesības.

Par Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta piemērošanu⁹⁷

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par turpmāk norādītajiem jautājumiem:

1) vai ir kādi nacionālie normatīvie akti vai starptautiskie normatīvie akti (vai arī tiesu prakse), kuri atļautu tiesai noteikt parādniekam, kuram bankrota procedūras laikā tika konstatēti Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta ierobežojumi, saistību dzēšanas procedūras laikā maksāt lielākas summas vai ilgāku laiku nekā to paredz Maksātnespējas likuma 155. pants, lai tikai maksātnespējas process netiktu izbeigts sakarā ar Maksātnespējas likuma 155. panta 1. punktu ierobežojumu konstatēšanu?

2) vai aizdevumu līgumu noslēgšanas fakts pēdējo trīs gadu laikā ir tāds ierobežojums saistību dzēšanas procedūras uzsākšanai parādniekam, uz kura pamata parādniekam netiks piemērota saistību dzēšanas procedūra?

3) vai likumdevējs paredz izmaiņas vai arī mīkstinošus apstākļus Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta piemērošanā sakarā ar Covid-19 izraisītajām sekām?

4) vai ar vienu vai vairākiem darījumiem jābūt nodarītiem zaudējumiem visiem kreditoriem? Ja kādam no kreditoriem netika nodarīti zaudējumi (vairākās parādnieka saistību uzņemšanas gadījumā), vai tad var attiecināt šo likuma normu attiecībā pret parādnieku, jo likuma normā nav teikts "kreditoriem vai kādam no kreditoriem", kas liek domāt, ka zaudējumiem jābūt nodarītiem tieši visiem kreditoriem, lai minēto 153. panta 1. punktu varētu piemērot, ja parādnieks pēdējo trīs gadu laikā uzņēmies jaunās saistības?

5) cik lieliem jābūt nodarītiem zaudējumiem kreditoriem (vairākās parādnieka saistību uzņemšanas gadījumā), lai tiktu ievērots samērīguma princips maksātnespējas procesa izbeigšanā, nepiemērot saistību dzēšanas procedūru parādniekam, pamatojoties uz 153. panta 1. punktu (vairākās parādnieka saistību uzņemšanas pēdējo trīs gadu laikā)?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tātad fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir, ievērojot kreditoru mantiskās intereses, sniegt parādniekam otro iespēju – iespēju atjaunot maksātspēju un atgriezties civiltiesiskajā apritē kā pilnvērtīgam tās dalībniekam. Atšķirībā no piedziņas procedūras, ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, fiziskās personas maksātnespējas process ir brīvprātīga procedūra, kas norit tieši parādnieka interesēs, jo pēc tās pabeigšanas parādnieks tiek atbrīvots no nesegtajām saistībām. Ņemot vērā minēto, jānorāda, ka ir būtiski, lai parādnieka rīcība maksātnespējas procesa ietvaros būtu labticīga, proti, lai parādnieks savas tiesības izlietotu un pienākumus pildītu labā ticībā un netaisnīgi neiedzīvotos.

Norādāms, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav tikai otrās iespējas sniegšana maksātnespējīgam parādniekam, bet tam ir arī "audzinoša" funkcija – parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir pakļauts dažādiem ierobežojumiem, un tam ir jāpilda zināmi nosacījumi, lai to

⁹⁶ Gencs Z., Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 15. lpp.

⁹⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 1. marta vēstule Nr. 1-49n/2021/20.

izpildes rezultātā saņemtu atbrīvošanu no saistībām. Parādniekam ir jāapzinās viņam ar Maksātnespējas likumu uzliktie ierobežojumi un, gadījumā, ja kāds no ierobežojumiem tiek pārkāpts, fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeidzams saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Tiesa, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai izvērtē tikai Maksātnespējas likuma 130. panta 3. punktā noteikto ierobežojumu, t.i., izvērtē to, vai personai pēdējo 10 gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros dzēstas saistības. Tādējādi apstākļi, ka parādnieks pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir veicis darbības, kuras var nodarīt zaudējumus kreditoriem, nav šķērslis maksātnespējas procesa pasludināšanai. Tomēr šādu darbību veikšana var būt pamats maksātnespējas procesa izbeigšanai un saistību dzēšanas procedūras nepasludināšanai.

Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkts noteic, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.

Trīs gadi pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir laika posms, kuru likumdevējs prezumējis kā "aizdomu periodu", kura laikā maksātnespējīgās personas slēgtie darījumi un veiktās darbības varētu būt kļuvušas par maksātnespējas cēloni, vienlaicīgi arī pastāv iespējamība, ka šajā periodā noslēgtie darījumi vērsti uz izvairīšanos no parādsaistību izpildes.

Lai konstatētu minētajā tiesību normā paredzēto saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu, jāpastāv trim priekšnoteikumiem: 1) darījums veikts trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, 2) darījuma rezultātā tā veicējs kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, 3) darījuma slēdzējs apzinājies vai viņam vajadzēja apzināties, ka šāda darījuma veikšana var novest līdz maksātnespējai vai radīt zaudējumus kreditoriem.

Pastāvot šim ierobežojumam, fiziskās personas maksātnespējas process var norisināties, taču parādniekam tiek liegta iespēja atbrīvoties no nesegtajām saistībām. Proti, tiek pārdota visa parādnieka manta, taču saistību dzēšanas procedūra netiek pasludināta un fiziskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts.

Vēršama uzmanība, ka Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punktā paredzētais ierobežojums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai izpaužas kā darījumu slēgšana noteiktā laika posmā ar diviem atšķirīgiem iznākumiem, kuru iestāšanos parādnieks apzinājās vai, kuru iestāšanos parādniekam vajadzēja apzināties. Proti, tā ir darījumu slēgšana, kuras rezultātā parādnieks kļūst maksātnespējīgs un darījumu slēgšana, kuras rezultātā tiek nodarīti zaudējumi kreditoriem.

Darījumu apzināta slēgšana, kuras rezultātā parādnieks kļūst maksātnespējīgs var būt, cita starpā, tie gadījumi, kad parādnieks apzināti vēlas izmantot fiziskās personas maksātnespējas procesu pretēji Maksātnespējas likumā paredzētajam mērķim. Darījumu slēgšana situācijā, kurā parādniekam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu noslēgšanas rezultātā viņš kļūs maksātnespējīgs, savukārt var izpausties situācijās, kad parādnieka ienākumi darījuma noslēgšanas brīdī nav bijuši pietiekami saistību segšanai tam paredzētajā laikā un parādnieks nav veicis no sevis atkarīgās darbības, lai savu ienākumu apjomu palielinātu.

Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punktā paredzēto ierobežojumu konstatēšanai būtisks ir šo darījumu slēgšanas periods, kā arī to cēloniskais sakars ar rezultātu – maksātnespējas iestāšanos vai zaudējumu rašanos kreditoriem. Minētās Maksātnespējas likuma normas mērķis ir garantēt administratora izvērtējumu tiem darījumiem, kas noslēgti trīs gadu laikā pirms maksātnespējas pasludināšanas un kas tādējādi varētu būt bijuši par iemeslu parādnieka maksātnespējai vai kas tikuši vērsti uz parādnieka mantas nobēdzināšanu vai izšķērdēšanu, vai atsavināšanu par nepamatoti zemu cenu, lai izvairītos no parādsaistību samaksas, vai citām parādnieka darbībām, kas radījušas kaitējumu trešo personu interesēm.

Vienlaikus norādāms, ja parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis vienu vai vairākus darījumus, apzinoties, ka viņam jau pastāv parādsaistības un viņš apzinās savu faktisko maksātnespēju, zaudējumi tiek nodarīti visiem kreditoriem, tādējādi netiek vērtēts apstāklis par zaudējumu nodarīšanu vienam konkrētam kreditoram.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 153. pantā paredzēto saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu konstatēšana ir tiesas kompetencē (Civilprocesa likuma 363.³¹ panta otrā daļa un 363.³⁶ panta pirmās daļas 4. punkts). Līdz ar to vērtējumu par norādīto situāciju var sniegt vienīgi tiesa. Maksātnespējas kontroles dienests savas kompetences ietvaros nav tiesīgs vērtēt saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu pamatotību.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteikto, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru. Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst vērtēt parādnieka veikto darījumu raksturu, proti, vai tie ir atzīstami par neatļautām darbībām.

Jāņem vērā, ka parādniekam ir jāievēro Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā nostiprinātais labticības princips, atbilstoši kuram parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Ņemot vērā minēto, ja parādnieks maksātnespējas procesa gaitā sniedzis nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus, tas var būt par pamatu saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanai vai pārtraukšanai.

Vienlaikus norādāms, ka šobrīd neviens normatīvais regulējums neparedz izmaiņas Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta piemērošanā sakarā ar Covid-19 infekcijas izplatību un to izraisītajām sekām.

Par parādnieka tiesībām pārcelties uz ārvalstīm fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā⁹⁸

Iesniegumā norādīts, ka personai (turpmāk šajā skaidrojumā – parādnieks) ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process un šobrīd tiek veikti maksājumi atbilstoši saistību dzēšanas plānam. No iesnieguma izriet, ka parādniekam ir nodoms pārcelties uz Vāciju un uzsākt tur darba tiesiskās attiecības.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu par šādiem jautājumiem:

1) vai parādnieks fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā drīkst pārcelties uz ārzemēm ar nodomu tur uzsākt darba tiesiskās attiecības?

⁹⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 11. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/270.

2) vai apstākļi, ka parādniekam nepieciešams deklarēties ārvalstīs, var būt pamats izbeigt fiziskās personas maksātspējas procesu, jo parādnieks vairs nebūs deklarēts Latvijā?

3) vai palielinoties parādnieka ienākumiem, parādnieks varēs izmaksāt kreditoriem divreiz lielākus ikmēneša maksājumus?

4) kad parādniekam 3. jautājumā aprakstītajā situācijā jāiesniedz jauns saistību dzēšanas plāns?

Atbilstoši Maksātspējas likuma 158. panta otrajai daļai līdz ar saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu tiek ierobežotas parādnieka tiesības bez administratora piekrišanas slēgt tādus darījumus attiecībā uz savu mantu, kuru summa pārsniedz divas minimālās mēnešalgas (t.i., 1000 euro⁹⁹). Savukārt parādnieka pārvietošanās brīvība netiek ierobežota, līdz ar to secināms, ka parādnieks drīkst maksātspējas procesa laikā mainīt dzīvesvietu, tostarp pārcelties uz ārzemēm.

Vienlaikus atbilstoši Maksātspējas likuma 6. pantā nostiprinātajam atklātības un labticības principam aicinām parādnieku informēt administratoru, kreditorus un tiesu par savu nodomu pārcelties uz ārzemēm, izklāstot visus faktiskos apstākļus, lai varētu gūt pārliecību, ka parādnieka nodoms ir turpināt godprātīgi pildīt saistību dzēšanas plānu un pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus. Jāsaprot, ka parādnieka atrašanās ārvalstīs nekādā veidā nevar kavēt parādnieku pildīt viņa pienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā: pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu; gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus; pēc administratora pieprasījuma sniegt informāciju par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi un segt fiziskās personas maksātspējas procesa izmaksas. Papildus parādniekam jāizvērtē, vai Maksātspējas likuma 158. panta otrajā daļā minētais darījumu slēgšanas ierobežojums ievērojami neapgrūtinās pārceļšanos, jo visticamāk gaidāmi izdevumi, kas saistīti, piemēram, ar jaunas dzīvesvietas atrašanu un iekārtošanu. Noteikti nepieciešams savlaicīgi pārrunāt ar administratoru, ka, iespējams, nāksies lūgt viņam atļauju tādu darījumu slēgšanai, kas pārsniegs divas minimālās mēnešalgas, un jau laicīgi saņemt administratora vērtējumu par šādu darījumu slēgšanu.

Saskaņā ar Maksātspējas likuma 127. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātspējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Termins "nodokļu maksātājs" tiek skaidrots likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. pantā.¹⁰⁰ Var konstatēt nodokļu maksātāja piesaisti pie Latvijas Republikas, ja uz personu ir attiecināms likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. panta otrās daļas 1., 2. vai 3. punkts. Piemēram, ja parādnieka deklarētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā, tad parādnieks ir atzīstams par Latvijas Republikas nodokļu maksātāju saskaņā ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. panta otrās daļas 1. punktu.

Ņemot vērā minēto, fiziskās personas maksātspējas procesa subjekts var būt fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātspējas procesa pieteikuma iesniegšanas ir

⁹⁹ Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumi Nr. 656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278067-noteikumi-par-minimalas-menesa-darba-algas-apmeru-normala-darba-laika-ietvaros-un-minimalas-stundas-tarifa-likmes-aprekinasana> [aplūkots 03.03.2021.]

¹⁰⁰ Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Fiziskā persona tiks uzskatīta par rezidentu, ja:

- 1) šīs personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā vai
- 2) šī persona uzturas Latvijā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā, vai
- 3) šī persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas Republikas valdība.

deklarēta Latvijas Republikā un kurai ir finansiālas grūtības. Tā kā no Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas formulējuma izriet, ka nodokļu maksātāja statuss tiek vērtēts, ierosinot fiziskās personas maksātnespējas procesu, tad Latvijas Republikas nodokļu maksātāja statusa zaudēšana nevar būt patstāvīgs pamats, lai parādniekam izbeigtu fiziskās personas maksātnespējas procesu. Minēto apstiprina arī Maksātnespējas likuma 130. pants, kurā ir nostiprināti fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumi, un starp tiem nav minēts apstāklis, ka parādnieks maksātnespējas procesa laikā zaudē Latvijas Republikas nodokļa maksātāja statusu. Tāpat Maksātnespējas likuma 153. pantā uzskaitīti gadījumi, kad var pārtraukt saistību dzēšanas procedūru, un arī starp tiem nav minēts apstāklis, ka parādnieks maksātnespējas procesa laikā zaudē Latvijas Republikas nodokļa maksātāja statusu.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksāspēju. Savukārt Maksātnespējas likuma 6. panta 4. punktā ir definēts saistību izpildes princips, kurš noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj saistības, kuras uzņēmis parādnieks, izpildīt lielākā apmērā. Tas nozīmē, ka maksātnespējas procesā būtu īstenojamas tikai tādas darbības, kuru mērķis ir pēc iespējas lielākā apmērā apmierināt kreditoru prasījumus, kas izriet no parādnieka uzņemtajām saistībām.¹⁰¹ Saistību dzēšanas procedūras ietvaros parādnieka ienākumi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, atskaitot to ienākumu daļu, kuru parādniekam ir tiesības paturēt, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas. Līdz ar to, ja saistību dzēšanas plānā atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai paredzēts, ka kreditoriem maksājama viena trešdaļa no parādnieka ienākumiem, parādniekam jānodrošina, lai kreditori savu prasījumu apmierinājumu saņemtu no parādnieka faktiskajiem ienākumiem. Tātad, palielinoties parādnieka ienākumiem, parādniekam ir pienākums veikt proporcionāli lielākus ikmēneša maksājumus kreditoriem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta pirmo daļu, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru šā likuma 155. pantā paredzētajā veidā. Šā panta trešā daļa paskaidro pirmajā daļā noteikto, proti, ja parādnieka ienākumi palielinās tādā apmērā, ka viņš varēs segt lielāku saistību apmēru, kā plānā norādīts, parādniekam jāveic grozījumi saistību dzēšanas plānā, grozot attiecīgi plāna izpildes termiņu un sedzamo saistību apmēru. Iztulkojot minētās normas kopsakarā secināms, ka fiziskajai personai saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, kad fiziskās personas ienākumi palielinās vai samazinās tādā apmērā, ka tas ietekmē saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. pantu.¹⁰² Iesniegumā norādīts, ka parādnieks plāno, ka varēs kreditoriem izmaksāt divreiz lielākus ikmēneša maksājumus kā norādīts saistību dzēšanas plānā, līdz ar to šajā gadījumā visticamāk parādniekam būs jāpagatavo un jāiesniedz saistību dzēšanas plāna grozījumi.

Parādnieks sagatavo saistību dzēšanas plāna grozījumus, tiklīdz ir mainījušies faktiskie vai tiesiskie apstākļi, uz kā pamata būtiski mainās parādnieka ienākumi (piemēram, noslēgts darba līgums). Parādnieks ar fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumiem kreditorus

¹⁰¹ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 32. lpp.

¹⁰² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 3. februāra lēmums lietā Nr. C16082214 SPC-10/2017. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/719> [aplūkots 10.03. 2021.]

ie pazīstina Maksātnespējas likuma 149. pantā minētajā kārtībā, un tos apstiprina tiesa Maksātnespējas likuma 157. pantā minētajā kārtībā (tāpat kā izstrādājot un iesniedzot tiesā saistību dzēšanas plānu). Vienlaikus parādniekam ir pienākums kreditoriem novirzīt vienu trešdaļu no saviem faktiskajiem ienākumiem. Nav pieļaujams gadījums, ka parādnieks jau saņem ievērojami lielākus ienākumus, bet, tā kā vēl nav apstiprināti saistību dzēšanas plāna grozījumi, nenovirza kreditoriem vienu trešdaļu no saviem faktiskajiem ienākumiem. Šāda rīcība būtu pretrunā vienam no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem - pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.³⁰ panta trešajai daļai, ja parādniekam ir paredzēts piemērot saistību dzēšanas procedūru, parādnieks iesniedz apstiprināšanai tiesā saistību dzēšanas plānu un attiecībā uz šo plānu saņemtos un vērā neņemtos kreditoru iebildumus un priekšlikumus. Maksātnespējas likuma 139. panta 4. punktā noteikts, ka viens no parādnieka pienākumiem bankrota procedūras laikā ir sagatavot saistību dzēšanas plānu. Saistību dzēšanas plāns ir viens no būtiskākajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa dokumentiem, jo saskaņā ar šo plānu noris viena no divām fiziskās personas maksātnespējas procesa procedūrām – saistību dzēšanas procedūra. Parakstot saistību dzēšanas plānu, parādnieks ne tikai piešķir šim dokumentam juridisku spēku, bet pēc būtības apliecina, ka pats šo plānu ir sastādījis un apņemas pildīt saistību dzēšanas plānā noteikto. Līdz ar to, ņemot vērā fiziskās personas maksātnespējas procesa nozīmi personas dzīvē un šī procesa personisko raksturu, kā arī to, ka saistību dzēšanas plānā ietvertās saistības parādnieks ir tiesīgs pildīt tikai personīgi, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā nebūtu pieļaujams, ka saistību dzēšanas plānu paraksta parādnieka pilnvarotais pārstāvis. Minētais attiecināms arī uz saistību dzēšanas plāna grozījumu iesniegšanu. Vienlaikus parādnieks var iesniegt tiesā saistību dzēšanas plāna grozījumus arī elektroniski¹⁰³ - šādā veidā iesniegtus saistību dzēšanas plāna grozījumus parādniekam jāparaksta atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3. pantam ar drošu elektronisko parakstu.¹⁰⁴

Par UGFA kreditora prasījumu saistību dzēšanas procedūrā¹⁰⁵

Iesniegumā norādīts, ka personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) nesegto kreditoru prasījumu apmērs, pabeidzot bankrota procedūru, ir sekojošs: UGFA prasījuma pamatsumma 2638,92 euro, blakus prasījumu summa 322,64 euro, kopējā prasījuma summa 2961,56 euro, kā arī SIA "/Nosaukums/" prasījuma pamatsumma (kopējā prasījuma summa) 86 412,01 euro, blakus prasījumu nav. Parādnieks izstrādāja un iesniedza Administratoram saistību dzēšanas plānu, tajā cita starpā iekļaujot UGFA prasījumu ar pamatparādu un likumiskiem procentiem, un no tā arī aprēķinātas kreditoru procentu proporcijas un ikmēneša maksājumi kreditoriem. Kreditoriem tika nosūtīts paziņojums par bankrota procedūras pabeigšanu, pievienojot saistību dzēšanas plānu. Savukārt Administrators no Parādnieka kreditora SIA "/Nosaukums/" saņēma iebildumus par Parādnieka saistību dzēšanas plānā iekļauto UGFA blakus prasījumu 322,64 euro apmērā.

¹⁰³ Informācija par elektroniski nosūtāmiem dokumentiem. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/aktualitates/info rmacija-par-elektroniski-nosutamam-dokumentam> [aplūkots 10.03.2021.]

¹⁰⁴ eParaksts mobile. https://www.eparaksts.lv/lv/Produkti/Privatpersonam/eParakstsLV/eParakstsLV_apraksts_ [aplūkots 10.03.2021.]

¹⁰⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/355.

Ņemot vērā minēto Administratora lūdz sniegt viedokli, vai Parādniekam ir tiesības iekļaut saistību dzēšanas plānā UGFA aprēķinātos likumiskos procentus un proporcionāli no tiem aprēķināt kreditoriem proporcionāli izmaksājamo summu saistību dzēšanas procedūras laikā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. panta pirmo daļu fiziskās personas saistību dzēšanas plānu sastāda parādnieks bankrota procedūras laikā. Gatavojot saistību dzēšanas plānu, jāņem vērā tā informācija, kas ir obligāti plānā ietverama¹⁰⁶, ievērojot Maksātnespējas likuma 154. panta otrajā daļā noteikto.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 1. punktam fiziskās personas saistību dzēšanas plānā tiek norādīti kreditori, kuri savus prasījumus ir iesnieguši šā likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un kuru prasījumi nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros, kā arī šādu kreditoru prasījumu apmērs, savukārt atbilstoši minētās daļas 7. punktam norādāms izmaksājamās summas apmērs un izmaksas grafiks saistību dzēšanas procedūrā.

Maksātnespējas likuma 155. panta piektā daļa noteic, ka par parādnieka saistībām uzskatāms tikai pamatparāds, neskaitot soda naudas, līgumsodu vai nokavējuma procentus. Pie parādnieka saistībām pieskaitāmi nolīgtie, nesamaksātie lietošanas procenti līdz maksātnespējas pasludināšanai, tomēr ne vairāk kā sešu procentu apmērā gadā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmo daļu, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Tomēr likumdevējs ir paredzējis arī izņēmuma gadījumus, kas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti, tostarp prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu (Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 1. punkts).

Līdz ar to no minētajām Maksātnespējas likuma normām izriet, ja bankrota procedūras laikā kreditora prasījums par uzturlīdzekļu parādu nav apmierināts pilnībā, atbilstoši Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 1. punktam saistību dzēšanas plānā tas norādāms tieši tāpat kā pārējie bankrota procedūras laikā neapmierinātie kreditoru prasījumi. Proti, atšķirībā no šā likuma 147. panta otrajā daļā norādītā, uzturlīdzekļu parāda maksājumiem saistību dzēšanas procesa stadijā likumdevējs nav noteicis īpašu statusu, proti, tie nav apmierināmi prioritāri, bet gan tādā pašā kārtībā kā citi kreditoru prasījumi, tostarp ievērojot Maksātnespējas likuma 155. panta piektajā daļā noteikto attiecībā par to, kas ir uzskatāms par parādnieka saistībām.

Vienlaikus jāņem vērā, ka fiziskās personas maksātnespējas procesā ne pie kādiem apstākļiem nevar atrīboties no saistībām, kuru pamatā ir uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums. Līdz ar to secināms, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 1. punkts nepieļauj prasījumu par uzturlīdzekļu samaksu, tajā skaitā likumisko procentu dzēšanu saistību dzēšanas procedūras rezultātā.

Par kreditoru pieteikšanās termiņu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁰⁷

Iesniegumā norādīts, ka no maksātnespējas reģistrā pieejamās informācijas tika konstatēts, ka ar Rīgas rajona 2021. gada 30. marta tiesas lēmumu ir izbeigts konkrētas fiziskās personas maksātnespējas process, kaut gan minētais process tika pasludināts 2021. gada 11. janvārī. Kā

¹⁰⁶ Bērziņš G., Fiziskas personas maksātnespējas process. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 100. lpp.

¹⁰⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 7. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/351.

pamatojums minētā procesa izbeigšanai norādīts – procesā nav iesniegti kreditoru prasījumi Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā norādītajā kārtībā.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai gadījumā, ja fiziskās personas maksātnespējas process ar tiesas lēmumu tiek izbeigts jau pēc diviem ar pusi mēnešiem kopš tā pasludināšanas, netiek ierobežotas Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā paredzētās kreditoru tiesības.

Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā likumdevējs skaidri un nepārprotami noteicis, ka gadījumā, ja netiek ievērots šajā pantā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, tad pēc šā termiņa kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Tādēļ pēc likumdevēja noteiktā prasījumu iesniegšanas termiņa notecējuma administratoram ir tiesisks pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu. Savukārt laika posmā, kad kreditoru prasījumu tiesības var tikt realizētas (sešu mēnešu laika periodā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu), šāds tiesisks pamats nepastāv.

Saistībā ar minēto, būtiski norādīt, ka 2014. gada 25. septembrī Saeimā tika pieņemts likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā", kurš stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī. Ar minēto likumu tika pilnveidots tiesiskais regulējums un novērstas neskaidrības Maksātnespējas likuma 141. panta pirmās daļas un 73. panta piemērošanā, skaidri nosakot, ka kreditoru prasījumi arī fiziskās personas maksātnespējas procesā ir iesniedzami Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā. Savukārt kreditori, kuri nav izmantojuši Maksātnespējas likumā paredzētās iespējas pieteikt savus prasījumus, zaudē savas prasījuma tiesības pret parādnieku.¹⁰⁸

Proti, ja administratoram minētajā termiņā (sešu mēnešu laika periodā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu) netiek iesniegts attiecīgais kreditora prasījums, parādnieka saistības ar šo kreditoru izbeidzas uz likuma pamata un atzīstams, ka jautājums par kreditora prasījuma tiesībām ir galīgi atrisināts, tas ir, kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies un kreditoram ir jārēķinās ar nelabvēlīgajām sekām – noilguma iestāšanos.

Tāpat ar iepriekš minētajiem Maksātnespējas likuma grozījumiem tika noteikts, ka, ja fiziskai personai ir pasludināts maksātnespējas process, bet kreditori Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā nav pieteikušies, tad, ievērojot Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktās kreditoru prasījumu neiesniegšanas sekas, tiesai tika noteiktas tiesības pieņemt lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Attiecīgi Maksātnespējas likuma 150. pants tika papildināts ar trešo un ceturto daļu, kura noteic, ka tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja nav iesniegti kreditoru prasījumi šā likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu šā panta trešajā daļā minētajā gadījumā iesniedz parādnieks mēneša laikā pēc tam, kad beidzies šā likuma 141. panta pirmajā daļā minētais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš.

Līdz ar to likumdevējs ir skaidri noteicis fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas kārtību un nosacījumus gadījumos, ja pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditora prasījumu administratoram neiesniedz neviens kreditors.

¹⁰⁸ Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Maksātnespējas likumā" (reģ. Nr.367/Lp11) pirms otrā lasījuma. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/\\$FILE/2_66-11_13.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/$FILE/2_66-11_13.pdf).

Ņemot verā iepriekš minēto secināms, ka gadījumā, ja fiziskās personas maksātnespējas process ar tiesas lēmumu tiek izbeigts jau pēc diviem ar pusi mēnešiem kopš tā pasludināšanas, tad tādā gadījumā tiek ierobežotas Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā paredzētās kreditoru tiesības un attiecīgais pieteikums tiesā iesniegts, neievērojot Maksātnespējas likumā noteikto termiņu.

Vienlaikus vērsama uzmanība, ka ar Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmumu lietā Nr. C30838318, SPC-21/2021 apmierināts Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protests par tiesas lēmumu, ar kuru izbeigta fiziskās personas bankrota procedūra un izbeigts maksātnespējas process, apmierinot parādnieces pieteikumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu, kurš iesniegts pēc mēneša kopš maksātnespējas procesa pasludināšanas sakarā ar nepieteiktiem kreditoru prasījumiem.

Minētajā Latvijas Republikas Senāta lēmumā norādīts, ka tiesai, izskatot parādnieka pieteikumu par fiziskās personas bankrota procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu sakarā ar kreditoru prasījumu neesamību, jānoskaidro: 1) vai beidzies Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš; 2) vai parādnieka pieteikums iesniegts mēneša laikā pēc tam, kad beidzies šis termiņš; 3) vai pieteikumā ir norādītas konkrētas parādnieka saistības un to pamats; 4) vai pieteikuma apmierināšanas gadījumā šīs saistības ir atzīstamas par noilgušām.¹⁰⁹ Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa kā nosacījumu, kura iestāšanās gadījumā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš beidzas, lai gan vēl nav pagājuši seši mēneši no ieraksta izdarīšanas maksātnespējas reģistrā, paredz dienu, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts. Līdz ar to pārbaudāms, kad un kā likumā noteiktajā kārtībā tiek sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts.¹¹⁰

Gadījumā, ja administratoram nav iesniegts neviens kreditora prasījums un vēl nav pagājis Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktais sešu mēnešu termiņš, administratoram nav tiesiska pamata sastādīt galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, tādējādi saīsinot likumā noteikto termiņu. Līdzīgi nav iespējams sastādīt arī Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā minēto kreditoru prasījumu apmierināšanas plānu, iekams nav pieteicies neviens kreditors.

Līdz ar to tiesai, izlemjot parādnieka pieteikumu par fiziskās personas bankrota procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu sakarā ar kreditoru prasījumu neesamību un dodot savu vērtējumu tam, vai beidzies Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, vienmēr jāpārliciecinās, vai ir pagājuši seši mēneši, skaitot no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.¹¹¹

Par saistību dzēšanas plāna grozīšanas pienākumu¹¹²

Iesniegumā norādīts, ka ar Kurzemes rajona tiesas lēmumu tika apmierināts Administratora pieteikums par pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) bankrota procedūras pabeigšanu, vienlaicīgi pasludinot Parādnieka saistību dzēšanas procedūru un apstiprinot Parādnieka saistību dzēšanas plānu ar izpildes termiņu – viens gads.

¹⁰⁹ Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmuma lietā Nr. C30838318, SPC-21/2021, 11.3.2. punkts.

¹¹⁰ Turpat, 11.3.3. punkts.

¹¹¹ Turpat, 11.3.3. punkts.

¹¹² Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 26. marta vēstule Nr. 1-57n/2021/321.

Parādnieks, izvērtējot savas iespējas, tiesas apstiprinātajā saistību dzēšanas plānā paredzēja, ka saistību izpildei tiek novirzīta viena trešā daļa ikmēneša ienākumu, provizoriski 500 euro, bet ne mazāk kā 143,33 euro, tāpat paredzot, ja ienākumi pārsniegs plānā paredzētos, maksājumi tiks palielināti proporcionāli kreditoru prasījumu pamatparāda apmēram, tas ir, atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtās daļas 1. punktā noteiktajam. Uzskatot, ka ir izpildītas saistību dzēšanas plānā iekļautās saistības, tiesā tika iesniegts pieteikums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu.

Savukārt tiesas vēstulē Parādniekam norādīts: "Ja Jūsu ienākumi nebija tik lieli, kā plānojāt, Jums bija tiesības pagarināt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu un samazināt sedzamo saistību apmēru, tomēr saistību dzēšanas plānu grozīt Jūs netikāt lūdzis, kaut gan Maksātnespējas likuma 6. pantā nostiprināti vispārējie maksātnespējas principi, tai skaitā labticības princips, kas paredz, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos."

Administrators tiesai sniedza viedokli, ka Parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānā paredzētās darbības un ir pamats dzēst atlikušās saistības.

AS "/Nosaukums A/" paziņoja, ka plāns nav izpildīts, jo samaksāts tikai 151 euro no plānā paredzētajiem 210 euro, tāpat SIA "/Nosaukums B/" paziņoja, ka plāns nav izpildīts, jo samaksāts tikai 104,39 euro no plānā paredzētajiem 145,20 euro, savukārt SIA "/Nosaukums C/" paziņoja, ka plāns nav izpildīts, jo samaksāts tikai 874,84 euro no plānā paredzētajiem 1216,80 euro, SIA "/Nosaukums D/" paziņoja, ka plāns nav izpildīts, jo samaksāts tikai 2185,28 euro no plānā paredzētajiem 2711,04 euro.

Parādnieka ieskatā ienākumi nesamazinājās tik ļoti, lai būtu jāpagarina saistību dzēšanas plāna termiņš līdz vienam gadam un sešiem mēnešiem un grozītā plāna ietvaros samazinātu sedzamo saistību apmēru.

Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt skaidrojumu/viedokli, vai ir pamatota tiesas prasība Parādniekam veikt piemaksas kreditoriem 2020. gada 22. decembra lēmumā par pieteikuma atstāšanu bez virzības norādītajā apmērā, ja tikusi pildīta Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtās daļas 1. punkta normā iekļautā prasība novirzīt saistību dzēšanai vienu trešdaļu no saviem ienākumiem (alga pēc nodokļu nomaksas), kas nedrīkst būt mazāka kā viena trešā daļa no valstī noteiktās minimālās mēneša algas pirms nodokļu samaksas, ja plāna izpildes termiņš ir viens gads un ja Parādnieka atlikušo parādsaistību apmērs ir mazāks kā 30 euro.

Latvijas Republikas Satversmes 83. pants noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti, kā arī likuma "Par tiesu varu" 10. pants noteic, ka, spriežot lietu, tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam. Tiesu neatkarību garantē valsts. Turklāt likuma "Par tiesu varu" 11. pantā skaidri noteikta nepieļaujamība iejaukties tiesas darbā. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests nav tiesīgs sniegt skaidrojumu/viedokli par tiesas prasības pamatotību, jo šāda iestādes rīcība būtu vērtējama kā iejaukšanās tiesas darbā.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas kontroles dienests sniedz atbildi tiktāl, lai nodrošinātu vienveidīgas maksātnespējas tiesību piemērošanas prakses veidošanos, vienlaikus izvairoties no konkrētā gadījuma izpētes, analīzes un atbildes sniegšanas par specifiskām ar konkrēto gadījumu saistītām juridiskām niansēm.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160. pantu parādniekam ir šādi pienākumi: 1) pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu; 2) gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk

apmierinātu kreditoru prasījumus; 3) pēc administratora pieprasījuma sniegt informāciju par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi.

Tādējādi maksātnespējas procesā iesaistītajām personām, tajā skaitā parādniekam, ir jā rūpējas par to, lai Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi tiktu izpildīti un piešķirtās tiesības tiktu realizētas atbilstoši likuma mērķim, savlaicīgi, efektīvi, kā arī ievērojot citu personu, tajā skaitā, kreditoru tiesiskās intereses. Maksātnespējas procesa pasludināšana tiesā rada noteiktus pienākumus fiziskajai personai, kurai šis process ir pasludināts. Turklāt maksātnespējas procesam jābūt caurspīdīgam un parādnieka veiktās darbības nedrīkst radīt ne tiesai, ne kreditoram šaubas par tiesību godprātīgu izlietošanu.

Kopsakarā ar iepriekš minēto būtiski norādīt, ka no Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamā Kurzemes rajona tiesas lēmuma, ar kuru atstāts bez virzības Parādnieka pieteikums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, nosakot termiņu papildus piemaksāt kreditoriem neizmaksātās, bet saistību dzēšanas plānā paredzētās summas, izriet, ka tiesa ir konstatējusi, ka Parādnieks pieteikumam ir pievienojis pārskatu par kreditoriem faktiski izmaksātajām summām, un no pārskata redzams, ka Parādnieks kreditoriem samaksājis mazākas summas, nekā bija paredzēts saistību dzēšanas plānā. Attiecīgi minētajā tiesas lēmumā ir secināts, ka kreditoriem prasījumu segšanai maksājumi izdarīti neatbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajā daļā noteiktajam. Līdz ar to konstatējams, ka tiesas iebildumi attiecas uz Parādnieka saistību dzēšanas plāna izpildes nosacījumiem. Citiem vārdiem, gadījumā, ja parādniekam samazinās ienākumi, tad minētais apstāklis nepieļauj parādniekam patvaļīgi kreditoru prasījumu segšanai novirzīt maksājumus mazākā apmērā kā norādīts tiesas apstiprinātajā saistību dzēšanas plānā, jo kreditoriem novirzāmo līdzekļu apmērs jau sākotnēji tiek noteikts saistību dzēšanas plānā, vadoties no parādnieka ienākumu apmēra, no kā savukārt ir atkarīgs saistību dzēšanas plāna termiņš.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka saistību dzēšanas procedūras galvenais mērķis ir, sabalansējot parādnieka un kreditoru intereses, atbrīvojot parādnieku no nesegtajām saistībām, ja parādnieks godprātīgi ir novirzījis saistību dzēšanas plānā paredzēto savu ienākumu daļu kreditoru prasījumu daļējai segšanai. Tas nozīmē, ka priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai un nesegto saistību dzēšanai jeb parādnieka atbrīvošanai no nesegtajām saistībām ir saistību dzēšanas plāna izpilde.¹¹³

Tai pat laikā Augstākā tiesa ir arī atzinusi, ka Maksātnespējas likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušās kļūdas, no kā var secināt, ka atkāpes no saistību dzēšanas plāna ir pieļaujamas, bet tikai tādā gadījumā, ja tās tiesa atzīst par nebūtiskām.¹¹⁴

Savukārt tiesai, lemjot par fiziskās personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā atlikušajām saistībām, rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi, kā arī samērīgums starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību.¹¹⁵

Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta otrā daļa noteic, ka tiesa apstiprina saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja konstatē, ka parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu un nav saņēmti kreditoru un parādnieka iebildumi vai arī saņemtie iebildumi atzīstami par nepamatotiem.

¹¹³ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2018. gada 29. novembra lēmuma lietā Nr. SPC-10/2018, C30403215 6.1. punkts.

¹¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 16. februāra lēmums lietā Nr. SPC-5, C37101714.

¹¹⁵ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 26. maija lēmums lietā Nr. C21041616, SPC-5/2020.

Līdz ar to jautājums par to, vai konkrētajā gadījumā Parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu, kā arī vai kreditoru iebildumi ir pamatoti - ietilpst ekskluzīvā tiesas kompetencē.

Par kreditoru prasījumu segšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹¹⁶

Iesniegumā lūgts sniegts skaidrojumu, vai paziņa parādnieces vietā var samaksāt visus kreditoru pieteiktos prasījumus fiziskās personas maksātnespējas procesā?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Līdz ar to jāņem vērā Maksātnespējas likuma 1. pantā nostiprinātais mērķis – veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātspējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un regulējumu. Tādējādi, uzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu, parādniekam ir jāizvērtē, vai viņš var izpildīt visus Maksātnespējas likumā paredzētos pienākumus veiksmīgai maksātnespējas procesa pabeigšanai.

Maksātnespējas likuma 128. panta trešā daļa noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas.

Tāpat Maksātnespējas likuma 6. pantā nostiprināti vispārējie maksātnespējas procesa principi, tostarp labticības princips, kas paredz, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Tas nozīmē, ka parādniekam ir jābūt godprātīgam.¹¹⁷

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 1. un 2. punktam saistību dzēšanas procedūrā parādniekam ir pienākums pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu un gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Proti, maksātnespējīgajai fiziskajai personai jābūt ekonomiski aktīvai, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus.

No minētā secināms, ka likumdevējs nepārprotami norādīja uz to, ka, lai parādnieks tiktu atbrīvots no parādsaistībām, viņam ir jāpilda likumā ietvertie pienākumi – pašam jāgūst ienākumi un jāpilda saistību dzēšanas plāns.

Maksātnespējas likumā nav atrunāti izņēmuma gadījumi, kad fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā parādnieka paredzētie maksājumi tiek segti ar citu (trešo) personu starpniecību. Secīgi, parādnieka pienākumi nevar tikt deleģēti trešajām personām, vienlaikus tiesības tikt atbrīvotam no atlikušajām saistībām attiecinot uz pašu parādnieku. Neievērojot likumā noteikto kārtību, nav iespējams sasniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi un īstenot tā audzinošo funkciju.

¹¹⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 6. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/33.

¹¹⁷ Sk. Senāta 2017. gada 28. septembra lēmuma lietā Nr. SPC-19/2017 8.3. punktu, 2018. gada 29. novembra lēmuma lietā Nr. SPC-10/2018 6.5. punktu, 2019. gada 24. janvāra lēmuma lietā Nr. SPC-7/2019 9.4. punktu.

Norādāms, ka ienākumu gūšanas faktors, kā arī parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus un darīt visu no sevis atkarīgo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem, ir noteicošais fiziskās personas maksātnespējas procesa sekmīgā norisē.¹¹⁸

Savukārt tas, ka parādnieka vietā maksājumus palīdzēs veikt trešā persona, norāda un to, ka parādnieks vēlas panākt atbrīvojumu no atlikušajām saistībām, nepildot likumā noteikto pienākumu gūt ienākumus tādā veidā, kas saskaņā ar Maksātnespējas likumu ir sagaidāms no godprātīga parādnieka. Šāds risinājums ir acīmredzamā pretrunā ar Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktā noteikto parādnieka pienākumu gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus.

Arī Senāts 2019. gada 30. septembra lēmumā lietā Nr. C32301716 norādīja, ka Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktā definēto pienākumu, ņemot vērā tajā noteiktos maksātnespējas procesa principus (it īpaši saistību izpildes un labticības principu), var atzīt par pienācīgi izpildītu tikai tad, ja: 1) parādnieks ienākumus ir guvis patstāvīgi (saskaņā ar likumu ienākumu gūšanas pienākums ir parādnieka personiskais pienākums, kuru viņš nav tiesīgs pārlīgt uz trešajām personām); 2) ienākumi gūti likumīgi (piemēram, no algota darba vai saimnieciskās darbības); 3) parādnieks ir darījis visu nepieciešamo, lai ienākumus gūtu atbilstoši savām objektīvajām iespējām, t.i., atbilstoši darba spējām (veselības stāvoklim, izglītībai, specialitātei, profesijai, iepriekšējai darba pieredzei, kā arī iespējām tikt nodarbinātam dzīvesvietas teritorijā, u.c.); 4) kreditora prasījumus parādnieks apmierinājis pēc iespējas pilnīgāk.

Secināms, ka parādnieka patstāvīga ienākumu gūšana un maksājumu veikšana kreditoriem fiziskās personas maksātnespējas procesā ir priekšnoteikums sekmīgai fiziskās personas maksātnespējas procesa norisei. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā trešās personas iesaiste fiziskās personas maksātnespējas procesā nav pieļaujama, jo ienākumu gūšana un maksājumu veikšana kreditoriem ir parādnieka pienākums.

Par parādnieka ziedotajiem naudas līdzekļiem pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa¹¹⁹

Iesniegumā norādīts, ka ar tiesas spriedumu ir pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process. Iepazīstoties ar Parādnieka konta pārskatu par trīs gadu periodu pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, administrators konstatēja, ka Parādnieks ir divas reizes veicis ziedojumus draudzei 350 euro apmērā. Parādnieks iesniedza administratoram paskaidrojumus, norādot, ka ziedojumi tika veikti, jo Parādnieks un viņa ģimenes locekļi ir draudzes locekļi un viņu pienākums ir ziedot naudas līdzekļus baznīcas uzturēšanai un draudzes darbam.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli par to, vai administratoram ir tiesības vērtēt iepriekš minētos Parādnieka darījumus un norādīt uz šādu darījumu esamību tiesai, vērtējot jautājumu par saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu.

Atbilstoši Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 9. panta pirmajai daļai ziedojums šā likuma izpratnē ir manta vai finanšu līdzekļi, kurus persona (ziedotājs) bez atlīdzības, pamatojoties

¹¹⁸ Kurzemes rajona tiesas tiesneses 2021. gada 22. janvāra lēmums lietas arhīva Nr. C-0165-21/18 ECLI:LV:KURT:2021:0122.C69260619.8.L.

¹¹⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 9. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/35.

uz savstarpēju vienošanos, nodod sabiedriskā labuma organizācijai tās statūtos, satversmē vai nolikumā norādīto mērķu sasniegšanai [..]. Juridiskajā literatūrā norādīts, ka ziedojums uzskatāms par atsevišķu dāvinājuma līguma veidu.¹²⁰ Atbilstoši Civillikuma 1912. pantam dāvinājums ir tiesisks darījums, ar kuru kāds aiz devības piešķir otram bez atlīdzības kādu mantisku vērtību. Turklāt dāvinājums ir divpusējs darījums, kas notiek tikai tad, ja viens piedāvā mantisku vērtību, bet otrs piekrīt to pieņemt. Tādējādi, ja dāvinājuma saņēmējs atsakās no dāvinājuma, tas nav spēkā.¹²¹ Papildus norādāms, ka, ja ziedojuma saņēmējam ir noteikts pretpienākums attiecībā uz ziedotāju, tad nodotā manta un finanšu līdzekļi pretpienākuma apjomā nav uzskatāmi par ziedojumu.¹²² Tādējādi secināms, ka ziedojums (dāvinājums) ir uzskatāms par bezatlīdzības darījumu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumā 97. panta pirmo daļu administratoram ir pienākums izvērtēt un celt tiesā prasību par parādnieka dāvinātās mantas vai tās daļas atdošanu atbilstoši Civillikuma 1927. panta noteikumiem. Šā panta otrā daļa notiec, ka šā panta pirmā daļa neattiecas uz biedrībām, nodibinājumiem un līdzīgām organizācijām (t.sk. reliģiskām organizācijām), kuras veic ziedojumus vai cita veida dāvinājumus savas parastās darbības ietvaros, ja šāds darījums būtiski neatšķiras no iepriekšējā gada laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas slēgtajiem darījumiem. Atbilstoši šā panta trešajai daļai darījumam, kurš noslēgts triju gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas vai pēc tās un kurā pušu savstarpējo saistību nevienlīdzība norāda, ka faktiski izdarīts dāvinājums, piemērojami noteikumi par bezatlīdzības darījumu. Savukārt šā panta ceturtajā daļā noteikts, ka ziedojumu var apstrīdēt un atprasīt, ja tas bijis prettiesisks vai nav izmantots paredzētajiem mērķiem.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 10. pantam fiziskajām personām piemēro uz juridiskajām personām attiecināmos noteikumus, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Papildus šā likuma 128. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot Maksātnespējas likuma XXIV nodaļas noteikumus.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka bezatlīdzības darījumus, t.sk. veiktos ziedojumus draudzei, ievērojot Maksātnespējas likuma 97. pantā noteikto. Ievērojot to, ka saistību dzēšanas procedūras pasludināšana ir tiesas ekskluzīvā kompetence, tad Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram būtu pienākums norādīt uz šādu darījumu esamību tiesai, t.sk. vērtējot jautājumu par saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu. Papildus norādām, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā pats par sevi fakts, ka parādnieks ir veicis ziedojumus draudzei pirmšķietami neliecina par parādnieka negodprātību (maksātnespējas procesa kontekstā). Vienlaikus faktisko apstākļu noskaidrošana (ziedojumu apmērs, samērība starp ienākumiem un parādsaistībām, u.c.) un to izvērtēšana ir administratora un tiesas kompetence.

¹²⁰ Volmane A., Ševčuks A., Ziedojumi – ierobežojumi, atvieglojumi un nodokļi. iTiesības. Pieejams: <https://itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/nodokli/ziedojumi-ierobezojumi-atvieglojumi-un-nodokli/13036> [aplūkots 08.04.2021.]

¹²¹ Turpat.

¹²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015. gada 11. decembra spriedums lietā Nr. A421021209, SKA-119/2015.

Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹²³

Iesniegumā tika sniegta detalizēta juridiskā argumentācija par Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmumu lietā Nr. C30495119, SPC-20/2021 (turpmāk šajā skaidrojumā – Senāta lēmums), ar kuru nolemts atcelt Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019. gada 15. marta lēmumu un sūdzību par administratora lēmumu nodot jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu minētajā Senāta lēmumā paustajam saistībā ar Maksātnespējas likuma normu tulkošanu:

1) vai visos maksātnespējas procesos, kuros nav pieteikušies kreditori, administratoram jānogaida uz kreditoru pieteikšanos sešus mēnešus no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts attiecīgs ieraksts;

2) vai, ņemot vērā Maksātnespējas likuma 6. panta otrajā punktā norādīto kreditoru vienlīdzības principu, administratoram jānogaida uz kreditoru pieteikšanos minētos sešus mēnešus arī procesos, kuros ir pieteikušies kreditori;

3) ņemot vērā faktu, ka lielākoties fizisko personu procesos parādniekiem mantas, kas būtu realizējama kreditoru prasījumu segšanai, vispār nav, nerodas izmaksas saistībā ar mantas pārdošanu un gadījumā, ja parādnieks ir iesniedzis administratoram visus nepieciešamos dokumentus mantas esamības pārbaudei, nerodas arī nekādi izdevumi pasta pakalpojumiem, izziņām utml., respektīvi izmaksu procesā nav, līdz ar to izmaksu sarakstu sastādīt nemaz nav iespējams. Ja tomēr Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa ir ņemama vērā kreditoru prasījumu termiņa iesniegšanas kontekstā, kā pareizi būtu piemērojama 141. panta pirmā daļa, kas noteic, ka kreditori var iesniegt savus prasījumus [...], bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts. Ja izmaksu nav un izmaksu sarakstu nevar sastādīt, kreditoriem, ja tādi ir, jānosūta ziņojums par mantas neesamību un jānogaida seši mēneši.

Attiecībā uz gadījumiem, ja pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas netiek iesniegti kreditoru prasījumi, ir būtiski ņemt vērā, ka 2014. gada 25. septembrī Saeimā tika pieņemts likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā", kurš stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī, un tika pilnveidots tiesiskais regulējums un novērstas neskaidrības Maksātnespējas likuma 141. panta pirmās daļas un 73. panta piemērošanā, skaidri nosakot, ka kreditoru prasījumi arī fiziskās personas maksātnespējas procesā ir iesniedzami Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā. Savukārt kreditori, kuri nav izmantojuši Maksātnespējas likumā paredzētās iespējas pieteikt savus prasījumus, zaudē savas prasījuma tiesības pret parādnieku.¹²⁴

Ar iepriekš minētajiem Maksātnespējas likuma grozījumiem tika noteikts, ja fiziskai personai ir pasludināts maksātnespējas process, bet kreditori Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā nav pieteikušies, tad, ievērojot Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktās kreditoru prasījumu neiesniegšanas sekas, tiesai tika noteiktas tiesības pieņemt lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Attiecīgi

¹²³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 23. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/429.

¹²⁴ Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Maksātnespējas likumā" (reģ. Nr.367/Lp11) pirms otrā lasījuma. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/\\$FILE/2_66-11_13.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/$FILE/2_66-11_13.pdf).

Maksātnespējas likuma 150. pants tika papildināts ar trešo un ceturto daļu, kuras noteic, ka tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja nav iesniegti kreditoru prasījumi šā likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu šā panta trešajā daļā minētajā gadījumā iesniedz parādnieks mēneša laikā pēc tam, kad beidzies šā likuma 141. panta pirmajā daļā minētais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš.

Līdz ar to likumdevējs ir skaidri noteicis fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas kārtību un nosacījumus gadījumos, ja pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditora prasījumu administratoram neiesniedz neviens kreditors.

Turklāt, vadoties no Senāta judikatūrā atzītā, tiesai, izlemjot parādnieka pieteikumu par fiziskās personas bankrota procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu sakarā ar kreditoru prasījumu neesamību un dodot savu vērtējumu tam, vai beidzies Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, vienmēr jāpārlicinās, vai ir pagājuši seši mēneši, skaitot no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.¹²⁵

Fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām (Maksātnespējas likuma 5. panta pirmā daļa). Savukārt šo mērķi neapšaubāmi ir iespējams sasniegt tikai tādā gadījumā, ja kreditori piesaka savus kreditoru prasījumus konkrētā maksātnespējas procesā. Tajā pašā laikā, kā to apstiprina atsevišķi gadījumi praksē, kreditori tomēr neizvēlas īstenot savas tiesības un vispār nepiesaka savus kreditoru prasījumus. Līdz ar to visos gadījumos, kad pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas netiek iesniegti kreditoru prasījumi, tiesisks pamats iesniegt tiesā pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu rodas tikai tad, ja ir pagājuši seši mēneši, skaitot no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Vienlaikus uzsverams, ka Senāta lēmumā norādītā argumentācija par kreditora prasījuma iesniegšanas noilgumu Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā attiecas tikai un vienīgi uz tādiem gadījumiem, ja fiziskās personas maksātnespējas procesā kreditoru prasījumi netiek pieteikti, un šāda situācija ir nošķirama no vispārējā Maksātnespējas likumā noteiktā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa. Turklāt minēto tieši Senāta lēmumā norādītais uz vispārējo kreditoru prasījumu noilgumu, uzsverot, ka Maksātnespējas likuma 150. pantā paredzētās tiesiskās sekas iestājas vienīgi tad, ja izbeidzoties minētajam maksimālajam termiņam, kreditoru prasījumi nav pieteikti.¹²⁶ Lai arī Senāta lēmumā nav tiešas norādes uz Maksātnespējas likuma 150. panta trešo daļu¹²⁷, tomēr no izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem ir skaidrs, ka jautājums attiecas uz kreditoru prasījumu noilgumu, ja fiziskās personas maksātnespējas procesā netiek pieteikti kreditoru prasījumi, un kad šādā gadījumā ir tiesisks pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Attiecībā par kreditoru prasījuma iesniegšanas termiņa beigām, norādāms sekojošais.

Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktais viena mēneša termiņš atbilstoši tiesību normā noteiktajam viennozīmīgi skaitāms no dienas, kad maksātnespējas reģistrā ir izdarīts ieraksts par

¹²⁵ Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmuma lietā Nr. C30838318, SPC-21/2021, 11.3.3. punkts.

¹²⁶ Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmuma lietā Nr. 30495119, SPC-20/2021 motīvu daļas 11. punkts.

¹²⁷ Tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja nav iesniegti kreditoru prasījumi šā likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā.

parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktie seši mēneši ir maksimāli pieļaujamais termiņš, bet ne absolūti paredzētais termiņš, jo likumdevējs ir paredzējis, ka termiņš kreditoru prasījumu iesniegšanai pie attiecīga apstākļa, ja tas iestājas, pirms notecējis maksimāli paredzētais sešu mēnešu termiņš, var būt īsāks. Tādējādi kreditoram nav nekāda pamata paļauties, ka, nokavējot sākotnējo viena mēneša termiņu no ieraksta izdarīšanas maksātnespējas reģistrā, kreditoram jebkurā gadījumā būs tiesības iesniegt kreditora prasījumu vēl piecu mēnešu laikā.

Maksātnespējas likumā nostiprinātais kreditoru vienlīdzības princips nozīmē visiem konkrētā parādnieka kreditoriem vienādas iespējas un tiesības konkrētajā maksātnespējas procesā, tai skaitā vienādu termiņu sava kreditora prasījuma iesniegšanai pret konkrēto parādnieku. Līdz ar to kreditoru vienlīdzības princips ir pārkāpts gadījumā, ja viena maksātnespējas procesa ietvaros visiem kreditoriem netiek nodrošinātas vienādas iespējas realizēt savas tiesības, proti, attiecībā uz tiesībām iesniegt kreditora prasījumu tiek paredzēti dažādi termiņi.

Attiecībā par kreditoru prasījuma iesniegšanas termiņa beigām gadījumos, ja fiziskai personai nav mantas, norādāms sekojošais.

Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa kā nosacījumu, kad kreditora prasījumu iesniegšanas termiņš beidzas, lai gan vēl nav pagājuši seši mēneši no ieraksta izdarīšanas maksātnespējas reģistrā, norāda dienu, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts.

Maksātnespējas likuma 111. panta pirmā daļa (ievērojot Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu)¹²⁸ noteic, ka administrators divu mēnešu laikā no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Ziņojums par mantas neesamību tiek sastādīts, ja administrators konstatē, ka parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru, atbilstoši Maksātnespējas likuma 112. panta pirmajai daļai.

Tātad, likumdevējs ir paredzējis, ka administratoram divu mēnešu laikā no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas ir pienākums sastādīt vai nu parādnieka mantas pārdošanas plānu, ja bankrota procedūras ietvaros ir veicama parādnieka mantas pārdošana, vai ziņojumu par mantas neesamību.

Līdz ar to, ja administrators konstatē, ka ir pamats sastādīt ziņojumu par parādnieka mantas neesamību, tad turpmākai administratora rīcībai jāatbilst Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtajai daļai, kura noteic, ja 15 dienu laikā no dienas, kad nosūtīts ziņojums par parādnieka mantas neesamību, nav saņemti kreditoru iebildumi, administrators īsteno ziņojumā par parādnieka mantas neesamību norādīto priekšlikumu par maksātnespējas procesa turpmāko risinājumu.

Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka parādnieka mantas pārdošana un atgūšana, ja tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību un bankrota procedūras ietvaros netiek veiktas nekādas parādnieka mantas pārdošanas vai atgūšanas darbības, uzskatāma par pabeigtu, kad ir notecējis Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtajā daļā noteiktais termiņš kreditoru iebildumu izteikšanai uz ziņojumu par mantas neesamību. Ja 15 dienu laikā uz ziņojumu par parādnieka mantas neesamību nav saņemti kreditoru iebildumi, atbilstoši Maksātnespējas likuma 149. panta pirmajai daļai administratoram ir pienākums sastādīt paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu un to 15 dienu laikā nosūtīt kreditoriem, tādējādi īstenojot ziņojumā par parādnieka

¹²⁸ Fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus.

mantas neesamību norādīto priekšlikumu par procesa turpmāko risinājumu, kā to noteic Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtā daļa.

Ziņojums par mantas neesamību ir pielīdzināms mantas pārdošanas plānam, jo pēc būtības abi minētie dokumenti atbilst vienam dokumentu tipam, kas tiek sastādīts, izvērtējot parādnieka mantisko stāvokli. Līdz ar to gadījumā, ja maksātnespējas procesa ietvaros tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību, tad kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš izbeidzas, kad ir notecējis 15 dienu termiņš kreditoru iebildumu sniegšanai par ziņojumu par mantas neesamību, jo nākamā secīgā darbība maksātnespējas procesā ir galīgā bankrota procedūras izmaksu saraksta sagatavošana un ar šo brīdi kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš jau ir izbeidzies.

Attiecīgi, Senāts ir atzinis, ka gadījumā, ja administratoram nav iesniegts neviens kreditora prasījums un vēl nav pagājis Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktais sešu mēnešu termiņš, administratoram nav tiesiska pamata sastādīt galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, tādējādi saīsinot likumā noteikto termiņu.¹²⁹

Tātad situācijā, ja fiziskās personas maksātnespējas procesā netiek pieteikti kreditoru prasījumi, tad administrators ir tiesīgs sastādīt galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu tikai pēc Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktā sešu mēnešu termiņa. Vienlaikus norādāms, ka galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu ir iespējams sagatavot arī tādā gadījumā, ja parādniekam nav radušās maksātnespējas procesa izmaksas. Proti, lai arī tas ir pamatdokuments naudas līdzekļu sadalei bankrota procedūras ietvaros un turpmākai bankrota procedūras pabeigšanai, tad gadījumā, ja tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību un maksātnespējas procesā nav radušās izmaksas, tad tam pēc būtības ir jāatspoguļo parādnieka maksātnespējas procesa reālā situācija, tas ir, vai parādnieka maksātnespējas procesā ir/nav saņemti naudas līdzekļi un, vai ir/nav segti kreditoru prasījumi.

Par parādnieka pilnvarošanu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹³⁰

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par to, vai administratora rīcība atbilst Maksātnespējas likuma normām, pilnvarojot parādnieku īstenot procesuālās tiesības civillietā, un uzskatot, ka tiesvedība, kurā prasītājs pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir cēlis mantiska rakstura prasību, nav jautājums, kas saistīts ar parādnieka maksātnespējas procesu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā. No minētās tiesību normas izriet, ka administratoram ir pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas līdz tiesas lēmumam par maksātnespējas procesa izbeigšanu. Papildus Latvijas Republikas Senāts savulaik norādīja, ka administratoram kā ar publiskām pilnvarām apveltītai personai primāri jābūt lojālam pret likumu un maksātnespējas

¹²⁹ Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 31. marta lēmuma lietā Nr. C30838318, SPC-21/2021, 11.3.3. punkts.

¹³⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/481.

procesa likumīgu norisi [..]. Administrators nedrīkst likt savas intereses pāri likumīga un efektīva maksātnespējas procesa interesēm.¹³¹

Maksātnespējas likuma 92. pantā noteikts, ka "parādnieka mantas" jēdzienā ietilpst parādnieka nekustamais īpašums, kustamā manta, tai skaitā naudas līdzekļi; naudas līdzekļi, kas iegūti, atsavinot parādnieka mantu; saskaņā ar šā likuma 93. pantu atgūtā manta; augļi, kas iegūti no parādnieka mantas maksātnespējas procesa laikā; maksātnespējas procesa laikā cita tiesiski iegūtā manta; parādnieka ienākumi, kas gūti fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā.

Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka atgūtā manta šā likuma izpratnē ir naudas līdzekļi, kā arī cita manta, kas iekļauta parādnieka mantā juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām.

No minētā nepārprotami izriet, ka parādnieka prasījuma tiesības ietilpst "parādnieka mantas" jēdzienā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punktu un 93. panta pirmās daļas 1. punktu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 2. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu (izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu), un šīs tiesības iegūst administrators. Papildus Maksātnespējas likuma 137. panta 12. punktā noteikts, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators pārstāv parādnieku ar fiziskās personas maksātnespējas procesu saistītajos jautājumos. Pārstāvības tiesības administratoram piešķirtas uz laiku, kamēr noris fiziskās personas maksātnespējas process.

No minētajām tiesību normām izriet, ka parādnieka prasījuma tiesības ietilpst parādnieka mantas jēdzienā. Tādējādi administrators pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas iegūst tiesības rīkoties ar visu parādnieka mantu, t.sk. parādnieka prasījuma tiesībām, kas radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ievērojot Maksātnespējas likumā noteikto. Papildus norādāms, ka no Maksātnespējas likuma 67. panta 9. punkta izriet, ka, lai administrators varētu likumīgi un efektīvi realizēt minētās tiesību normas izpildi, administratoram ir pienākums iepazīties, izvērtēt un lemt par turpmāku rīcību ar parādnieka prasījuma tiesībām.

Attiecībā uz administratora tiesībām pilnvarot parādnieku pārstāvēt viņu tiesā norādāms turpmākais. Maksātnespējas likumā nav ietverts aizliegums administratoram pilnvarot parādnieku realizēt savas tiesības, t.sk. tiesvedības procesā. Tādējādi Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā šādā situācijā ir piemērojams vispārējs regulējums.

Civillikuma 2289. pants noteic, ka ar pilnvarojuma līgumu viena puse (pilnvarnieks, uzdevuma ņēmējs) uzņemas izpildīt otru (pilnvaras devējam, pilnvarotājam, uzdevuma devējam) - zināmu uzdevumu, bet pilnvaras devējs apņemas pilnvarnieka rīcību atzīt sev par saistošu. Pilnvarojuma līgums ir konsensuāls līgums. Ja puses nav vienojušies par atlīdzību, tas ir bezatlīdzības un līdz ar to vienpusējs līgums. Ja paredzēta atlīdzība, līgums ir divpusējs. Tas, ka pēc līguma pilnvaras devējs apņemas pilnvarnieka rīcību atzīt sev par saistošu, nemaina līguma dabu, jo nenozīmē kaut kāda labuma pretī došanu, turklāt šī atzīšana ir vairāk vērsta uz trešajām personām, ar kurām pilnvarnieks noslēdzis darījumu, uzņemies saistības pilnvarotāja vietā.¹³²

Vienlaikus Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram, pilnvarojot

¹³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 24. maija lēmums lietā Nr. C04268909, SKC-618/2018.

¹³² Torgāns K., Saistību tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 420.-421. lpp.

parādnieku kādu darbību veikšanā, ir jābūt pārliecinātam par viņa godprātību, jo saskaņā ar Maksātnespējas likuma 29. panta pirmo daļu administrators atbild par zaudējumiem, kas viņa vai pilnvarnieka vainas dēļ nodarīti valstij, parādniekam, kreditoriem vai citām personām.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 81. panta otrajā daļā noteikts, ka administrators ziņo kreditoriem par citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē. Vēršama uzmanība, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 10. pantu Maksātnespējas likuma 81. panta otrā daļa attiecas arī uz fiziskās personas maksātnespējas procesu. Tādējādi Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā par parādnieka pilnvarošanu administratoram būtu obligāti jāinformē kreditori.

No minētā kopumā secināms, ka administratoram ir tiesības pilnvarot parādnieku īstenot procesuālās tiesības civillietā, par to obligāti informējot kreditorus. Tāpat mantiska rakstura prasība, kuru prasītājs (parādnieks) ir cēlis pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, ir saistīta ar parādnieka maksātnespējas procesu, ja minētā tiesvedība var ietekmēt maksātnespējas procesa norisi. Administratoram pilnvarojot personu, t.sk. parādnieku, īstenot procesuālās tiesības civillietā ir jārēķinās ar iespējamo atbildību par zaudējumu nodarīšanu.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa finansēšanas avotiem¹³³

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020. gada 24. marta spriedumu pasludināts personas (turpmāk šajā skaidrojumā – parādnieks) fiziskās personas maksātnespējas process un par administratoru iecelta Administratore. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa noteikusi, ka tiek uzsākta Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 3. panta 1. punktā noteiktā maksātnespējas procedūra.

Administratore lūdz skaidrot jautājumu par maksātnespējas procesa finansēšanas iespējamajiem avotiem fiziskās personas maksātnespējas procesā. Konkrētajā maksātnespējas procesā uz parādnieka vārda ir reģistrēts dzīvoklis Leipciģā un dzīvoklis Bornicā, Vācijā. Uz dzīvokļiem ir nostiprināta hipotēka par labu /Nosaukums/ un ķīlas atzīme par labu Brandenburgas federālajai zemei, kuru pārstāv Klāvas finanšu pārvalde (Finanzamt Calau). Administratore ir saņēmusi atļauju veikt dzīvokļu pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros no /Nosaukums/, taču atļauja ilgstoši tiek solīta no Klāvas finanšu pārvaldes, bet rakstveidā tā nav atsūtīta, neskatoties uz atkārtotiem administratores un parādnieka pilnvarotās personas pieprasījumiem. Ņemot vērā to, ka uz Leipziģas dzīvokli uzliktā Klāvas finanšu pārvaldes ķīlas atzīme ir salīdzinoši neliela (saskaņā ar Vācijas Zemesgrāmatas datiem 3275,35 EUR), savukārt atļauja pārdot dzīvokli no /Nosaukums/ ir saņemta, administratore apsver šādu risinājumu, lai varētu uzsākt dzīvokļa pārdošanu. Plānots samaksāt Klāvas finanšu pārvaldei parādu, kurš ir nodrošināts ar ķīlas atzīmi, lai ķīlas atzīme tiktu noņemta. Pēc ķīlas atzīmes dzēšanas (tā kā atļauja pārdot dzīvokli no /Nosaukums/ ir saņemta), uzsākt dzīvokļa pārdošanu. No iegūtajiem līdzekļiem samaksāt /Nosaukums/ parādu un atmaksāt līdzekļus ķīlas atzīmes dzēšanas finansētājam, pārējo līdzekļu atlikumu (pēc provizoriskiem administratores aprēķiniem, tāds varētu rasties), novirzīt izmaksu segšanai un nenodrošināto kreditoru prasījumu segšanai Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā. Administratore plāno pirms šāda risinājuma uzsākšanas informēt arī kreditorus Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

Šāda risinājuma gadījumā ir nepieciešams finansēšanas avots, lai varētu samaksāt Klāvas finanšu pārvaldei parādu, kurš ir nodrošināts ar ķīlas atzīmi. Parādnieka maksātnespējas procesā

¹³³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 14. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/494.

pašlaik ir atgūti līdzekļi no neieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas, kurus, administratores ieskatā, nevar izmantot darbībām, lai finansētu nodrošināto kreditoru mantas realizāciju. Parādnieka pilnvarotā persona ir informējusi, ka šādu finansējumu var nodrošināt trešā persona, kas būs ar mieru priekšfinansēt parādnieka maksātnespējas procesu, samaksājot Klāvas finanšu pārvaldei tā nodrošināto prasījumu, kas nodrošināts ar ķīlu uz dzīvokli Leipciģā, ja šī persona dzīvokļa pārdošanas rezultātā atgūs savu iemaksāto naudu un tikai tad pārējie no pārdošanas gūtie ienākumi tiks novirzīti citu maksātnespējas procesa izdevumu segšanai un citu kreditoru apmierināšanai. Tāpat maksātnespējas procesā būtu sedzamas nekustamā īpašuma vērtējuma izmaksas, kuru segšanas nodrošināšanai arī tiek piedāvāts trešās personas finansējums.

Ņemot vērā iesniegumā minēto lūgts sniegt skaidrojumu uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai attiecībā uz fizisko personu maksātnespējas procesu ir piemērojama Maksātnespējas likuma 168. panta trešā daļa un vai administratore būtu tiesīga slēgt šādu vienošanos ar trešo personu, lai varētu samaksāt Klāvas finanšu pārvaldei parādu. Vai administratore būtu tiesīga slēgt šādu vienošanos ar trešo personu, lai finansētu izmaksu segšanu (kuras saistītas ar norosinātās mantas realizāciju), piemēram, vērtējuma izmaksas?

2) gadījumā, ja administratore nav tiesīga slēgt vienošanos ar trešo personu:

2.1) vai parādnieks pats būtu tiesīgs segt Klāvas finanšu pārvaldei parādu un pēc tam saņemt atmaksu no dzīvokļa realizācijā gūtajiem ieņēmumiem?

2.2) vai parādnieks pats būtu tiesīgs segt izmaksas, kas saistītas ar nodrošinātās mantas realizāciju un pēc tam saņemt to atmaksu no dzīvokļa realizācijā gūtajiem ieņēmumiem?

2.3.) vai administrators būtu tiesīgs segt Klāvas finanšu pārvaldei parādu un pēc tam saņemt atmaksu no dzīvokļa realizācijā gūtajiem ieņēmumiem?

2.4.)vai administrators pats būtu tiesīgs segt izmaksas, kas saistītas ar nodrošināta mantas realizāciju un pēc tam saņemt to atmaksu no dzīvokļa realizācijā gūtajiem ieņēmumiem?

Maksātnespējas likuma 11. panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas ir administratora atlīdzība un pievienotās vērtības nodoklis, ja administrators ir reģistrēts Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā, un izdevumi, kas rodas, nodrošinot fiziskās personas maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 172. pantu fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas iedalās: tiešajās izmaksās (tiek segtas no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtajiem līdzekļiem) un netiešajās izmaksās (tiek segtas no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai). No minētā izriet, ka Maksātnespējas likumā ir nostiprināts vispārējs princips, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas tiek segtas no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtajiem līdzekļiem un no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai.

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 21. panta trešajā daļā noteikts, ka administratoram ir atļauts finansēt maksātnespējas procesa izmaksas šajā likumā noteiktajā kārtībā. Minētais liecina, ka likumdevējs ir piešķīris administratoram tiesības finansēt maksātnespējas procesa izmaksas, t.sk. fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas. Papildus Maksātnespējas likuma 138. panta 3. punkts noteic, ka administratoram bankrota procedūras ietvaros papildus šajā likumā noteiktajām vispārīgajām administratora tiesībām ir tiesības pieaicināt speciālistus, lai nodrošinātu efektīvu un likumīgu fiziskās personas maksātnespējas procesu, un ar kreditoru piekrišanu segt ar to saistītās izmaksas no parādnieka mantas vai citiem fiziskās personas maksātnespējas procesa finansēšanas avotiem.

No minētajām tiesību normām izriet, ka likumdevējs ar Maksātnespējas likuma 21. panta trešo daļu un 138. panta 3. punktu ir paplašinājis šā likuma 172. pantu, pieļaujot, ka fiziskās personas maksātnespējas process var tikt finansēts arī no citiem finansēšanas avotiem, piemēram, no administratora naudas līdzekļiem. Tādējādi secināms, ka Maksātnespējas likuma 172. pantā nostiprinātais princips nav absolūts.

Maksātnespējas likuma 168. pantā ir noteikti vairāki maksātnespējas procesa izmaksu finansēšanas avoti. Proti, Maksātnespējas likuma 168. panta trešajā daļā noteikts, ka, ja no parādnieka mantas nav iespējams segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, tās var finansēt no parādnieka pārstāvja, administratora, kreditora, kreditoru grupas vai citu fizisko vai juridisko personu naudas līdzekļiem un pēc to iniciatīvas, minētajām personām par to rakstveidā vienojoties ar administratoru, ja šāda vienošanās atbilst kreditoru interesēm. Savukārt šā panta ceturtnā daļa noteic, ka, ja juridiskās personas maksātnespējas procesā tiek realizēta vai atgūta manta, tad šā panta trešajā daļā minētā personu piešķirtā manta juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu finansēšanai pielīdzināma juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksām un atmaksājama atbilstoši šā likuma 118. panta pirmajā daļā norādītajai kārtībai, vispirms atmaksājot šā panta trešajā daļā minēto personu piešķirto mantu.

Vēršama uzmanība, ka Maksātnespējas likumā nav ietvertas atsevišķas tiesību normas par fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu finansēšanas avotiem. Vienlaikus Maksātnespējas likuma 10. pants noteic, ka fiziskajām personām piemēro uz juridiskajām personām attiecināmos noteikumus, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Papildus šā likuma 128. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot Maksātnespējas likuma XXIV nodaļas noteikumus.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka likumdevējs Maksātnespējas likumā ir ietvēris vairākus fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu finansēšanas avotus. Minēto apliecina gan Maksātnespējas likuma 21. panta trešā daļa, gan 138. panta 3. punkts, tādējādi Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā Maksātnespējas likuma 168. panta trešā daļa ir attiecināma arī uz fiziskās personas maksātnespējas procesiem, pamatojoties uz šā likuma 10. pantu un 128. panta pirmo daļu. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā citu finansēšanas avotu piesaiste fiziskās personas maksātnespējas procesā ir pieļaujama tad, ja tā atbilst Maksātnespējas likuma 5. panta pirmās daļas nospraustajam mērķim un šā likuma 6. pantā nostiprinātajiem vispārējiem maksātnespējas procesa principiem.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 81. panta otrajā daļā noteikts, ka administrators ziņo kreditoriem par citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē. Tā kā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 10. pantu Maksātnespējas likuma 81. panta otrā daļā attiecināma arī uz fiziskās personas maksātnespējas procesu, tad Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram par finanšu avotu piesaisti fiziskās personas maksātnespējas procesā būtu obligāti jāinformē kreditori, ievērojot t.sk. Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktu. Savukārt kreditoriem ir tiesības izteikt iebildumus administratoram, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 82. pantu.

Papildus vēršama uzmanība, ka būtiski ir nošķirt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu (t.sk. finansēšanu) institūtu no kreditoru prasījumu apmierināšanas institūta. Proti, Latvijas Republikas Senāts savulaik norādīja, ka 1) parādniekam ienākumi ir jāiegūst patstāvīgi (saskaņā ar likumu ienākumu gūšanas pienākums ir parādnieka personiskais pienākums, kuru viņš nav tiesīgs pārlīgt uz trešajām personām); 2) ienākumus jāiegūst likumīgi (piemēram, no algota

darba vai saimnieciskās darbības); 3) parādniekam ir jādara viss nepieciešamais, lai ienākumus gūtu atbilstoši savām objektīvajām iespējām, t.i., atbilstoši darba spējām (veselības stāvoklim, izglītībai, specialitātei, profesijai, iepriekšējai darba pieredzei, kā arī iespējām tikt nodarbinātam dzīvesvietas teritorijā, u.c.); 4) kreditora prasījumus parādniekam ir jāapmierina pēc iespējas pilnīgāk.¹³⁴ Ienākumu gūšanas faktors, kā arī parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus un darīt visu no sevis atkarīgo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem, ir noteicošais fiziskās personas maksātspējas procesa sekmīgā norisē. Tas nozīmē, ka parādniekam ir jābūt godprātīgam.¹³⁵

Ievērojot minēto secināms, ka trešo personu iesaiste fiziskās personas maksātspējas procesa finansēšanā Maksātspējas kontroles dienesta ieskatā ir pieļaujama, ievērojot Maksātspējas likuma 168. pantā noteikto, savukārt citu personu iesaiste kreditoru prasījumu apmierināšanā nav pieļaujama.

Par komercķīlas dzēšanas kārtību maksātspējas procesa laikā¹³⁶

Iesniegumā nodrošinātais kreditora pārstāvis norāda, ka prasījuma nodrošināšanai ir reģistrēta komercķīla uz automašīnu. Parādnieka (fiziskās personas) automašīna tiek tirgota izsolē (izsole noslēdzas 2021. gada 31. maijā plkst. 13.00). Savukārt 2021. gada 21. maijā tika saņemta parādnieka administratora vēstule ar pamatojumu, lai nekavētu transportlīdzekļa īpašnieku maiņas reģistrāciju, līdz šī gada 31. maijam jādzēš komercķīlas atzīme.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai pēc administratora prasības – dzēst komercķīlas atzīmi, netiks zaudēts nodrošinātā kreditora statuss.

Maksātspējas likuma 7. panta pirmajā daļā noteikts, ka nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu. No minētās tiesību normas izriet, ka nodrošinātā kreditora statusa priekšnoteikums ir spēja maksātspējas procesa laikā gūt sava prasījuma apmierināšanu no parādnieka ieķīlātās mantas. Maksātspējas likuma izpratnē kreditors nodrošinātā kreditora statusu var iegūt tikai gadījumā, ja tā prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar pašam parādniekam piederošu lietu, jo maksātspējas procesā kreditoru saistību dzēšana notiek ar parādniekam piederošu mantu (sal. Augstākās tiesas 2014. gada 30. aprīļa lēmums lietā Nr. SPC-12/2014 (C27195813), 7.2. punkts). Papildus norādāms, ka būtiskākā nodrošinātā kreditora statusa priekšrocība ir tiesības maksātspējas procesa ietvaros apmierināt nodrošināto prasījumu no naudas līdzekļiem, kas iegūti, pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo ieķīlāto parādnieka mantu.¹³⁷

Komercķīlas likuma 2. panta pirmajā daļā noteikts, ka komercķīla ir ķīlas tiesība, kas šajā likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta komercķīlu reģistrā. Atbilstoši Komercķīlas likuma 9. panta pirmajai daļai komercķīlu nodibina uz līguma vai tiesas nolēmuma pamata un reģistrē komercķīlu reģistrā atbilstoši šā likuma prasībām. Komercķīlas likumu 11. pants noteic, ka ierakstus komercķīlu reģistrā izdara uz ieinteresētās personas pieteikuma pamata.

¹³⁴ Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 30. septembra lēmums lietā Nr. C32301716, SPC-23/2019 7. punkts.

¹³⁵ Sk. Senāta 2017. gada 28. septembra lēmuma lietā Nr. SPC-19/2017 8.3. punktu, 2018. gada 29. novembra lēmuma lietā Nr. SPC-10/2018 6.5. punktu, 2019. gada 24. janvāra lēmuma lietā Nr. SPC-7/2019 9.4. punktu.

¹³⁶ Maksātspējas kontroles dienesta 2021. gada 28. maija vēstule Nr. 1-49n/2020/49.

¹³⁷ Latvijas Republikas Augstākā tiesa (2014). Tiesu prakse juridiskās personas maksātspējas procesa lietās. 17. lpp.

Komerķīlas izbeigšanās pamati noteikti Komerķīlas likuma 48. panta pirmajā daļā. Saskaņā ar minēto normu komerķīlas tiesība izbeidzas (1) ar vienošanos, (2) ar komerķīlas ņēmēja atteikšanos, (3) ar nodrošinātā prasījuma izbeigšanos ar izpildījumu vai citā ceļā, (4) ar nodrošinātā prasījuma nodošanu bez komerķīlas, (5) ar termiņa vai atceļoša nosacījuma iestāšanos, (6) ar neapdrošinātas ieķīlātās mantas bojāeju, (7) iegūstot ieķīlāto mantu brīvu no ķīlas, kas iespējams tikai divos gadījumos: vai nu no ķīlas devēja (34. pants), vai arī ķīlas izlietošanas ceļā (36. pants), (8) ar sakritumu. Turklāt saskaņā ar tā paša panta otro daļu komerķīlas tiesība neizbeidzas ar minēto apstākļu iestāšanos, bet tikai ar tās dzēšanu komerķīlu reģistrā, kas cita starpā īpaši uzsver komerķīlu reģistra publiskās ticamības nozīmi (sk. Komerķīlas likuma 33. pantu).

Latvijas Republikas Augstākā tiesa savulaik norādīja, ka, ja reiz komerķīlas tiesības mērķis ir tiesiskās drošības un noteiktības radīšana, atsevišķas šo institūtu regulējošās normas nedrīkst tikt iztulkotas pretēji šim mērķim. Tas it īpaši attiecas uz komerķīlas tiesības izbeigšanās jautājumiem, jo komerķīlas izbeigšanās nozīmē kreditoru risku palielināšanos un iespēju samazināšanos atgūt parādus, kas ir likuma mērķim pretējas parādības. Tādēļ, lai iespējami pilnīgāk sasniegtu likuma mērķi, minētajā normā uzskaitītie komerķīlas tiesības izbeigšanās pamati ir uzskatāmi par izsmeļošiem.¹³⁸

Tādēļ no minētajām tiesību normām un judikatūrā norādītā kopumā secināms, ka komerķīlas dzēšana ir pieļaujama tikai Komerķīlas likuma 48. panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos. Papildus norādāms, ka komerķīlas dzēšanu (komerķīlas reģistrā) piesaka tikai tad, kad ir dzēsts komerķīlas pamats,¹³⁹ atbilstoši Komerķīlas likuma 48. panta pirmajā daļā noteiktajam. Gadījumā, ja neviens no Komerķīlas likuma 48. panta pirmajā daļā noteiktajiem pamatiem nav iestājies, kreditoram (komerķīlas ņēmējam) nav pienākuma pieteikt komerķīlas dzēšanu komerķīlas reģistrā, it īpaši ņemot vērā, ka komerķīlas izbeigšanās nozīmē kreditora risku palielināšanos un iespēju samazināšanos atgūt parādus.

Papildus vērsama uzmanība, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 176. panta pirmo daļu kreditors (t.sk. nodrošinātais kreditors) var iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam sūdzību par administratora rīcību. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka minēto sūdzību var iesniegt triju mēnešu laikā no dienas, kad konstatēta rīcība, ar kuru aizskartas kreditora tiesības.

Par atkārtota fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu¹⁴⁰

No iesnieguma izriet, ka ar tiesas lēmumu tika izbeigta fiziskās personas maksātnespējas procesa saistību dzēšanas procedūra un maksātnespējas process, neatbrīvojot no atlikušajām saistībām. Proti, tiesa konstatēja, ka netika pildīts saistību dzēšanas plāns, jo netika veikti visi maksājumi, turklāt tie veikti no trešās personas norēķinu konta. Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, vai var vērsties tiesā ar atkārtotu pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu. Papildus norādīts, ka saistības ar kreditoriem nav mainījušās, izņemot to apmēru, kad kreditori saņēma maksājumus maksātnespējas procesā.

¹³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 15. novembra spriedums lietā Nr. C33310814, SKC-316/2017.

¹³⁹ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs. Komerķīlas dzēšana. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/registre/ligumu-vai-komerckilu/komerckila/komerckila/dzesana/> [aplūkots: 27.05.2021]

¹⁴⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 27. maija vēstule Nr. 1-57n/2021/545.

Fiziskās personas maksātnespējas procesu var piemērot tikai tādai personai, uz kuru neattiecas kāds no Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktajiem ierobežojumiem. Turklāt atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta pirmajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšana ir tiesas kompetencē un tikai tiesa izvērtē konkrētu ierobežojumu pastāvēšanu, ņemot vērā katra konkrēta gadījuma tiesiskos un faktiskos apstākļus.

Norādāms, ka 2018. gada 1. jūlijā stājās spēkā grozījumi Maksātnespējas likumā, ar kuriem Maksātnespējas likuma 130. pants tika papildināts ar 5. punktu, kurš noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kurai pēdējā gada laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, nedzēšot saistības. Minētās tiesību normas mērķis ir noteiktā laika periodā liegt parādniekam iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pēc tam, kad viņš šo tiesību ir izmantojis, bet, konstatējot ierobežojumus vai parādnieka negodprātīgu rīcību, tiesa maksātnespējas procesu ir izbeigusi. Šis ierobežojums novērš situāciju, kad parādnieks saņemto tiesisko aizsardzību pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas izmanto negodprātīgi.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 68. punktā noteikto, Maksātnespējas likuma 130. panta 5. punkts ir piemērojams fizisko personu maksātnespējas procesos, kas uzsākti pēc 2018. gada 1. jūlija. No minētā izriet, ka tiesai, lemjot par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu pēc 2018. gada 1. jūlija, ir jāvērtē Maksātnespējas likumā 130. pantā norādītos piemērošanas ierobežojumus, tajā skaitā Maksātnespējas likuma 130. panta 5. punktā ietvertos ierobežojumu.

Tātad, atbilstoši minētajiem grozījumiem ar atkārtotu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu persona var vērsties tiesā pēc viena gada, ja iepriekš uzsāktais fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeigts, nedzēšot saistības un uz personu neattiecas kāds no Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Vienlaikus norādāms, ka, iesniedzot atkārtotu pieteikumu tiesā par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, tam jāatbilst Maksātnespējas likuma 129. pantā noteiktajām pazīmēm, tostarp šajā normā norādītajam kopējo parādsaistību apmēram.

Par grozījumiem fiziskās personas saistību dzēšanas plānā¹⁴¹

Iesniegumā norādīts, ka ar Zemgales rajona tiesas 2020. gada 27. maija spriedumu parādniekam ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Savukārt ar Zemgales rajona tiesas 2020. gada 18. septembra lēmumu ir pabeigta bankrota procedūra, kā arī apstiprināts saistību dzēšanas plāns, paredzot, ka ik mēnesi kreditoriem novirzāmā summa ir 180 euro. Iesniegumā norādīts, ka parādnieks godprātīgi pildīja saistību dzēšanas plānu, tomēr veselības stāvoklis turpmāk liedz parādniekam veikt savus darba pienākumus kā pavāram. Ņemot vērā to, ka darba devējam nebija iespējams parādnieku nodarbināt citā amatā, tad darba tiesiskās attiecības tika izbeigtas. Šajā sakarā nekavējoties tika uzsākti jaunas darbavietas meklējumi, tomēr darba meklējumi nav bijuši sekmīgi. Papildus norādīts, ka parādniekam piešķirtais pabalsta apmērs nav pietiekams, lai segtu saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus kreditoriem.

Ievērojot iesniegumā minēto, kā arī Maksātnespējas likuma 162. panta sestajā daļā noteikto, lūgts sniegt viedokli par to, vai parādniekam ir tiesības samazināt saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus kreditoriem.

¹⁴¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 7. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/573.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru. Tas nozīmē, ka parādniekam ir ne vien tiesības, bet arī pienākums veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja viņa ienākumi mainās tādā apmērā, ka viņš acīmredzami nespēs segt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādīto apmēru (Maksātnespējas likuma 162.panta otrā daļa).

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta sesto daļu likumdevējs ir paredzējis iespēju ar tiesas lēmumu vienu reizi saistību dzēšanas procedūras laikā uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu, uz pusi samazināt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredzētos parādnieka maksājumus kreditoriem, ja saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieks ir kļuvis darbnespējīgs. Norādām, ka Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas mērķis ir aizsargāt fizisko personu, kura saistību dzēšanas procedūras laikā īslaicīgi ir kļuvusi darbnespējīga.

Tādējādi parādnieks var izvēlēties, vai grozīt saistību dzēšanas plānu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta otro daļu vai atbilstoši šā panta sestajai daļai. Norādām, ka gan vienā, gan otrā gadījumā parādniekam ir pienākums saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta piekto daļu iepazīstināt kreditorus ar fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumiem šā likuma 149. pantā minētajā kārtībā, un tos apstiprina tiesa šā likuma 157. pantā minētajā kārtībā. Atbilstoši šā likuma 154. pantam saistību dzēšanas plāns (attiecīgi arī grozījumi tajā) jāstāda parādniekam.

Papildus vērojama uzmanība, ka administratora kompetence fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras laikā ir ierobežota, tomēr administratoram ir jānodrošina fiziskās personas maksātnespējas procesa efektīva un likumīga norise (Maksātnespējas likuma 26. panta otrā daļa). Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 159. panta 3. punktu un 161. panta 3. punktu parādnieks var lūgt administratora juridisko palīdzību fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumu izstrādē. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 171. panta trešo daļu par administratora sniegto juridisko palīdzību parādniekam saistību dzēšanas procedūrā pēc fiziskās personas saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas un par konsultācijas sniegšanu fiziskās personas saistību dzēšanas plāna projekta izstrādāšanā bankrota procedūrā administrators saņem atlīdzību, kas nepārsniedz samaksu par valstī nodrošinātās juridiskās palīdzības – juridiskās konsultācijas – sniegšanu.

Tādēļ no iesniegumā norādītā un tiesību normās noteiktā kopumā secināms, ka parādniekam ir pienākums veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja ienākumi mainās tādā apmērā, ka parādnieks acīmredzami nespēj segt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādīto apmēru, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 162.panta otro daļu. Papildus norādāms, ka parādniekam ir tiesības grozīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta sesto daļu. Vienlaikus vērojama uzmanība, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta piekto daļu ar sagatavotajiem grozījumiem saistību dzēšanas plānā parādniekam ir pienākums iepazīstināt kreditorus Maksātnespējas likuma 149. pantā minētajā kārtībā, un tad, tos apstiprina tiesa šā likuma 157. pantā minētajā kārtībā.

Maksātnespējas likuma 157. panta pirmajā daļā noteikts, ka parādnieks Maksātnespējas likuma 149. panta sestajā daļā noteiktajā termiņā iesniedz fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus apstiprināšanai tiesā, savukārt tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā tos apstiprina vai nosaka termiņu trūkumu novēršanai.

Par invaliditātes pensijas novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁴²

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas rajona tiesas 2021. gada 15. aprīļa spriedumu pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process.

VSAA Jelgavas reģionālā nodaļa sniedza informāciju, ka Parādniekam ir piešķirta valsts invaliditātes pensija. Tāpat sniegta informācija, ka Civilprocesa likuma 595. panta otrajā daļā noteikts, ka, vēršot piedziņu uz valsts pensijām, valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un atlīdzībām, piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, ja citos likumos nav noteikti citi ieturējumu ierobežojumi. Tas nozīmē, ka, nosakot kopējo ieturējumu apmēru, Civilprocesa likuma normas piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo VSAA piešķiramo pakalpojumu regulējošajās tiesību normās noteiktais ierobežojums. Tādējādi gadījumos, kad piedziņa pēc tiesu izpildītāja vai citas institūcijas izdota rīkojuma pamata tiek vērsta uz parādniekam izmaksājamiem VSAA pakalpojumiem, ieturējumi ir jāveic VSAA piešķiramo pakalpojumu regulējošajās tiesību normās noteiktajam. Likuma "Par valsts pensijām" 36. panta otrā daļa noteic, ka kopējā ieturējumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 30% no pensijas un invaliditātes pensijas saņēmējam jā saglabā invaliditātes pensijas aprēķina bāzi 136,00 euro.

Nemot vērā minēto, lūgts sniegt konsultatīvu informāciju, vai Parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā būtu jānovirza līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no visas savas valsts invaliditātes pensijas pilnā apmērā vai no summas, kas pārsniedz 136,00 euro.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, tajā skaitā valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Bet pieļaujama piedziņas vēršana uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un citām ienākumu kategorijām.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 595. panta otrajai daļai likumdevējs ir paredzējis, ka attiecībā uz valsts pensijām, valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un atlīdzībām piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, ja citos likumos nav noteikti citi ieturējumu ierobežojumi.

Saskaņā ar likuma "Par valsts pensijām" 7. pantu invaliditātes pensija ir viens no valsts pensiju veidiem un šis ienākums nav aizsargāts no piespiedu atsavināšanas fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, un tādējādi no invaliditātes pensijas kreditoriem ir novirzāmi līdzekļi vienas trešdaļas apmērā.

Likuma "Par valsts pensijām" 36. panta otrā daļa noteic, ka ieturējumi no valsts pensijas aprēķināmi no pensijas saņēmējam izmaksājamās summas. Kopējā ieturējumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 30 procentus no pensijas. Ja pensijas izmaksa tiek izbeigta pirms parāda dzēšanas, VSAA nodaļas atlikušo parāda daļu piedzen likumā noteiktajā kārtībā. Izmaksājamais invaliditātes pensijas apmērs pēc ieturējumu izdarīšanas nedrīkst būt mazāks par attiecīgo invaliditātes pensijas aprēķina bāzi, tas ir, 136,00 euro.

Līdz ar to, ievērojot Civilprocesa likuma 595. panta otro daļu un likuma "Par valsts pensijām" 36. panta otro daļu secināms, ka kreditoriem jānovirza naudas līdzekļi no invaliditātes

¹⁴² Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 14. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/598.

pensijas vienas trešdaļas apmērā, vienlaikus nodrošinot, ka naudas līdzekļi invaliditātes pensijas saņēmējam jā saglabā invaliditātes pensijas aprēķina bāzes apmērā, tas ir 136,00 *euro*.¹⁴³

Papildus vērsama uzmanība, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.³⁵ pantam tikai tiesas kompetencē ir izskatīt jautājumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un tiesas kompetencē ir vērtēt, vai konkrētās summas ir atzīstamas par parādnieka ienākumiem Maksātnespējas likuma izpratnē, no kuriem viena trešdaļa novirzāma kreditoru prasījumu segšanai.

Par atmaksāto nodokļu novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁴⁴

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu, vai fiziskās personas maksātnespējas procesā nodokļu administrācijas atmaksātie naudas līdzekļi ir ienākumi, uz kuriem nevar vērst piedziņu un parādnieks fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā tos pilnā apmērā var paturēt.

Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 16. panta pirmās daļas 7. punkts noteic nodokļu maksātāja tiesības saņemt pārmaksāto nodokļu summas saskaņā ar konkrēto nodokļu likumiem. Nodokļu maksātājam ir tiesības iesniegt deklarāciju un saņemt atpakaļ pārmaksāto nodokli cita starpā gadījumā, ja taksācijas gada laikā viņam nav piemērots viss likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 12. pantā noteiktais gada neapliekamais minimums.

Maksātnespējas likums nosaka atšķirīgu rīcību ar atgūto parādnieka mantu un parādnieka ienākumiem, līdz ar to ir jānošķir nodokļa pārmaksa, kas veidojusies gadā, kad parādniekam pasludināts maksātnespējas process, no nodokļa pārmaksas, kas veidojusies pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Nodokļu pārmaksa, kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, viennozīmīgi atbilst parādnieka mantas jēdzienam, neatkarīgi no tā, ka fiziskā persona savas tiesības prasīt nodokļa pārmaksu no nodokļu administrācijas ir izmantojusi jau pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto manta, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma (Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punkts). Līdz ar to arī tā manta, uz kuru tiesības fiziskajai personai radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas un ko fiziskajai personai ir tiesības pieprasīt atmaksāt no valsts budžeta, pielīdzināma Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai.

Saskaņā ar iepriekš minēto, ja fiziskā persona atgūst nodokļu pārmaksu par laika periodu pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, visa atgūtā manta (nodokļu pārmaksa) novirzāma kreditoriem.

Savukārt attiecībā uz nodokļu pārmaksu, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, norādāms, ka Maksātnespējas likumā noteikta sevišķa kārtība rīcībai ar parādnieka ienākumiem. Proti, atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai.

¹⁴³ Minimālo pensiju un valsts sociālo nodrošinājumu pabalstu apmēri un izmaksa. Pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/jaunums/minimalo-pensiju-un-valsts-sociala-nodrosinajuma-pabalstu-apmeri-un-izmaksa>.

¹⁴⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 14. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2021/56.

Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus. Šādā gadījumā nodokļa pārmaxsa tiks atmaksāta, pamatojoties uz parādnieka veiktām darbībām un īstenotiem maksājumiem (iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksa; samaksas veikšana par saņemtajiem ārstniecības pakalpojumiem; izglītības iestādes sniegto pakalpojumu apmaksā) jau pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Ņemot vērā šo apstākli, kā arī faktu, ka nodokļu pārmaxsa veidojusies, parādniekam darbojoties ar tiem naudas līdzekļiem, ko saskaņā ar Maksātnespējas likumu viņam ir tiesības paturēt savā rīcībā, nodokļu pārmaxsa, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, atzīstama par parādnieka ienākumiem. Attiecīgi kreditoriem ir novirzāma tikai viena trešdaļa no valsts budžeta saņemtajiem naudas līdzekļiem.

Papildus vērsama uzmanība, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.³⁵ pantam tikai tiesas kompetencē ir izskatīt jautājumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un tiesas kompetencē ir vērtēt, vai konkrētās summas ir atzīstamas par parādnieka ienākumiem Maksātnespējas likuma izpratnē, kuri novirzāmi kreditoru prasījumu segšanai.

Par komunālo pakalpojumu apmaksas pienākumu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁴⁵

Iesniegumā norādīts, ka SIA "/Nosaukums/", kas sniedz komunālos pakalpojumus, ir atzīts par nenodrošināto kreditoru fiziskās personas maksātnespējas procesā.

Līdz ar to lūgts sniegt skaidrojumu, kas notiek ar tekošajiem rēķiniem bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras laikā, jo parāds turpina pieaugt un, vai parādniekam ir pienākums tos apmaksāt. Kā arī, vai parādniekam, izpildot saistību dzēšanas plānu, būs jāmaksā daļa no pieteiktā parāda un tekošais rēķins.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 139. panta 6. punktu un 160. panta 4. punktu parādniekam ir pienākums segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas gan bankrota procedūras, gan saistību dzēšanas procedūras laikā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 172. panta ceturtās daļas 4. punktam fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir likumiskie maksājumi un maksājumi, kas izriet no tiem līgumiem, kuri tiek turpināti vai šajā likumā noteiktajā kārtībā noslēgti pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (piemēram, administratīvie sodi, īres maksa, maksa par komunālajiem pakalpojumiem utt.). Minētā panta piektā daļa noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas tiek segtas no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai.

Tā kā komunālo pakalpojumu maksājumi ir fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas, tad parādniekam ir pienākums tās segt no līdzekļiem, kurus viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai.

Norādāms, ka maksātnespējas procesa pasludināšana neatbrīvo parādnieku no izdevumu segšanas, kas rodas pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Proti, fiziskās personas

¹⁴⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 17. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2021/57.

maksātnespējas procesa pasludināšanas fakts ietekmē vienīgi to parādnieka saistību izpildes un dzēšanas kārtību, kuru izpildes termiņš iestājies līdz maksātnespējas procesa pasludināšanas dienai. Turklāt fiziskās personas maksātnespējas procesa rezultātā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 164. pantu, tiek dzēstas vienīgi saistību dzēšanas plānā norādītās atlikušās (nesegtās) saistības. Līdz ar to atzīstams, ka komunālo pakalpojumu parādi, kuri radušies līdz fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai var tikt dzēsti maksātnespējas procesa ietvaros, savukārt kārtējos komunālo pakalpojumu maksājumus kā fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas parādniekam ir pienākums segt maksātnespējas procesa laikā.

Būtiski ņemt vērā, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta 3. punktu saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi. Savukārt Maksātnespējas likuma 142. panta pirmā daļa paredz tiesības kreditoriem divu mēnešu laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu tiesības iesniegt maksātnespējas procesa administratoram priekšlikumu izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja kreditoru rīcībā ir informācija par šā likuma 130. un 153. pantā minētajiem ierobežojumiem.

Fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona, maksātnespējas procesa administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, var atjaunot maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Tomēr šādu tiesisko aizsardzību var baudīt persona, kura pati ir bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā ir apsverama iepriekš minētajā tiesību normā noteiktā kreditoru tiesību aizsardzības izmantošanas iespēja, vēršoties pie fiziskās personas maksātnespējas procesā ieceltā maksātnespējas procesa administratora ar attiecīgu priekšlikumu.

Par saistību dzēšanas plāna termiņa maiņu¹⁴⁶

Iesniedzumā Iesniedzējs norāda, ka 2018. gadā kopā ar Personu A. tika iesniegts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums, kurš tika apmierināts. Viens no kreditoriem ir AS "/Nosaukums/", kura izsniedza hipotekāro kredītu Personai A. un Iesniedzējs ir galvotājs. Maksātnespējas procesa ietvaros Persona A. vienojās ar AS "/Nosaukums/" par mājokļa saglabāšanu un turpināja veikt kredīta maksājumus. Iesniedzēja saistību dzēšanas plānā tika iekļautas un termiņa aprēķināšanā tika ņemtas vērā arī galvojuma saistības.

Ar 2021. gada 26. maija tiesas lēmumu tika izbeigta Personas A. saistību dzēšanas procedūra un Persona A. turpina maksāt hipotekāro kredītu AS "/Nosaukums/". Līdz ar to Iesniedzēja ieskatā saistības pret AS "/Nosaukums/" ir uzskatāmas par saistībām, kuras ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās.

Ņemot vērā minēto, lūgts skaidrot, vai būtu iespējams tiesai lūgt samazināt saistību dzēšanas plāna termiņu uz diviem gadiem un, tā kā šie divi gadi jau ir pagājuši, lūgt pabeigt saistību dzēšanas procedūru.

¹⁴⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 17. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2021/608.

Maksātnespējas likuma 162. pantā ir noteikti pamati saistību dzēšanas plāna grozījumu izstrādāšanai, kas saistīti ar parādnieka ienākumu samazināšanos vai palielināšanos, kas ietekmē sedzamo saistību apmēru un termiņu.

No iesnieguma izriet, ka saistību dzēšanas plāna grozījumu izstrādāšanas iemesls ir nevis izmaiņas parādnieka ienākumu apmērā, bet gan kreditoru sastāva maiņa, kas nav saistīta ar parādnieka ienākumu samazināšanos vai palielināšanos.

Ne Maksātnespējas likuma 162. pants, ne citas normas tieši neparedz parādnieka rīcību gadījumā, ja saistību dzēšanas procedūras laikā mainās kreditoru sastāvs vai ievērojami samazinās viena vai vairāku kreditoru prasījumu apmērs kādu no parādnieka neatkarīgu iemeslu dēļ (piemēram, galvenais parādnieks izpilda saistības, par kurām ir galvojis parādnieks). Tomēr šādas tiesību normas neesamība nav šķērslis jautājuma risināšanai, jo, mainoties vienam kreditora prasījumam (piemēram, samazinās prasījuma apmērs vai prasījumam vairs nav pamata), mainās arī visu kreditoru prasījumu proporcijas, kas parādniekam jāievēro, veicot maksājumus, un kreditoru prasījumu kopējās summas samazināšana var ietekmēt arī saistību dzēšanas plāna darbības termiņu, kas nosakāms atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta normām.

Līdz ar to secināms, ka arī gadījumā, ja saistību dzēšanas procedūras laikā mainās kreditoru sastāvs, kas attiecīgi ietekmē visu kreditoru prasījumu proporcijas un saistību dzēšanas plāna darbības termiņu, tad atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. pantam parādniekam ir gan pienākums, gan tiesības izstrādāt saistību dzēšanas plāna grozījumus.

Savukārt saistību dzēšanas plāna grozījumi ir jāizstrādā un jāiesniedz tiesā apstiprināšanai savlaicīgi, tas ir, brīdī, kad tiek konstatēts pamats saistību dzēšanas plāna grozīšanai, jo saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²⁸ panta pirmās daļas 4. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiesa, pamatojoties uz attiecīgu pieteikumu, lemj par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna un tā grozījumu apstiprināšanu. Savukārt atbilstoši Civilprocesa likuma 363.³¹ panta trešajai daļai tiesa pārbauda, vai saistību dzēšanas plāns atbilst likuma prasībām, un minētā panta piektā daļa noteic, ka tiesa apstiprina saistību dzēšanas plānu, ja tas atbilst likuma prasībām un nav saņemti kreditoru un parādnieka iebildumi vai šie iebildumi atzīstami par nepamatotiem.

Maksājumi kreditoriem ir jāveic saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, un saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta otro daļu tiesa apstiprina saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu tikai tad, ja konstatē, ka parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu un nav saņemti kreditoru un parādnieka iebildumi vai arī saņemtie iebildumi atzīstami par nepamatotiem.

No iepriekš minētā secināms, ka Civilprocesa likumā noteiktā kārtība neparedz iespēju vērsties tiesā ar lūgumu pabeigt saistību dzēšanas procedūru, ja parādnieks nav izpildījis tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, jo jebkuras izmaiņas attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņu ir veicamas saskaņā ar Civilprocesa likumā noteikto procedūru un parādnieks nav tiesīgs šo kārtību patvaļīgi mainīt.

Papildus atkārtoti vēršama uzmanība, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁸ un 363.³⁵ pantam tikai tiesas kompetencē ir izskatīt jautājumu par saistību dzēšanas plāna grozījumu apstiprināšanu un saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu.

6. PARĀDNIKA MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

Par parādnieka mantas pārdošanu juridiskās personas maksātnespējas procesā¹⁴⁷

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1) vai kreditoriem ir tiesības iebilst pret mantas pārdošanas procesa (konkrētā gadījumā vairāksolīšanas) rezultātiem, ja nav tikuši izteikti iebildumi nedz pret nodomu veikt cesiju, nedz mantas pārdošanas veidu un kārtību (Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 8. punkts, 113. panta trešā daļa)?

2) vai gadījumos, kad manta tiek pārdota par brīvu cenu, un mantas pārdošanas kārtību un termiņus nosaka administrators, ir pieļaujama atkāpšanās no noteiktās un trešajām personām izsludinātās kārtības, lai panāktu kreditoriem izdevīgāku iznākumu. Proti, vai administrators ir tiesīgs atkāpties no sludinājumā noteiktās piedāvājumu iesniegšanas kārtības un termiņa, un slēgt cesijas līgumu ar personu, kas, lai gan ir nosaukusi lielāku piedāvājumu, izdarījusi to pēc sludinājumā noteiktā termiņa, turklāt pastāvot šaubām, vai tā būtu piedalījies solīšanā, ja to nedarītu citas personas (proti, persona vēlas iegādāties nevis prasījuma tiesības, lai tās izmantotu, bet lai novērstu prasības celšanu pret personai piederošo kapitālsabiedrību)?

3) vai administratoram ir jāņem vērā potenciālā darījuma partnera reputācija, ja uz to norāda kāds no kreditoriem, un kādi kritēriji ir jāņem vērā, lai atturētos no darījuma slēgšanas, ja darījuma summa nepārsniedz vai, tieši otrādi, ir vienāda vai pārsniedz 15 000 euro?

Administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta otro daļu ir pienākums nodrošināt maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi, kas nav iedomājams tad, ja netiek izpildītas šā likuma 6. panta 7. punktā (atklātības princips) noteiktās prasības. Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 8. punktā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem par nodomu veikt prasījuma tiesību cesiju. Līdz ar to secināms, ka administratoram ir pienākums informēt kreditorus par tādiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē, tostarp par nodomu veikt prasījuma tiesību cesiju.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 113. panta pirmās daļas 9. punktu parādnieka mantas pārdošanas plānā administrators iekļauj informāciju par prasījumu cedēšanu, ja tāda ir paredzēta. Savukārt šā panta trešā daļa noteic, ka kreditoram un parādnieka pārstāvim 15 dienu laikā no dienas, kad nosūtīts parādnieka mantas pārdošanas plāns, ir tiesības iesniegt administratoram priekšlikumu par parādnieka mantas pārdošanu kā lietu kopību. Katram kreditoram ir tiesības iebilst pret administratora priekšlikumu par neieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas veidu, piedāvāto prasījumu cedēšanu un plānotajām juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksām.

Ņemot vērā minēto secināms, ka no Maksātnespējas likuma 81. panta pirmās daļas 8. punkta, 113. panta pirmās daļas 9. punkta un trešās daļas normām izriet, ka administrators ir tiesīgs cedēt maksātnespējīgās komercsabiedrības prasījumu vienīgi tad, ja kreditori, būdami informēti par šādu priekšlikumu, 15 dienu laikā neizteic iebildumus.¹⁴⁸ Līdz ar to, ja kreditori

¹⁴⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 10. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1318.

¹⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 2. februāra lēmums lietā Nr. C31234016, SPC-1/2018.

15 dienu laikā pēc to informēšanas neizteic iebildumus, tad administrators ir tiesīgs cedēt maksātnespējīgās komercsabiedrības prasījumu.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 111. panta ceturtajā daļā noteikts, ka lēmumu par neieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas veidu (ar izsoli vai bez tās) pieņem administrators. Tas nozīmē, ka minētā tiesību norma attiecas tikai uz neieķīlāto mantu un minētā lēmuma pieņemšana ir administratora ekskluzīvā kompetence. Tajā pašā laikā administratoram, pieņemot konkrētu lēmumu, ir pienākums ievērot Maksātnespējas likuma 4. pantā noteikto mērķi, 6. pantā ietvertos vispārējos maksātnespējas procesa principus un 26. panta otrajā daļā noteikto pienākumu.

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā tiek definēts labticības princips, kurš noteic, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Tādējādi administratora atkāpšanās no sludinājumā noteiktās piedāvājumu iesniegšanas kārtības un termiņa Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā var aizskart citu personu (kreditoru) tiesības. Līdz ar to administratoram, pieņemot konkrētu lēmumu, tas ir jāpamato.

Saskaņā ar NILLTPFL 45. panta pirmās daļas 10. punktu likuma subjektus (administrators) šā likuma prasību izpildē uzrauga un kontrolē Administratoru asociācija un Maksātnespējas kontroles dienests daļā par sankciju piemērošanu. Papildus šā likuma 46. panta otrā daļa noteic, ka Administratoru asociācija uzrauga un kontrolē šā likuma prasību izpildi šajā likumā noteiktajā kārtībā, ciktāl tas nav pretrunā ar administratoru darbību regulējošos normatīvajos aktos noteikto kārtību.

Par laulāto kopīgo mantu¹⁴⁹

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par šādu jautājumu - ja parādniekam zemesgrāmatā ir reģistrēts nekustamais īpašums kā laulāto kopīgā manta, kā tiek sadalīti naudas līdzekļi pēc tam, kad administrators ir pārdevis šo nekustamo īpašumu? Kā arī, vai otrs laulātais var pretendēt uz savu daļu no pārdošanas rezultātā iegūtajiem naudas līdzekļiem?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 145. panta pirmo daļu parādnieka mantas pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros nodrošina administrators. Fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros ir pieļaujama tikai tādas mantas pārdošana, kas ir parādniekam piederoša manta saskaņā ar parādnieka rīcībā esošajiem dokumentiem un publiskajos reģistros pieejamām ziņām. Attiecīgi administrators saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137. panta 3. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apzina parādnieka mantu un saistības.

Fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu un kreditoru prasījumu segšanas kārtība pēc parādnieka mantas pārdošanas tiek regulēta Maksātnespējas likuma 147. pantā. Proti, pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes administrators nosūta visiem kreditoriem galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskatu par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem.

No parādnieka mantas vispirms tiek pilnībā segti uzturlīdzekļu maksājumi, to skaitā maksājumi UGFA, kā arī fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas. Līdzekļi, kas iegūti, pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo parādnieka mantu, novirzāmi nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai. Savukārt nenodrošināto kreditoru prasījumi tiek apvienoti vienā grupā bez prioritātēm. Pēc tam, kad veikti uzturlīdzekļu maksājumi, segtas maksātnespējas procesa izmaksas

¹⁴⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 11. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/3.

un līdzekļi, kas iegūti pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo parādnieka mantu, novirzīti nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai, tiek apmierināti nenodrošināto kreditoru prasījumi proporcionāli katra kreditora pamatparāda summai. No parādnieka naudas līdzekļiem, kas paliek pāri pēc nenodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšanas pamatparāda apmērā, tiek apmierināti nenodrošināto kreditoru blakus prasījumi (proporcionāli summai, kas pienākas katram kreditoram).

Visbeidzot parādnieka naudas līdzekļi, kas paliek pāri pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas un kreditoru prasījumu apmierināšanas, tiek nodoti parādniekam.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 137. panta 3. un 10. punktam pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators apzina parādnieka mantu un saistības un organizē parādnieka mantas pārdošanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 138. pants noteic, ka administratoram ir tiesības atsavināt parādnieka mantu. Līdz ar to secināms, ka administrators maksātnespējas procesa laikā ir tiesīgs atsavināt vienīgi parādniekam piederošu mantu, nevis trešās personas mantu.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Civillikuma 994. pantu par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ir ierakstīts zemesgrāmatā. Savukārt atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 1. pantam zemesgrāmatās ieraksta nekustamus īpašumus un nostiprina ar tiem saistītās tiesības. Zemesgrāmatas ir visiem pieejamas, un to ierakstiem ir publiska ticamība.

Tātad, apzinot parādnieka mantu, administrators ņem vērā publiskajos reģistros pieejamo informāciju, arī zemesgrāmatas ierakstus, un, ievērojot publiskās ticamības principu, administratoram ir tiesības paļauties uz informāciju par attiecīgā nekustamā īpašuma reģistrēto īpašnieku. Līdz ar to norādāms, ka, ja īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā ir nostiprinātas uz maksātnespējīgās fiziskās personas vārda, tad administratoram ir tiesības pārdot šādu nekustamo īpašumu izolē.

Vienlaikus saskaņā ar Civillikuma 89. panta otro daļu viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Jāņem arī vērā, ka Civillikuma 89. panta otrajā daļā ietvertā frāze – jāpieņem, ka manta pieder abiem līdzīgās daļās – nenozīmē, ka visa laulāto kopīgā manta vienmēr tiek dalīta uz pusēm. Proti, minētajā normā formulētā kopīgās mantas vienlīdzīgā sadalījuma prezumpcija nozīmē – manta vienlīdzīgās daļās tiek dalīta tad, ja katra laulātā ieguldījums nav precīzi nosakāms.

Savukārt, ja administrators pārbaudot publiskos reģistrus konstatē, ka parādniekam pieder nekustamais īpašums un tas zemesgrāmatā ir reģistrēts kā laulāto kopmanta, tad administratoram ir pienākums apzināt un pārdot tikai to daļu, kas pieder parādniekam. Lai nošķirtu parādniekam piederošu mantu, būtu nepieciešams iziet laulāto mantas sadales procesu, lai netiktu pārdota otra laulātā domājamā daļa no kopīgās mantas. Mantas sadale var notikt pusēm vienojoties, vai arī tiesas ceļā, ja laulātie nespēj vienojoties.

Vērtējot laulības laikā iegūtās mantas statusu un katra laulātā daļas lielumu kopīgā mantā, tiesai jāvērtē katra laulātā līdzekļu ieguldījuma apjoms mantas ieguvē un katra laulātā darbības palīdzība konkrētās mantas ieguvē, kā arī mērķis, ar kādu manta tiek iegūta.¹⁵⁰ Izšķirot strīdu par laulāto kopīgās mantas sadali, pirmkārt, ir jānosaka dalāmās mantas sastāvs, otrkārt, tās sadalījums laulāto starpā un, treškārt, jāveic reāla mantas sadale.¹⁵¹

¹⁵⁰ Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. C69356419.

¹⁵¹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC - 1389/2012.

Augstākās tiesas 2012. gada tiesu prakses apkopojumā "Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā", izspriežot strīdus par mantas piederību vienam vai otram no laulātajiem, norādīts, ka [...] tiek ņemts vērā laulības laikā iegūtā strīdus nekustamā īpašuma iegūšanas veids - kurš no laulātajiem ir iegādājies vai ieguvis strīdus nekustamo īpašumu, vai nekustamo īpašumu ir iegādājušies abi laulātie kopīgi, vai arī viens no laulātajiem ir devis otram laulātajam līdzekļus nekustamā īpašuma iegādei vai kā citādi ar savu darbību ir veicinājis un sekmējis nekustamā īpašuma iegādi. Nekustamais īpašums ir atzīstams par abu laulāto kopīgu mantu, atbilstoši abu laulāto izdarīto ieguldījumu daļām.

Šādā gadījumā netiek pārdota laulāto kopmanta kā viens vesels, bet gan kā daļa no mantas, kas ir uzskatāma par parādniekam piederošu. No iepriekš minētā izriet, ka otram laulātajam nav tiesību pretendēt uz naudas līdzekļiem, kas iegūti, pārdodot otra laulātā mantu fiziskās maksātspējas procesa ietvarā.

Ņemot vērā, ka laulāto mantas sadales procesu fiziskās personas maksātspējas procesā var ietekmēt daudzi faktori, ieteicams vērsties pie tiesas ieceltā administratora konkrētajā fiziskās maksātspējas procesā, lai pārrunātu esošo situāciju un atrisinātu neskaidros jautājumus.

Par parādnieka mantas pārdošanas kārtību¹⁵²

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli attiecībā uz parādnieka mantas pārdošanas kārtību, proti, vai ir pieļaujams, ka naudas izteiksmē vērtīgas specifiskas kustamas mantas (ierobežots pircēju loks) pārdošanas darījuma noteikumos tiek paredzēta pirkuma maksas samaksa pa daļām ar beigu termiņu, kas nepārsniedz ar kreditoriem saskaņoto kopējo mantas pārdošanas termiņu un tiek ievēroti citi mantas pārdošanas plāna noteikumi. Turklāt īpašuma tiesības uz mantu nepāriet pircējam līdz pilnas pirkuma maksas samaksai, un par atliktā maksājuma daļu tiek aprēķināti procenti, kas maksājami papildus pirkuma maksai. Papildus darījuma izpildes nodrošināšanai tiek izmantots pircēja iemaksāts depozīts un pārdevējam pielīgtas tiesības vienpusēji izbeigt pirkuma līgumu, ieturot līgumsodu visas jau samaksātās pirkuma maksas apmērā, ja tiek kavēts atliktā maksājuma termiņš.

Atbilstoši Maksātspējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātspējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātspējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātspējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā. No minētās tiesību normas izriet, ka administratoram ir pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātspējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu no maksātspējas procesa pasludināšanas dienas līdz tiesas lēmumam par maksātspējas procesa izbeigšanu.

Atbilstoši Maksātspējas likuma 95. panta otrajai daļai administrators ir tiesīgs rīkoties ar parādnieka mantu šajā likumā noteikto pilnvaru ietvaros.

¹⁵² Maksātspējas kontroles dienesta 2021. gada 1. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/32.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 116. panta otro daļu par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota izsolēs Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ja nodrošinātais kreditors nav vienojies ar administratoru par mantas pārdošanu bez izsoles. Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas likums paredz administratoram tiesības pārdot neieķīlāto mantu bez izsoles (arī ieķīlāto mantu, ja nodrošinātais kreditors piekrīt), bet konkrēti nenosauc mantas pārdošanas metodes, kādas izmantojamas ārpus pārdošanas izsolē. Šobrīd praksē atzīstama privāttiesiskā līguma slēgšana, kas ir viena no mantas pārdošanas metodēm.¹⁵³

Izmantojot šo metodi, administrators personīgi apzina potenciālos pircējus un informē tos par parādnieka mantas pārdošanas noteikumiem. Pēc tiesas vienošanās ar pircēju, kura pirkšanas nosacījumi ir visizdevīgākie, administrators slēdz mantas pārdevuma līgumu ar minēto pircēju. Nav pieļaujams, ka sākotnēji pirkuma līgums paredz nepamatotas priekšrocības kādam konkrētam pircējam.

Administrators personīgi apzina potenciālos pircējus un izvērtē to piedāvājumus. Administrators ņem vērā ne tikai piedāvāto augstāko cenu, bet arī pārējos piedāvājuma noteikumus, piemēram, vai par mantu solīts samaksāt pa daļām vai pēc laika un citus apstākļus, kas var ietekmēt darījuma slēgšanas rezultātu un termiņu.

Neviens kreditors nedrīkst tikt ierobežots tiesībās piedalīties un konkurēt ar administratora apzinātajiem potenciālajiem pircējiem, izsakot savu cenu par atsavināmās mantas pirkšanu. Administratoram tādējādi ir pienākums atsavināt mantu saskaņā ar mantas pārdošanas plānā konkrētajai mantai paredzēto atsavināšanas termiņu, vai pirms līguma slēgšanas informēt kreditorus par augstāko piesolīto cenu un citiem galvenajiem līguma noteikumiem. Tiem nepiesakot savus piedāvājumus, administrators slēdz līgumu ar izvēlēto pircēju.

Ņemot vērā minēto, administrators ir tiesīgs slēgt civiltiesiskus darījumus, tajā skaitā privāttiesiskus līgumus un noteikt tajos pārdošanas darījuma noteikumus, kas nepārsniedz ar kreditoriem saskaņoto kopējo mantas pārdošanas termiņu un tiek ievēroti citi mantas pārdošanas plāna noteikumi.

Par nekustamā īpašuma atsavināšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁵⁴

Iesniegumā norādīts, ka parādniekam pieder nekustamais īpašums, kurš ir reģistrēts uz parādnieka vārda, kurš iegādāts laulības laikā un ir laulāto kopmanta. Savukārt parādniekam nav noslēgts laulības līgums un zemesgrāmatā nav atzīmes par laulāto kopmantu.

Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt viedokli par sekojošiem jautājumiem:

- 1) vai administratoram ir tiesības pārdot visu nekustamo īpašumu?*
- 2) vai administratoram ir pienākums/tiesības izvērtēt vai minētais nekustamais īpašums ir laulāto kopmanta?*
- 3) kā administratoram rīkoties, pieņemot, ka nekustamais īpašums ir laulāto kopmanta? Vai jāpārdod viss nekustamais īpašums, ienākumus sadalot starp laulātajiem, vai jāpārdod ½ domājamās daļas no īpašuma? Ko šādā situācijā darīt ar otru ½ domājamo daļu, kas zemesgrāmatā paliktu reģistrēta uz parādnieka vārda?*

¹⁵³ Maksātnespējas kontroles dienesta informatīvais materiāls efektīvai rīcībai ar parādnieka mantu. Pieejams: https://www.mkd.gov.lv/sites/mkd/files/media_file/inform.materials-efekt.rivibai-par-paradnieka-mantu_0.pdf [aplūkots 30.03.2021.]

¹⁵⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 8. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/34.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 137. panta 3. un 10. punktam pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators apzina parādnieka mantu un saistības un organizē parādnieka mantas pārdošanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 138. pants noteic, ka administratoram ir tiesības atsavināt parādnieka mantu. Līdz ar to secināms, ka administrators maksātnespējas procesa laikā ir tiesīgs atsavināt vienīgi parādniekam piederošu mantu, nevis trešās personas mantu.

Attiecībā uz nekustamā īpašuma piederību jāņem vērā, ka Civillikuma 994. pantā ir ietverts vispārīgs princips, ka par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatās. Savukārt Civillikuma 127. panta pirmā daļa noteic, ka tas, kas nekustamais īpašums vai lietu tiesība ietilpst mantas kopībā, ierakstāms zemesgrāmatā. Šajā normā ir nostiprināta nekustamas lietas piederības prezumpcija, proti, pieņēmums, ka zemesgrāmatā nostiprināta īpašuma tiesība pastāv un pieder personai, kas ierakstīta zemesgrāmatā kā attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieks. Īpašuma nostiprinājums zemesgrāmatā ir pietiekams pierādījums zemesgrāmatā ierakstītās personas īpašuma tiesībai.

Atbilstoši Civillikuma 994. panta pirmajai daļai jāpieņem, ka zemesgrāmatā nostiprinātā īpašuma tiesība pastāv un pieder attiecīgajam īpašniekam kopš tās nostiprināšanas brīža. Šī prezumpcija ir spēkā arī pret zemesgrāmatā ierakstītā īpašnieka laulāto. Savukārt laulāto mantiskās attiecības regulē speciālas normas (Civillikuma 91. pants), kas noteic, ka tas, vai nekustamais īpašums ir laulāto atsevišķa manta, mantas kopība pēc līguma vai mantas šķirtība pēc līguma, jānorāda zemesgrāmatās atsevišķas piezīmes veidā. Minētais atbilst Zemesgrāmatu likuma 16. panta 1. punkta a) apakšpunktam, kurā noteikts, ka nodalījuma otrā daļa sadalās divās iedaļās, kurās norāda pirmajā iedaļā nekustamā īpašuma īpašnieku, norādot fiziskajai personai vārdu, uzvārdu, personas kodu, bet, ja tā ir laulībā, tad, ievērojot mantiskās attiecības, piemetina, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķa manta [..].

Tādējādi administratoram jāvadās no šīs likumā nostiprinātās prezumpcijas un jāpieņem, ka parādniekam ir īpašuma tiesība uz nekustamo īpašumu kopš nostiprināšanas brīža zemesgrāmatā. Turklāt Zemesgrāmatu likuma 1. pantā noteikts, ka zemesgrāmatās ieraksta nekustamus īpašumus un nostiprina ar tiem saistītas tiesības. Zemesgrāmatas ir visiem pieejamas, un to ierakstiem ir publiska ticamība. Nekustamo īpašumu ierakstīšana un lietu tiesību nostiprināšana ir obligāta.

Līdz ar to, ja īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā ir nostiprinātas uz maksātnespējīgās fiziskās personas vārda, tad administratoram ir tiesības pārdot šādu nekustamo īpašumu izsolē. Savukārt laulāto apgalvojumi par laulāto kopmantu bez jebkādiem pierādījumiem nerada tiesisko slodzi ne kreditoriem, ne administratoram. Norādāms, ka šādā gadījumā nekustamā īpašuma piederības prezumpciju parādnieka laulātajam, kas nostiprināta Civillikuma 994. pantā, var apstrīdēt tikai prasības kārtībā tiesā un tas neietilpst administratora kompetencē.

Savukārt gadījumā, ja administrators pārbaudot publiskos reģistrus konstatē, ka parādniekam pieder nekustamais īpašums un tas zemesgrāmatā ir reģistrēts kā laulāto kopmanta, tad administratoram ir pienākums apzināt un pārdot tikai to daļu, kas pieder parādniekam.

Saskaņā ar Civillikuma 89. panta otro daļu viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Jāņem arī vērā, ka Civillikuma 89. panta otrajā daļā ietvertā frāze – jāpieņem, ka manta pieder abiem līdzīgās daļās – nenozīmē, ka visa laulāto kopīgā manta vienmēr tiek dalīta uz pusēm. Proti, minētajā normā formulētā kopīgās mantas vienlīdzīgā sadalījuma prezumpcija

nozīmē – manta vienlīdzīgās daļās tiek dalīta tad, ja katra laulātā ieguldījums nav precīzi nosakāms.

Vērtējot laulības laikā iegūtās mantas statusu un katra laulātā daļas lielumu kopīgā mantā, tiesai jāvērtē katra laulātā līdzekļu ieguldījuma apjoms mantas ieguvē un katra laulātā darbības palīdzība konkrētās mantas ieguvē, kā arī mērķis, ar kādu manta tiek iegūta.¹⁵⁵ Izšķirot strīdu par laulāto kopīgās mantas sadali, pirmkārt, ir jānosaka dalāmās mantas sastāvs, otrkārt, tās sadalījums laulāto starpā un, treškārt, jāveic reāla mantas sadale.¹⁵⁶

Augstākās tiesas 2012. gada tiesu prakses apkopojumā "Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā", izspriežot strīdus par mantas piederību vienam vai otram no laulātajiem, norādīts, ka [...] tiek ņemts vērā laulības laikā iegūtā strīdus nekustamā īpašuma iegūšanas veids - kurš no laulātajiem ir iegādājies vai ieguvīš strīdus nekustamo īpašumu, vai nekustamo īpašumu ir iegādājušies abi laulātie kopīgi, vai arī viens no laulātajiem ir devis otram laulātajam līdzekļus nekustamā īpašuma iegādei vai kā citādi ar savu darbību ir veicinājis un sekmējis nekustamā īpašuma iegādi. Nekustamais īpašums ir atzīstams par abu laulāto kopīgu mantu, atbilstoši abu laulāto izdarīto ieguldījumu daļām. Šādā gadījumā netiek pārdota laulāto kopmanta kā viens vesels, bet gan kā daļa no mantas, kas ir uzskatāma par parādniekam piederošu.

Līdz ar to, lai pretendētu uz īpašumtiesībām daļā no laulāto kopmantas, maksātnešpējīgās fiziskās personas laulātajam ir jāaizstāv savas tiesības vispārējā civilprocesuālā kārtībā, tai skaitā prasot sev piederošās domājamās daļas nošķiršanu no laulāto kopmantas. Tikai gadījumā, ja ar tiesas lēmumu tiks atzītas laulātā īpašumtiesības uz daļu no kopmantas, vai pastāvot prasības nodrošinājuma līdzekļiem, kas atliek izpildu darbību (mantas pārdošanas) veikšanu, administratoram būs pamats vērsties tikai uz maksātnešpējīgās fiziskās personas domājamo daļu laulāto kopmantā.

Savukārt maksātnešpējas procesā nav pārbaudāmi pierādījumi par laulāto ieguldījumu mantā, jo tādu pierādījumu pārbaudīšana un apstiprināšana attiecas vienīgi uz tiesas kompetenci, izskatot šādu jautājumu prasības tiesvedības kārtībā.

Par rīcību ar parādnieka mantu¹⁵⁷

Iesniegumā norādīts, ka Administrators iepazīnās ar Maksātnešpējas kontroles dienesta 2021. gadā izdoto informatīvo materiālu "Informatīvais materiāls efektīvai rīcībai ar parādnieka mantu" (turpmāk šajā skaidrojumā – Informatīvais materiāls), kurā ir plaša un administratoriem noderīga informācija par uzraugošās iestādes rekomendācijām attiecībā uz parādnieka mantas pārdošanas efektīvu organizēšanu. Līdz ar to ir radušies konkrēti jautājumi, kuri aktuāli gandrīz visos maksātnešpējas procesos.

1) Attiecībā uz kapitāla daļu pārdošanas kārtību, nerīkojot izsoli, lūgts sniegt viedokli par sekojošiem jautājumiem:

1.1.) vai pārējiem sabiedrības dalībniekam ir pirmpirkuma tiesības, ja daļas pārdod administrators, nerīkojot izsoli?

1.2.) vai šajā gadījumā būtu piemērojams Komerclikuma 189. pants vai 189.¹ pants?

1.3.) vai administratoram par kapitāla daļu pārdošanas uzsākšanu ir jāinformē sabiedrības valde (piemēram, jānosūta sludinājuma teksts)?

¹⁵⁵ Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. C69356419.

¹⁵⁶ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. SKC - 1389/2012.

¹⁵⁷ Maksātnešpējas kontroles dienesta 2021. gada 18. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2021/32.

1.4.) vai administratoram ir pienākums informēt pārējos dalībniekus par kapitāla daļu pārdošanas uzsākšanu, vai arī tas ir pašas sabiedrības valdes pienākums un atbildība? Ja šāds pienākums ir valdei, vai administratoram kaut kādā veidā par šī pienākuma izpildi ir jāpārlicinās?

1.5.) vai administratoram ir jāpaziņo valdei vai dalībniekiem par dalībnieku tiesībām izlietot pirmpirkuma tiesības? Kādam būtu jābūt paziņojuma saturam?

1.6.) kur un kādos termiņos dalībnieks, kurš vēlas izlietot pirmpirkuma tiesības iemaksā atbilstošo pirkuma maksu (maksātspējas procesā atvērtajā kontā vai valdes kontā)?

1.7.) kurš un kādos termiņos pārskaita dalībnieka samaksāto pirkuma maksu maksātspējas procesā atvērtajā kontā un paziņo administratoram par daļu ieguvējiem, to iegūto daļu skaitu un samaksāto pirkuma maksu? Ko administratoram darīt, ja nauda netiek pārskaitīta un/vai paziņojums netiek saņemts?

1.8.) kādos termiņos valdei ir jāizdara ieraksts dalībnieku reģistrā par jauno daļas ieguvēju un jāpaziņo par to administratoram. Ko administratoram darīt, ja nauda netiek pārskaitīta un/vai paziņojums netiek saņemts?

2) Vai pareizi izprasts Informatīvais materiāls un mantas vērtēšanas izmaksas būtu klasificējamas kā "Atlīdzība pieaicinātajiem speciālistiem"? Šādas interpretācijas gadījumā sanāktu, ka visos procesos neatkarīgi no izmaksu kopsummas būtu sasaucamas kreditoru sapulces, lai atbilstoši Maksātspējas likuma 67. panta 13. punktam apstiprinātu speciālistu pieaicināšanas izmaksas. Ņemot vērā īso termiņu, kurā administratoram jāapzina, jāinventarizē, jāpārņem un jānovērtē manta, vēl arī sapulces sasaukšana būtu ārkārtīgi grūti īstenojama. Fiziskās personas maksātspējas procesā pat faktiski neīstenojama, jo vēl nebūs zināms kreditoru kopums, kuru uzaicināt uz kreditoru sapulci, vai arī, ja mēģinās sasaukt sapulci pēc kreditoru pieteikšanās termiņa, tad nevarēs ievērot Maksātspējas likumā noteikto kreditoru sapulces paziņošanas termiņu.

3) Atbilstoši Informatīvajā materiālā norādītajam attiecībā uz plānoto tiesvedību norādīšanu, ka administratoram mantas pārdošanas plānā vai ziņojumā par mantas neesamību ir jānorāda informācija par plānotajām tiesvedībām, turklāt ļoti izvērstā un detalizētā veidā, lūgts sniegts skaidrojumu par šo rekomendāciju, jo Administratora ieskatā šāda rekomendācija apdraud administratora iespējas atgūt līdzekļus maksātspējas procesos.

Attiecībā uz jautājumu par dalībnieku pirmpirkuma tiesību izmantošanu gadījumos, ja administrators pārdod kapitāldaļas bez izsoles, norādāms sekojošais.

Neskatoties uz maksātspējas procesa piespiedu raksturu, arī kapitāla daļu pārdošanas gadījumā maksātspējas procesa ietvaros likumdevējs ir uzskatījis par nepieciešamu paredzēt pirmpirkuma tiesību izmantošanu, ja tās tiek pārdotas izsolē.

Proti, 2018. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Komerclikumā, ar kuriem ieviesta jauna kārtība attiecībā uz pārējo dalībnieku pirmpirkuma tiesībām, ja kapitāla daļas netiek atsavinātas privāta darījuma ceļā. Saskaņā ar Komerclikuma 189.¹ pantu dalībniekiem ir tiesības pantā noteiktajā kārtībā izlietot pirmpirkuma tiesības, ja kapitāla daļas pārdod zvērināts tiesu izpildītājs. Savukārt Komerclikuma 189.² pants noteic, ka šā likuma 189.¹ panta noteikumi piemērojami arī daļu pārdošanai, ko veic administrators, un daļu pārdošanai, izlietojot komercķīlas tiesību. Ņemot vērā grozījumus Komerclikuma 189.¹ pantā, Civilprocesa likums tika papildināts ar jaunu 580.⁵ pantu, kurā norādīta kārtība, kādā zvērināts tiesu izpildītājs piedāvā pirmpirkuma tiesības sabiedrības dalībniekiem.

Minētie gadījumi ir uzskatāmi par izņēmuma gadījumiem attiecībā uz pirmpirkuma tiesību izmantošanu maksātnespējas procesā un, kamēr likumdevējs nav to *expressis verbis* noteicis likumā, nav attiecināmi uz citas kustamas vai nekustamas mantas pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros.

Līdz ar to, ja kapitāla daļas tiek atsavinātas izsolē, tad turpmākie jautājumi (paziņojuma saturs par pirmpirkuma tiesību izlietošanu, termiņiem, samaksas kārtību un izmaiņu veikšanu dalībnieku reģistrā) ir risināmi, ievērojot Komerclikuma un Civilprocesa likuma noteikumus.

Savukārt attiecībā uz gadījumiem, kad kapitāla daļas tiek pārdotas bez izsoles, normatīvajā regulējumā nav *expressis verbis* noteikts pienākums informēt dalībniekus par pirmpirkuma tiesību izlietošanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 111. panta ceturtajai daļai administrators lēmumu par mantas pārdošanas veidu var pieņemt pēc saviem ieskatiem – ar izsoli vai bez tās, katrā konkrētajā gadījumā izvērtējot ātrāko un efektīvāko parādnieka pārdošanas veidu, tomēr jāņem vērā, ka, izvēloties vienu no pārdošanas veidiem, administratoram jāievēro konkrētās pārdodamās mantas, šajā gadījumā kapitāla daļu, pārdošanas kārtība un normatīvie akti, kas to regulē.

Proti, no Komerclikuma 189. panta pirmās daļas vārdiskā satura nepārprotami izriet, ka kapitāla daļu atsavināšana skar pārējo sabiedrības dalībnieku intereses, jo sabiedrības dalībniekiem ir arī sabiedrības "slēgtuma" principa (Komerclikuma 134. panta trešā daļa) kontroles tiesības – izmantojot, vai atsakoties izmantot savas likumā garantētās pirmpirkuma tiesības. Arī tiesu praksē atzīts, ka sabiedrības ar ierobežotu atbildību "slēgtums" dod dalībniekam likumiskas tiesības kontrolēt trešo personu ienākšanu sabiedrībā ar dalībnieka tiesībām, no kā izriet, pirmpirkuma tiesību mērķis – novērst situāciju, kad dalībniekiem pret viņu gribu tiek "uzspiests" cits dalībnieks.¹⁵⁸

Līdz ar to visu dalībnieku likumā garantēto pirmpirkuma tiesību izlietošanas iespēju nedrīkst ierobežot atkarībā no izvēlētajā kapitāla daļu pārdošanas veida maksātnespējas procesā. Nenoliedzami, ka pārdošanas process bez izsoles nav stingri reglamentēts un paredz administratora rīcības brīvības iespējas, tomēr arī gadījumā, ja kapitāla daļas tiek pārdotas bez izsoles, administratoram arī ir jāinformē visi dalībnieki par pirmpirkuma tiesību izlietošanas iespēju, jo tās ir likumā garantētās visu dalībnieku tiesības.

Savukārt gadījumā, ja dalībnieku pirmpirkuma tiesību izlietošanas iespēja būtu atkarīga no kapitāla daļu pārdošanas veida, tad tas dotu administratoram manipulācijas iespējas, atļaujot vai liedzot pirmpirkuma tiesību izlietošanas iespējas.

Līdz ar to, lai ievērotu Maksātnespējas likumā noteiktos maksātnespējas procesu mērķus kopsakarā ar administratora vispārīgo pienākumu nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu un nodrošinātu maksātnespējas procesa caurspīdīgumu, administratoram ir jāinformē visi dalībnieki par pirmpirkuma tiesību izlietošanas iespēju, ja kapitāla daļas tiek pārdotas bez izsoles. Turklāt kapitāla daļu pārdošana bez izsoles būtu veicama, ievērojot privāta darījuma noteikumus, kas nozīmē, ka Komerclikumā un Civilprocesa likumā noteiktais būtu piemērojams tikai tiktāl, lai tiktu nodrošināta iespēja veikt nepieciešamos ierakstus dalībnieku reģistrā.

Kā norādīts Informatīvā materiāla ievadā – tas aptver ne tikai Maksātnespējas likumā noteikto procedūru piemērošanas aprakstu, bet arī sniedz atsevišķus praktiskus piemērus, kuri

¹⁵⁸ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2016. gada 14. jūnija nolēmums lietā Nr. C27207010, Liepājas tiesas 2015. gada 6. maija nolēmums lietā Nr. C29699614, Rīgas apgabaltiesas 2013. gada 21. novembra nolēmums lietā Nr. C27207010.

iegūti Maksātnespējas kontroles dienestam īstenojot tā kompetencē esošo uzraudzības instrumentu piemērošanu. Attiecīgi Informatīvajā materiālā ietvertā piemēra par specifisku parādnieka mantas vienību novērtēšanu un administratora tiesībām pieaicināt attiecīgās jomas speciālistu mērķis nebija uzskaitīt izmaksu klasifikāciju, bet gan norādīt uz administratora tiesībām šādu speciālistu pieaicināt.

Nenoliedzami, ka katrs maksātnespējas process ir individuāls, un atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai tikai administrators var nošķirt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, kas ir būtiski nepieciešamas maksātnespējas procesa norises nodrošināšanai un attiecīgi sedzamas nekavējoties, no tām, kuras rodas un ir iespējams segt tikai pēc mantas pārdošanas plāna pilnīgas izpildes un kreditoru prasījumu segšanas plāna un izmaksu saraksta sagatavošanas.

Proti, ir tikai saprātīgi, ka administratoram ir jāsedz tādas maksātnespējas procesa tekošās izmaksas, kuras nepieciešamas maksātnespējas procesa sekmīgai norisei un ir sedzamas nekavējoties bez kreditoru sapulces iesaistes (piemēram, vēstuļu nosūtīšana, ar mantas saglabāšanu saistītās izmaksas utt.), pretējā gadījumā tas var radīt šķēršļus maksātnespējas procesa sekmīgai norisei vai arī negatīvas sekas, kuru rezultātā maksātnespējas procesa izmaksu apmērs varētu būtiski palielināties. Tomēr tādu izmaksu nekavējošas segšanas nepieciešamību katrā konkrētā gadījumā var izvērtēt tikai administrators.

Minētais netieši attiecas arī uz speciālista pieaicināšanu maksātnespējas procesā. Proti, administrators speciālistu maksātnespējas procesā pēc nepieciešamības piesaista patstāvīgi, savukārt kreditoru sapulces kompetencē ietilpst speciālistu izmaksu apstiprināšana. Lai arī speciālistu radušās izmaksas, ja faktiskie apstākļi to pieļauj, ir sedzamas pēc kreditoru informēšanas par sniegtajiem pakalpojumiem un izmaksu apstiprināšanas, tomēr, ja samaksa ir veicama pirms pakalpojuma saņemšanas, tādā gadījumā administrators var nodot kreditoru sapulces apstiprināšanai šīs izmaksas pēc pakalpojuma saņemšanas.

Informatīvā materiāla mērķis ir veicināt vienveidīgu izpratni par efektīvu rīcību ar parādnieka mantu, kas ir šī materiāla primārais mērķis. Līdz ar to tas neietver detalizētu administratora rīcības aprakstu par specifiskiem gadījumiem, kā arī nesatur atziņas, kuras būtu atšķirīgas no līdzšinējā tiesiskā regulējuma.

Tomēr uzsvars Administratora jautājuma kontekstā ir likts uz principu, ka informācija, kura jāsniedz kreditoriem, ir tāda, lai jebkuram kreditoram būtu skaidra tālākā procesa virzība, nepieciešamības gadījumā būtu iespējams objektīvi izvērtēt finansēšanas lietderību, kā arī gūt pārliecību, ka administrators pilnvērtīgi veic pienākumus maksātnespējas procesa tiesiskas un efektīvas norises un mērķu sasniegšanas nodrošināšanai. Proti, attiecībā uz norādi, ka administratoram mantas pārdošanas plānā vai ziņojumā par mantas neesamību ir jānorāda informācija par plānotajām tiesvedībām, turklāt ļoti izvērstā un detalizētā veidā, nenozīmē, ka administratoram jāsniedz izvērsts juridisko un faktisko apstākļu uzskaitījums, kas pēc būtības būtu iederīgs, piemēram, prasības pieteikumā. Detalizēta informācija nozīmē tāda, kas jebkuram kreditoram sniedz skaidru priekšstatu par plānotajām tiesvedībām, šādas tiesvedības nepieciešamība, iespējas atgūt naudas līdzekļus u.c. Savukārt argumentus, kurus sacīkstes principa ietvaros ir jāizklāsta prasības pieteikumā, nav nepieciešams atspoguļot dokumentā, ar kuru pēc būtības tiek sniegta informācija kreditoriem un, kuru atbilstoši Maksātnespējas likuma noteikumiem ir jānorāda mantas pārdošanas plānā vai ziņojumā par parādnieka mantas neesamību.

7. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par pārrobežu maksātnespējas procesa atzīšanu¹⁵⁹

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par to, pie kādām Latvijas institūcijām ir jāvēršas, lai Latvijā apliecinātu Vācijā izbeigto fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesu Latvijā kopš 2004. gada 1. maija ir saistošs Eiropas Savienības regulējums (regulas, direktīvas, lēmumi u.c.), kas attiecas uz jautājumiem par pārrobežu maksātnespējas procesu, tajā skaitā Padomes Regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pirms 2017. gada 26. jūnija) un Parlamenta un Padomes Regula Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas ar 2017. gada 26. jūniju)¹⁶⁰

Maksātnespējas kontroles dienests sniedzot viedokli pieņem, ka minētais maksātnespējas process pasludināts pēc 2017. gada 26. jūnija, līdz ar to ir piemērojama Parlamenta un Padomes Regula Nr. 2015/848 .

Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 2015/848 19. panta 1. punkts nosaka principu, ka visus nolēmumus, ar ko sāk galveno maksātnespējas procedūru (konkrētajā gadījumā – Vācijas kompetentās institūcijas spriedumu), atzīst visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie stājas spēkā procedūras sākšanas valstī.

Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 2015/848 19. pants tāpat nodibina universāluma principu, kas sevī iekļauj visu parādnieka mantu, kā arī ietekmē visus parādnieka kreditorus. Minētais princips paredz galvenās procedūras un tās seku atzīšanu citās dalībvalstīs, kurās atrodas parādnieka manta un kreditori. Parlamenta un Padomes Regula Nr. 2015/848 garantē šā principa iedarbību, nosakot obligātu un automātisku atzīšanu visās dalībvalstīs. Atzīšana ir tūlītēja, t.i., atzīšana notiek, pamatojoties uz Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 2015/848, bez jebkādas vajadzības pārskatīt no jauna vai pārbaudīt procedūras sākšanas valsts nolēmumu, kā arī minētā tiesas nolēmuma spēkā esamībai citā dalībvalstī nav nepieciešamas nekādas turpmākas formalitātes.

No minētā izriet, ka citās dalībvalstīs nevar apstrīdēt maksātnespējas faktu, nedz arī maksātnespējas procesa norises un izbeigšanas sekas. Arī Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 2015/848 Preambulas 65. punkts noteic, ka automātiska atzīšana nozīmē, ka procedūras sekas, kas paredzētas procedūras sākšanas valsts tiesību aktos, attiecas arī uz visām citām dalībvalstīm.

Tādējādi, lai dalībvalsts (Vācijas) kompetentās institūcijas (tiesas) nolēmums un tā sekas būtu spēkā Latvijā, Latvijas institūcijām nav jāpieņem lēmums par dalībvalsts kompetentās institūcijas lēmuma atzīšanu, jo šis lēmums ir spēkā Latvijā kopš tā pasludināšanas brīža.

Vācijas kompetentās institūcijas (tiesas) spriedumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu piemīt juridisks spēks, kas nodrošina iespēju šo dokumentu izmantot tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs attiecībā uz valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām.

¹⁵⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 29. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2021/10.

¹⁶⁰ Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. Pārrobežu maksātnespēja. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/cits/parrobezu-maksatnespeja-1> [aplūkots 29.01.2021.]

Vēršama uzmanība, ka minētās sekas ir attiecināmas arī uz fiziskās personas maksātspējas procesiem, kas uzsākti pirms 2017. gada 26. jūnija, pamatojoties uz Padomes Regulu Nr. 1346/2000 par maksātspējas procedūrām.

Gadījumā, ja Vācijas kompetentās institūcijas (tiesas) spriedums par fiziskās personas maksātspējas procesa izbeigšanu netika nosūtīts kreditoriem un kreditori vēlas iepazīties ar minēto spriedumu, aicinām iesniegt spriedumu un tā apliecinātu tulkojumu valsts valodā kreditoriem, kuriem šis dokuments ir tikpat saistošs kā tad, ja šo nolēmumu būtu pasludinājusi Latvijas tiesa.

8. COVID-19 IETEKME UZ MAKSĀTNESPĒJAS PROCESU

Par kreditoru sapulces norisi Covid-19 laikā¹⁶¹

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 11. marta spriedumu pasludināts SIA "/Nosaukums/" (turpmāk šajā skaidrojumā - Parādnieks) juridiskās personas maksātnespējas process. Savukārt ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020. gada 28. februāra lēmumu par Parādnieka administratoru ir iecelts Administrators.

Norādīts, ka, lai mazinātu Covid-19 infekcijas izplatību Latvijā līdz kontrolējamai robežai, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, valdība ir lēmusi valstī izsludināt ārkārtējo situāciju.

Ievērojot minēto un apstākli, ka 2020. gada 20. marta likums "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" ir zaudējis spēku, bet Parādnieka maksātnespējas procesā ir nepieciešams izsludināt un noturēt kreditoru sapulci, lūgts sniegt skaidrojumu, kā valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas apstākļos ir izsludināma un noturama kreditoru sapulce.

Norādāms, ka 2020. gada 10. jūnijā stājās spēkā grozījumi Maksātnespējas likumā, ar kuriem Maksātnespējas likuma 86. pants tika papildināts ar 2.¹ un 2.² daļu. Saskaņā ar minētajiem grozījumiem, Maksātnespējas likuma 86. panta 2.¹ daļa noteic, ka kreditoru sapulci var noturēt klātienē vai attālināti un kreditoru sapulces norises veidu nosaka administrators. Savukārt Maksātnespējas likuma 86. panta 2.² daļa noteic, ka administrators, sasaucot kreditoru sapulci, nosaka vienu no šādiem tās norises veidiem:

- 1) sapulces dalībnieki piedalās un balso sapulcē klātienē;
- 2) sapulces dalībnieki piedalās un balso sapulcē, izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus;
- 3) sapulces dalībnieki rakstveidā balso par sapulces darba kārtībā iekļautajiem jautājumiem un savu balsojumu iesniedz administratoram vismaz iepriekšējā dienā pirms kreditoru sapulces norises dienas.

Līdz ar to secināms, ka sasaucot un noturot parādnieka kreditoru sapulci, ir jāvadās pēc Maksātnespējas likuma aktuālās redakcijas.

Par vienreizējā atbalsta novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁶²

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu, vai parādniekam no gaidāmā valsts atbalsta 500 euro apmērā par katru bērnu, ir jānovirza viena trešdaļa kreditoru prasījumu segšanai.

2021. gada 18. februārī tika pieņemti grozījumi "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā"¹⁶³, kas stājās spēkā 2021. gada 24. februārī, paredzot, ka personai, kurai ir tiesības uz bērna kopšanas pabalstu par bērnu līdz viena gada vecumam, ģimenes valsts pabalstu vai piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti saskaņā ar Valsts sociālo atbalstu

¹⁶¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 9. decembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1316.

¹⁶² Maksātnespējas likuma 2021. gada 24. februāra vēstule Nr. 1-49n/2021/18.

¹⁶³ Grozījumi "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā" Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/321173-grozijumi-covid-19-infekcijas-izplatibas-seku-parvaršanas-likuma>.

likumu vai kurai sakarā ar bērna dzimšanu ir tiesības saņemt maternitātes pabalstu un bērns dzimis līdz ārkārtējās situācijas beigām, tiks izmaksāts atbalsts 500 *euro* apmērā par katru bērnu. Minēto grozījumu mērķis ir mazināt Covid-19 infekcijas izplatības radīto negatīvo ietekmi un spriedzi ģimenēs ar bērniem, personām, kuras audzina bērnu, laikposmā no 2021. gada 1. marta līdz sakarā ar Covid-19 izplatību izsludinātās ārkārtējās situācijas beigām.

Tādējādi ir jānošķir vai paredzētais vienreizējais valsts atbalsts 500 *euro* apmērā ir pakļauts novirzīšanai kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, tajā skaitā valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem.

Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 2. pantu valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus.

Savukārt Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā minētais vienreizējais atbalsts nav iekļauts valsts sociālajā sistēmā, jo Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta otrajā daļā ir uzskaitīti vienreiz izmaksājami valsts sociālie pabalsti, proti, bērna piedzimšanas pabalsts, apbedīšanas pabalsts un atlīdzība par adopciju.

Atbilstoši pieņemtajiem grozījumiem "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā", likuma 66. panta pirmā daļa noteic, ka atbalsts ir pielīdzināms likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 16. punktā minētajai kompensācijai, kas netiek ietverta gada apliekamajā ienākumā un netiek aplikta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 16. punkts noteic, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietvertas un ar nodokli netiek apliktas kompensācijas izmaksas likumos un Ministru kabineta noteikto normu ietvaros, izņemot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu.

Tāpat minētajos likuma grozījumos ir akceptēts, ka atbalsts nav pakļauts ieturējumu veikšanai un parādu piedziņai (66. panta otrā daļa). Likuma "Grozījumi "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā)¹⁶⁴ norādīts, ka 500 *euro* pabalsts par katru audzināšanā esošu bērnu ir paredzēts valsts atbalsta veidā, proti, universāla finansiālā atbalsta sniegšana ģimenēm ar bērniem un no tā netiks veikta parādu piedziņa un ieturējumi.

No minētā izriet, ka no izmaksātā atbalsta netiks atskaitīti nodokļi, veikta parādu piedziņa un ieturējumi. Šo atbalstu neņems vērā, vērtējot atbilstību maznodrošinātas/ trūcīgas ģimenes (personas) statusam.

Līdz ar to secināms, ka minētais ienākums ir aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un nav pakļauts novirzīšanai kreditoru prasījumu segšanai, tai skaitā arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

¹⁶⁴ Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7726858C2BC2B07EC225867F00314A23?OpenDocument#A>. [aplūkots 24.02.2021.]

Par vienreizējā pabalsta novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā¹⁶⁵

Iesniegumā norādīts, ka Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums nosaka fiziskai personai kā pensionāram vienreizējā pabalsta 200 euro izmaksu. Minētā likuma 66. panta otrā daļa paredz, ka minētais pabalsts nav pakļauts ieturējumu veikšanai un parādu piedziņai.

Saistībā ar minēto lūgts sniegt viedokli, vai vienreizējais pabalsts 200 euro apmērā ir uzskatāms par ienākumu, no kura parādniekam saistību dzēšanas plāna ietvaros, ir jānovirza viena trešdaļa kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punkts noteic, ka parādniekam ir pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, proti, valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem.

Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 68. pantā ir uzskaitīts personu loks, tostarp vecuma, invaliditātes pensijas vai apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmēji, kam tiek izmaksāts vienreizējais pabalsts 200 euro apmērā nolūkā mazināt Covid-19 infekcijas izplatības radīto negatīvo ietekmi.

Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 72. panta pirmo daļu uz vienreizējo pabalstu attiecas šā likuma 66. un 67. panta noteikumi.

Savukārt Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 66. panta pirmā daļa paredz, ka atbalsts ir pielīdzināms likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 16. punktā minētajai kompensācijai, kas netiek ietverta gada apliekamajā ienākumā un netiek aplikta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 16. punkts noteic, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietvertas un ar nodokli netiek apliktas kompensācijas izmaksas likumos un Ministru kabineta noteikto normu ietvaros, izņemot kompensāciju par neizmanto to atvaļinājumu.

Tāpat Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā ir uzsvērts, ka atbalsts nav pakļauts ieturējumu veikšanai un parādu piedziņai (66. panta otrā daļa).

Līdz ar to secināms, ka no izmaksātā vienreizējā pabalsta nav atskaitāmi nodokļi, kā arī nav veicama parādu piedziņa un ieturējumi. Minētais ienākums (pabalsts) ir aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un nav pakļauts novirzīšanai kreditoru prasījumu segšanai, tai skaitā arī fiziskās

¹⁶⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 9. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2021/36.

personas maksātnespējas procesa ietvaros, jo nav uzskatāms par tādu ienākumu, no kura parādniekam ir jāsedz kreditoru prasījumi.

9. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI

*Par amatpersonu vainas prezumpciju*¹⁶⁶

Iesniegumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas spriedumu pasludināts SIA "Nosaukums/" (turpmāk šajā skaidrojumā - Parādnieks) maksātnespējas process un par administratoru ir iecelts Administrators, kas pieprasīja Parādnieka pārstāvim nodot Parādnieka grāmatvedības dokumentus, kā arī sastādīt bilanci uz 2020. gada 16. decembri un nodot Parādnieka mantu. Savukārt 2020. gada 23. decembrī tika saņemta atbilde, kurā paskaidrots, ka Parādnieka pārstāvis Parādnieka mantu un grāmatvedības dokumentus nodeva glabāšanā Parādnieka dalībniekam, bet 2020. gada 14. septembrī telpās (šķūnī), kurās atradās Parādnieka manta un visi dokumenti, izcēlās ugunsgrēks, kā rezultātā pilnīgi visa dokumentācija un manta, izņemot divus konkrētus transportlīdzekļus, sadega. Parādnieks atzīts par cietušo kriminālprocesā - iespējams, notikusi ļaunprātīga dedzināšana, ko apliecina atbildei pievienotais policijas paziņojums, dokumentu un mantas nodošanas - pieņemšanas akti.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai Parādnieka pārstāvis, pastāvot iesniegumā aprakstītajai situācijai, būtu vainojams (Civillikuma zaudējumu kritērijs, nevis kriminālatbildības sastāvdaļa) Parādnieka dokumentu nenodošanā maksātnespējas procesā.

Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punkts noteic administratora pienākumu izvērtēt un celt tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, kā arī pret personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem sakarā ar viņu pienākumu ar savu mantu atbildēt par personālsabiedrības saistībām.

Zaudējumu atlīdzināšanas prasības mērķis ir atgūt līdzekļus, no kuriem apmierināt kreditoru pieteiktos prasījumus.¹⁶⁷ Valdes locekļa atbildības kontekstā tam, vai viņa rīcība ir tiesiska vai prettiesiska, nav izšķirošas nozīmes un tiesai jāvērtē nevis tas, vai valdes locekļa rīcība ir tiesiska vai prettiesiska, bet gan tas, vai mantas samazinājumu nesuši rīcība atbilst krietna un rūpīga saimnieka sagaidāmajai.¹⁶⁸

Komerclikuma 169. pants noteic, ka valdes un padomes locekļiem savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Tādējādi, lai sāktu darboties Komerclikuma 169. pantā paredzētā valdes locekļa vainojamības prezumpcija, kas pierādīšanas pienākumu pārliet no prasītāja uz atbildētāju (valdes locekli), prasītājam atbilstoši sacīkstes principam un citiem Civilprocesa likuma vispārējiem noteikumiem, kuri reglamentē pierādījumu iesniegšanas kārtību, nepieciešams primāri pierādīt zaudējumu esību un to konkrētu apmēru.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, lai gan dokumentu nenodošana administratoram ir uzskatāma par prettiesisku darbību, tā pati par sevi nerada zaudējumus un informācijas nesniegšana administratoram nepierāda zaudējumu esību. Tikai pēc tam, kad ir konstatēti zaudējumi, sāk darboties prezumpcija par valdes locekļa atbildību.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 13. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2021/31.

¹⁶⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2015. gada 23. marta sprieduma lietā Nr. SKC-20/2015 9. punkts, Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 23. novembra spriedums lietā Nr. SKC-291/2018.

¹⁶⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 21. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-195/2017 8. punkts.

¹⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014. gada 15. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-101/2014 (C23039311) 9. punkts.

Maksātnespējas likuma 72.¹ pantu nedrīkst piemērot formāli, neņemot vērā tā jēgu. Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 70. panta otro daļu dokumentu un mantas nodošana ir parādnieka pārstāvja pienākums un saskaņā ar šo pantu tieši parādnieka pārstāvim (bijušajam valdes loceklim) ir pienākums gan sagatavot nododamās parādnieka mantas un dokumentu sarakstu, gan nodot dokumentus administratoram, sakārtotus atbilstoši lietvedības noteikumiem. Savukārt, parādnieka pārstāvim neizpildot Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā noteikto pienākumu, iestājas Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmajā daļā noteiktā atbildība un sabiedrībai nodarīto zaudējumu apmērs aprēķināms atbilstoši minētā panta otrajai daļai, kura noteic, ka par parādniekam nodarīto zaudējumu apmēru tiek uzskatīti parādnieka maksātnespējas procesā atzītie kreditoru prasījumi pamatparāda apmērā, kurus nav iespējams segt parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros.

Judikatūrā atzīts, ka atbilstoši maksātnespējas procesa mērķim un principiem (Maksātnespējas likuma 1. un 6. pants) valdes locekļa atbildības kritērijs dokumentu daļējas nodošanas gadījumā (Maksātnespējas likuma 72.¹ pants) ir tas, vai gadījumā, ja attiecīgie dokumenti būtu nodoti, tiktu uzlabots kreditoru stāvoklis (piemēram, administratoram būtu dota iespēja atgūt mantu) vai tiktu pierādīta aizdevumu vai zaudējumu pamatotība. Līdz ar to administratoram, ceļot šādu prasību, ir konkrēti jānorāda, kādas ziņas viņš vēlas iegūt un kā šīs ziņas ietekmēs kreditoru stāvokli.¹⁷⁰

Turklāt vainojamības prezumpcija savā būtībā ir uzskatāma par stingrāku atbildību nekā klasiskais vainas atbildības modelis. Proti, piemērojot Komerclikuma 169. panta trešajā daļā noteikto vainojamības prezumpciju, prezumpcijas gadījumā tiesa piedzen zaudējumus nevis tāpēc, ka persona patiesi ir bijusi vainīga zaudējumu nodarīšanā, bet gan tāpēc, ka tā nav bijusi spējīga pierādīt, ka tās rīcībā nav vainas. Tas ir pieļaujams attiecībā uz valdes locekli, kurš, stājoties amatā, rēķinās ar savas atbildības augsto līmeni un tādēļ var nodrošināt sabiedrības grāmatvedības kārtošānu veidā, kas vajadzības gadījumā ļauj atspēkot jebkurus pārmetumus.¹⁷¹

Ievērojot minēto secināms, ka jautājums, vai Parādnieka pārstāvis konkrētajā gadījumā ir vainojams Parādnieka dokumentu nenodošanā administratoram maksātnespējas procesā un tādējādi radījis zaudējumus, ir risināms, Administratoram vērsoties tiesā ar attiecīgu prasību. Savukārt Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst atzinumu sniegšana par Parādnieka pārstāvja vainu dokumentu nenodošanā.

Par neizpildītajām saistībām¹⁷²

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu situācijas risinājumam, ja persona ir maldinājusi izglītības iestādi, apsolut, ka veiks maksājumus par mācībām, bet rezultātā pieprasa atbrīvot no parādiem un izsniegt izglītības atestātu, jo personai ir pabeigts fiziskās personas maksātnespējas process, atbrīvojot no atlikušajām parādsaistībām. Vienlaikus no iesnieguma izriet, ka kreditora prasījumu par parādsaistībām konkrētā maksātnespējas procesā izglītības iestāde nepieteica, jo paļāvās uz personas solījumiem veikt maksājumus.

¹⁷⁰ Senāta 2019. gada 12. jūnija spriedums lietā Nr. SKC-154/2019 (C10092716), Augstākās tiesas 2018. gada 20. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-554 (C33439016).

¹⁷¹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020. gada 29. janvāra lēmuma lietā Nr. C08042717, SKC-426/2020 9.2. punkts.

¹⁷² Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 20. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2021/54.

Brīdī, kad fiziskai personai tiek pasludināts maksātnespējas process, tiek nodibināts īpašs tiesiskais statuss, kurš paredz saistību dzēšanu tikai šī procesa ietvaros un kreditors var gūt sava prasījuma apmierinājumu vienīgi maksātnespējas procesa ietvaros, pamatojoties uz kreditora iesniegto un administratora atzīto prasījumu.

Līdz ar to, lai kreditors varētu pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu maksātnespējas procesa ietvaros, tam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 141. pantā noteikto ir jāiesniedz kreditora prasījums. Minētais vienlaikus izriet no Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā noteiktā kreditoru vienlīdzības principa, atbilstoši kuram kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas.¹⁷³

Savukārt, ja kreditors neizmanto savas tiesības iesniegt kreditora prasījumu Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā, tad pēc šā termiņa iestājas noilgums un viņš zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku un saistība izbeidzas ar noilguma iestāšanos.

Tādējādi, ja administratoram Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā netiek iesniegts attiecīgais kreditora prasījums, parādnieka saistības ar šo kreditoru izbeidzas uz likuma pamata un atzīstams, ka jautājums par kreditora prasījuma tiesībām ir galīgi atrisināts, tas ir, kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies.

Tas nozīmē, ka, nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu un nesekojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos.¹⁷⁴

No iesniegumā norādītā izriet, ka saistības ir radušās pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa un attiecīgi tās bija jāpiesaka kā kreditora prasījums, neskatoties uz personas solījumiem parādu apmaksāt.

Savukārt Maksātnespējas likuma 164. panta pirmā daļa noteic, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Līdz ar to atzīstams, ka pēc tiesas lēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu, nav ne iespējama, ne pieļaujama.

Par parādnieka administratīvo sodu samaksu¹⁷⁵

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par to, vai attiecībā uz fizisku un juridisku personu, kurai ir pasludināts maksātnespējas process, ir paredzēti kādi izņēmumi attiecībā uz Ceļu satiksmes likuma 14.² un 43. pantā noteikto kārtību attiecībā uz administratīvo sodu apmaksu. Papildus lūgts precizēt, ja ir atšķirīga kārtība attiecībā uz administratīvo sodu apmaksu arī TAP, vai kārtība atšķiras fiziskās vai juridiskās personas maksātnespējas procesā.

¹⁷³ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117 un 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-3.

¹⁷⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-117/2014, 1. tēze.

¹⁷⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 11. maija vēstule Nr. 1-49n/2021/47.

Attiecībā uz TAP norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 3. panta pirmo daļu tiesiskās aizsardzības process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks. Minētā mērķa īstenošanai pēc TAP lietas ierosināšanas parādniekam jāizstrādā TAP pasākumu plāns, kas jāaskaņo ar kreditoriem. TAP ir divi mērķi – veicināt maksātnespējas subjekta maksātnespējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses, savukārt tā īstenošanas pamats ir vienošanās starp parādnieku un kreditoriem par pasākumiem parādnieka maksātnespējas atjaunošanai.¹⁷⁶ Papildus Maksātnespējas likuma 37. pantā ir noteiktas TAP ierosināšanas sekas, piemēram, nokavējuma naudas pieauguma apturēšana u.c.

No minētā izriet, ka, ja parādniekam ir ierosināts TAP, tad viņam ir jāizstrādā TAP pasākumu plāns, kurā jāiekļauj t.sk. administratīvais/-ie sods/-i, savukārt pēc tā saskaņošanas un tiesas apstiprināšanas, parādniekam jāsedz savas saistības, arī administratīvo/-s sodu/-s, ievērojot TAP pasākumu plānā noteikto. Savukārt kreditoriem ir jāņem vērā Maksātnespējas likuma 37. pantā noteiktais.

Attiecībā uz juridiskās personas maksātnespējas procesiem norādāms, ka Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā noteikts, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami maksātnespējas procesa administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Šā panta otrajā un trešajā daļā noteikts, ja kreditors ir nokavējis Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

No Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā ietvertajām normām nepārprotami izriet, ka likumdevējs noteicis: 1) maksimālo termiņu, kādā maksātnespējīgā parādnieka kreditoram jāpiesaka savs prasījums; 2) personu, kura pieteikto prasījumu sākotnēji izvērtē; 3) kreditora prasījuma neiesniegšanas termiņā tiesiskās sekas. Iztulkojot minētās tiesību normas sistēmiski, secināms, ka gadījumā, ja kreditora prasījums maksātnespējīgā parādnieka administratoram nav pieteikts mēneša termiņā, bet iekļaujoties likumā paredzētajā sešu mēnešu laika posmā, tad kreditors zaudē tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā. Savukārt, nepiesakot savu prasījumu sešu mēnešu termiņā, kreditors zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku.¹⁷⁷ Papildus vēršam uzmanību, ka kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu), iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu (Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā un otrā daļa), kurš ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51. pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 29. decembra lēmums lietā Nr. C29389515, SPC-18/2015 8.1. punkts.

¹⁷⁷ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 (C34057811) 9.1. punkts; sk. arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-3/2016 (C15244511) 6.2. punktu.

¹⁷⁸ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014 (C34057811) 9.3. punkts.

Vienlaikus attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesiem norādāms, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtais daļas 4. punktā noteikts, ka pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti prasījumi par administratīvo pārkāpumu procesā piemērotajiem un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu. Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā nostiprinātais vispārējais princips, ka fiziskās persona maksātnespējas procesā ne pie kādiem apstākļiem nevar atbrīvoties no saistībām, kuru pamatā ir t.sk. administratīvo pārkāpumu procesā piemēroto sodu maksāšanas pienākums, ir attiecināms arī uz šā likuma 73. panta pirmās un otrās daļas tvērumu fiziskās personas maksātnespējas procesā, un šādas saistības, kas zināmas parādniekam, nevar tikt dzēstas kā nepieteiktas.¹⁷⁹

Norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteiktais izņēmums attiecas tikai uz fiziskās personas maksātnespējas procesu. Minēto apliecina arī Maksātnespējas likuma 10. pantā noteiktais, proti, ka fiziskajām personām un personālsabiedrībām piemēro uz juridiskajām personām attiecināmos noteikumus, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Vienlaikus minētā norma neparedz, ka uz juridiskajām personām būtu attiecināmi fiziskajām personām piemērojami noteikumi.

Tādēļ no minētajām tiesību normām un judikatūras kopumā secināms, ka TAP parādnieks sedz savas saistības, t.sk. administratīvo/-s sodu/-s, ievērojot TAP pasākumu plānā noteikto. Attiecībā uz juridiskās personas maksātnespējas procesiem norādāms, ka kreditoram ir tiesības pieteikt savu kreditoru prasījumu, t.sk. par administratīvo sodu/-iem, savukārt, ja kreditors nepiesaka savu prasījumu likumā noteiktajā termiņā, viņš zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku. Ievērojot minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, ja kreditors juridiskās personas maksātnespējas procesā nav iesniedzis kreditora prasījumu noteiktajā termiņā, tad administratoram ir tiesības lūgt dzēst reģistrēto/-s aizlieguma zīmi/-es parādnieka kustamajai mantai, t.sk. transportlīdzeklim/-iem, lai varētu īstenot normatīvajos aktos noteiktās tiesības un pienākumus maksātnespējas procesa ietvaros. Papildus uzsverams, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteiktais nav attiecināms uz juridisko personu maksātnespējas procesiem, bet gan tikai uz fiziskās personas maksātnespējas procesiem.

Par parādnieka mantas statusu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas¹⁸⁰

Iesniegumā norādīts, ka SIA "/Nosaukums/" tika pasludināts maksātnespējas process un Administrators sagatavoja mantas pārdošanas plānu, kurā kā viens no nekustamajiem īpašumiem tika iekļauts Sulfīdu ūdeņu akas (bez zemes). Parādnieka mantas pārdošanas plānā tika noteikts, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 111. panta septīto daļu, ja parādnieka mantu nav iespējams pārdot vai mantas pārdošanas izdevumi pārsniedz prognozējamus ienākumus, administrators izslēdz to no mantas pārdošanas plāna un nekavējoties paziņo par to visiem kreditoriem šā likuma 81. pantā noteiktajā kārtībā, uzaicinot viņus paturēt mantu sev par tās sākumcenu. Noteiktajā termiņā pašvaldība neizrādīja vēlmi pēc minētā īpašuma. Tomēr, mainoties apstākļiem, pašvaldība šobrīd vēlētos iegūt minēto nekustamo īpašumu savā īpašumā, ja tas ir likumiski iespējams.

¹⁷⁹ Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr.C35074713, SPC-5/2018.

¹⁸⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 23. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2021/428.

Papildus iesniegumā norādīts, ka būtu jāņem vērā šādi apstākļi: 1) maksātnespējas process ir pabeigts saskaņā ar tiesas spriedumu; 2) zemesgrāmatā minētais nekustamais īpašums vēl aizvien atrodas uz likvidētā SIA "/Nosaukums/" vārda; 3) nav skaidrības, vai nekustamais īpašums ir kļuvis par bezīpašnieka mantu saskaņā ar tiesas spriedumu, ar kuru izbeigts maksātnespējas process; 4) nav skaidrības, vai nekustamais īpašums ir valsts īpašums, jo AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor" uzturētajā valsts īpašuma objektu privatizācijas ierosinājumā reģistrā minētais īpašums nav atrodams.

Pamatojoties uz iesniegumā norādītajiem faktiskajiem apstākļiem, lūgts sniegt viedokli par turpmāk minētajiem jautājumiem:

1). Vai nekustamais īpašums Sulfīdu ūdeņu akas (bez zemes) ir uzskatāms par bezīpašnieka mantu likumā noteiktajā kārtībā, ņemot vērā maksātnespējas procesa gaitu.

2) Vai ir kādas iespējas, kuras pašvaldība var izmantot, lai minēto nekustamo īpašumu iegūtu savā īpašumā pabeigta maksātnespējas procesa rezultātā.

3) Kāda būtu likumiski pareiza kārtība šī nekustamā īpašuma piederības sakārtošanā un kurai iestādei ar to būtu jānodarbojas – pašvaldībai vai A/S "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor".

Ar Rīgas rajona tiesas 2019. gada 30. augusta lēmumu SIA "/Nosaukums/" maksātnespējas process ir izbeigts un atbilstoši publiski pieejamai informācija, parādnieks 2019. gada 17. septembrī tika izslēgts no komercreģistra.

Maksātnespējas likuma 173. panta pirmajā daļā noteikts, ka Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos. Savukārt šā likuma 174.¹ pantā ir uzskaitīti Maksātnespējas kontroles dienesta uzdevumi.

Līdz ar to secināms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē un uzdevumos neietilpst maksātnespējīgās juridiskās personas mantas apzināšana, statusa noteikšana u.c. tamlīdzīgi jautājumi, it īpaši pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas.

Attiecībā uz bezīpašnieka mantas institūta konstatēšanu, nostiprināšanu u.c. norādāms, ka praksē šī problēma visbiežāk tiek risināta tiesā, lūdzot kā juridisku faktu konstatēt to, ka īpašums ir bezīpašnieka un valstij piekritošs. Norādāms, ka normatīvie akti tieši nenosaka kārtību, kādā mantu atzīst par bezīpašnieka, bet tiesa konstatē juridisko faktu (par bezīpašnieka mantu) tikai tad, ja iesniedzējam nav iespējams citādā kārtībā saņemt attiecīgos dokumentus, kas apstiprina šo faktu (saskaņā ar Civilprocesa likuma 289. pantu). Fakta konstatēšanas nolūks tiek norādīts – īpašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā, bet tiesiskais pamats – Civillikuma 930. panta piezīme un Civilprocesa likuma 288. panta trešā daļa.¹⁸¹ Tas nozīmē, ka pieteicējam ir jāapsver iespēja iesniegt tiesā pieteikumu par nekustamā īpašuma atzīšanu par bezīpašnieka mantu. Tikai pēc tiesas sprieduma spēkā stāšanās īpašumu iespējams ņemt valsts uzskaitē, un tālāk ar to rīkojas AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor" (iepriekš Privatizācijas aģentūra).¹⁸²

¹⁸¹ Davidovičs G., Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 288. lpp.

¹⁸² /S "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor". Vispārējā informācija. Pieejams: <https://www.possessor.gov.lv/agentura/> [aplūkots 22.04.2021.]

Vēršama uzmanība, ka darbības pēc tiesas sprieduma taisīšanas noteiktas t.sk. likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu" 8. panta 3. punktā, kas paredz, ka VID uzskaita valstij piekritīgo mantu, nodrošina kontroli par tās novērtēšanu, realizāciju, nodošanu bez maksas, iznīcināšanu un ieņēmumu iemaksu valsts budžetā. Ministru kabineta noteikumi Nr. 1354 regulē jautājumus saistībā ar valstij piekritīgu mantu. Līdz ar to minētie normatīvie akti paredz iespēju bez maksas valstij piekritīgās mantas nodošanu pašvaldībai.

Ievērojot minēto Maksātnespējas kontroles dienests aicina sazināties ar AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor" un/vai VID, lai noskaidrotu kompetento institūciju viedokli.

Par solidārā parāda piedziņu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas¹⁸³

No iesnieguma izriet, ka zvērinātas tiesu izpildītājas lietvedībā atrodas izpildu lieta, kuras ietvaros no diviem parādniekiem solidāri jāpiedzen komunālais parāds. Vienam parādniekam tiek izbeigts maksātnespējas process, jo viņš ir izpildījis saistību dzēšanas plānu. Piedzinējs likumā noteiktajā kārtībā nav iesniedzis kreditora prasījumu pret parādnieku, līdz ar to parāds maksātnespējas procesa ietvaros nav atgūts.

Ņemot vērā minētos apstākļus, lūgts sniegt viedokli, cik likumīgi pret vienu parādnieku, kuram maksātnespējas procesa ietvaros ir dzēstas parādsaistības, izbeigt izpildu lietvedību, bet pret otru – turpināt parāda piedziņu pilnā apmērā.

Fiziskai personai var piemērot maksātnespējas procesu, ja pastāv kāda no Maksātnespējas likuma 129. panta pirmajā daļā minētajām pazīmēm. Savukārt saskaņā ar minētā likuma 134. panta otrās daļas 1. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

Tātad, ar brīdi, kad personai tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiek nodibināts īpašs tiesiskais statuss, kurš paredz saistību dzēšanu tikai šī procesa ietvaros un izslēdz jebkādu individuālas piedziņas instrumentu izmantošanu.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā paredzēts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas.

Respektīvi, ja parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu, tad pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas personu atbrīvo no maksātnespējas procesa ietvaros nesegtajām saistībām.

Savukārt Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtā daļa kā izņēmumu nosaka atsevišķas saistības, kas netiek dzēstas: 1) prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu; 2) prasījumi no neatļautas darbības; 3) nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli, ciktāl šā likuma 148. pantā minētā vienošanās nenosaka citādi. Izpildu lietvedības par minēto saistību piedziņu tiek atjaunotas atlikušajā parāda apmērā; 4) prasījumi par administratīvo pārkāpumu procesā piemērotajiem un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu.

No minētā izriet, ka uz saistību dzēšanu maksātnespējas procesā darbojas princips – dzēst var visus parādus, izņemot tos, kurus likums neļauj dzēst. Tātad, tiek dzēsti visi pārējie parādi,

¹⁸³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2021. gada 1. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2021/51.

piemēram, nodokļu parādi (bet ne administratīvie sodi vai kriminālsodi par izvairīšanos no nodokļu samaksas, un par spriedumu kriminālprocesā valstij piedzītie zaudējumi), valsts nodevas, studiju kredīti, komunālo maksājumu un īres maksas parādi, sakaru pakalpojumu parādi u.c.

Attiecībā par nepieteiktu kreditora prasījumu fiziskās personas maksātnespējas procesā norādāms sekojošais.

Maksātnespējas likumā ir noteikta speciāla kārtība, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku, un kuru neievērojot, kreditoram jāērķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos.

Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā un pirmā prim daļa noteic, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram šā likuma XIII nodaļā noteiktajā kārtībā. Ja kreditors nokavējis šā likuma 73. panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem, skaitot no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts. Pēc šā likuma 73. panta otrajā daļā minētā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā. Šā likuma 164. panta ceturtās daļas 1., 2. un 4. punktā minētās saistības nenoilgst.

No minētajām tiesību normām un judikatūras¹⁸⁴ kopumā secināms, ka kreditors, nepiesakot savu prasījumu atļautajā termiņā, zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku, jo šī procesuāli tiesiskā termiņa atjaunošana nav paredzēta. Tādējādi atzīstams, ka kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies.

Līdz ar to atzīmējams, ka pēc tiesas nolēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu, nav pieļaujama.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ir definēts labticības princips, kurš nosaka, ka parādniekam savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā jeb godprātīgi. Parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos, proti, viņam jānorāda visas termiņā neizpildītās saistības un to summas, kā arī visas saistības, kuru izpildes termiņš iestāsies atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajām.

Saskaņā ar Civillikuma 1670. pantu solidāra atbildība ir nedalīta vairāku parādnieku civiltiesiskā atbildība, proti, katram kopparādniekam ir pienākums izpildīt visu uzņemto saistību kopumā. Respektīvi, solidārs (nedalīts) prasījums vai saistība atzīstama tad, kad no vairākiem kreditoriem katrs var prasīt visu priekšmetu, vai kad no vairākiem parādniekiem katram ir pienākums visu izpildīt.¹⁸⁵

Līdz ar to parādu, kas izriet no solidārām saistībām, var prasīt nevis tā proporcionālu daļu, bet visu saistības priekšmetu vai izpildījumu kopumā un katram no vairākiem parādniekiem ir pienākums izpildīt visu saistību, nevis proporcionālu daļu.

¹⁸⁴ Sk. arī Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-117/2014 (C34057811); Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 31. marta spriedumu lietā Nr. SKC-3/2016 (C15244511).

¹⁸⁵ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 7. marta sprieduma lietā Nr. SKC-115/2012 7.1. punktu.

Uzsverams, ka saistību dzēšanas procedūra un tās tiesiskās sekas piemērojamas tikai parādniekam, kuram ir pasludināts maksātnespējas process, tāpēc citu personu neizpildītās saistības tā neietekmē. Proti, ja maksātnespējas procesa ietvaros viens parādnieks tiek atbrīvots no naudas saistībām (parādiem), tad otro – solidāri saistīto parādnieku, no uzņemtā pienākuma izpildes nav tiesiska pamata atbrīvot un viņš turpina pildīt iepriekš kopīgi uzņemtās saistības pilnā apmērā.

Vēršama uzmanība, ka jautājuma lemsana par izpildu lietvedības izbeigšanu pret parādnieku vai par parāda piedziņas turpināšanu, neietilpt Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē.